

August Jakobson

VALITUD TEOSED

AUGUST JAKOBSON

VALITUD TEOSED

August Jakobson

UUS INIMENE

August Jakobson

VALITUD TEOSED

9

Eesti Riiklik Kirjastus
TALLINN
1956

August Jakobson

UUS INIMENE

(ÜHE EDUKA MEHE RÕÕME JA MURESID)

Romaan viies jaos

Eesti Riiklik Kirjastus

TALLINN
1956

Illustreerinud R. Kaljo

Kunstiliselt kujundanud
P. Luhtein

E S I M E N E J A G U

EDUKAS MEES JA TEMA HÄDAD

VIHMAST MÄRJAD TÄNAVAD

Siimon tõmbas raske ukse enda järel kinni, käändus trepile, süütas paberossi. Ta oli tusane, kuigi ta oleks pidanud tõepoolest rõõmustama: juba hommikul tööle tulles oli härra Marandi talle teatanud, et panga nõukogu oli oma eileõhtusel koosolekul tema kohta soodsa otsuse teinud. Ta mõtles pikkamisi ja laisalt, et nõnda on siis tänagi sadama hakanud ja et kindlasti läheb ilm ka peale selle äikesehoo möödumist veelgi kuumemaks. Kohe sellejärel mõtles ta edasi, et Toome järsakud ja kesksuvist linna ümbritsevad põllud hakkavad juba luituma ja et siitpeale hakkab sügis kiiresti lähenema. Rasked kiviseinad tast pahemal ja paremal laotasid sügavat vaikust ning tundusid väga jahedatena, nagu sisaldaksid nad ikka veel ammumöödunud talve karmust.

Ta jõudis varsti alla. Trepikoridoris seisis kümmekond inimest, keda takistas vihm teed jätkamast — äsja õhtule saanud kaasametnikud, energilised mehed kindlustusseltsi büroost, paar tüdrukut notar Laanesalu juurest. Kaks jõudeilmelist noort naist, nõjatudes vastu helekollast käsipuud, vaatasid teda läbi kübarakestele kinnitatud

looride; salk gümnasiste sulges vaid noortele omase julge häbematusega sissekäigu-ukse, lennutades aeg-ajalt teravmeelseid märkusi nende kohta, kellel polnud aega varjule pugeda.

Siimon otsustas samuti oodata. Tõmbudes mõne astme võrra tagasi kõrgemale, toetas ta käed kepikonksule ja kepiotsa jalaninale. Väsinud aju lõi pildikesi paari viimase päeva sündmustest: austav ettepanek juhatuse poolt, õnnesoovid ettevaatlikkudelt kolleegidelt, kelle käitumisse sigines juba tublisti meeldida-püüdmist, omaenda isiklikud hädad, millest polnud õnneks kellelgi veel aimu. Ja selle asemel, et tolle nii tõsise edu üle rõõmustada, tundis ta praegu hinges vaid suruvat hirmu uute kannatuste ja uute vaevade ees, kanget tarvet pikalepikale puhkusele heita, puhkusele, mis muudaks ta elu jälle endiselt muretuks.

Siimon ohkas, pomises midagi ja vaatas kohkunult ringi, endamisi kujutledes, nagu oleksid kõik teised koridoris seisjad teda äkki vaadanud. Siiski — taevas olgu tänatud — see polnud nõnda: keegi polnud teda kuulnud! Ning kepikonksu käevangu asetanud, teeskles ta nüüd haigutamist ja läks pikkamisi astudes üsna gümnasistide seljataha, et üle nende peade välja tänavale vaadata.

Sadu oli kestnud juba ligi pool tundi ja siin-seal kivide vahel läikisid lombikesed. Rentslitesse kogunenud vesi jooksis rõõmsa sulinaga jõe poole, keerutades paberitükikesi ja hõljutades tühja sigaretikarpi. Soe maapind auras. Taksiautode mustad katused läikisid nagu suurte sitikate seljad. Üks mootorrattur kihutas põrinal läbi tihedate vihmaniitide, turi vimmas, tüdruk tagaistmel. Ja üks koolipoiss ütles naerdes: «Hei, vaadake valuvankrit!» Ja kõik teisedki koolipoisid naersid ning hüüdsid: «Hei, vaadake valuvankrit!» Ja keegi paks mees kindlustusseltsi büroost muigas, pilgutas naabri poole silma ning pomises: «Valuvankrit!» — «Hihihii, kuula ometi — va-lu-vankrit!» sosistas too jõudenaine, kes seisis üsna Siimoni selja taga. Ja kellelgi kukkus mingi pakike põrandale. Ja veel keegi hakkas mööda kõva, paekivist treppi alla tulema, lähemale, aina lähemale, pikkamisi ja mõtlikult, nagu plaanitsedes midagi väga kavalat.

Kõigi nende juhuslike muljete keerises viibides tundis Siimon end äkki väga uniseks muutuvat ja see ootamatult saabunud uneraugus tegi ta meeleolu veelgi raskemaks. Peale kõige muu seisis tal tüütavalt meeles, et esmaspäeval algavad ta puhkenädalad; et ta peab tunahomme lõuna paiku bakterioloogia instituuti helistama või koguni sinna sisse astuma; et oodatud vastusest oleneb kogu tema elu ja tulevik; et ebasoodsa otsuse puhul ei maksa tal vist üldse enam püüda või rabelda; et umbes tunni aja pärast tuleb tal osa võtta jälle ühest koosolekust, kuigi ta ei tunne küsimuste vastu, mida seal arutada tahetakse, pisimatki isiklikku huvi — mingisuguse sünnipäeva-albumi vastu, mida keegi niikuinii lugeda ei viitsi. Veidi aega mõtles ta peaaegu sosinal: «Täna on laupäev... täna on laupäev...» Ja varsti veelgi suurema tüdimusega: «Lui kah oma homse aiapeoga! Puududa sealt ei kõlba, aga... minna pole ka isu!»

Ja äkki hakkas ta nende vägivaldsete muljete ja mõtete sunnil kõigi vastu tigedat vimma kiskuma. Pagan võtaks — kas see pole siis tülgastav ja eemaletõukav — seista siin ja kulutada jumalamuidu oma kallist aega! Vana krohv lõhnas kuivalt-lubjaselt, jalgade all lõhnas tolm ja pori, ümberringi lõhnasid inimesed oma higistavate ihudega. Ja ta selja taga lõhnasid kaks looritatud naist, lõbujanused ja vastikult elurõõmsad: «Sina seal — vaata meid pisut terasemalt!» Gümnasistid tõstsid kuuekraed üles, näitlesid mehist kartmatust ja väljusid üksteise kannul, ehkki läbi paksu ukseklaasi võis näha koguni selgesti, et vihm polnud harvemaks jäänud, pigem ehk tiheneski veel.

Ja juhuslikud, kuidagi ümmargustena näivad vestluskatked, mis siit-sealt kostsid, hakkasid Siimonit nüüd omaltki poolt piinama. Üks väike hall mehike rääkis oma kaaslasega. Ta ütles:

«Noh, lori — alustagu ametlikku sõda see või teine riik, aga kui Saksamaa ja Nõukogude Vene kaasa löövad, oleme meiegi vahel.»

Ja see kaaslane vastas naerdes:

«Sa oled pessimist, kes vahib läbi tahmaste prillide. Me asume ometi igasugustest strateegilistest teedest hoopis kõrval.»

«Lapsik jutt! Me ei asu mitte kuskil kõrval!» ütles väike hall mehike.

«Asume, asume — vaata ainult kaarti!» vaidles teine.

Ja pisut kaugemal arutas keegi:

«See on üldse huvitav, kuidas issand jumal on tänavu oma päevakesed seadnud: vihma sajab harva, aga selleeest ka hästi tugevate hoogudega! Nagu tänagi — voolab nagu kraanist.»

«Tuleb tõesti vägevalt,» ümatati ükskõikselt.

Ja samal hetkel pistis keegi Siimonile käe kaenla alla, naeris heledasti ja hüüdis tahtlikult valjuks paisutatud häälega:

«Ohoo, tere päevast, härra direktor!»

See oli Joosep Soodla, noor vandeadvokaat. Siimon pöördus tusaselt ja nad seisid nüüd vastamisi. Väike paks asjamees muigas kogu oma ümmarguse näoga nagu vasekarva täiskuu. Ta õlad vappusid pehmelt ja nina nuusates pani ta lõbusasti vastu kajama kogu suure trepikoridori. Ta terashallid, veidi pungituvad silmad vilkusid tänagi pealetikkuvas sõbralikkuses, mis tundus korraga libedana. Ja Siimon surus hambad üha kasvava vaenu pärast vastamisi, kui lärmakas advokaat talle jälle tubli hoobi abaluude vahele andis ning käratsedes hüüdis:

«Vana, pagana pihta — mis sa siin konutad? Kas sul pole siis ikka veel oma isiklikku autot? Imestamisväärne, imestamisväärne! Mina sinu asemel kõnniksin muudkui meie ühise sõbra härra Tiituse manu sisse ja valiksin endale niisuguse limusiini, et terve linn istukile kukub. Otsekohene olles ja tõele au andes pead sa igatahes tunnistama: säärased tõusuvõimalused avanevad üpriski vähestele! Näed sa nüüd, mis tähendab nobe läbikäimine meie majandusliku eliidiga ja oodatav sugulus varakate isandatega, kes... Jajah, härra direktor, jajah, jajah!»

«Vabanda väga — ma pole sulle veel mingisugune direktor,» pomises Siimon.

Kuskil kihistati ja hakati kohe nobedasti midagi jutustama.

Advokaat Soodla väärutas pead ja ütles:

«Ära nüüd vigurda, palun! Ära vigurda, vana!»

Siimoni huuled hakkasid viha pärast värisema, kuid ta

hoidis end tagasi ega vastanud midagi. Ta tõukas omakorda raske tammepuust ukse lahti, libistas enda välja ja hakkas kärmete sammudega otse raekoja poole minema. Ent selle asemel, et edasi vihmavarju jääda, tuli tüütav isand samuti tänavale, astus ta kõrvale ja nägi usinasti vaeva, et oma lühikestel jalgadel võimalikult kiiremini edasi saada. Siimon kuulis ta lõõtsutavat hingamist — katkendlikku puhkimist, mis meenutas kuidagi groteskselt imeväikest, edasi-tagasi manööverdavat vedurit. Kõikjalt uksetühemetest vaadati neid; tuttavad viipasid neile tervitusi: tulundustegelane Fritz Tuudeberg, trükitööstur härra Maasik, kenamees Lepamaim, professor Olaf Pool, see kuulus ning lõbus teadlane; naeratavatelt nägudelt, mis libisesid selja taha, võis lugeda samuti seda paari päeva jooksul levida jõudnud uudist, mis tekitas paljudeski varjatud kadetsemisvajadust: «Nii, nii — sinakene tegid siis hea partii ja sammud nüüd vaese vigase tüdruku käevangus aina kindlamaks muutuvat tõusuteed!» Ja tas tekkis korraga kujutlus, nagu saadaks too pallina veerev irvhammas tema küünarnuki kõrval iga ta sammu paljuütlevate grimassidega, mida kõik pidid kindlasti nägema ning tähele panema.

Siimon katsus kurku pigistavaid vihahooge tarbetutesse liigutustesse hajutada: kübarakohendamisse, kepiviibutamisse, askeldamisse mantlihõlma kallal. Ent ka see ei aidanud — varsti tajus ta endas lausa tapmislusti. Ja ta võppus nagu tõukest, kui madalajalgne mees ta kõrval taas rääkima hakkas, sel korral aga väga alandliku häälega ja nagu häbelikult andestust paludes:

«Kuule, vennas, mulle paistab, et sa mu peale pahaseks said... Ma ütlesin vist midagi sobimatut? Aga ära mõista mind hukka, noh, sa ju tead isegi, et ma ei teinud seda meelega. Sõnad nagu tõukavad üksteist ja vaevalt sa paned ise tähelegi, kui mõni neist on juba enneaegu välja lipsanud. Sa andestad mulle, eks ju, sõber? Andestad, eks?»

Siimon kortsutas kulmu ja vastas tigedalt:

«Palun — jäta veiderdamine!»

«Armas aeg — sa oled ju tõesti mu peale pahane!» hüüdis advokaat Soodla. «Ja mina veiderdavat! Eksitus, härra direktor! Mu häda seisab ainuüksi selles, et mu keel

on juba kord niisuguseks teravaks loodud... ka siis, kui ma tahan ainult naljatada...»

«Niisugused naljatamised hoia, palun, endale!» ütles Siimon. Ja just siis, kui ta seda ütles, läkski tal ometi viimaks korda end taltsutada. Nihutades kaabu hästi otsaesisele, katsus ta pilkavalt muiata ja jätkas: «Sa kipud ennast pidama jumal teab missuguseks vaimukusehunnikuks... Aga ära pane pahaks — seda sa ju ei ole. Ja oleks veel, millest lobiseda! Asjast, millest ruttavad täna kõnelema kui mitte kõik mu tuttavad, siis vähemalt üheksakümmend protsenti neist, kaasa arvatud isegi naised. Hahahaa! Mõtle hästi järele ja siis sa taipad ka ise, et su vaimukused pole üldse vaimukused, vaid saja suu poolt äraleierdatud tõed, mis ei maksa enam krossigi.»

«Noo!» venitas advokaat Soodla ja hakkas jälle korraga naeru kihistama.

Siimon pühkis otsaesist, kuna ta pidi endale tahestahtmata tunnistama, et ta hävitada-sooviv sõnavõtt jäi tõepoolest üsnagi nigelaks. Sellest asjaolust veelgi pahuramaks muutudes võrdles ta endaga kaasa kõndivat mehikest liiga suureks paisunud murumunaga, mis kipub juba pinnalt pakatama; ta hakkas käima nüüd nii kiiresti, et see mingisugust plaani hauduv veidrik pidi jooksu traavima, kui ta ei tahtnud temast maha jääda. Ja väikese advokaadi libedad ülistussõnad ulatusid Siimoni kõrvu veel nagu kustki kaugelt, monotoonne võrin, mille kuulamine ei takistanud teda enam mõtlemast hoopis muudele asjadele.

«Kui ma su õnnest hiljuti teada sain, olin ma valmis su juurde sisse murdma otse südaööl, et sinu kätt suruda ja sulle patsi lüüa. Oojah, see on asi, mille üle sa võid sula rõõmu tunda! Vaevalt kolmekümne viie aastane ja juba — asjaajaja-direktor, kelle heasoovlikkusest olenevad isegi vana Kaarma taolised haid. Ma olen sinust pisut vanem, aga ei saa sulle näolegi, olgu küll, et ka mina olen elanud... tillukese õnnetähe paistel. Jajah, eks ole, sa ju tead muidugi: mul on juba oma taluke ja tuleval kevadel hakkan ma maja ehitama. Mitte just suurt, aga... siiski, siiski! Usu mind, vennas, — oma agaruse ja hoolikusega tõused sa veelgi kõrgemale. Käid

oma senise šefi, meie armsa Lui Marandi kannul ja lähed temast soodsal juhul möödagi. Ja ühel heal päeval teatab meie vaikiv ajakirjandus, et «nii-ja-niisugusel valitsuse koosolekul on . . .» Või mis ma nüüd räägin?! Mis — «valitsuse koosolekul»? Et «arvestades mõningate asjaoludega on härra peaminister otsustanud kutsuda härra Siimon Laasi . . .» Või mis ma siin jällegi räägin?! Ühesõnaga: «Lugejatele teadaolevate komplikatsioonide likvideerimiseks on härra president otsustanud rahaministri portfelli anda meie tuntuimale pangadirektorile härra Siimon Laasile.» Klambrites: «Endise teedeministri ja nimeka rahvustegelase insener Ralf Koorese väimehele.» Väljaspool klambreid: «Kuna Siimon Laasi leidlikkus ja terav analüüsi- ning sünteesivõime on juba varemgi korduvalt kasuks tulnud meie üldisele rahvamajandusele.» Jajah, usu, vanasaks — ma ei imestaks põrmugi, kui midagi säärast sünniks juba mõne lühikese aasta pärast — pane tähele.»

Siimon ei vastanud jälle. Hambaid ikka risti hoides käändus ta mööda tühja peatänavat pahemale, käis ikka väga kiiresti, vehkis jalutuskepiga, mille tömp ots paiskas õhku suuri poripritsmeid. Vihmasadu jäi pisut vähemaks, kuid muutus seda jämedamaks. Tuul hakkas tõusma. Omnibussid, sõitjaid täis kiilutud ja puised-rasked, kihutasid mööda märga sillutist üles jaama poole ja sealt tagasi. Ikka mustendasid kõikjal väravatühemetes tihedasti kokkukobardunud inimestesalgad, kes jälgisid neid ajaviiteks. Ja viimaks tajus Siimon ka ise nii enda kui oma tüütava kaaslase sügavat naeruväärsust: vihmaveest raskete kübarate ja mantlitega meestepaar, üks pikakasvuline ja vihaselt vimma tõmbunud kuri lind, teine aga madal ja pehme nagu liiga ruttu täis kasvanud sõnnikuseen.

Äkki küsis advokaat Soodla salapärase sosinaga:

«Ja millal on pulmad, kui tohib huvi tunda?»

Siimon võppus, kohendas jälle kaabut ja peatus nii järsult, et väike advokaat tast paari sammu võrra ette veeres. Kui see jälle tagasi ta juurde tuli, küsis ta omakorda:

«Millal on . . . ? Mis?»

«Pulmad,» kordas advokaat Soodla.

Siimon surus sõrmed ümber kepikonksu ja mõtles sisemiselt lõdisedes, et nüüd arvatavasti virutabki ta selle

hoobi, mida ta oli juba mitmel korral kavatsenud. Kuid selle asemel puhkes ta vaid tigedalt naerma.

«Noh, noh, noh, mis sa nüüd hirnud, ah?» pomises härra Soodla.

Ning Siimon kummardus üsna ta paksu pea kohale ja vastas samuti sosinal:

«Kes teab, kes teab!»

Väike õigusteadlane niisutas keeleotsaga huuli, muutus uudishimu pärast lausa punaseks. Ta pikkade, ebaloomulikult käharate salkudena üle kukla ja meelekohtade rippnevad mustad muusikamehe-juuksed olid vastu nahka kleepunud ja andsid talle priske koera ilme. Ning pistes jälle käe Siimoni kaenla alla, pomises ta kavaldava uskumatusega, püüdes nagu ikka hästi kiiresti sihile jõuda:

«Kuidas — kes teab?»

«Nojah, maailmas võib ju juhtuda mitut sorti asju. Praegu me pole igatahes veel altari ees seisnud, ja see on ainus kindel tõsiasi,» ütles Siimon.

«Mis? Mis juttu sa ajad?» hüüdis advokaat Soodla. «Lollus, ära mind rumalaks tee! Ja üldse: niisugused totrad naljad jäta kus kurat. Esiteks pole sa ometi nii loll, et sa hea võimaluse mööda lased — on ju kahtlemata väga tore tunne, kui sa tead, et su äiapapa on veerand sinu enda leivaisast — ja teiseks... igal asjal on oma moraalsed piirid. Sa ei tohi ju unustada ka preili Koorese seisukorda. Mõnele tervele ei tähendaks see midagi, temale aga, jaa, temale aga ... oh, mis me sellest räägime!»

Siimon kortsutas kulmu, tundis end väga ebamugavalt, katsus uut paberossi süüdata. Nad seisid parajasti avara klaasvitriini ees, mille tagant paistis talle silma pikk rida pakse võõrkeelseid köiteid, ja ilma et ta oleks ühegi vastu neist erilist huvi tundnud, hakkas ta hoolikalt raamatute nimesid veerima: *«Knaur's Konversationslexikon», «Handbuch der Unfallerkrankungen», «Lehrbuch der Psychiatrie», «Salambo, ein Roman aus dem alten Karthago».* Kõik see, mis teda ümbritses, tundus äkki jälle hirmus rumalana ja hirmus tähtsusetuna: tilluke lihav advokaat oma kadestava ning teeskleva uudishimuga, tänavaid ujutav vihm, ehitusmaterjaliga koormatud veoautod, varjulepugenud inimesed kaupluste treppidel, sügavates väravatühemetes, hoonete esikülgedest

väljapuhetunud rõdude all. Tuul paisus kord-korralt valjemaks, kihutas tast mööda, puhus talle soojana ja leebena otse näkku, kiskus ta märjad mantlihõlmad tagasi ja lehvitas neid nagu purjenurki. Ja uuesti minema hakates tajus ta nüüd viimaste päevade morni surmahirmu kõrval korraga veel midagi muudki: alistumisvajadust, mis ei lasknud teda täna ei eriliselt vihastada ega eriliselt tigetsedagi.

Barclay platsi kohale jõudnud, tegi Siimon veel kord katset paberossi süüdata. Kuid ta raiskas vaid hulga tikke, ei saavutanud aga ikka tagajärgi. Advokaat Soodla vatras aina ühesuguse hooga, tegi kavalaid kõrvalehüppeid, esitas küsimusi, ei saanud vastust. Kuna ta oli lootnud nähtavasti hoopis rohkemat, muutus ta pikkamisi tusaseks. Kuid ometi ei tahtnud ta ikka veel Siimonist maha jääda ja rühkis sellega nobedasti kaasa, uskudes oma osavusse, mis polnud teda veel kunagi hätta jätnud.

Kaubahoovist möödumisel tervitas advokaat Soodla kedagi varjulepugenutest erilise aupaklikkusega, tehes oma vesihalli kõvakübaraga nii suure kaare, et ta käeselg peaaegu kintsu puudutas. Siimon, kergitades ükskõikselt kaabut, vaatas aga siiski tavalisest veidi terasemalt. Ta tundis teretatavas ära preili Ebba Tamme, noore lastearsti, keda ta oli kohanud hiljuti kuskil tuttavas perekonnas, ehkki ta ei mäletanud enam, kus nimelt. Ja haaratud samal hetkel kindlast kavatsusest end soovimatust kaaslasest ometi viimaks lahti raputada, sellest nõtkelt kleepuvast mehikesest, kes valmistus jälle mingisuguse küsimuse esitamisele, peatus ta ja ütles:

«Andesta, palun. Mul on preili Tammele ta tuttavate poolt edasi anda midagi väga olulist. Päris hea, et teda kohtasin.»

«Ole lahke, ole lahke! Ma isegi vahetaksin selle jumaliku inimesega paar lausekest!» hüüdis advokaat Soodla ja oligi temaga jälle kaasa minemas.

Kuid Siimon patsutas talle naerdes õlale ja ütles:

«Oota mind pisut aega s i i n. Ma tulen kohe tagasi.»

Ja jätnud tüütu mehe vitriini asetatud hiiglasuurt kalossi vahtima, lähenes ta muudest varjuotsinutest veidi kaugemal seisvale üksikule naisele, kes noogutas talle sõbralikult.

T E I N E   P E A T Ü K K

RAHUSTAV VESTLUS

Preili Ebba Tamm oli keskmist kasvu sihvakas tüdruk, üks neid spordiharrastajaid, kelle esinemisjulguses võis aimata nii pidevat treeningut kui jooksuraja saavutusi. Kuid ta polnud siiski liialt mehestunud — tal olid pehmetesse salkudesse langevad valkjaskollased juuksed, ümmargused puusad, tugevad suured rinnad ja pehmele lihavusele kalduv kael. Ta sääred olid väga ilusad, sirged, ja ta kandis jalas madalaid tänavkingi, mille avar lõige ulatus külgedelt peaaegu tallaveerteni. Ta suu oli paksuhuuleline ja meelas; ta silmad, rohekassinised ja heledad, peegeldasid kogu läbitavat maailma otsekui mingi endastmõistetava rahulikkusega ja heasüdamliku inimese siira otsekohesusega.

Siimon võttis kaabu peast, teretas ja ütles:

«Andke andeks, et ma teid tülitan, aga . . . ma tõesti . . .»

Ent ta ei saanud edasi — pagan, jah, millega õieti pidi ta end vabandama?

«Oo, pole midagi, palun, palun!» ütles preili Ebba Tamm, tõmbus naabritest veelgi kaugemale ja tegi Siimonile enda kõrval ruumi. Asetades käed kõhul vaheliti

ja surudes ridiküli tugevamini kaenlasse, naeratas ta aina edasi ja lisas: «Väga tore, et te mind veel mäletate. Muuseas — ma pean teile vist õnne soovima.»

Siimon tundis end jälle kohmetuks muutuvat ja ootas, et talle meenutatakse veel kord ta tulevast äia. Ta teeskles teadmatust ja küsis, kuna ta ei mõistnud lausuda midagi paremat:

«Mis puhul?»

«Või eksin ma?» ütles preili Tamm. «Ma juhtusin nimelt kuulma, kuidas teid tagaselja imetleti. Kas pole see nii, et te olete oma erialal hea sammu edasi jõudnud?»

Siimon tundis end kohe palju paremini.

«Noh, selles pole ju midagi niisugust, mis nimetamist vääriks,» ütles ta. «Vanuse järjekord, muud midagi. Ma pole ju enam jumal teab mihuke poisike, kelle puhul võiks see edu andekusena näida.»

Sel hetkel ilmus keegi ta kõrvale. Ta pöördus ja nägi, et see oli Maks Ruufus, ta vana sõber — pikk kõhn mees helehallis ülikonnas. Siimon oli teeninud temaga kodusõja ajal «Kapten Irve» nimelise soomusrongi ühes ja samas dessantvagunis; nad olid seal hästi läbi saanud ja see hea läbisaamine kandus hiljem üle kodanlikkugi ellu. Tiisikus, mida Maks Ruufus põdes, ähvardas teda peatse surmaga, kuid ta ei hoolinud sellest ja traavis läbi oma viimaste päevakeste uljalt kuklasse heidetud peaga nagu kunagi vana soldat. Kui ta haigus eriti raske pöörde võttis, lahkus ta oma seniselt teenistuskohalt — ta elatas end juba aastaid kohtukirjutajana — ja ütles ise, et ta pidavat ju end eelseisva pika reisi jaoks pisut ka ette valmistama.

Ent täna oli too lõbus mees siiski kuidagi vaikne ja erutatud: ta silmis helkis rahutus ja ta kõrgete põsenukkide kohal punetasid tursunud palavikulaigud. Ja kui ta nüüd tervitust noogutavale Siimonile oma suure kondise käe ulatas, näis ta ise seejuures kergesti võppuvat. Preili Ebba Tamm ütles, tehes ruumi ka tollele uustulnukale:

«Näed, Maks, mul veab: härra Laas tundis mu ära juba eemalt-kaugelt ja arvas koguni heaks minu juurde astuda. Huvitav — ma kujutlesin teda hoopis teistsugusena: iseteadvana ja nõnda edasi. Ometi paneb ta tagasi-

hoidlikkus mind lausa imestama, kuna tänapäeval maksab ju maailmas peaasjalikult küünarnukkide loogika.»

«Noh, seda tagasihoidlikkust ma temast juba ei usu,» vastas Maks Ruufus ja katsus naeratada. Kuid see õnnestus vaid osaliselt. Ja toetudes kepi najale, lisas ta kohe küsimuse: «Sa oled enda ka korralikult märjaks leotanud. Kust sa tuled?»

«Ametist, kust siis mujalt,» ütles Siimon. «Õnnetuseks juhtus mulle aga kannule säärane naaber, kes võttis minult igasuguse tahtmise kuhugi varjule pugeda. Ja sina ise?»

«Ostsin endale veel ühed kingad. See tähendab — viimased.»

«Ärge teda kuulakegi,» ütles preili Tamm ja vaatas samal ajal kuidagi silmanurkadest. «Ta edvistab oma halva seisukorraga, sest tõepoolest pole see enam kaugeltki nii halb, nagu ta katsub näidata. Tänavune suvi oma ilusate ilmadega on talle kindlasti suure hulga tervist tagasi andnud.»

«Õndsad on need, kes vassivad tõde ja õigust oma naabri südamerahu pärast... ja nõnda edasi!» ütles Maks Ruufus.

Nii juhuslikult vesteldes hakkasid nad mööda ringpoodideesist tasakesi edasi astuma, käändusid ümber nurga ja suundusid jõe poole. Sillutisekivide kohale tõusis kerget auru. Tänavapoisid, kartmatud ja ürglõbusad, ujutasid oma puust lõigatud lootsikuid, joostes nendega võistu. Juudi pudukaupluse trepil seisis kohutavalt paks vana daam, paistis sellest seismisestki vaeva tundvat ja hakkas viimaks raskesti tatsutades üle uulitsa minema, avatud vihmavari pea kohal.

Preili Tamm segas end jälle meeste hüplevasse jutlemisse ja küsis äkki nagu usutledes:

«Vabandage, härra Laas, kas te mind eile tõesti ei märganud?»

«Eile? Jumalapärast — ei,» vastas Siimon. «Kas ma kõndisin teist siis mööda nagu aus mats ega mõtelnudki mütsikergitamisele?» vastas Siimon omapoolse küsimusega.

«Jah, see juhtus,» noogutas preili Tamm; ta naeratas ja ruttas kohe lohutama: «Ärge asja liiga traagili-

selt võtke, palun. Ja kui te veel ühe küsimuse lubate: kas too härra, kellega te seltsis siia tulite ja kes sealt praegu läheneb, on advokaat Soodla?»

Siimon vaatas kärmesti üle õla. Jah, nõnda see oligi — ta oli väikese mehikese vahepeal täiesti unustada suutnud ja nüüd jalutas see neile silmnäolt järele, ümmargused täiskuu-põsed mahedale muigele tõmmatud. Ja krimpsutades jälle loomusunnilist vastikust tajudes nägu, hakkas Siimon kiirel sammul äsjases suunas edasi tõttama, vandus tasakesi ja ütles alles vähese aja pärast:

«Olge nüüd head inimesed ja tehke mulle üks tilluke teene, — päästke mind, palun! Sest see sügeline on tõesti advokaat Soodla, ja see advokaat Soodla oligi inimene, kes sundis mind mõni minut tagasi lausa läbi saju jooksma. Jah, ärge jätke mind ta lõugade vahele, anun teid . . . palun kas või põlvili!»

«Noh, taga paremaks, sa ei saa lahti isikutest, kes sulle tülikaks muutuvad,» ütles Maks Ruufus pahuralt.

«Te ometi ei karda teda?» küsis preili Tamm.

«See pole kartlikkus, ei, uskuge mind,» ütles Siimon ja hakkas korraga edvistama. «Jah, see on hoopis midagi muud. Ma vist ei liialda, kui ma ütlen, et see on pigem kaastunne, sest ma pelgan päris tõsiselt, et ma selle tüübi kord halastamatult surnuks löön.»

«Lollus, lollus!» ütles Maks Ruufus endise pahurusega nägu krimpsutades.

Nad hakkasid üha kiiremini edasi astuma, jõudsid juba varsti nurga juurde, kust tee pöördus paremale, peatusid silmapilguks ja vaatasid jälle tagasi. Lühikeste jalgadega jälgija oli neist kaugele maha jäänud, ei paistnud aga põrmugi haavunud olevat ja lehvitas sõbralikult käega. Ta seisis seal katusealuse tühjas hämaruses kuidagi veidralt üksikuna ja hiilivalt madalana ja nad ei saanud hoiduda teda veidi õrritamast: Siimon kergitas kaabut, Maks Ruufus naeris tigedalt ja preili Tamm viipas taskurätiga. Kuskil kaugel paremal, vanade sindlikatuste kohal hakkas taevas heledamaks muutuma — harvad äikesemürinad kostsid nagu paljude verstade tagant ja hall sajuaur tõmbus vastu maad.

«Kus nimelt te mind eile nägite?» küsis Siimon hetkelise vaikuse järel.

«Kinos,» vastas preili Tamm. «Te tulite parajasti välja, kui meie Maksiga sisse läksime. Ma ei taha uskuda, et ma eksisin, kuigi Maks kinnitab, et ta polevat teid märganud.»

«Ei, te ei eksi. See olin vist tõesti mina,» ütles Siimon. Ning jälle pisut kohmetuks muutudes lisas ta kohe: «Eks ole — ma polnud üksi?»

«Jah, jah, sa olevat olnud daamiga,» ütles Maks Ruufus, kellele see sõnadega flirtimine ilmsesti ei meeldinud.

Ja Siimon lausus, püüdes näida ikka väga ükskõiksena:

«See oli preili Koores. Te mõlemad . . . muidugi tunnete teda?»

«Oo, miks mitte, Aada on ju minu kooliõde,» vastas preili Tamm.

Tekkis jälle paus. Ilm muutus veelgi selgemaks. Trepikoridorid ja väravatühemed näisid pingutusi tegevat, et kõiki varjule pugenud inimesi tagasi kõnniteedele tõugata. Korraga hakkas päike paistma: lai valguselaine hoovas üle seinte, heitis raskeid varje, pani kogu ümbruse tuhmilt läikima. Preili Tamm ütles, hakates rääkima taas advokaat Soodlast, kelle eest nad olid äsja põgenenud:

«See väike mees on vist teie omaaegne kaasvõitleja? Imelik küll, aga ma ei tahaks seda kuidagi uskuda, et ta aju töötab samal kombel nagu meil teistel. Iga kord, kui ma teda näen, on mul tunne, nagu oleks tal tagavaraks hirmus palju veidraid mõtteid, mis ajavad mulle mingipärast hirmu peale. Muuseas — vaadake ta juukseid. Ma pole näinud neid terve rea aastate jooksul veel iialgi teistsugustena, nagu nad kord juba on: ei lühematena ega pikematenagi.»

Siimon oli säärase vestlussuuna muutuse üle üpris õnnelik. Kibrutades mõtlikult silmi ja teeseldes tõsist huvitundmist, ütles ta:

«Jah, õige küll. Ja kas need ta toredad juuksed pole üldse liiga suures vastuolus tema üldise välimusega: ta ise on ju täiesti sinisilmaline, ta juuksed on aga mustad nagu pigi. Ta ise on jalust peani libe nagu luts, ta juuksed aga lokkavad metsikult mööda meelekohti alla nagu

mõnel ennasttäis kunstnikul või kirjamehel. Tõesti, kas ta ei põlvne mitte mõnest mäestikurahvast, mis te arvate?»

«Leidsite nüüd inimese, kelle kulul rassiteooriat luua,» ütles Maks Ruufus.

«Ei, see on siiski huvitav,» ütles preili Tamm.

«Huvitav? Lollus, lollus!» ütles Maks Ruufus.

Siimon seletas vähese vaikimise järel:

«Kui ma vanasti loengutel käisin, poetas ta end pahatihti mu pinginaabriks. Ja hiljem oskas ta alati nõnda seada, et me sattusime väheks ajaks siia või sinna jalutama. Noh, ma olen kindel, et te ei suuda kujutledagi, mis see mulle tähendas. Vahel mulle paistis, nagu poleks ma üldse elav inimene, vaid lihtne lõngakera, mida ta tasapisi sebis ja arutas. Ta käis mu korteris, ja enamasti ikka siis, kui mind ennast kodus polnud. Ta soris läbi mu õpperaamatud, ta tuhnis mu seljataga minu laegastes, ta uuris välja mu tillukesed vahekorrakesed, et neid parajal juhul mainida. Kui me kokku saime, asus ta mind kohe oma kavalal viisil üle kuulama, ja kui me jumalaga jätsime, teadis ta minust sama palju kui ma ise. Ja niiviisi piinles ta käes arvatavasti mõni teinegi heasüdamlik mehike, selle alati liigse paksuse all kannatava härra käes, kes oskas enda kõikjale ligi litsuda, kust ta lootis vaid midagi teada saada.»

«Ära teda jälle liiga tähtsaks tee,» ütles Maks Ruufus.

Ning Siimon, ikka õnnelik, et tal pole vaja rääkida oma isiklikust elust, jätkas teda ennastki üllatava sõnaohtrusega:

«Maailmas leidub ju loomulikult rohkesti selliseid isikuid, kellega me ei sobi ja kes ei sobi omakorda meiegagi. Aga see on harilikult hoopis lihtsam kui kõnesoleval juhul. Me võime end nagu tigu karpi tõmmata ja mõistlik mees taipab isegi, millal ta pole meile vastuvõetav ja muutub meile tülikaks. Sõber Soodlaga on aga lugu palju keerulisem. On vähe inimesi, kes ei tajuks juba esimesest hetkest peale tema juuresolekust ebamugavust, on aga vähe neid, kellelt ta pole siiski sellel või teisel teel midagi olulist välja pressinud.»

Jõuti raekoja ette. Ja preili Tamm ütles mõtlikult:

«Jah... eile ta piinas meid. See tähendab — mind ja

Maksi. Ta juhtus samale seansile kuhu meiegi, ja kui me kella kümne paiku kinost välja tulime, jättis ta meid ilusasti jumalaga. Ometi oskas ta enda veel kord mu teele poetada, ja seda just siis, kui Maks oli tagasi pöördunud. Ta tahtis mind kangesti saatma tulla ja jättis oma imeliku kavatsuse alles minu vihastamise peale.»

«Hmh!» urises Maks Ruufus.

«Täiesti usutav, täiesti usutav!» ütles Siimon.

Vaikus. Õhk märgade tänavate kohal oli värske, karastavalt puhas, ent samal ajal ka väga soe. Ja ikka veel polnud Siimoni küljes jälgegi sellest — täna nähtavasti hilinevast — igapäevasest raskest piinlemisest, mida ta ometi kartlikult ootas.

Kui nad viimaks Gustav-Adolfi põiktänava kohale jõudsid, jäi preili Tamm seisma ja ütles:

«Jah, nõndaviisi, härrad — tuleb vist kahjuks lahkuda. Ma tahan enne kojuminekut veel paari kauplusse astuda.»

Kuid Siimoni vallutas samal silmapilgul tunne, nagu peaks ta neid kaht veel pisut aega oma läheduses hoidma. Ta pidi äkki kujutlema, nagu oleneks tema praegune kehaline heaolu otseselt ja kogu ulatuses äsjasest vestlusest, mis ähvardas aga nüüd katkeda. Ja uskumata küll ise oma ettepaneku täideminekusse, küsis ta viivitades:

«Mul on kuni kella neljani aega — kas te ei tahaks minuga väheks ajaks kohvikusse tulla?»

«Ma ei tea, kas maksab enam,» arvas preili Tamm ja vaatas Maks Ruufuse poole.

«Ei. . . kas te siis tõesti ei tahaks. . . ?» kordas Siimon. «Ma katsuksin teile nimelt teie tänase teene eest veidi tasuda. . .»

Kuid ta ei saanud enam lauset lõpetada — ta muutus äkki väga kahvatuks ja langes ettepoole vimma, nagu oleks keegi nähtamatu oma raske rusika ta kuklale asetanud.

Maks Ruufus ütles:

«Ma kohtasin täna Eerik Söörensoni. Paistab, et tal ei lähe praegu kuigi hiilgavalt.» Ja märgates samas sõbra seisukorda, lisas ta kähku küsimuse: «Mis sinuga on?»

«Ei ... ei midagi...» pomises Siimon vaevaliselt ja katsus naeratada.

Ent oli siiski midagi: pikaldane, tuimalt puuriv valuhoog surus enda jälle sügavale ta keskkehasse ja jäi sinna püsima, piinarikas nagu alati, kohutav nagu alati.

SIIMON VALETAB PISUT

Kui nad tagasi tänavale jõudsid, olid kõnniteed juba kuivaks tõmbunud, tolmasid, lõhnasid sulava asfaldi järele. Kell lõi neli. Plekk-katused särasid hiigelpeeglitena. Tuul, püsides ikka lõunast, puhus sama vaikselt nagu hommikupoolikul, liigutades pikkamisi kergeid tüllkardinaid, mis rippusid siin-seal avatud akende ees.

«Mul on väga kahju, et ma teid nii kaua kinni pidasin,» ütles Siimon, ja ehkki ta püüdis ka praegu reipana näida, kippus ta hääl vägisi iga sõna juures pooleks murduma.

«Lollus, lollus!» pomises Maks Ruufus.

«Jah, palun, ärge ometi niiviisi vabandage,» ütles tüdruk ning kordas kärsitult küsimust, millele nad polnud kõigile pealekäimistele vaatamata ikka veel vastust saanud: «Kas te olete ehk haige?»

«Ei, pole midagi,» vastas Siimon jälle ühtede ja samade sõnadega.

Preili Tamme suunurgad tuksatasid. Ta tundis end nähtavasti arstina ja patsiendi usaldamatus kippus teda vihastama. Lähema pudukaupluse ette jõudnud, ütles ta:

«Noh, elage hästi! Maks, kas sa tuled minuga või jääd oma sõbra seltsi?»

«Jään oma sõbra seltsi,» vastas Maks Ruufus ja naeratas terve tunni jooksul esimest korda.

Siimon surus endale ulatatud sooje sõrmi ja tajus järsku kanget tahtmist sügavale ettepoole kummarduda ja neid suudelda. Et oma meeleolu varjata, võttis ta kaabu peast ja ütles:

«Tänan teid.»

Tüdruku õlad kadusid sulguva ukse varju. Sõbrad jäid üksi ja hakkasid kohe edasi minema. Siimon astus väga ettevaatlikult, toetus kepi najale ja hoidis end puusadest kõveraks. Lakkamatut valu hõõguv surve säilitas oma esialgse tugevuse, ei kasvanud ega kahanenud, ei tõusnud kõrgemale ega libisenud madalamalegi. See oli nagu osa temast endast, hirmus, orgaaniline osa, mille vastu ei saanud vaielda, mida ei saanud eitada ega olematuks kujutleda: see oli kindel tõsiasi, see — jäi. Ja ta mõttedki ei sündinud ega liikunud enam peas, vaid nagu kuskil seal pakitsevas sisikonnaosas, paremas küljes, puusast veidi ülemal. Ta oleks meelsasti trotuaarile kükitanud ja tasakesi uluma hakanud, ometi pidi ta rahulikkust teesklema ja oma teed jätkama. Kui Makski vähemalt lahkuks... kui Makski vähemalt lahkuks... mõtles ta. Ja kuna vaikimine näis reetvana, küsis ta viimaks kogeldes:

«Millal sa Eerik Söörensoniga kokku juhtusid?»

«Täna,» vastas sõber.

«Noh, mis ta's kah rääkis?» pomises Siimon.

«Mitte midagi erilist,» vastas Maks Ruufus ja kehitas õlgu. «Sa ju tead — ta ei armasta hädaldada. Amnestia tõi ta vanglamüüride vahelt välja ja praegu otsib ta kohta. Ta perekond elab maal, naise vanemate juures. Igatahes ei räägi ta välimus just väga suurtest võimalustest, aga päris kindel paistab ka see olevat, et ta on oma mõtetele truuks jäänud.»

«Nii...» venitas Siimon.

«Sellest mehest on kahju,» ütles Maks Ruufus vähese aja pärast ja kavatses ometi viimaks lahkuda.

«Jah... Aga mis seal parata,» kehitas Siimon õlgu.

Nad viipasid veel kord teineteisele, katsusid jälle asjatult naeratada, ja Maks Ruufus kadus lähema tänavanurga taha. Peale veerand tunni pikkust vaevalist astumist jõudis Siimon oma Veski tänavas asuva korteri ukse

ette ja nõjatus hetkeks vastu seina, et end pisut koguda. Talle meenus jälle, et õieti oleks ta pidanud istuma praegu kuskil seal härra Lepamaimu kabinetis, kangeid sigareid kiskuma ja mõtteid vahetama Martin Kullemanni sünnipäevaalbumi üle: kuidas, millises ulatuses, missugused materjalid on juba koos ja kui palju neist kõlbab tarvitamiseks? Sulgedes hetkeks silmad, nägi ta selgesti, kuidas see kõik oleks: tilluke hämar ruum; tubakasuits; peremees ise seljakile aknalaua najal, paberinuga jämedate ning tömpide sõrmede vahel; helepruun kirjutuslaud ja selle kohale kummardunud toimkonna sekretär härra Soonast; ühistegelane Maim; hea isand Tuudeberg; pooltundmatud ja päris tundmatud isikud mitmesugustest organisatsioonidest, sõnakad ja põhimõttelised, igal tagavaraks terve hulk tarku ettepanekuid; üle kõige aga: hall tuba täis sõnu, täis mõtteid, täis vahepaladeks jutustatud anekdoodikesi, täis kategoorilist elutarkust tähtsamate maailmaprobleemide üle! Ja korraga tundus talle ääretult veidrana, et ta oli hakanud paari viimase aasta jooksul anduva kuulekusega loendamatutel sellistel koosolekutel käima, koosolekutel, mida ta oli kunagi minevikus mõnitanud ning välja naernud, — kunagi minevikus, mil vanahärra Koores polnud teda veel igal parajal juhul ja võimalusel igasse sellisesse kohta kandidaadiks esitanud!...

Siimon ajas enda jälle sirgu, tundis täitmata jäetud kohustuse pärast suruvat kohmetust ja avas ukse. Kitsasse ning sooja eeskotta astunud, kiskus ta kohe mantli seljast. Sealt komberdas ta edasi saali ja viskus sohvale. Kõik muu peale otsese häda ununes silmapilkselt, ja ta mõtles, et oleks vist vaja helistada vend Peetrile, sellele kuulsale arstile, keda ta ei usaldanud küll ammugi enam. Oli väga vaikne. Paar tüütavat kärbest ringlesid ta pea kohal ja ta hakkas neid kahe käega vehkides eemale tõrjuma. Kuuldus vaheukse avanemist; kui ta suure vaevaga ringi vaatas, nägi ta laua juures seisvat teenijat, heasüdamlikku vanainimest, kes, aimates ta viletsust, ootas vastavaid korraldusi. Ja käändudes jälle endisesse asendisse, ütles ta sõnahaaval:

«Mul on halb... Tehke mulle, palun, kuuma kotti.»

«Kohe, kohe! Kohe teen, noorhärra!» vastati kiiresti.

Ja ta jäi jälle üksi. Valu aga püsis, püsis, püsis. See oli nüüd nagu ümmargune tulikuum metallitükk, mis sulatab end pikkamisi aina sügavamale läbi elavate kudede. Järsku oleks ta nagu mingi erilise, tasapisi pinnale tõusva vaistu abil tajuda võinud kõiki oma seedeelundeid: kõhukelme voltides rippuvat peensoolt, põit vaagnasügavuses, parempoolset neeru selgroo kõrval, maksa, magu kõrgel rinnakorvi all. Ent juba järgmisel silmapilgul vajus see kõik tagasi hämarasse teadvusetusse, ja mis jäi, oli ikka vaid valu. Jah, jah, valu ei muutunud, valu ei kahanenud, valu ei pugenud varjule, valu ei häbenenud oma olemasolu... Valu oli võimas ja valu oli julge ja valu oli tõeline ja valu oli teadvuslik... Valu oli tõsiasi, valu üle ei maksnud vaielda! Ehee... valu... miks sa ei kao? Valu, noh, kao ometi, sa timukasulane! Valu — poe varjule! Kas vesi priimusetulel on juba keema hakkamas? Kas see aurab juba... vesi... vesi... piinu vaigistav vesi?

Uks käis ja ta virgus nagu palavikusonimisest. Teenija laiad puusad hõljusid lähemale, tulid, tulid, liginesid, liginesid. Liigutades jälle ettevaatlikult pead, katsus Siimon naeratada, kergitas end ja küsis:

«See on siis nüüd... valmis?»

«Jah, noorhärra. Olge head.»

«Tänan. Rohkem ma teie abi ei vaja,» pomises Siimon.

«Keegi härra helistas ja küsis, millal te kodus olete. Ta lubas tulla umbes kella viie paiku,» ütles hea vanainimene köhatades.

«Nii? Jah, sel ajal ma ei lähe kuhugi,» ütles Siimon.

Töntside sammude tätsatused kadusid köögi suunas. Ta avas vestinööbid, lükkas püksivärvli madalamale ja surus kummikoti vastu õhukest särki. See hakkas teda kohe kõrvetama. Tekkis teravalt puuriv kibelemine ja see kibelemine oleks nagu võitlusse astunud tolle teisega, tollega seal kõhukoopas. Ja too teine, too seal kõhukoopas jäi nagu kuulatama. Ta vaikis ja ootas, too teine seal kõhukoopas lõi vist kohkuma, muutus kartlikuks. Ahaa — kas sa näed nüüd! Kuidas see mekib sulle, mis? Läbi on su lookesed, hehhee! Kuskil kaugel ülisegaste muljete taga süttis midagi põlema — kaks rohekassinist naisesilma, mis vaatasid teda uurides. Palun, armuline

preili, kas te näete nüüd, kuidas ta seal vingerdab ja kuidas ta kärmesti oma urgu püüab... mõtles Siimon. Terviseks, valu... kasi minema! mõtles ta.

Korraga purunes ka see õhuke unekirme. Keegi koputas tugevasti eeskojauksele, pidas veidi vahet ja koputas jälle. Teenija ruttas läbi kõrvaltubade, tõugates toole ja komistades lävepakul, askeldas võtmega ja tuli siis teatama: «Teiega soovitakse kõnelda, noorhärra.» Ja kohe seejärel: «Kell on vist rikkis. Nii nad on, need elektriasjad.» Siimon peitis kummikoti patjade varju ja vastas tusaselt:

«Hea küll. Laske ta sisse, see kõneldasoovija.»

Ta tõusis istukile, kohendas end ja pigistas hambad tugevasti vastamisi. Jah, polnud kahtlust — valu hakkas jälle kasvama. Ta kahetses juba oma liiga suurt vastutulelikkust, kuid polnud enam midagi parata — vaheuks käis; ta nägi, et tulija oli magister Heinputk, ta kunagine koolivend. Üllatust teeseldes tõstis ta kulme ja valetas:

«Ahaa, sina! Vabanda, et ma su vastuvõtmiseks... püstigi ei tõuse. Mul on nimelt kõva išiasehoog, ja parema meelega peesitaksin ma siin sohvaserval. Istu, palun.»

Magister Heinputk surus ta sõrmed lühikeseks hetkeks oma laia kämblasse, pomises midagi ja laskus kohe tugitooli. Ta väikesed pruunid silmad tegid kärme tiiru üle toa, eksisid korraks lakkegi ja peatusid siis Siimoni irvakilolevatel vestinööpidel. Tal oli tilluke nõsinina, kuid tugev ning kandiline lõug, ja sestap ta sarnanes rohkem keskkaalu poksijale kui moodsale kirjandusteadlasele.

«Ma ei sega sind kuigi kaua,» ütles magister Heinputk keeleotsaga huuli niisutades. «Ma sain paljundatud ringkirja täna kätte ja tulin nüüd su allkirja järele. Ega see ei valmista sulle erilist tüli, kui sa...?»

Siimon ei taibanud kohe, millest külaline räägib. Kuigi ta pingutas end, ei suutnud ta siiski midagi meelde tuletada. Viimaks küsis ta, punastades ise kergesti:

«Ma ei tea... missugusest ringkirjast sa räägid?»

«Pagan — ma olen ju ometi mälestussamba komitee sekretär,» ütles magister Heinputk ja naeris sõbralikult. «Vanahärra ise on teatavasti mõneks päevaks maale sõitnud ja sellepärast tuleb sul esimehena tulle astuda. Oma-

vahel ütelda — nõnda on ka parem. Rahaasutused tunnevad sind kindlasti hoopis paremini kui mõnd kirjanikku, kuigi see on teatud ulatuses... hea nime omandanud.»

«Nojah... kui just...» pomises Siimon. Ja kuna ta suutis end jälle pisut enam koondada, lisas ta apaatselt, nagu see oli temataolistele teoinimestele sääraste tühiasjade puhul sünnis: «Romaanimeister Sookase monumendi jant, eks ole?»

«Just, just!» noogutas magister Heinputk.

Poksijalõuaga teadusemees tõstis põrandale asetatud portfelli põlvedele, avas selle ja ulatas Siimonile paki pabereid. Kuni Siimon oma abiesimehe kohuseid täitis, vahtis ta jälle uudishimulikult ringi. Ta silmitses seinal rippuvaid pilte, ümises nagu heakskiitvalt, tõusis siis ja läks raamaturiiuli juurde. Ta avas ja sulges piklikke klaasvitriine, lehitses midagi, tammus jalalt jalale. Kui ta arvas, et koolivend oma allkirjadega juba valmis on, tuli ta tagasi tugitooli juurde, istus selle servale ja ütles:

«Sa paned mu lausa imestama, luba tähendada. Paistab, nagu oleksid sa suur kirjandusesõber.»

«Oo-jaa, jaa!» valetas Siimon ja mõtles samal ajal, et selle ebatasuva oreooli saavutamiseks on ta kulutanud juba küllalt suuri rahasummasid, samuti ka rohkesti aega, et kõiki ostetud köiteid korralikult lahti lõigata. Ta kehitas õlgu ja lisas hästimängitud nukrusega: «Raske on. Aega jääb siiski liialt vähe üle, et kõigega kontaktis olla. Aga üht-teist saab vahetevahel kätte võtta ka minutaoline... profaan.»

«Või profaan!» ütles magister Heinputk. «Profaanist ei saa sinu puhul muidugi juttugi olla.»

«Noh... kuidas nüüd võtta...» pomises Siimon.

«Ma vaatasin, et sul on olemas isegi Nobeli laureaatide kõik kolm sarja. Arvatavasti oled sa juba suure osa neist läbi lugenud?» küsis koolivend.

«Enamiku,» valetas Siimon.

«Jah, päris korralik valik, muidugi eranditega,» ütles sõber.

Siimonile meenus hiljutine samaaineline vestlus kuskil kohvilauas, ja ta ruttas kohe tähendama:

«Mulle paistab, et pan poolakaga on nad pisut liiale läinud.»

«Õige! Õi-ge!» noogutas koolivend. «Säärane ajalooline kraam on ammugi iganenud. Pealegi oleks selle pan poolaka produktsioonist ka hoopis teiselaadilisi asju leidnud. Näiteks «Togmata».»

«Selge!» ütles Siimon. «Või jälle «Quo vadis?»»

«Vanahärra Galsworthy meeldib sulle arvatavasti üle kõige?» küsis koolivend.

«Oo jah, loomulikult,» valetas Siimon.

«Noh, kas ta pole oma laadis hiiglane, mis?» küsis magister Heinputk.

«Paiguti lihtsalt — suurepärane!» ütles Siimon.

«Jah, paiguti suurepärane, üldiselt aga väga hea,» ütles magister Heinputk. «Kas pole: alles sääraseid kolosse vaadates taipame me täies ulatuses, kui mannetud on meie enda kirjanikud. Isegi Tammsaare ei anna veel õiget mõõtu välja, kuigi teda on hakatud viimastel aastatel otse kätel kandma.»

«Tammsaare? Asjata ülistatakse, asjata!» ütles Siimon.

«Võta aga näiteks Sinclair Lewis,» ütles magister Heinputk. «Missugune detailinägemine, milline stiil! Kompaktne ja tihe, mitte aga säärane lohisemine, nagu meie autorite juures. Või mees teisest leerist — Anatole France. Vaimukus, leidlikkus, aforismid ja sententsid, mis ei vanane mitte iialgi. Ma olen küll isiklikult pikkade romaanide vastane, kuid vana head Thomas Manni võin ma siiski nautida. Sa mäletad muidugi suurepäraseid lehekülgi «Võlumäest»? Kas need pole nagu luuletused, omapäraselt pateetilised, kuid samal ajal ka peaaegu jubestavad oma halastamatus tõelisuses. Nii, tänan! Ma hakkan jälle minema, et sa oma išiasega rahu saaksid. Tervist, viimane mohikaanlane!»

Siimon, piinatud üha kasvavast valust, mis oli teda taas ründama hakanud, pomises:

«Viimane mohikaanlane?»

«Jah. Sa ei saa ju salata, et sa seda oled. Või mõtled sa ehk, et sinu elukutsega inimeste seas leidub tänapäeval veel teisigi sinutaolisi trükitud sõna sõpru?» ütles magister Heinputk.

Ta noogutas veel kord ja kadus eestuppa. Varsti teatas paraadukse tugev mürtsatus, et ta oli juba alla tänavale jõudnud.

PEATEGELASE OLEVIK JA MINEVIK

Peale koolivenna lahkumist istus Siimon veel vähe aega sohvaveerel, otsis siis jahtuma hakkava kummikoti padjakeste vahelt välja ja heitis sellele pikali. Lamav asend pakkus talle jälle pisut kergendust. Ta mõtles küüniliselt naeratades, et härra magister oli tõesti uskuma jäänud, nagu oleks ta suutnud kõik need kohutavad romaaniköited läbi lugeda. Päh, lollus! pomises ta pahuralt. Ja kuna äsjane vastumeelne vestlus oli teda oma sissekukkumise-hädaohuga rängalt väsitanud, jäi ta väheks ajaks magama, põgusasse unne, mis virvendas ta kohal nagu sinakas vaikselt voolav vesi.

Kui ta ärkas, tundis ta end hoopis paremini, hoopis reipamana. Ent sisikonda oli siiski mingi tuim raskus jäänud, ja ehkki see raskus ei valmistanud talle enam endist vaeva, ei julgenud ta tõusta. Ta käändus külili. Selles asendis ulatus ta vaatama üle kogu toa, üle neljandik-osa oma avarast korterist, mille ta oli endale vaevalt aasta tagasi soetanud. Jah, ta armastas mugavust: sohva, kus ta lamas, oli suur nagu voodi, pruun tammelaud selle ees oli madal ja kuidagi eriliselt kodune, ajakirjade kuhjad selle läikival pinnal rääkisid selget keelt hoole-

tust oleleda-tahtmisest. Ta muigas ja mõtles, et magister Heinputk oleks pidanud rääkima... just neist ajakirjadest seal läikival lauapinnal... hahahaa! Kolm sügavat tugitooli, mida katvat riiet oli päike juba pleegitada jõudnud, mõjusid tasse rahustavalt oma pehmelt hõõguva tooniga; seinu varjasid tintjasrohelist sammalt meenutavad tapeedid; veidi tumedamatel aknakardinatel ilutsesid harvalt asetsevate geomeetriliste vormide kombinatsioonid. Lillakassinine kahhelahi magamistuppa viiva ukse kõrval tekitas tasase kontrastitunde, mis aga siiski ei häirinud; lagi, minnes märgatamatult üle samasuguseks lumivalgeks, kitsa poordi alla kaduvaks püstpinnaks, paistis ta pilgu ees lõbusalt värisevat. Tuul tõi aeg-ajalt sisse kesksuvise aia kuiva hõngu. Palm nurgas asuval pakkpostamendil liigutas loiult oma pikki sihvakaid lehti, otsekui peaks ka tema vaeva nägema tüütavaks muutuvate kärbeste eemalepeletamisega; ja helekollane raadioaparaat, sulades ühte sama värvi raamaturiiuliga, tuletas talle jälle meelde hiiglasuurt lõpmatusse sirutatud kõrva, mis kuulatab kõikjale, et haarata kogu maailmaruumi vaikseid saladusi.

Ta liigutas end, ajas jalad sirgu, käändus külili. Nii nägi ta kõigis üksikasjades ka ülejäänud osa toast. Kolm õlimaali, ostetud kevadiselt kunstinäituselt (keegi vaimsetes ringides liikuv sõber juhtis ta tähelepanu nimekale meistrile, kes oli katastroofi äärele sattunud, ja ta sai need kätte väga odavalt!), kiskusid ta pilgu tänagi endale, rõõmustasid teda hetkeks, pahandasid aga samal määral. Kui ta need omandas, kirjutati sellest isegi ajalehtedes: *«Tulundustegelased toetavad kunsti!» «Meie kodulinna tuntud pangamees ja «Kaitsemaleva» kompaniipealik omandas kõik kolm näitusenaela!»* Ja neist ajalehesõnumitest tekkinud edevus polnud teda ikka veel jätnud. — Ent ometi pidi ta endale iga päev üha uuesti tunnistama, et need asjad on talle võõrad, et ta ei mõista neid, et nad asuvad temast hoopis eemal. Ja ta ei suutnud sellega kuidagi leppida. Pagana pihta — kas maksab siis üldse lõuendile panna midagi selliselt ebaloomulikku ja veidrat? Miks oli taevas nii usutamatult roheline? Kus ja millal võis kunstnik küll näinud olla sellist maja, selliseid hobuseid ja säärast talumeest, kelle

pasteldes jalad tundusid otse hirmuäratavalt jämedad, paindumatud nagu raiepakud? Ja too seal vastasseinas: millisest meresügavusest on küll välja toodud nood kohutavalt tuimailmelised kalamürakad, mida laiade seelikutega tünn-naine korvist lauale vinnab? Ning kõige enam just too kolmas, too enimülistatud pilt: salk mängivaid lapsi lamedas lausmaalooduses, kõik jäsemed kummaliselt pikaks venitatud ja orkkõhnad — käed, jalad, reied, sõrmed ja isegi kõhud oma õudselt laibalikus sinetuses!

Siimon ohkas ja vingutas jälle pahuralt nägu. Kunst, mõtles ta endamisi, — pole midagi parata, see olevat ju kunst! Paar nimekat kirjanikku, kes käisid temalt hiljuti veksliallkirja norimas, olid teda kärarikkalt õnnitlenud tema peene maitse puhul; keegi kahupäine kunstikriitik, alles paar nädalat tagasi temaga tutvust sobitanud, rääkis kogu surmigava õhtu jooksul vaid ühest ning samast — hinnatavast metseenlusest, mille arglikke algmeid võivat meie koorekihis juba ilmsesti märgata. Ja siin nad nüüd ilutsesid, need kolm muuseumi väärivat meistriteost, ilma et tema ise, Siimon Laas — nende omanik — oleks suutnud nendega vajalikul määral harjudagi!

Ta ohkas veel kord ja heitis mõttes käega. Tubli, olgu nii — võhikul ei maksa ju kaasa rääkida! Ning meenutades veel kord neid õhuliselt-rõõmsaid, igas pisiasjaski normaalseina mõjuvaid akvarelle, mis olid talle meeldinud kõige enam, mõtles ta tigedalt, et arvatavasti oleks ta neid omandades kaalule pannud kogu oma väärikuse, kuna kõik asjatundjad leidsid üksmeelselt, et säärast kaupa ei tohiks üldse viisakasse kohta välja riputada. *«Käsitöö, millest pole põhjust pikemalt rääkida!»* ütlesid ajalehed.

Siimon lamas veel veidi aega, kautšuktaldadega kevadkingad sohvaotsal, käed kukla all. Kummikott muutus jahedaks ja ta viskas selle põrandale. Korraga tundis ta nälga. Et end hilinenud lõunalauda asumiseks korda seada, tõusis ta sohvalt ja läks magamistuppa. Siin oli hoopis heledam ja kindlasti veelgi mugavam. Keset avarat ruumi seisis madalate otstega voodi, suursugune oma lihtsuseski; mahukas rõivakapp varjas peaaegu poole külgseinast. Marmorplaadiga pesulaud kandis nagu iseteadvalt küüru tõmbudes rasket serviisi, mille valen-

dava pinna all võis aimata karastust pakkuva vee jahedust. Toolidel lebas paar luuletuskogu, mida ta oli nende tähtsusetu suuruse tõttu lugeda katsunud: «Viis poognakest, mis see ikka tähendab!» Kuid ka need sõbralikult-tillukesed raamatukesed olid jäänud talle sama võõraiks nagu maalid seal saaliseintel ja hõbepaberisse köidetud Nobeli laureaadid seal madala riiuli paksude vitriinide taga.

Siis seisatas ta tänagi peegli ees, naeratades rahulolevalt. Ta nägi end peast kuni jalgadeni — pikk kuivetu mees suure kongninaga ja tugeva lõuakondiga. Ta kael oli peenike, ta õlad olid kõrged ja teravad, ta otsaesine oli edasiulatuv ja ta vägevad kulmukaared kujutasid kaht piklikku kühma, mida varjavad karvapuhmad olid ninajuure kohal kokku kasvanud. Ta kollakaspruunidesse, pisut tuimadesse silmadesse oli viimaste kuude jooksul rohkesti nukrust tekkinud, — kestev valu oli ta hinge oma märgi surunud. Ta kandis vesihalle pükse ja musta kuube, mille üleliigne tumedus kriipsutas omaltki poolt alla tema näo tuhkjat kahvatust.

Viltunihkunud lipsu korralikult oma kohale asetanud, väljus ta jälle saaliukse kaudu, et minna söögituppa. Laud oli kaetud. Ta istus oma kohale ja avas salvräti. Paks vanatüdruk, higipisarad silmakoobastes, tõstis talle ette taldriku aedviljasupiga. Tulikuumas leemes vilksatas porganditükke, kollakaid kaalilõike, herneid, valgeid koorekübemeid, mis maitsesid hapukalt. Ja viimase supisuutäie silmi kissitades alla neelanud, võttis ta veidi pruunistatud võiga üle valatud lillkapsast, tükeldades seda kahvliharudega, mis tekitasid vastu taldrikupõhja kerget kriginat.

«Tänan teid, Maria,» ütles ta ja tõusis.

«Noorhärra sööb ka nii vähe, et. . .» kogeles tüdruk ja oleks nagu punastada tahtnud.

«Oo, see polnud ju põrmugi vähe!» naeratas Siimon.

Kui ta kella vaatas, nägi ta, et see hakkas juba kuus saama. Äkki tundis ta end jälle väga väsinuna (nagu alati peale maitsvat kodust lõunat), haigutas nii laialt, et lõuapärad naksusid, ja läks kabinetti. Ta asetas piibu ja tubakakarbi toolile, tõstis tooli kušeti ette, luuras samal ajal piinliku tähelepanuga oma haiget sisikonda

ja otsustas endamisi, et lähema tunni jooksul annab see talle vajalikku rahu. Ojaa, see on puhkeaeg, kasutagem seda! mõtles ta nukra irooniaga, mille ta oli näpanud Maks Ruufuselt, oma vanalt sõjaseltsimehelt. Ja heites pikali ning hakatades hõbedase tulesüütajaga piipu, kallutas ta pea tagasi, et nautida tubakasuitsu meeldivat kangust, mis levis kohe kogu kaunis korteris nagu viirukisuits kirikus.

Piip põles pikkamisi tühjaks; ta katsus magama jääda; kuid tal polnud siiski und, ehkki kogu kehas tundus endiselt pealesöögist raugust. Ta pilk hulkus ajaviiteks üle kirjutuslaua, libistades selle massiivseid külgi, ja suundus kahele fotosuurendusele, mis rippusid vastasseinal. Nende krobelised kullatud raamid piirasid kaht vanadusekortsudega kaetud nägu — ta isa ja ta ema. Kõhn hall mees oli aparaadiläätsest silmi kissitades mööda vaadanud ja näis seetõttu väga järelemõtlikuna; ta oli oma elust väsinud näo nagu kõigist kõrvale pööranud, suutmata siiski vabaneda oma loomupärasest rahutusest, mis oli teda sündimisest saadik tagant kihutanud. Ta hallis pilgus peegeldus praegugi veel loendamatutest võõrastest sadamatest kaasa toodud huumorit, südamest tulevat leplikkust, inimlikku taipamist, heatahtlikku üleolekut ja suurt kindlust igasuguste üllatuste vastu. Kui Siimon teda vaatles, oleks ta nagu kustki lähedusest kuulda võinud soolase vee rahulikku kohinat, laevakruvi suminat, masinate vägevaid südametuikeid värisevate terasplaatide taga. Ja oma pikkadest reisidest mõtiskleva inimese mugavat roidumust võis aimata neis lopsakalt kasvavates hallides vurrudeski, mis läksid allpool vahetult üle nürikspügatud kaptenihabemeks.

Siimon muutus halemeelseks — ebasobiv hingeomadus, millest ta katsus küll kõigiti vabaneda. Mälestused ründasid teda suurtes salkades. Ta sulges silmad ja nägi: hall merekallas; kaks kajakat; päikesesätendus liival; tillukesed pruunid kivid; rohekas läige avarusse kaduval veepinnal. Vaikus, vaikus, vaikus, vaikus! Ja siis: üks puri kauguses, pilved taevas ja pilved meresügavuses; ja silmi pimestav päikeserada horisondist kuni kaldaviiruni; ja pikk mees mustas kaptenikuues: «Ohoo, poja, tule lutsu viskama!» Jutustused Lõunamere salapärastest saartest;

jutustused mandrist, mille elanikud on mustad nagu tõkat ja paksuhuulelised nagu vasikad; jutustused jäämägedest. Ja jutustused hämaratest sadamakõrtsidest: «Oijah, vennikesed, seal ma kaotasin kaks kõige tublimat meest ja pidin need asendama viimaste päevavarastega!» Marseille, London, Kap-Horn, Hongkong, Šanghai ja Leningrad... Ja Siimon tundis survet kurgus aina suurenevat, kuni ta pidi end liigutama, et mitte hoopis tasakaalu kaotada.

Kuid Siimoni ema, see vana naine seal teises kuldraamis, äratas pikutavas pojas hoopis teistsuguseid tundeid. Ta oli enama osa oma elust ikka kedagi oodanud, ja see ootamine oli jälgi jätnud kõigisse ta näojoontesse. Ta teravate silmade vaade oli otse ette sihitud ja näis püsivalt midagi teada tahtvat: «Issand taevas, miks ma olen alati nii hirmus üksi olnud?» Ta ahta suu ümber kõverdus nagu loendamatu hulk ühtesid ning samu küsimusi. Noorena oli ta ahastanud mehe pärast, hiljem ta ahastas laste pärast: «Kas nad tulevad ja kunas nad tulevad?» Ja kui nad viimaks tulid: «Kas nad ei hakka juba saabumispäeva õhtul sepitsema uut lahkumist?» Ning: «Millal nad siis jälle tulevad?» Ja: «Kas issand jumal annab mulle küllaldaselt elupäevi, et ma võiksin omaenda ihusilmaga näha nende iseseisvusele kippuvate olendite õnneaega, kellele ma olen kord naudingus, valus ja veres elusädemekese rindu andnud?»

Siimoni meeleolu muutus veelgi raskemaks, veelgi pahuramaks. Ta pidi mõtlema oma kodule: kitsale pesale, kust ta oli ligi tosin aastaid tagasi lõplikult välja lennanud. Viimast korda oli ta käinud seal peale ülikooli lõpetamist, ja see polnud kindlasti just hiljuti. Ja arvatavasti polnud ta õed-vennadki leidnud kuigi sagedasti tagasiteed tolle luitunud ning halli majakese juurde, kuhu nad olid jätnud endist vaid tühje mälestuskestakesi — tühje toole ja tühje magamisasemeid.

Ta pühkis äkki värisema kippuva käega üle otsaesise, nagu püüdes kõigist neist mõtetest lahti saada, end nende küüsist vabaks võidelda. Eks see ole ikka nõnda: noored lendavad laia maailma ja vanad ei jõua enam seda lendu kaasa teha... pomises ta nagu vabandades. Elul on oma seadused, ja ei tohi kunagi küsida, kas need seadused on

head või halvad — neid seadusi tuleb vaid tunnustada, mõtles ta. Ja kui tänane noorpõlv kord samuti küpseks saab, pärib ka tema oma valusa osa kõikide vanade paratamatust tragöödiast, mõtles ta.

Kuid kogu siit-sealt kuuldud tõdede abil põhjenduste ja vabanduste otsimine paistis Siimonile endalegi praegu üpris pinnalisena ega suutnud teda rahustada, ehkki ta katsus end kramplikult uskuda; säärane filosoofia paistis talle praegu isegi vägivaldsena. Ta teadis lakkamatult, et ta on milleski süüdi, tal puudus aga nagu tavaliselt julgus selle süüteadmise tagant reaalseid fakte otsida. Ta oli midagi vabatahtlikult eemale visanud, hoolimatu jõhkrusega, küsimata, kas ta sellega kellelegi haiget teeb. Ja nüüd, mil talle endale olid kätte jõudnud rasked katsumisajad, ei leidnud ta nagu ühtki pidepunkti enam, millest abi otsides kinni haarata. Või kui see ehk veel leiduski, siis viis tee sinna kindlasti vaid alanduste kaudu, häbistava endasalgamise kaudu.

Ja Siimon märkas, et ta oli jälle unistama hakanud. Imelik, kust need küll tulid, need viimaste päevade hämarad kujutlused ja sama hämarad igatsused? Ja ta tundus endale naeruväärsena, nagu poisike, kes ihkab tagasi olukorda, kus ta pääses tulema alles hiljuti ja vaid suure vaevaga.

Et sellest tusasest enesepiitsutamisest pääseda, katsus ta jälle magama jääda. Ja ta uinuski. Ta nägi end mööda linna ringi hulkuvat ning sukeldus kohe nagu mingisse virr-varri. Ta ruttas läbi saabuva õhtupimeduse, tänavast tänavasse. Pilved; üksikud vihmapiisad; tuul, tuul. Ta pidi nagu kellegagi kokku saama, arvatavasti vend Peetriga, kes tahtis talle valuvaigistavaid pulbreid tuua. Kõikjal valitses tühjus ja hääletus ja valgustatud akende kollakaskahvatu kuma. Ja ikka tuul, tuul, tuul. Ja kummaline kõrbelõhn, mida oli õhk täis. Ja vubisevad küünlad ruutude taga. Ja ikka ja uuesti: pilved, üksikud vihmapiisad, tuul, tuul. Ja aeg oli hiline, väga hiline. Ja korraga hakkas imeväike, vaevalt mustast maapinnast eralduv mehike otse ta nina all läbilõikavalt kella helistama, pilgutades kavalalt, nagu viibates mingisugusele saladusele.

Siimon virgus ja hüppas kohe püsti, kuna helin ta lähe-

duses kestis edasi ärkvel olleski. Muidugi, selge — see oli telefon! Haaranud südametäiega hargilt kuuldetoru, tõstis ta selle kõrva juurde ja hüüdis üliviisaka häälega, kuna see võis olla ka keegi ta ülemustest:

«12—07 kuuleb!»

Jäme mehehääl põristas:

«Halloo, kas see oled sina, noorhärra?»

«Jah, mina. Kes kõneleb?» küsis Siimon ikka väga viisakalt.

«Lepamaim!» vastas telefonitoru ja jätkas kohe: «Vaata, saks, ma ei teadnud päris kindlasti, kas sa tuled homme Lui piduõhtule või ei tule. Ja sellepärast ütlen ma sulle igaks juhuks edasi: esmaspäeval kell kuus on maleva staabis järjekordne «Isamaaliidu» koosolek. Ole muudkui kohal!»

«Püüan,» vastas Siimon.

«Ära püüa midagi! Tule kindlasti!» kordas härra Lepamaim.

«Tulen,» ütles Siimon kohe kuulekalt ja tegi isegi loomusunnilise kummarduse.

«Ja kuidas sa siis muidu elad? Hästi, mis?»

«Tänan küsimast, hästi.»

«Tubli, tubli. Head nägemist!»

«Head nägemist!»

Ja paar minutit hiljem teine telefonikõne:

«Vabandage ... kas teie olete, härra Laas?»

«Just nii — mina.»

Peenike naisehääl naeris ja ütles:

«See, kes mina olen, pole igatahes tähtis ... hahahaa! Või ... katsuge mõistatada! Aada? Ei, andke andeks, ma ei ole siiski Aada ... Kahjuks ... ei ole. Igatahes — ärge ärrituge, ma pole ka juhusteotsija, vaid üks teie headest tuttavatest. Teate mis ... Meil on üleannetu kavatsus teid lühikeseks ajaks tülitada, see tähendab — teile külla sõita. Kas te olete lähema paari tunni jooksul kodus?»

«Kes kõneleb?» küsis Siimon.

«Pole tähtis!» ütles telefon. «Kas — te — olete — lähema — paari tunni — jooksul — kodus?»

Ja Siimon, kuigi endiselt roidunud ja väga haige, naeratas galantselt ning vastas:

«Jah olen.»

Peale selle helistas ta Aadale ja ütles, et tal olevat täna veel ülipalju jooksmist, — kas ta ei võiks lubatud külaskäiku homseni edasi lükata?

Hea tüdruk nõustus nukralt.

Ja Siimon heitis tagasi kušetile, et suitsetada veel üht piibutäit.

EBASOBIVAD ÕNNITLEJAD.
(CHAIM GOLDMANN VAIKIB JA KEERUTAB PÖIDLAID)

Need salapärased külalised, kes ei tahtnud endi kohta lähemaid teateid anda, saabusid vähe enne kella kaheksat. Siimon oli teenijale ammu juba vajalikud korraldused teinud, laud söögitoas oli kaetud, ta seisis parajasti akna all ja vahtis tänavale. Lamamine oli teda tüütama hakanud, ja kuna teda piinas jälle lakkamatult puuriv valu, najatus ta õlaga vastu seina, nagu lootes sellelt pisut kergendust leida. Ja seda tehes ta nägigi kolme autot suure hooga nurga varjust lähemale sööstvat, terashall kõige ees, kaks süsimusta kohe selle kannul.

Ta muigas virilalt, teadis aga, et ta ei saa enam oma äsjast kergemeelset vastutulelikkust tagasi võtta, sundis enda rahulikuks ja püüdis näida hästi peenena, hästi elegantsena. Avanud mõlemad aknapooled, kummardus ta kahe kaktusepoti vahelt välja, viipas tervitades. Esimesena ronis läbi viltu langeva sõidukiukse kõnniteele Maks Ruufus. Nii, nii, ka tema oli siis nende teistega kampa asunud, mõtles Siimon kurjalt. Kuid endine kohtukirjutaja oli nüüd silmanähtavalt lõbusas meeleolus, ehkki ta põskedel punetasid ka praegu tursunud palaviku-

laigud, ja silmates ootavat sõpra, naeratas ta kohe kogu oma luise linnunäoga. Ta näis nõnda koguni ilusana, filosoofiline surmakandidaat, kes katsub oma viimseid päevakesi veel võimalikult lõbusamaks muuta. Toetudes kepile nagu noor ohvitser oma esimesele mõõgale, sirutas ta enda välja kogu pikkuses, tõstis häält ja hüüdis:

«Ohoo, seal sa oledki, vennas soomusronglane! Ole tervitatud ... oma lasketornis!»

Siimon vastas:

«Jah, ole ise ka tervitatud!»

Samal hetkel kurjustati autost:

«Poiss, pagana pihta, kuhu su viisakus on jäänud, aita ometi ka daamid välja!»

«Sa vabandad mind, eks ju?» hõikas Maks Ruufus ja käänas Siimonile selja.

Autost ilmus nüüd nähtavale õige tilluke, veidi tömbina mõjuv naisejalg. See kobas hetk aega õhus ringi, libises siis üle astmelaua ja toetus sillutisele sellise ettevaatlikkusega, nagu kannaks ta klaaskinga, mis võib iga tugevama surve juures kõlinal kildudeks karata. Siimon teadis kohe, kellele too liiga tilluke jalg kuulub: proua Jutale, rauavabrikant Kaarma elurõõmsale kaasale. Ja nüüd ta teadis samuti, kes oli talle ennist telefoneerinud! Kui see väike blond olend viimaks oma kasvavast tüsedusest hoolimata koguni graatsiliselt trotuaarile hüppas ja Maks Ruufuse kõrval seisma jäi, et kohe muretult vadistama hakata, ähvardas Siimon teda sõrmega ja ütles:

«Ahaa ... siin te mul oletegi! Südametu!»

Proua Juta naeris. See oli helisev, nagu trillerdada püüdev rõõmus naer, ja kogu ta tedretähniline nägu näis sellest kuidagi sisemiselt hõõguma hakkavat. Ta surus käe harjumuseks saanud liigutusega rindade alla, nagu püüdes neid toetada, raputas pead ja küsis:

«Kas te's tõesti mind hääle järgi ära ei tundnud? Hahahaa! Ma olin kindel, et te taipasite juba kohe, kes ma olen, ja tahate minuga ainult naljatada.»

«Ei, mul polnud sellest aimugi, et see olete teie,» vastas Siimon.

Maks Ruufus aitas samal ajal sõidukist välja veel teisegi daami — Rahel Looga, muusikaõpetaja, kes vaatas

kohe otsides ringi. Ta oli armukade ja kahtlustas härra Klaost, ärijuhti, peaaegu alati, kui see tema nägemisulatusest välja libises; ta noogutas tõtates, ei öelnud midagi ja tundus väga rahutuna. Kuid silmates oma elupõlist armukest üsna üksikuna teistest eemal seisvat, et tuulevarjus paberossi süüdata, sai ta tasakaalu kohe jälle tagasi, kohendas juukseid ja hüüdis nüüd omakorda:

«Oo ... tervist, õnnelaps! Ma loodan, et te ei pahanda ja mind juba siitsamast minema ei saada. Muide — tunnistan üles, tunnistan üles: minap see olingi, kes tegi seltskonnale ettepaneku teid vaatama tulla. Surun kätt, härra Laas.»

«Ja mina suudlen teie oma!» vastas Siimon, kummardades kergesti.

Harri Kaarmagi surus enda viimaks ometi sõidukisisemusest tänavale. Ta pühkis vahetpidamata oma suurt muhklikku lagipead ja müristas nagu vana valjuhääldaja:

«Noh, siin me nüüd oleme. Tee, mis sa tahad, aga ilma karastava suutäieta ma ei tagane mitte ainsat sammu.»

«Sõber vabrikuomanik — need kuumad ilmad on sulle ju üsna halba mõju avaldanud: sa vähened vist kehakaalus!» hüüdis Siimon.

Paks mees naeris. Ta oli seda nalja kuulnud juba loendamatuid kordi, ometi aga ei paistnud see ta jaoks iialgi uudsust kaotavat. Ta rippuvad hülgevurrud liikusid nagu väsinud katsesarved, ta voldiline kael punetas, ta ümmargused lõdvad põsed värisesid nagu hästinuumatud loomal. Tänava kohal rippuv tolmune leitsak vaevas teda rängalt, ta tegi aga näo, nagu ei tähendaks see talle midagi. Ta kõht oli otse kohutav — määratu lihakuhi kahe peene jala otsas. Kui ta raskesti taarudes jahedasse trepikoridori ruttas, liikusid ta kuuesiilud nobedasti ülesalla, muutes ta sarnaseks hiigellinnule, kes teeb asjatuid tõusmiskatseid.

Teisedki külalised lähenesid lärmitsedes; Siimon vastas kõigi tervitustele. Hans Simmaado, laiade atleediõlgadega advokaat, ta tulevane kälimees, jäi tänagi silmatorkava jonnakusega oma naise kõrvale — ihne pärisomanik, kes ei taha hetkekski eemalduda oma väärtusli-

kust varandusest. Nad olid küll juba üle kümne aasta abielus, tema ja proua Linda, nad polnud nooredki enam, aga armastus nende vahel oli ometi endiseks jäänud. Jah, nad olid õnnelikud, nad mõlemad. Ja nähes neid kaht peenutsevat seltskonnainimest lärmakate tõusikute sekka nagu äraeksinuna, pidi Siimon tahtmatult pisut kahjurõõmsalt naeratama; paisutades häält, et teha end kuuldavaks, hüüdis ta alla:

«Oo, mis ma näen — te olete vist tülitsenud?!»

Proua Linda tumedad kulmud väljendasid üllatust. Kehitades õlgu, vastas ta äkilises segaduses:

«Meie — tülitsenud? Aga ei, härra Laas.»

«Või mõisteti su kaitsealune taskuvaras sinu hiilgavast suuvärgist hoolimata paariks aastaks istuma, vanasaks?»

«Mitte midagi sellesarnast. Minu jumal ei mõtlegi end lätistada, nagu ta pole seda siianigi teinud,» vastas Hans Simmaado.

Leo Käärik, väike küürakas abiõpetaja, hüüdis teiste selja tagant:

«Jah, tal on edu. Ometi peaks tal palju halvemini minema, sest ta ülbus ei tunne ju piire. Kirikumaksud õiendab ta küll korralikult, aga see on ka kõik. Kas sa oled kuulnud, mis ta mu patroonile ütles, kui see talle ettepaneku tegi, et ta laseks end koguduse nõukogu liikmeks valida?»

«Ja mis ta siis ütles?»

«Ta ütles nõnda: «Vaadake, härra hingekarjane, — ma olen küll advokaat, aga liiga ebausaldatavate klientidega ei taha ma siiski tegelda.» Kujutle, palun, mis see vanahärrale tähendas! Ta tuli kantseleisse nagu must maruhärg ja ma kartsin, et ta end unustab.»

Nüüd nägi Siimon ka Mark Antonit, kes oli just väljunud kõige viimasest autost, tätsas lähemale ja mökitas oma laia sokunaeru. See oli rikas kinodeomanik, kes ei unustanud hetkekski, et ta on oma sõpradega võrreldes vaid miljonilisi varandusi omav külakooliharidusega mats; ja sestap ta püüdis alati näida hästi edumeelsena. Ta oli väga inetu: rüsajas, kitsaste silmadega ja tillukese ninaga viiekümneaastane mees — ja ka seda ta ei unustanud hetkekski. Siimon pomises tülgastusega, mis vallutas teda alati, kui ta sellele jõhkardile otsa vaatas:

«Oolender!» Aga kohe hakkas tal temast kahju, tollest sõprust otsivast vara halliks läinud taadist, ja ta hüüdis nagu oma äsjast mõtet häbenedes:

«Tore, et ka sina oled enda jälle lagedale veeretanud, papi Mark! Ja nüüd, armsad inimesed — kas te ei tahaks kord juba üles tulla?»

Proua Riita Anton, häbenedes oma mehe mühaklikkust, vaatas maha ja pistis käe endise piimarentniku kaenla alla. Ja kõige viimasena kadus sulguva eesukse varju Chaim Goldmann, pikkade jalgadega juudi arst, Mark Antoni ja Harri Kaarma lahutamatu sõber, väga suur erak, kes oli sattunud siia vist üsna juhuslikult.

Siimon läks külalistele vastu. Ta teadis, et tal seisab niisiis ees piinarikas õhtu: ta peab jälle teesklema, rõõmsat nägu näitama, naerma ja naljatama, samal ajal kui ta lamaks meelsasti otseti oma laias poissmehevoodis, hambad kokku pigistatud ja silmad kinni. Jah, ta peab olema viisakas, tähelepanelik, külalislahke ja kodune. Jah, ta peab ühtesid lõbustama, teistega kaasa veiderdama. Jajah, jajah, ta peab kuulama veel kord kõiki neid ammu tuttavaid anekdoote, tühijutte, liialdatud klatši, varjatud tigedusest nõretavaid uudiseid nende kohta, keda polnud parajasti kohal. Ning homme peab ta veel ja veel kord Aadale valetama, sellele tublile tüdrukule, keda ta oleks täna nii hea meelega kohata tahtnud!

Nüüd oli kitsas eeskoda lõbusast seltskonnast lausa tulvil. Kõik rääkisid, kõik tahtsid talle hästi lähedale pääseda. Nad raputasid ta kätt, pilgutasid kavalalt, patsutasid teda õlale. Nad olid tüütavad nagu sügisesed kärbsed, ja ometi ei saanud ta enam kätt tõsta, et neid endast eemale peletada. Kultuurinimene lõpeb kord kindlasti sellesse viisakusehulka, mida ta igal sammul vajab... mõtles ta Maks Ruufuse paradoksiga. Ja korraga muutus peegli kõrvale nurka surutud Chaim Goldmann, see üksik juut, talle määratult sümpaatseks, sest too oli ainus, kes oskas piiri pidada ega tülitanud teda nagu nood teised.

Daamid kogunesid ühiseks salgaks ja korraldasid end vaikides. Metallümbristes huulepulgad nende roosakate sõrmede vahel läiklesid vallatult. Mehed ootasid; härra Kaarma pühkis end ikka ühesuguse mesilaseusinusega,

suutmata võidelda higivoogude vastu, mis pesid teda nagu sisemise lainetusega; Mark Anton vaatles oma naist; ja proua Simmaado vaatas samal ajal oma meest; ja Rahel Loog puuderdas end suure ümmarguse vatitükiga ja proua Kaarmale paistis see nähtavasti väga võõrastav olevat, sest äkki ilmus ta suule põlastav grimass. Maks Ruufus naeratas oma peent, pisut iroonilist naeratust, muutus aga siis äkki tõsiseks ja punastas: keegi daamidest oli pluusi kohendades lasknud teda liiga sügavale vaadata.

«Jah, vahest ma soovin päris tõsiselt, et ka väike erruläinud kohtuametnik võiks välja anda mõningaid korraldavaid seadusi, mis on suurtel härradel silmapaari vahele jäänud,» ütles ta ohates.

«Nii? Ja milline oleks sellisel korral sinu kõige esimene ajusünnitus?» küsis advokaat Simmaado.

Maks Ruufus vastas küüniliselt:

«Nägusad naised, kes muutuvad kas tahtlikult või hooletuse tõttu häirivaks oma meessoost kaaskodanikkudele, langevad türmi karistuse alla, mille ülemmäär ulatub ühe aastani ja alammäär ei tohi langeda mitte alla kolme kuud.»

«Aa! vaat-vaat-vaat, see on õige, see on õige!» hüüdis Mark Anton, tehes näo, nagu oleks ta neist sõnadest tõesti midagi taibanud.

Oodanud kannatlikult, kuni kõik olid end kohendanud, lükkas Siimon vaheukse lahti ja palus külalisi saali astuda. Kuid ta ei saanud veel istudagi, kui keegi helistas. Ta vabandas, et minna jälle avama. Kui ta eeskotta jõudis, oli Maria juba sisse lasknud Joosep Soodla, selle vastiku murumuna, kellest ta oli alles mõni tund tagasi vabaneda suutnud vaid suure vaevaga.

Väike tüütav mees viskas kõvakübara varna, pigistas teda küünarnukist ja hüüdis lõõtsutades:

«Vabanda, vana, et ma hilinesin. Jah, anna andeks! Ma hilinesin pisut juba kohvikusse minekuga, ja kui ma nüüd sinna pärale jõudsin, kuulsin ma sõber Raamatult, et sulle on külla sõidetud. Noh ... ma tulin nagu tuulekeeris. Palun! Olgu see siin vaid tühiseks tunnistuseks minu määratust rõõmutundest ... sinu edu puhul. Võta nüüd, võta ometi ... !»

Siimon kortsutas kulmu. Ta küsis:
«Mis see on?»
«Jumaluke, mitte midagi erilist. Martell. Martell ekstra. Ma proovisin seda hiljuti ühe oma ametivenna juures ja see meeldis mulle väga. Palun, palun! See on väliskonjakitest kindlasti üks paremaid, mis meil siin provintsikolkas saada on. Poest ostes — kolmkümmend viis krooni pudel. Hahahaa! Ära kohku midagi, vana! Sest kui ma sulle tasakesi kõrva sosistan, siis... ma maksin sellest summast ainult pisut üle veerandi. Sind huvitab muidugi, kuidas ma säärase kauba nii odavalt kätte sain. Noh, jäägu mulle ka mõni saladusekene, mida ma ei avalda. Hahahaa! Võta nüüd ometi, võta, palun!»
Siimon katsus endas käärivat vihahoogu kangekaelselt tagasi suruda. Kuid see õnnestus vaid osaliselt. Ja ta ütles, osutades peaga tõrkuva luku kallal askeldava teenija poole:
«Anna Maria kätte.»
«Hahahaa!» naeris härra Soodla jälle kuidagi kihistades, ei haavunud aga ja astus kärmesti edasi.
Tema ilmumine mõjus enamikusse külalistest ilmsesti häirivalt. Advokaat Simmaado tõusis raadiokapi ees asuvalt taburetilt ja istus oma naise kõrvale.
Maks Ruufus oli ainus, kes ei kaotanud oma head meeleolu. Kui härra Soodla teretamisjärjekorraga tema juurde jõudis, kergitas ta kulmu ja ütles otsekohesusega, mis oleks nagu kõigile teistelegi kergendavat lahendust pakkunud:
«Pagana kahju, et te meie jälile sattusite. Ja ometi lootsime me üksmeelselt, et te olete kas kinno läinud või lihtsalt magama jäänud.»
«Magama? Mina?! Nonoh, vennas!» ütles härra Soodla.
Ja Mark Anton ütles proua Riita kohmetava häbelikkuse saatel:
«Suvisel ajal ei ole kinos mitte kui midagi vaadata. Publikum sõidab laiali ja sellepärast me peame linale saatma jumal teab missugust vana prahti. Head ja armsad pildid maksavad ju rasket raha, ja kes meist tahaks siis lausa kahju kanda. Tuleval nädalal panen ma lavale siiski midagi vaatamiseks... nii noorele kui vanale.

Pagana pihta, see mees on alles kunstnik, see Tom Mix. Kahju, et ta viimasel ajal nii harvades tragöödiates ligi mängib.»

«Jajah, siis peab ju päris kindlasti vaatama minema!» hüüdis härra Klaos ja pilgutas oma sõbratarile silma.

Chaim Goldmann vaikis ja veeretas pöidlaid.

Ja proua Riita tähendas nagu hoopis juhuslikult, ehkki kõik teadsid, et ta püüab oma taktivaeselt mehelt jutulõnga ära napsata:

«Käesolev aasta on üks huvitavamatest — kas pole, proua Kaarma? Kevad tuli varakult, siis aga hakkas sadama. Ligi jaanipäevani olid ilmad väga halvad ja vilud, nüüd aga kõrvetab selle eest nagu praepannil. Ma olin paar nädalat Narva-Jõesuus ja varsti sõidame me Pärnu.»

«Ojaa, seal on tore!» noogutas proua Simmaado. «Millal te lähete, proua?»

«Arvatavasti juba nädala pärast, proua.»

«Tore! Meie mõtlesime just samale ajale.»

«Lehed kirjutavad, et seal olevat tänavu rohkesti rootslasi,» ütles preili Loog ja vaatas oma sõpra.

«Jah, arvatavasti küll,» kinnitas härra Klaos kuulekalt.

Chaim Goldmann vaikis ja veeretas pöidlaid.

Ja proua Juta Kaarma ütles ohates:

«Jah, väga kahju, aga meie peame nüüd lõplikult linna jääma. Me polnud Elvas kuud aegagi, ja osa päevadest olid pealekauba halvad. Töölised oma alpusega tõmbasid meie edaspidistele kavatsustele kriipsu peale. Nüüd pole ju muud enam kuuldagi kui aina palgaküsimusi, ja papi ei saa ometi vabrikut niisugusel raskel ajal ükskõiksete ametnikkude hooleks jätta. Ja minulgi poleks seal rahulikku olemist — ükskõik kuhu ma ka läheksin — kui ma pean alalõpmata mõtlema, et keegi neist vurledest . . . töölistest, tähendab . . . võib Harri südametäiega mahagi lüüa.»

«Teie mees peaks säärase õrna armastuse puhul küll liigutuse pärast pisaraid valama . . .» ütles Maks Ruufus ja naeris pisut liiga valjusti.

Proua Juta punastas.

Ja proua Simmaado, mõeldes samal ajal oma endise

sõbratari heleblondist armukesest, kellest rääkis kevadel kogu linna seltskond, ruttas teda päästma:

«Jah, suvitamisest võib tõepoolest ainult siis õiget mõnu tunda, kui sa tead, et su elu on parajasti headel rööbastel. Muuseas — kuidas on lood su vanema tütre tervisega... härrad vabandagu meid, et me siin praegu sellistest maistest asjadest räägime.»

«Naised... nemad peavad ju ikka kas lastest või lehmadest targutama!» ütles endine piimarentnik.

Chaim Goldmann vaikis ja veeretas pöidlaid.

Ja Joosep Soodla, kes oli kärsitult oodanud, millal ta saaks ometi kord sõnasabast kinni rabada, käis lühikeste tippivate sammudega mööda tuba edasi-tagasi, lehvitas oma laiu juuksekahle ja algas mesimagusalt:

«Jumal panaku, proua Simmaado! Lapsed — kas need pole siis kõige suurem väärtus meie kõigi elus? Nad on meie tulevik. Nende hinges ja nende ihus püsime me ju surematutena. Ja nad pole mitte üksi meie eneste tulevik ja surematus, vaid ka meie kalli riigi ja kalli rahvuse tulevik ja surematus. Kui ma siin praegu näiteks vaatlen ja mõtisklen: Siimon, meie piduperemees, on mõnes tükis siiski liiga laisaks muutunud. Miks ta poleks ammu juba abielluda võinud? Kes meist, siinolijatest, võiks küll ütelda, et ta on kunagi sääraseś mugavuses ringi ujunud? Mina mitte, mina mitte! Neljatoaline korter; imetoredad õlimaalingud seintel; raamatukogu. Ei, ei, vana vennas, ära mossita midagi, sest tõde jääb tõeks: sa oled saatuslikult hilinenud!»

«Mõtelda! Ma ei pannud tähelegi! Üllatus, täielik üllatus!» hüüdis preili Loog ja silmitses harda uudishimuga otse enda ees rippuvat pilti laiade seelikutega kalanaisest.

Chaim Goldmann vaikis ja veeretas pöidlaid.

Ja Joosep Soodla jätkas:

«Ma vaatasin neid ennist vargsi, teda ja preili doktorit. Te ju aimate, keda ma mõtlen. Nad jalutasid nii imearmsasti käsikäes, ja seda näha oli lausa rõõm. Nad ei pannud isegi seda tähele, et ma neile viipasin ja nendega ühineda soovisin... mõnesõnaliseks vestluseks, ilma pikema tülitamiseta.»

Proua Simmaado, kes oli samuti sündinud insener

Ralf Koorese tütrena, sattus silmanähtavasse segadusse. Kartes oma noorema õe pärast (Armas aeg, kas sel vaesel tüdrukul üldsegi ei vea?), ütles ta:

«Jah, preili Tamm on tore inimene. Ta on pealegi väga kodune ja väga lihtne. Kuuldub, et ta töötavat praegu lastekliinikus vanema assistendina.»

«Ma ei liialda, kui ma ütlen, et...» katsus härra Soodla jätkata.

Ent samal hetkel ilmus teenija lävele, tegi tütarlapseliku niksu ja ütles:

«Paluksin nüüd lauda.»

«Jah, olge head, rändame aga edasi,» hüüdis Siimon, tõustes kärmesti ja värisedes samal ajal koletust sisemisest vihahoost, mis raputas teda kõigile jõupingutustele vaatamata.

K U U E S   P E A T Ü K K

HÄRRA KAARMA TERVITUSKÕNE (CHAIM GOLDMANN VAIKIB JA KEERUTAB PÖIDLAID)

Seistes sirgena ukse kõrval, et külalisi söögituppa lasta, meenus Siimonile jälle üks kohvikust kuuldud väide, mis ütles, et eestlase — olgu see siis kultuurist rikkumatu talupoeg või haritlane kuskilt linnamajast — üheks iseloomujooneks olevat mingi ürgne vajadus tagasihoidlikkust teeselda. Jah, see väide paistis tõesti õige olevat: kõik need lihavusele kalduvad tõusikmehed ja tõusiknaised siin tema ees tegid ju tänagi näo, nagu kavatseksid nad lauda asuda alles peale mitmekordset kutsumist. Nad nihkusid edasi kuidagi pikkamisi, olid äkki väga vaikseks jäänud, püüdsid nagu üksteise selja taha varjule pugeda, köhatasid ja tammusid raskesti jalalt jalale. Nõnda olid nad nagu suured loomad, keda sunnitakse hirmutavalt-võõrasse ruumi astuma, kuigi nende piiluvate silmade vaade reetis selgesti nende head isu.

Maks Ruufus valis endale esimesena tooli, nägi, et ta naabriteks kavatsesid tulla proua Kaarma ja proua Mark, naeratas ja noogutas nagu heakskiitvalt. Paks vabrikant poetus naistest kaugemale, sest ta tahtis end täna täis juua. Ta pilgutas mõistaandvalt endisele piimarentni-

kule ja see kutsus omakorda kilda härra Chaim Goldmanni, kuigi viimane ei joonud. Rahel Loog ja härra Klaos sattusid täna kõrvuti tõesti päris juhuslikult; ja lõpuks õnnestus advokaat Simmaadogi püüdlikkus: tal läks jälle kord õnneks nihutada oma naine vaga abipastori valve alla, kaitstes teda ise paremalt, massiivne ja otsustav, valmis kas või võitlemagi.

Teenija oli kahe külalise võrra eksinud, ja Siimon, kartes äkki liiga nähtavale kohale sattuda, tahtis aset võtta laua keskpaigas vabaks jäänud toolil, pakkudes end kavaleriks õnnetule proua Antonile, kes näis lakkamatult hirmu tundvat oma kasvatamatu mehe pärast. Kuid kõik hakkasid kohe kärarikkalt nõudma, et ta istuks aukohale. («Palume, palume-e, pa-lu-me-e, härra direktor!») Nõnda polnud tal pääsu: ühelt poolt sai ta endale naabriks advokaat Soodla, teiselt poolt kergemeelse proua Kaarma. Katsudes endas käärivat pettumust alla suruda, ütles ta naljatades:

«Hea siis küll, kui te just ohvrit vajate. Ma olen valmis. Alakem!»

«Tor-re!» hüüdis proua Kaarma.

Maria, see tubli vanatüdruk, oli rakendanud kogu oma oskuse: laud oli korraldatud maitsekalt, ehkki mitte ülekuhjatult. Siin oli mitmesuguseid külmi suupisteid, alates vorstilõikudega ja lõpetades kalakonservidega, rohkesti värsket aedvilja, marju suitsukarva klaasvaasides, tumepunaseid nelke, mis lõhnasid teravalt. Neli konjakipudelit seisis liudade ja taldrikute vahel nöörsirge reana, iga järgnev eelmisest teatud kindlas kauguses. Sissejuhatuseks oli mõeldud valge viina karahvin jääanumas, mille läikivad nikkelküljed sillerdasid suurtest pisaratest. Kõik vaikisid nagu midagi oodates; kuuldus vaid valatavate jookide selget ning meeldivat mulksumist. Ja kui klaasid olid ettevaatlikult täis kallatud, lõi härra Kaarma korraga kahvliharudega vastu limonaadipudelit, vinnas end püsti ja ütles pidulikult:

«Austatud koosviibijad... Armas piduperemees... Mu daamid ja mu härrad!...»

Mark Anton lakkus keeleotsaga ülahuult, naeris ja hüüdis, valmistades sellega oma kohkunud naisele juba esimese piinasilmapilgu:

«Kuramus jah... Mokk on sul nagu marjanaisel, haarihh!»

«Hihihii!» naeris preili Loog, müksates põlvega härra Klaose põlve.

Chaim Goldmann vaikis ja keerutas pöidlaid.

Proua Kaarma naeris samuti.

Ja proua Simmaado tõstis nagu ähvardades sõrme ning tegi kuuldavalt:

«Št! Št!»

Vabrikant Kaarma algas uuesti:

«Armas piduperemees... Mu daamid ja mu härrad!... Nagu me kõik teame, ei ole me siia kokku tulnud ainult lihtsa juhuse, vaid teatud asjaolude tõttu, mille üle me kõik südamest rõõmu tunneme. Meie vana hea sõber Siimon on eluväljakul jälle ühe võidu saavutanud, jah, ta on vahvasti võidelnud ja jumal on talle õnne andnud. Ja ma ütlen — teenitud õnne. Sest see koht, kuhu ta nüüd asub, on vastutusrikas koht ja sinna ei saada mitte palja juhuse, vaid ikka oma aru ja mõistuse abil. Kui me nüüd siin rõõmsas ärevuses ühes oleme ja meie ühise sõbra möödunud elule tagasi vaatame, siis me peame küll ütlema, et... müts maha härra Laasi energia ees! Jah, müts maha, mu daamid ja härrad! Müts maha ühe tõelise eesti mehe energia ees, hüüan ma!»

«Braavo!» ütles Maks Ruufus.

Chaim Goldmann vaikis ja keerutas pöidlaid.

Vabrikant Kaarma lõkendas nagu moon ja jätkas pisut vaiksemalt:

«Eks me tea kõik, mihuke on olnud siiamaale meie väikese, aga üliarmsa kodumaa poegade elu ja saatus... kõigi nende kodumaa poegade elu ja saatus, kes ei ole mitte leppinud oma vaesuse ja viletsusega ja on kõigest hingest edasi rühkinud, et jõuda viimaks kindlale ja kõvale alusele. Alusele, kust võib edasi ehitada. Alusele, millele toetab oma jalad kogu meie riik ja kogu meie rahvas. Alusele, millest oleneb meie majanduslik tulevik... põlvest põlve. Siimon, poiss, ära pane pahaks, et ma olen sinu enda seljataga su kohta andmeid kogunud. Sest eks sa ole ju puhastverd eesti mees ka selles ühes tükis — selles tükis, mis puutub tagasihoidlikkusesse. Ja niisiis ma läksin sinu austatud venna, meie kodulinna

kuulsa doktori juurde, olin ta vastu avalik ja pärisin temalt nii üht kui teist. Ja, mu daamid ja mu härrad, poleks vist kaugeltki üleliigne, kui ma jutustaksin ka teile meie armsa kostitaja ja kalli sõbra eluteest, niipalju, nagu ma sellele jälile sain. . .»

Proua Kaarma surus jälle mõlemad käed rindade alla ja ohkas liigutatult:

«Oo. . . palun, Harri!»

«Jumal . . . kui huvitav . . .» pomises preili Loog, teeskles aga nii läbipaistvalt, et ta sõbral tema pärast häbi hakkas.

«Ei, tõsijutt, saksad, ta on kange sell! Püsti kange sell, kurram!» noogutas endine piimarentnik ja kõõritas isukalt viinaklaasi poole.

Äkki aga tõusis Maks Ruufus, tegi üliviisaka, eriti mitte kellelegi suunatud kummarduse ja palus alandlikult:

«Jah, me ootame, sõber, me ootame! Jutusta ometi!»

Paks kõnemees tõmbas kopsud kohinal õhku täis. Ta higistas nüüd nii hirmsasti, et ta näis märjana lagipeast kuni pehme triibulise särgikrae varju kaduva kaelani. Ja see piinav teadmine, et ta nii hirmsasti higistab, muutis ta järsku väga kohmetuks. Ta katsus end kuivatada, see aga ei aidanud: üks piisk langes juba laudlinale, hajudes kohe kõigile märgatavaks tumedaks laiguks. Ja just sel hetkel, kui härra Kaarma näis siiski suure vaevaga tagasi kaotatud kõneotsale pääsevat, pidi ta kergemeelne kaasa tahtmatult hüüatama:

«Issand. . . kuidas sa küll liimerdad!»

Mees pomises, et hästi ruttu vaevast lahti saada:

«Noh . . . ühesõnaga . . . meie kallis Siimon . . . Ja nüüd panen ma ette tühjendada klaasid ta suure edu auks, mispuhul me oleme siia rõõmsalt kokku tulnud. . .»

«Aga meie piduperemehe elulugu! Kuhu te selle tahate jätta?» hüüdis proua Simmaado.

«Jah . . . palume teid, härra Kaarma!» hüüdis Joosep Soodla.

Mark Anton ei kannatanud enam välja ja urises üle laua:

«Õige, saksad — paneme oma kõlakad minema ja asi vask!»

«Paike... ära nüüd sega...» kogeles proua Riita.

Kuid härra Kaarma oli juba lõplikult ummikusse sattunud. Ta seisis raskena ja õnnetuna oma kohal ja soovis kogu hingest, et ta ometi kord juba istuda võiks. Kõik vaatasid talle otsa, kõik ootasid, kõik olid oma pilgud ta huultele naelutanud. Ta suu hakkas kuivama, kurk kibelema. Ta tundis end korraga nii naeruväärsena ja rumalana, kui naeruväärsena ja rumalana polnud ta tundnud end veel kunagi maailmas. Ja ta oli koguni õnnelik, kui Maks Ruufus end taas püsti upitas, talle õlale patsutas ja irvitades ütles:

«Pole midagi, papi, sa tegid oma asja liigagi hästi. Ja kui sa nüüd lubaksid, viiksin ma sinu ülesande sihtkohani välja. Istu, palun! Härrad — ma jätkan, kuigi ma pole meie hea vanapoisi kohta kuskilt andmeid hankinud. Muide — üks küsimus, Siimon: mis ametit sinu auväärt taat pidas ja kas ta elab veel?»

Siimon vastas, kuigi tal polnud aimu, kuhu sõber sihib:

«Elab. Ja ta pidas kapteniametit... mitmesugustel kaubalaevadel.»

«Issand... kui huvitav!» hüüatas jälle preili Loog.

Ja Maks Ruufus asetas ühe käe puusa, hõljutas end pikkamisi edasi-tagasi ning jätkas õkva sealt, kus paks vabrikant oli katkestanud:

«Niisiis, kuulake! Meie sõber Siimon on esimest maailmavalgust näinud kaugesõidukapteni pojana. Tema isa, tubli laevur, viibis enama osa oma ajast suurtel ookeanidel. Selle tõttu õppis meie väike sõber juba maast-madalast kõrgete sihtide poole püüdma. Ta sai endale kaasa oma isa julge vere ja oma ema hoolikuse. Ja see julge veri ja see hoolikus on teda hilisematelgi aegadel saatnud kõigil tema teedel ja kõigis tema püüetes.» (Maks Ruufus vaikis hetkeks, vaatas ohates lae poole ja jätkas siis nagu murelikult.) «Jah, ei ole alati kerge olnud väikese Siimoni elu, ei ole, ei ole. Vaevalt hakkas ta kaela kandma, kui ta pidi juba enda eest välja astuma. Perekond oli suur, tööka kaubalaevakapteni palgast ei piisanud lahedaks äraelamiseks. Vanemad õed-vennad ootasid koolitamist, neid pidi rõivasse panema, ta endagi terane aju hakkas tulusa raamatutarkuse vastu huvi tundma. Hommikupoolikul ühes teiste omataoliste mudi-

lastega umbses klassitoas, õhtupoolikul emal abiks — millal pidi küll ära tehtama vajalik õppetöö, millal, mu härrad, kui mitte öösi viletsa õlilambi valgusel?! Aga meie sõber ei nõrkenud, ei, ta pingutas end! Ta pingutas end nagu kunagi tõsieestlane...! Ta pingutas end nagu meie väikese ja visa rahva väärikas liige... isegi siis juba, kui ta alles lühikesi põlvpükse kandis. Ta luges raamatuid, — Saali, Bornhöhet, Vildet ja... teisigi. Ja ta otsustas: «Ka mina pean kord niisuguseks saama, nagu nende ilusate romaanide ja juttude õilsad kangelased!» Ja näete, ta saigi niisuguseks, ehkki mitte sõdurina, vaid tubli pangamehena. Isamaa-armastus ja töökus, töökus ja isamaa-armastus! Ta astus keskkooli, ta lõpetas selle, ta võitles vahepeal minu kaassoomusronglasena meie kodumaakaitsjate ridades ja astus siis ülikooli. Suure usinusega viis ta sealgi lõpule oma ettevõetud töö. Ja... nüüd on ta siis viimaks pangadirektor... üle määratute pingutuste ja määratute püüdmiste. Või nagu vanad roomlased oma imeilusas läti keeles ütlesid: *«Per aspera ad astra»* — kes püüab kõigest väest, saab üle igast mäest. Ma palun teid, mu daamid ja mu härrad, ta auks püsti tõusta. Terviseks!»

«Elagu! Hurr-rraa-aa!» hüüti läbisegi.

Advokaat Simmaado muigas ja küsis:

«Siimon, vana vennas — kas see läks ka täppi? Sest mina isiklikult kaldun küll arvama, et see alp noormees luuletas meile kogu selle ilusa eluloo lausa omast peast.»

Siimon katsus endas tekkivast häbitundest võitu saada. Sest ta aimas kuidagi hämaralt, et tiisikusetõbine kohtusekretär oli kõigi nende üle nalja heitnud, halastamatult narriks teinud nii tema enda kui tema sõbralikud külalisedki. Kuid ta peitis oma pahameele osavalt oma tavalise peene naeratuse taha ning vastas noogutades:

«Siiski, siiski. Ta tunneb mu elu nähtavasti üsna põhjalikult.»

Ja Maks Ruufus jõi veel ühe klaasitäie viina, vaikis veidi aega ja ütles korraga oma tavalise küünilisusega:

«Armas aeg, miks ma ei peaks seda siis tundma? Meil, Eesti vabariigi haritud kodanikkudel ministrist kuni koolmeistrini, on ju enamikul üks ja sama elulugu. Öeldagu mulle ainult midagi oma esivanematest, ja üle-

jäänud osa on siis juba teada. Muide, sõbrad, mis te arvate minu kavatsusest kirjutada üht sellist standardiseeritud *curriculum vitae*'t, sest seda vajaksime me tõesti palju hädalisemalt kui mõnd romaani või moodsat luuletuskogu.»

«Tor-re!» hüüdis proua Kaarma.

Mark Anton näris kurgilõiku ja ütles umbse suuga:

«Ilusa kõne pidas jah, sunnik! Täitsa ilusa kõne. Et kas või nuta, kui tahad. Mu fröind Toomas Parlo — ta teeb kah raamatuid — oskab aga veelgi kenamini rääkida... hohohoo! Paar aastat tagasi juhtusime ühe mu tuttava kõrtsmiku ärijuubelile. Noh, kutsutud meid just ei oldud, aga... Olime nimelt paraja auru all ja murdsime sisse. Ja Toomas pidas siis niisuguse uhke kõne, et... See tähendab — ta esimene kõne oli igatahes väga uhke. Juubilar oli püsti-liigutatud, tänas teda kättpidi ja saatis meile ette kõige paremad kraamid. Teise kõne algusega pani ta naised lausa pisaraid valama, ainult lõpp läks veidi üleaisa. Aga Tooma kolmas kõne... hohohoo! Vaat seda oleksite alles kuulma pidanud. Ime veel, et me sealt terve nahaga tulema saime. Mehed üsna möirgasid viha ja pahameele pärast ja juubilar ise viskas meid trepil tühja pudeliga.»

«Mark!» ütles proua Riita paluvalt.

Poole tunni pärast olid mehed juba kergesti purjus. Lärm laua ümber muutus üha valjemaks, noad ja kahvlid aina klõbisesid. Peale naiste, kes maitsesid viina vaid tilkhaaval, jäid kaineks ainult abiõpetaja Käärik ja Chaim Goldmann. Nad hakkasid tasakesi omavahel vestlema ja näisid viimaks väga sõbralikkudena. Härra Soodla katsus korduvalt oma nuhkivaid heietamisi alata, karjuti aga kohe vaikima, kuna viinast kuumad meeled muutusid ta vastu aina vimmasemaks. Ja Siimon nägi teda viimaks käsile võtvat vaest proua Marki, keda ta hakkas nüüd oma ülekuulavate küsimustega vintsutama seda suurema hooga.

Aeg läks ja ilm muutus pikkamisi hämaraks. Maria süütas tuled. Linn akende taga vaikis, valmistudes päevakuumusest raugena jaheda öö vastu. Paks vabrikant pühkis higi ja jõi, jõi uuesti ja pühkis jälle higi. Proua Simmaado rääkis aina oma kahest lapsest, keda

ta kavatsevat juba eeloleval sügisel prantsuse mänguringi panna. Keegi käänas raadio käima, ja kuna see andis parajasti edasi laupäevaõhtusi kergeid lookesi, läks preili Loog oma sõbraga tantsima. Kuid proua Juta ei leidnud endale kaaslast, vihastas ja sulges aparaadi, seletades sõnaahtralt, et ta pea olevat äkki valutama hakanud.

Kui kell üksteistkümmend lõi, hakkas Siimon pikisilmi ootama, et neile headele inimestele kord juba küllalt saaks ja et nad ometi viimaks lahkuksid. Sest tal oli väga raske vaikselt kohal istuda, samal ajal kui ta sisikond põles jälle nagu elavas tules. Pealegi oli Maks Ruufuse lauakõne ta tuju halvaks muutnud, kumisedes praegugi veel kuskil sügaval kõrvaõõnes, pilkavakõlaline, torkav oma halemeelsuses.

Suutmata kauem kogu seda tuba täitvat väsitavat vada välja kannatada, palus ta end silmapilguks vabandada, tõusis ja läks kabinetti, et puhata selle hämaruses. Ta oli parajasti kušetile pikali heitmas, kui eeskojast tulev uks äkki lahti lükati ja keegi tuppa astus. Kuuldus kerget kahinat, otsekui hõljutataks ta läheduses õhukest riidetükki. Kirjutuslaua lambi põlema süüdanud, nägi ta, et see oli proua Juta. Naine naeratas. Et tekkivast piinlikkusetundest lahti saada, osutas Siimon enda kõrvale ja ütles:

«Palun, proua Kaarma!»

«Tänan,» vastas naine.

«Istuge ometi,» ütles Siimon. «Ja kas ma võiksin teile ühe sigareti pakkuda?»

«Jumaluke. . . ma olen juba niigi otse kohutaval kombel suitsetanud,» ütles proua Kaarma ja alandas oma siristava hääle äkki vaevukuuldavaks sosinaks. Ja hetke pärast lisas ta, hakates Siimonit ootamatult sinatama: «Papi ütles juba kohvikus, et ta kavatseb end sinu juures täis juua. Ära pane pahaks, kui ta pikapeale liiga ülemeelikuks muutub. Nad on ju selle vana juustumeistriga nagu kaks parajat, ainult — et ta end siiski nii hirmsasti ei unusta.»

«Nooh, pole midagi. . .» pomises Siimon.

Naine sõnas, tulles veel sammu võrra lähemale:

«Et sulle ütelda . . . päris oma südame järgi, ilma nal-

jata... Mul on tõesti hea meel, et sa oled nüüd niisugusele heale järjele tõusnud ja et sa pääsed nüüd varsti... paremasse seltskonda.»

Siimon tahtis vastata midagi ebamäärast, ei saanud aga selleks mahti, sest avanevale vaheuksele ilmus järsku advokaat Soodla, see kõikjale küündiv hirmutis.

Proua Kaarma pöördus minema ja ütles:

«Tänan teid, härra Laas. Praegu on mul jälle hoopis parem — see pulber mõjus suurepäraselt.»

Kui naine läinud oli, uuris härra Soodla salapäratsedes:

«Mis... mis proual viga oli?»

«Küsi temalt endalt. Kust mina seda tean, ma pole naistearst!» vastas Siimon jõhkralt, tõusis, kustutas lambi ja jättis paksu mehikese kottpimedasse tuppa.

MIS SÜNDIS VASTU HOMMIKUT. (CHAIM GOLDMANN KEERUTAB IKKA PÖIDLAID)

Siimon seisis jälle pärani avatud vaheukse kõrval, et lasta külalisi endast mööda, nüüd aga tagasi saali. Kell oli juba pool üks. Väljas paistis sinakas-tume, lõhnaline ja karastav öö. Kuuldus üksikuid, nagu juhuslikult tekkivaid ja häbelikult vaikida tahtvaid häälitsusi: keegi jalutas mööda kõnniteed ja kuskil vilistati.

Daamid kogunesid sohvale, ja Siimon pani jälle raadio mängima. Kuid ta pidi kaua ja hoolega maailmaruumis ringi kobama, kuni ta tabas viimaks lühilainelt midagi kuulamiskõlblikku.

Äkki märkas ta, et härra Kaarma ja Mark Anton puudusid: nad olid vist söögituppa jäänud. Advokaat Simmaado, ehkki ta oli samuti tublisti purjus, näis ta mõtteid aimavat, naeratas ja ütles:

«Jah, need vellekesed ei saanud veel tulla.»

«Vabanda. . . Kellest sa räägid?» teeskles Siimon ühegi erilise põhjuseta.

Ja advokaat Simmaado vastas, nõjatudes uksepostile:
«Neist vanakestest muidugi. Harri väidab nimelt, et maakera on ümmargune nagu kummipall, Mark aga sõimab teda sellise levinud totruse uskumise eest vanaks eesliks. Ja nõnda nad murravad seal praegu piike päris issanda eest kohe nagu papid kord igaveses Roomas.»
«Mark läheb vintis peaga oma naljadega... pahatihti... liiga kaugele...» kogeles proua Riita.
Maks Ruufus laskis huule külge kleepunud sigareti rippu ja ütles:
«Nii see peab ka olema. Ja õieti tahaksin ma talle tema väidetes abiks olla. Sest on ju tõesti igav kuulda juba mitmekümne inimpõlve jooksul ikka üht ning sama tõde, mis ei kavatsegi muutuda, nagu tõed seda tavaliselt teevad. Kas pole, härra Soodla?»
«Jaa... kui me nüüd nõnda võtame, nagu teie seda nähtavasti mõtlete, siis muidugi!» vastas väike mees. Äkki oli talle soodsat juhust pakutud, ta ruttas sellest kinni haarama ja jätkas: «Dialektiline mõistus võib sagedasti leiutada üht kui teist, mis paistab meile esialgu hoopis veidrana. Võtame kas või Lobatševski geomeetria. Ja ometi — tähelepanelikumalt nimetatud teadlase teoreemidesse süvenedes taipame korraga, et ka tema süsteemis on maksev oma raudne loogika. Enda kohta pean ma tähendama, et...»
Advokaat Simmaado ütles Maks Ruufusele:
«Viina jood sa nagu linnukene, aga keel on sul alati nagu kirvetera. Ja siiski ei saa ma uskuda, et sa sisemiselt sama sapine oleksid nagu oma sõnades.»
Chaim Goldmann vaikis ja keerutas pöidlaid.
Leo Käärik, väike küürakas abipastor, kes oli õhtul uulitsal seistes hoopis jutukana paistnud, vaikis samuti, nüüd juba neljandat tundi.
Siimon istus ta kõrvale ja küsis:
«Sul on vist väga igav?»
«Ei. Miks sa seda arvad?» küsis nukker usuteadlane.
«Arvestades su välimust. Täna paistad sa otse erakordselt mornis meeleolus olevat,» ütles Siimon.
«Ma tunnen end viimaste päevade jooksul pisut halvasti, ja see on kõik,» ütles abipastor. Ja korraga lisas ta, nagu püüdes heaks teha mingisugust eksitust, mida

ta peab häbenema: «Ma rääkisin seal all lollusi. Nii ei oleks kõlvanud.»

Siimon kergitas tahtmatult kulme. Vaatamata end puurivale valule hakkas ta naerma ja ütles: «Sa rääkisid seal all lollusi? Millal? Kas sa mõtled seda lookest sõber Simmaadost ja oma auväärsest patroonist?»

«Jah, muidugi seda, ja eriti võrdlust, mis ma praosti kohta tarvitasin,» noogutas härra Käärik.

Siimon pidi oma mugavalt väljasirutatud jalad tabureti alla tõmbama, sest preili Loog ja härra Klaos hakkasid jälle tantsima. Maks Ruufus kummardas proua Kaarmale. Chaim Goldmann vaikis ja keerutas pöidlaid. Proua Simmaado, kes rääkis veel kord oma lastest, ütles proua Antonile:

«Ma ei unusta kunagi seda silmapilku, kui ma tuppa astusin ja nägin, et Raul oli lahtisele aknale roninud. Seisab seal... nagu väike ingel. Mu süda ähvardas hirmu pärast lõhkeda. Ma ei suuda praegugi aru saada, kust ma selle kavaluse ja rahu võtsin. Ma ei hüüdnud teda. Ma ei karjatanud. Ma ei hakanud nutma. Läksin... nagu vari... kikivarvastel. Ja kui ma ta siis kiiresti oma sülle tõmbasin, ei suutnud ma enam pidada — ma lausa röökisin hirmu pärast.»

«Ooh, niisugused asjad on õudsed!» noogutas proua Riita. «Minu vanema poisiga oli kord midagi umbes sellelaadilist. Ma läksin temaga parajasti trepist alla ja hoidsin teda käest kinni, kui ta järsku...»

«Üldiselt peab küll ütlema, et poisid on teatud aastates tüdrukutest hoopis saamatumad,» katkestas teda proua Simmaado, keda huvitasid ainult need lood, mis ta ise jutustas. «Aga tüdrukud selle eest ei lähe mitte kunagi... liiga kaugele.»

Korraga kuuldus söögitoast metsikut põrutamist: keegi peksis vastu toolipõhja. Vabrikant Kaarma hääl karjus üle raadio lärmi:

«Hõi, pidiperemees, kurat sind võtaks — kuhu sa ometi jääd?!»

Proua Riita Anton tõmbus kartlikult küüru ja sosistas:

«Ega see ei olnud veel Mark, kes seal... niiviisi...?»

«Pi-du-pe-re-mees! Pi-du-pe-re-mees!» röögatas härra Kaarma.

«Ei, see ei ole veel Mark. . .» sosistas proua Riita Anton.
Siimon läks vaheuksele, lükkas selle lahti ja küsis:
«Noh, sõbrad, mis teie's siin mürate? Tahate vist mulle majaomaniku kaela kutsuda.»
Talle vastati jälle hirmsate metsloomamöiretega. Kui ta silmad läbitungimatus suitsupilves harjuda suutsid, nägi ta, et mõlemad napsivennad vahtisid teda kuidagi pahuralt-kurjalt, pead kummargil, — suured, kohmakad, verd täis valgunud silmadega. Paks vabrikant oli kuue toolileenile riputanud ja kraegi kaelast ära kiskunud; endine piimarentnik oli just praegu talle järele tegemas. Kui Siimon üsna nende juurde läks, teeseldes ikka südamlikkust, põrutas härra Kaarma jälle kahe rusikaga kord vastu toolipõhja, kord vastu lauda, luksus ja hüüdis kogu jõust:
«Viina, kurat sind võtaks! Näed ju, et. . . pudelid. . . on ammu juba tilgatumaks tühjad. Braavo, et sa meie kutsumist kuulda võtsid, sa vana Koorese noorem väimees ja tema pangaurka uus ülemlihunik. . . hohohoo!»
Mark Anton kordas sõbra sõnu nagu ustav vastukaja:
«. . . Ülemlihunik . . . ülemlihunik . . . hohohoo!»
«Muidugi — ülemlihunik!» möirgas vabrikant Kaarma. «Sest temataolised konnad on meie rahaasutustes just need ülemlihunikud, need suurte härrade vaesed väimehed. Seda sigadust, mis vanad saksad plaanitsevad, aga ei tihka läbi viia, on Siimoni-taolised noored penid kohe valmis teoks tegema. Ära pahanda, vana vennas, see olgu sulle öeldud rohkem naljatades ja heast südamest, et sa teaksid end hoida. Jaah, ma ei räägi sulle siin praegu. . . kurjast ja kibedast meelest, vaid hoopis. . .»
«S-siga on ta jah, see vana Koores. . . !» noogutas Mark Anton.
«Lihtsalt. . . emis!» noogutas paks vabrikant.
Siimon aimas loomusunniliselt, et naabertoas kuulatati. Ja ta aimas samuti loomusunniliselt, et need kuulatajad, kõik peale vaese proua Riita ja proua Linda Simmaado, naudivad ta kulul praegu üpris sügavat kahjurõõmu. Tundes end hirmus punaseks muutuvat, ei osanud ta tükil ajal midagi vastata, ehkki ta kujutles

end mõlemast neist purjus mehest vähemalt peajagu pikemana.

«Viina... kurat, noh!» kostis jälle söögitoast.

Kuid Siimon oli endast nüüd juba võitu saanud. Ta muutus väga rahulikuks ja väga kindlameelseks. Asetades käed seljal risti, et takistada neid värisema hakkamast, naeratas ta ikka hästiteeseldud lõbususega, raputas pead ja ütles:

«Kahju küll, aga mul pole enam ainustki tilgakest. Mis mul oli, selle olete te juba viimseni ära joonud.»

«Mis? Ära joonud? Meie olevat sinu viinad ära joonud?» küsis härra Kaarma. Ja hirnatas samas südamlikult: «Nii, nii, nii! Noh, muretse siis uued, pagan ja põrgu! Võib ju tõesti olla, et me nad sul nahka panime... hohohoo! Muretse siis uued, noh... muud midagi!»

Siimon oli otsustanud. Ta raputas jälle pead ja ütles:

«Ei. Ma ei muretse teile enam midagi. Aitab!»

«Aitab? Siga!» karjus härra Kaarma.

«Siga jah!» kordas härra Mark Anton.

Saalis hakkas keegi nutma. Ja keegi teine sulges ettevaatlikult raadio, et paremini kuulda. Ja veel keegi köhatas nagu parastades. Lõhnas ilmselt skandaali järele, millest saaks linnas jälle pisut aega juttu teha.

Vabrikant Kaarma asetas küünarnukid lauale ja ütles:

«Einoh, poiss, kas sa tood meile veel viina või ei too?»

«Ei too,» vastas Siimon.

Proua Juta hüüdis nüüd üle läve:

«Harri, ära jända! Homme tahaksid sa kindlasti härra Laasi ees maa alla vajuda.»

«Kelle ees? Missuguse h ä r r a Laasi ees?» kisendas vabrikant. Ja ajades enda järsku raskelt ähkides püsti, patsutas ta oma paksu kõhtu ja seletas koomiliselt mõjuva auväärsusega, mis pani isegi Siimoni muigama: «Mina, Harri Kaarma, peaksin tahtma kellegi ees maa alla vajuda! Mina! Mina, kes ma võiksin selle püksata väimehe ilma soola ja sinepita kinni pista! Mina, Harri Kaarma?! Issand jumal... seal üleval... kas sa kuuled ka, mis minu enda lihane naine mulle praegu kõneleb? Kas sa kuuled, issand jumal? Mina, Harri Kaarma, mitme maja ja üle terve vabariigi kuulsa metallivabriku omanik, peaksin tahtma maa alla vajuda kellegi

õlgväimehe ees, kelle on vana Koores, see igavene lurjus ja molkus, kuidagiviisi liimipaberile meelitanud, et oma halvast kaubast juurdemaksu abil lahti saada! Mi-na... peaksin selle räbalapundi ees maa alla vajuma? Mhh, anna arve! Ma maksan su tänase söögi-joogi kinni kas või viimase heeringakondikeseni!»

«Harri! Vait, noh!» hüüdis proua Juta ja hakkas nüüd õnnetuks muutuma.

Ja Siimon, purjus suurustleja sõimuvalingu rahulikult lõpuni kuulanud, avas eeskotta viiva ukse ning ütles koguni vaikselt:

«Palun, härrad! Lahkuge jalamaid!»

«Mi-i-s? Mis see siis tähendab?» küsis härra Kaarma, muutudes korraga hoopis taltsamaks.

«See tähendab seda, et ma ootan pikisilmi teie minekut. Mulle aitab juba!» ütles Siimon.

«Värdi, hakkame pealegi minema!» hüüdis Mark Anton ja virutas ühe taldriku põrandale.

«Pagan küll... sa ei saa ka naljatamisest aru, vanapoiss!» hüüdis vabrikant Kaarma ja naeris jälle mürinal. «Pastoi ja pea kinni — kuhu sa's nihukese ägedusega jõuad! Mina juhtun nagu kogemata paar üleliigset sõna lausuma, tema aga ajab kohe sarved püsti ja ähvardab nagu... ei tea kes... hohohoo! Noh, ära ole laps! Oled alles noor inimene ja sellepärast luba endale ütelda — seltskonnas ei tohi iga tühise asja pärast jämedaks minna. Kui ma õieti ütlen, siis... ma tahtsingi sind pisut proovida... sellest seisukohast, et kas sa passid juba meeste kilda või ei passi veel, oled liiga roheline. Ja sa oled tõesti liiga roheline. Mis sa veel siis teed, kui need päris suured haid su oma lõugade vahele võtavad, hohohoo!»

Ta tuli ümber laua, surus käed sügavale püksitaskutesse ja ajas kõhu veelgi enam põnni.

Kuid Siimon oli otsustanud lõpuni minna ja kordas kindlalt:

«Ma palun sind lahkuda! Ja mida varem sa seda teed, seda parem sulle endale.»

«Värdi, Värdi, hakkame peale!» karjus Mark Anton ja viskas teise taldriku põrandale.

Kuna lugu kippus siiski liiga laiaks paisuma, rutati

neid nüüd sõbralikult lepitama. Advokaat Simmaado patsutas Siimonit õlale, ajas huuled torru, rääkis kaua ja kiiresti, abipastor Käärik manitses vihamehi nagu tülitsevaid koguduseliikmeid, Rahel Loog, hakkaja ja edev nagu alati, vedas oma sõbra kättpidi söögituppa ja lehvitas end kujutletud veetlusega. Riita Anton nuttis, rebides meest kuuevarrukast. Ja ainult Maks Ruufus ning Chaim Goldmann ei seganud end asjasse, — esimene neist seisis saalis raadiokapi ees ja lehitses mingit albumit, teine istus vaikides oma kohal ja veeretas aina pöidlaid.

Paks vabrikant katsus end ikka heaks teha. Ta ütles:

«Poiss, sa oled ju nagu tulesäde! Aina paugud ja pragised... hohohoo! Jäta nüüd, ole mees! Parem muretse tõesti veel üks pudel viina ja laseme käia.»

Korraga ei suutnud Siimon end enam kauem taltsutada. Ta nägu tõmbus kõveraks ja ta karjus:

«Välja! Välja... kurat võtaks! Väl-ja! Ja kõik... jalamaid!»

Tekkis vaikus. Oli väga piinlik ja keegi ei osanud midagi öelda. Daamid, kohkumisest kaamed, tõmbusid tasapisi eeskotta, unustasid puuderdamisegi, korraldasid end ärevalt. Proua Kaarma ja proua Riita Anton tirisid oma mehi, Rahel Loog vaatas abi otsides härra Klaosele. Linda Simmaado piilus end peeglist, kuid ei märganud isegi mitte seda, et ta pluusi kaelus oli jälle liiga lahti vajunud. Vabrikant Kaarma ajas ähkides kuue tagasi selga, norsatas aeg-ajalt nagu tige hobune ja ütles viimaks imelikult abituks muutuva häälega:

«Hea küll, hea küll! Jõura aga pealegi... ja toorutse. Küllap tuleb kord aeg, millal sa oma tegu kahetsed. Pole selle vana Kooresega veel keegi maailmas läbi saanud, ja vaevalt leiad sinagi ta sängidest kuldmune. Lähme, naine!»

«Härra Laas... uskuge mind...» kogeles proua Juta.

«Lähme, naine!» kordas mees käskivalt ja lükkas teda jõhkralt enda ees ukse poole.

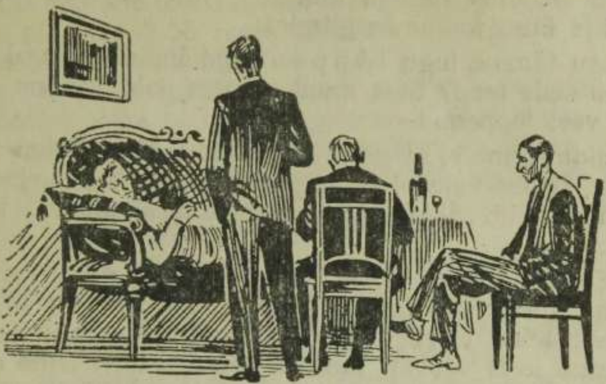
Simmaadod ja preili Rahel Loog ühes härra Klaosega lahkusid samuti hetke pärast. Kiivas advokaat katsus igal viisil rahustada oma armsat kaasat, kelle isa oli siin praegu teotatud, seda head vanahärrat, kes jumaldas

oma lapsi nagu ei keegi teine maailmas. Mark Anton mõmises nagu karu, järgnedes proua Riitale, kes nuttis südantlõhestavalt. Ja teistest eraldi, kuidagi mahajäetuna ja väga üksikuna, lonkas viimaks trepist alla Joosep Soodlagi, olles nähtavasti kaotanud kogu oma nuhkiva jutukuse, kuna äsjase tüli vägevus oli täitnud ta ära hinge kange kohkumisega.

Siimon sulges ukse. Ta oli ikka veel nii vihane, et ta käed värisesid. Ja seistes liikumatuna keset kitsast heledasti valgustatud ruumikest, ümberringi lahkunud daamide magusimarad lõhnad, hingas ta endasse suurte sõõmudega kanget tubakasuitsu, lootes sellest rahunemist, mida ta nii väga vajas.

Samal hetkel kuulis ta kuskilt tasast köhatust.

Kui ta üle ukse saali vaatas, nägi ta seal kolme meest: Maks Ruufus nõjatus raadiokapile ja jutustas midagi vaiksel häälel abiõpetaja Käärikule, kes kuulas teda teraselt ja tegi näo, nagu poleks ta üldse midagi halba märganud; Chaim Goldmann oli oma tugitoolis tukkuma jäänud ega keerutanud enam pöidlaid.

MAKS RUUFUS ESITAB KÜSIMUSI

Äsjane katastroof oli Siimoni veidi segi ajanud — ta oli ju osa oma külalisi sootuks unustanud! Ja nüüd, kui ta neid märkas, tundis ta, kuidas äsjane tusk jälle tagasi tuli, — tähendab, ta polnud ikka veel üksi ja peab vist oma äkilise ägeduse pärast vabandust paluma. Ning korraga virilalt-jõuetult ja süüdlaselt muiates läks ta aeglasel sammul sohva juurde, istus, asetas käed risti põlvedele ja ütles viimaks pikkamisi, tajudes ise kogu aeg oma sõnade suurt üleliigsust:

«Andke andeks, palun... et ma teid nii kauaks üksi jätsin.»

Abipastor Käärik vaatas põrandale, Chaim Goldmann virgus võppudes, kuid ei hakanud siiski pöidlaid veeretama. Maks Ruufus pilutas silmi, naeris ja hüüdis pisut pilkavalt:

«Ooh, pole midagi! Me ei pannud mõnusas vestluses tähelegi, kuidas aeg kadus.»

Vaikus.

Siimon kartis end punastavat ja pomises:

«Nojah... ükskõik. Eeh — kogu see tänane lugu lõppes siiski liiga inetult.»

«Ma ei tea ju, aga... Mulle paistab küll, et...» kõheles abipastor Käärik, jättes mõlemad laused pooleli.

Maks Ruufus jalutas läbi toa, tuli äsjasele kohale tagasi ja ütles kulme kergitades:

«Kogu tänane lugu lõppes liiga inetult? Paraku... kust sa seda tead? Sest minu arvates pole tänane lugu üldse veel lõppenud.»

«Muidugi, ma ei salga — mu ägedus läks liiale,» ütles Siimon. «Nood kaks olid rängalt purjus ja see purjusolek vabandab neid. Mina aga kaotasin tasakaalu... kaine peaga.»

Chaim Goldmann tõusis. Ta naeratas ja nähtavasti oli tal oma arvamine. Kuid ta teadis, et ta on siin võõram kui keegi teine, et vaevalt on teda kogu piduõhtu jooksul märgatud ja et vaevalt tuntakse praegu huvi tema arvamistegi vastu. Läbi piimja klaaskupli voolav valgus langes ta suurele nurgelisele peale, ja seda katvad jõhvitaolised karmid juuksed oleksid nagu vaikselt hiilgama hakanud. Ta astus Siimoni juurde, tegi kerge kummarduse ja ütles:

«Vabandage mind, härra Laas. On juba aeg — ma pean minema hakkama. Kui ka mina omalt poolt mingisuguse ebasobivusega toime olen tulnud, siis... andke andeks.»

Siimon tõusis viisakalt. Ta oli arstist peaaegu õlgadest saadik pikem. Nad seisid nüüd vastamisi, ja juudi paksud huuled tõmbusid jälle nagu midagi varjata katsuvale muigele. Teati üldiselt, et ta juures käib vaid üksikuid abitarvitajaid, kuna ta suguvennad olid temale selja pööranud, ja nüüd, millal ta seisis siin koguni nähtavana, jättis ta äkki väga armetu mulje. Ta ülikond oli kulunud, ehkki hoolikalt puhtaks harjatud ja korda seatud, ta krae oli võidunud, ta sõrmeküüned olid pikad ja mustad, just nagu oleks ta nendega alles äsja kõvakstambitud mulda kraapinud. Ta suurel jämedal ninal läikisid tillukesed higipisarad, samuti ka tema tõmmudel, nagu alatisest imemisest lohku vajunud põskedel, milledele andis tärkav habemetüügas sinaka värvuse. Ja mõjustatud arvatavasti omaenda viimase aja kurvast saatusest, tundis Siimon järsku vajadust selle kõikjalt eemaletõrjutud võõramaa-

lase vastu hea olla, patsutas teda küünarnukile ja ütles kõigile ootamatu sõbralikkusega:
«Kas teil siis tõesti nii hirmus kiire on, härra doktor? Niikuinii hakkab öö varsti lõppema. Praegusel silmapilgul ei tahaks ma kuidagi üksi jääda.»
Ta valetas ja teadis ise kogu aeg, et ta valetab. Sest tõepoolest oleks ta tahtnud just nüüd üksi jääda — üksi oma valudega ja üksi oma surmahirmuga. Kuna ta märkas aga, et Maks Ruufus teda teraselt jälgib, teeskles ta kohe jälle edasi, tõmbas vaese vana juudi enda kõrvale istuma ja ütles liialdatud lõbususega:
«Teie olete poissmees ja härra abipastor on poissmees ja härra kohtukirjutaja on samuti poissmees ja minagi olen veel poissmees. Seega oleks meil kõige parajam aeg paar napsi võtta... paar poissmehenapsi, mis jäävad mulle siis kitsamas ringis... arvatavasti viimasteks. Mis te sellest mu kavatsusest arvate, härra doktor? Ma helistaksin oma tuttavale öökõrtsmikule ja laseksin saata siia pudeli viskit ja pisut soodavett.»
Arst noogutas nõus olles.
«Tore! See oleks tõesti midagi!» hüüdis Maks Ruufus.
Ja ainult Leo Käärik protesteeris nõrgalt:
«Ei, härrad, kas maksab enam...»
Läbi suitsuse söögitoa kabinetti sammudes mõtles Siimon endamisi, et nüüd siis ta sai hakkama veel ühe lollusega. Kuid polnud enam midagi parata ja ta tegi söögituba kraamivale teenijale vajalikud korraldused. Kui ta tagasi saali astus, oli Maria lina juba lauale pannud. Maks Ruufus jälgis Siimonit ikka ühesuguse varjamatu uudishimuga ja ütles:
«Praegusel kellaajal on viski muidugi kõige kohasem joogikene. Ja küllap sa näed, vanapoiss, et tänane lugu ei lõpe kaugeltki inetult, nagu sa ennist ütlesid. Võimalik, et me ehk... laulamegi veel pisut.»
«Muidugi, miks ka mitte,» noogutas Siimon.
Ei möödunud kümmetki minutit, kui tänavalt kuuldus tasast automürinat. Siimon ruttas eeskotta ja avas ukse. Tütarlapsenäoga pikolo tõi sisse suure hulga öiste tänavate kargust ja pruuni käsikohvri tellitud jookidega. Varsti kulgesid ta sammud mööda treppi tagasi alla. Kuna teenijal oli tegemist klaaside muretsemisega, viis

Siimon pudelid saali, asetas need lauale ja tõmbas endale tabureti.

«Palun, härrased,» ütles ta pidulikult. Kuid samas tuli talle üks mõte ja ta lisas: «Kui see teid ei häiri, heidaksin ma parema meelega pikali. Ma tean küll, et see pole kuigi viisakas, aga mõnesuguses olukorras võidakse iga inimest kord vabandada.»

Abiõpetaja Käärik hüüdis haletsedes:

«Sa oled haige? Jumaluke... parem me juba lahkume. Miks sa seda kohe ei ütelnud ja endale meie pärast niiviisi tüli teed!»

Kuid Maks Ruufus heitis käega ja ütles:

«Lollus, püha hingekarjane, — ära nüüd hädalda! Loodetavasti pole meie armsal peremehel surmatõbi ja pealegi moodustab kakskümmend viis protsenti meie ühisest tarkusest abivalmis arstiteadus. Kui kange joogi ma võin härradele segada?»

«Nagu ikka... täisealistele,» pomises Siimon.

Ta sirutas enda sohvale. Avatud akende tagant paistis lapike sinakasrohelist öötaevast. Valu kõhukoopas oleks nagu veidi teisiti asetunud. Ta pea sumises ja üha suurenev väsimus muutis kogu ümbruse unenäoliselt avaraks. Vaikiv abipastor ulatas talle klaasi, ja kui külmalt kihisev vedelik ta huuli puudutas, tekkis tas hetkeline kergendustunne. Maks Ruufus küsis, vaadates teda oma sügavalt mustendavate silmakoobastega, mis näisid kord suurenevat, kord taas vähenevat:

«Kui see saladus ei ole — kas sa tegid seda afekti tõttu või efekti pärast, targa ja kindla kavatsusega?»

«Mida?» küsis Siimon.

«Seda... seal söögitoas ja pärast veel eestoaski.»

«Palun, ärgem sellest loost enam kõnelgem! Targa ja kindla kavatsusega? Kuidas sa seda mõtled?»

«Ma mõtlen seda nõnda, et sa hakkad end pisitasa ümber korraldama,» ütles Maks Ruufus. «Sest kirjutatud on: inimene, kes käib tõusuteed, peab paratamatult midagi seljataha jätma. Muide — see on ju päris loomulik. Niiviisi talitanud on meist igaüks. Maailm on ehitatud kihtide viisi. Kuni sa veel oma kodulinnas koolis käisid, asusid sa ühes kihis; kuni sa tudeng olid, asusid sa teises kihis, ja siis oli sul veel väga vähe ühist tolle

kihiga, kus sa asusid varem; varsti sa lõpetasid teaduskonna ja tõusid kolmandasse kihti; ja nüüd siis tuleb neljas. Sa valmistud praegu hüppeks, ja et sul kergem karata oleks, katsud sa end vabastada kõigest säärasest, mis võiks kuidagi su hoogu takistada. Nõnda. Sa ju mõistad, vanapoiss, kuhu ma sihin?»

«Ei,» ütles Siimon kahvatute huultega. «Kuid mul on tunne, et sa riivad oma mõtetega hoopis lähedalt... vana Kaarma mõtteid.»

Maks Ruufus segas endale uue klaasitäie jooki. Ta naeris ja ütles:

«Lollus, vennas, — minu ja vana Kaarma mõtete vahel on siiski vaks vahet. Tema sõimas sind kadedusest, minul pole aga selleks põhjust. Sest nagu sa oled ehk märganud, kuulun ma esialgu nii sellesse kihti, kust sa varsti lahkuma hakkad, kui ka sellesse, kuhu sa sama varsti maanduda kavatsed.»

«Ja mis põhjusel peaks ta mind kadestama?» küsis Siimon.

«Väga lihtsal põhjusel,» vastas Maks Ruufus. «Ta on juba üle paarikümne aasta... ei, siiski pisut vähem... kõigest jõust sinna igatsenud, kuhu sina, väike näljavares, lähed vaid mingisuguse abiellumise kaudu. Kooresed, Nepomuugid, Marandid, Pärtelpojad, Tiitused, Kullemannid ja Jaanussonid — kas need ja teised nendetaolised pole siis meie linna majanduslik koorekiht? Ometi ei maksa sul iialgi nimetatud perekondadest otsida meie vaest metallivabrikanti, olgu küll, et ta varandus on ammu juba ületanud piiri, millest tolles koorekihis ei julgeta unistadagi. Samasugune on ka lugu meie armsa ja tubli Mark Antoniga. Oma raskete rahadega võiksid need kaks meest kinni maksta nii sinu äia kui selle sõbrad, ometi aga teavad nad mõlemad, et nad peavad jääma *in secula seculorum* sinna, kus nad olid oma spekulatsioonide hakul ja kus nad kükitavad praegugi.»

«Nii. Sa arvad siis, et nad kippusid mulle täna kallale just... säärastel põhjustel?» küsis Siimon.

«See on kindel, vanapoiss,» noogutas Maks Ruufus.

Siimon teadis isegi, et see on nõnda. Kuid ta katsus sõbrale siiski vastu vaielda:

«Ma arvan, et sa eksid. Vana Kaarma resoneeris ainult

neid rumalaid kuulujutte ja oletusi, mis liiguvad ringi mujalgi mu tutvuskonnas.»

«Preili Koores pole tüdruk, kes võiks kosilaste rohkusega kiidelda ...» ütles Maks Ruufus.

Too otsekohesus muutis Siimoni jälle pahuraks. Ta pomises:

«Miks mitte? Sa tahad vist ka ... ta vigast jalga meelde tuletada?»

«Armutakse ju ikka peamiselt vaid naise kehasse,» ütles Maks Ruufus. Ja silitades mõtlikul ilmel massiivset seltersipudelit, mille lillakassinine värvus tundus kuidagi mürgisena, hakkas ta uuesti rääkima vabrikant Kaarmast ja endisest piimarentnikust, sellest teisest viinaninast. «Kas sa pole siis tähele pannud, kuidas need kaks sümpaatset *homo novus*'t agarasti aina uusi tutvusi otsivad? Nad teevad kingitusi siia ja sinna, nad joodavad ja söödavad üliõpilasi, kes kuuluvad hästi nimekatesse organisatsioonidesse, nad annetavad teatrile, heategevatele seltsidele, suurte meeste mälestussambaid korraldavatele toimkondadele, lasteaedadele, isegi kehvikute jõulupuude tarvis. Nad korraldavad hiilgavaid lõunasööke ... Me kõik oleme ju säärastest lõunasöökidest osa võtnud, meie ja palju teisigi meietaolisi. Aga kas sa oled kunagi neil lõunasöökidel kohanud ka oma äia, eespool nimetatud Nepomuuke, Pärtelpoegi, Tiituseid, Kullemanne või Jaanussone? Ometi on täiesti kindel, et ka nemad on saanud oma kullaga trükitud kutsekesed. Ja lõpuks — kas sa arvad, et nad tulid sindki täna õnnitlema vaid puhtast sõbraarmastusest? Vale! Preili Loog hoocples sulle küll edvistades, et see olevat olnud tema, kes kihutas meid kohvikust siia tulema, mina aga tean paremini ja võin sulle kinnitada, et selle kavatsuse algatajaks ja läbiviijaks oli just vana Kaarma.»

«Nii ...» ütles Siimon viivitades.

«Jah,» ütles Maks Ruufus. «Sest juba paar päeva tagasi küsis ta minult, millal oleks sind kõige sündsam üllatada. Ma nimetasin tänast õhtupoolikut. Muuseas — kui te poleks liiga vara tülli sattunud, oleks ta sind üllatanud veel ... eriti raskesti. Nimelt tahtsid nad sulle väikest kingitust teha, tema ja ta sõber, aga nad olid otsustanud selle kingituse sulle kätte anda alles enne lahkumist. Kuid

nagu sa ise võid arvata, kujutlesid nad seda lahkumist hoopis teisiti.»

«Suur, massiivne portsigar... puhtast kullast, kolme toreda vääriskiviga. Ma nägin seda...» ütles abipastor Käärik.

«Oo!» hüüdis Chaim Goldmann.

«Kullast portsigar, ja mitte kolme, vaid nelja kena briljandikesega... palun mitte unustada!» ütles Maks Ruufus ja naeris valjusti.

Siimon kuulas hajameelselt. Ta oli hirmus tüdinenud, ja kõik see, mis oleks teda muul ajal kindlasti rõõmustanud, ei suutnud teda täna üldse enam huvitada. Kuid ühele asjale pidi ta siiski mõtlema — valusa püsivusega, üha kasvava vihase vaenutundega: tiisikusetõbise kohtusekretäri häbematule märkusele sellest, et Aada Koores, ta tulevane naine, ei või just kiidelda kosilaste rohkusega. Ta ägestus, ajas end istuli ja ütles nagu kellelegi viiendale, kuhugi sinna hämara nurga poole:

«Käigu nad kus põrgu... ühes oma portsigari ja selle nelja briljandikesega! Mida te minult siis ootasite, kurat võtaks! Te helistasite mulle, ma olin küll haige, aga ei keeldunud siiski teid vastu võtmast, te tulite siia ja ma ei lausunud kellelegi sõnakestki oma halvast tervisest. Ma olin seda ootamatut pidustust valmis välja kannatama... kas või päikesetõusuni. Seal aga muututakse mu vastu tooreks ja hakatakse mind lausa teotama ja laimama. Ja nüüd sinagi veel.. oma kahtlustustega! Ma olevat talitanud nii koguni targa ja kindla kavatsusega, et... kergemini edasi hüpata. Ära pane pahaks, aga — sa oled siiski liiga tigeda mõtlemisviisiga.»

«Noh, ära nüüd jälle haavunut mängi, sest ma pidin ju... teada saama,» ütles Maks Ruufus, segades endale jälle uut viskiklaasi.

«Nuhid täpselt samuti ringi nagu mu kallis sõber Soodla,» ütles Siimon, ei suutnud suurte sisemiste valuhoogude pärast kauem istukil olla ja heitis jälle pikali.

Abipastor Käärik, kartes nähtavasti veel kord pealt näha vanade sõprade inetut tülitsemist, hüüdis hädiselt:

«Ei... kas me ei lõpetaks juba?»

«Nagu peremees soovib — mina alistun ta otsusele,» ütles Maks Ruufus ja naeris jälle valjusti.

«Palun, laske aga käia! Niikuinii on öö varsti möödas,» ütles Siimon.

Joodi vähe aega vaikides. Võis selgesti kuulda, kuidas teenija Maria läks mustade toidunõudega köögi poole. Tuul valjenes ja hõljutas kardinaid. Kaevumootor hakkas äkki töötama, tasakesi luksudes, nagu hiiglasuur süda. Oli väga vaikne — vaatamata neile juhuslikele helidelegi, mis siit-sealt tuppa tungisid.

«Jah, jah ... see urgitsemine ja minu isiklikkude asjade kallal nuhkimine kipub mind juba hulluks ajama,» ütles Siimon viimaks kirgliku õiendamisihaga. «Ma olevat külmalt kaalutlev karjerist; ma mõtlevat vaid sellele, kuidas paremale järjele ronida; ma pugevat nagu viimane lurjus, ma isegi abielluvat vaid hea partii lootuses. Olen ma siis süüdi, et ma ... kiindusin preili Kooresesse... vaatamata isegi tema haigele jalale, mida nüüd kõikjal rutatakse meelde tuletama? Olen ma siis süüdi, et ta isa on rikas inimene ja omab rohkesti selle panga aktsiaid, kus ma teenin? Olen ma siis süüdi, kurat võtaks, et minu senine šeff sai parema koha ja läheb Tallinna ja et panga juhatus otsustas kutsuda mind tema asemele? Arvatavasti ei usu te sedagi, kui ma teile näiteks ütlen, et kõik muu peale minu rikkiläinud tervise on mulle praegu täiesti... tühi töö ja vaimu närimine. Ligikorda minevast kevadest saadik... see on enam kui viisteist kuud... olen ma lausa piinelnud. Mu härrad, kas te siis tõesti mõtlete, et ma olen veel kohane... sääraste kavalate plaanide haudumiseks, nagu te paistate kujutlevat?»

Maks Ruufus liigutas jälle rasket seltersipudelit. Ta kitsaid huuli ümbritsev naeruvine hakkas nagu kuhugi varjule pugema. Hetkelise vaikuse järel küsis ta:

«Mis sinuga siis õieti lahti on? Päeval sa olid päris otsas ja nüüd vihjad sa juba kolmandat või neljandat korda... mingisugusele hädale. On see siis midagi tõsist?»

«Ma ei ole ometi targem kui arstid, kellele ma end peaaegu iga nädal näitamas käin,» vastas Siimon.

«Jah?» ütles Chaim Goldmann.

Ja märgates selle poolvõõra ja pahatihti ununema kippuva inimese silmis abivalmis uudishimu, hakkas Siimon

korraga hoogsalt jutustama — õnnetu mehike, kes tahab ometi kord lahti saada oma piinavatest kahtlustest:

«Jah, vaadake, härra doktor, ma elan viimasel ajal ainult kuuma koti varal. Kui seda poleks teie eelkäijate poolt leiutatud, oleksin ma tõesti kitsikuses. Näete, siin see asub — naba ja puusakondi vahepeal, see neetud tulepesa, mis mind nõnda kõrvetab. Hommikul voodist välja tulles on kõige hullem, hiljem annab see mõneks tunniks järele ja siis mul on jälle veidi kergem. Nä-rib ja nä-rib! Ei olevat pimesool... Ei olevat põis ega neerud, kuigi uriinianalüüs näitavat mõnede arvamist mööda neis organites mõningaid defekte. Ei olevat... õieti mitte midagi. Mitte midagi nimelt sel juhul, kui me tehtud diagnooside tagajärjed kokku võtame ja need vastamisi seame. Ühed oletavad soolakristallide kratsimist kusejuhas, teised mingisuguseid salapäraseid liitumisi, kolmandad augukest kõhukelmes, neljandad väärutavad pead ja ohkavad, viiendad... kurat seda enam mäletab, mis ütlevad viiendad! Valu aga jääb, tema ei hooli millestki, see neetud valu! Ta on nagu härra omaette ja on enda kindlasti kohale asustanud. Hea, kuidas see lõpeb? Toimime ühtede arvamise kohaselt ja arstime terveks neerud. Tema juba sellepärast ei kao. Loputame puhtaks põie, kuna keegi teine teie ametivendadest arvas seal midagi ette kujutada võivat. Tema juba sellepärast ei kao. Laseme end opereeridagi... kui mu reservuaaris tõesti kive leidub, nagu arvas jälle ette kujutada võivat keegi kolmas teie ametivendadest. Tema juba sellepärast ei kao. Noh, mis veel? Kõige ratsionaalsem on nähtavasti vaid üks abinõu — kogu sellele viletsusele punkt lõppu panna ja... valmis!»

«Miks te ei lase oma uriini uurida... ka tbc suhtes?» küsis doktor Goldmann.

«Miks?» pomises Siimon, muutudes korraga väga kahvatuks. Ta naeratas virilalt ja valetas: «Sellepärast, et keegi peale teie pole seda mulle veel soovitanud.»

Maks Ruufus tõusis ja ütles:

«Noh, ilus, vanapoiss! Tänan sind selle õhtu eest... ja samuti ka selle öö eest. Varsti muutub väljas valgeks ja siis ma tahaksin meelsasti tasapisi läbi tänavate hulkuda. Ära pane iga mu sõna tähele. Üht pean ma aga

siiski veel ütlema: nüüd, kui ma su pihtimist kuulsin, usun ma sind täiesti. Inimene, kes niiviisi piinleb, on kindlasti kõrgemale jõudnud maailmas valitsevast banaalselt rumalast trügimisvajadusest. Ühtlasi mõistan ma praegu su muidki samme. *Servus, salve,* — ela hästi! Kes härradest tahab siia jääda, jäägu siia, kes aga tahab minuga kaasa tulla, tulgu kaasa!»

Abipastor Käärik ja Chaim Goldmann tõusid samuti. Ja Siimon, tundes end järsku väga halemeelseks muutuvat, ajas end istuli ja ütles:

«Ma saadan teid pisut. Niikuinii ei saaks ma praegu magada.»

«Kui kõndimine sulle aga liiga palju valu ei valmista?» küsis Maks Ruufus.

«Liikudes... annab see vahel koguni järele,» ütles Siimon.

Kui nad olid juba trepist alla minemas, pistis vana juut käe ootamatult Siimoni kaenla alla ja ütles tasa:

«Jah, ma soovitaksin teile kindlasti bakterioloogiainstituudi poole pöörduda. Ja tulge sealt saadud vastusega kord ka minu juurest läbi. Ma ei taha teid arstima hakata, sest positiivsete tulemuste korral kuulute te juba uroloogidele või koguni kirurgidele, aga mul on mõnesuguseid mõtteid ja ma tutvustaksin teid nendega. Või on teil midagi minu vastu?»

Too viimane küsimus tundus Siimonile kuidagi ülearusena ja nagu kohatunagi. See inetu, kulunud, oma rahvuse ja ligimeste poolt hüljatud vana inimene äratas tas veel kord ellu kerge kaastundehoo, mida ta katsus aga kohe jälle maha suruda. («Juut, eeh, juut!») Ta naeratas ja ütles:

«Teie vastu? Muidugi mitte. Ma tuleksin hea meelega.»

VARANE JALUTUSKÄIK

Kui nad läbi eesukse tänavale astusid, nägid nad, et hommik oli tõepoolest saabunud. Vana Taaralinna kohal kummuv taevavõlv oli täiesti selge, üks tema serv punetas kollakana. Ühetasane tugev tuul puhus üle hallide majakatuste, mis kerkisid liikumatult üles maad ligi tõmbuvast uduvinast.

Hakates mööda paetahvlitest kõnniteed linna poole minema, kuulsid nad oma sammude kaja lustlikult tagasi paiskuvat väravatühemetest ja tühjadest hoovidest, mida ümbritsevad vanad plankaiad olid paiguti lapilised külmast öörõskusest. Maks Ruufus käis juut Goldmanni kõrval, vahetas sellega vaid üksikuid sõnu, kolistas kepiga, mida ta vedas enda järel. Karge õhk ärritas ta haigeid kopse ja pani ta aeg-ajalt köhima. Siimon vaatas ta kitsast kukalt ja teravatena püstiseisvaid õlanukke, mis võppusid nagu nähtamatute hoobikeste all. Kehva arsti ülikond paistis üha edenevas hommikuvalguses veelgi armetum: kraeveer oli mustaks higistatud, püksisääred narmendasid. Ehkki ta ei häbenenud oma vaesust,

tegi ta siiski iga vähese aja järel loomusunnilise liigutuse, nagu tahaks ta järele katsuda, kas küünarnukid pole juba päriselt läbi kulunud. Ja kõige vaiksem ses koidueelset rahu segavas salgas oli jälle väike abiõpetaja, kelle kõhklevat südant näis vajutavat lausa tappev murekoorem: ta hoidis käsi vaheliti kõhul ja ohkas kuuldavalt, käies vimmas ristluudega nagu alandlik palverändaja.

Chaim Goldmann lahkus esimesena. Ta ulatas kõigile kordamööda käe ja kadus hooviväravа taha, mille kõrval seisis ta armetu arstisilt: «Dr. med. Ch. Goldmann — kõrva-, kurgu- ja ninahaigused — vastuv. k. 10—12 ja 4—6.» Veel kaua aega peale selle, kui ta oli suure roostetanud luku enda järel kinni käänanud, võis läbi vaikuse ta tümpsivaid samme kuulda. Need kaugenesid, kaugenesid, muutusid üha vaiksemaiks ja lõppesid äkki nagu tumeda müüri ees. Siimon pidi tahtmatult mõtlema kustki raamatust loetud legendaarsele golemile, saladuslikule olendile, kes käib läbi aastatuhandete oma saladuslikke käimisi. Ilma, et ta oleks seda kavatsenud, hakkas ta korraga kujutlema selle üksiku inimese kodukest. Ta vaimusilma ette kerkis haisev hoovimajavöörus, logisev ja viltuvajunud uks, küüslaugu järele lehkav eeskoda varnas rippuvate ülerõivastega, ootetuba, mis peletab eemale vähenõudlikumagi abitarvitaja, kabinet tolmuse aknaga avatud kaanega lampkasti poole. Ta sulges hetkeks silmad, kannatas ja tajus samas määratu, peaaegu tapvaks raskuseks paisuva üksinduse lähedust.

Kui abipastor Käärikki oma teed läks, jäid nad Maks Ruufusega kahekesi. Siimon asus sõbra kõrvale ja nägi seda hetke jooksul endale altkulmu otsa põrnitsevat. Ta suu oli nüüd tugevasti kinni pigistatud ja ta niigi juba sügavad silmakoopad paistsid äsjasest veelgi sügavamatena; ta oli nagu vari — pikk ja kõhn, puhuti peaaegu läbipaistev. Kõik ta tuttavad teadsid, et ta varsti sureb — ta isegi teadis seda — milleks sellest enam kõnelda, milleks selle pärast enam muret tunda? Ja mitte keegi polnud ta suust veel halisemist kuulnud, küllap isegi vist mitte ta vanemad, kes teda tihti külastasid. Ta vaid elas, astus, tal olid pikad jalad ja ta sai väga kärmesti edasi. . . ka kirikuaia suunas, kuhu ta tee ruta-

tes kulges. Ja ühel hommikul nagu täna, ühel vaiksel ja mõtlikul hommikul tõuseb ta rõõmsate sõprade lauast, on ise sama rõõmus, jätab jumalaga, läheb koju ja sirutab end igaveseks pikali ... *in secula seculorum* ... nagu ta ise seda nimetab. «Elage hästi ja lõbutsege edasi, minu aeg on täis ja mina pean nüüd minema...!»

Siimon võpatas tahtmata, raputas õlgu, katsus neist nukratest kujutlustest kuidagi lahti saada. Kuid see ei aidanud, — ta mõtted koondusid aina jonnakamaks muutudes enda kõrval kõndiva tõbise sõbra saatuse ümber. Et vaikimine teda piinama hakkas, küsis ta viimaks, ehkki ta taipas samal ajal jälle oma sõnade suurt ülearusust:

«Kuidas siis sinu enda tervisega lood on, vennas? Oled oma hädast võitu saanud ja kurjale kanna kuklale pannud?»

«Noh... kui mitte mina temale, siis tema minule igatahes kindlasti.»

Siimon muutus veelgi kohmetumaks.

«Tähendab, et oled juba... enam-vähem terve?» küsis ta ega suutnud oma häälele loomulikku kõla anda.

Maks Ruufus naeris.

«Enam-vähem terve? N-nojah... Kui arste veidigi uskuda, siis ... sügiseks oleme sellega korras.»

«Oo ... siis võid sa õnne tänada. Kui minagi oma salapärase haigusega kord juba sama kaugel oleksin...»

«Hohohoo!»

Too järsk naer sundis Siimoni silmapilkselt seisatama. Korraga taipas ta sõbra sõnade mõtet, ja see, et Maks Ruufus oma peatsest surmast säärase hoolimatusega räägib, näis talle peaaegu jõledana. Ta tundis hetkeks kanget vajadust ringi pöörduda ja pikkade sammudega tagasi koju kihutada. Ent sõber oleks temast nagu läbi vaadanud, naeris üha edasi ja ütles õlgu kehitades:

«Mis siis? Varem või hiljem peame me kõik selle ebamugava silmapilgu üle elama. Kümmekond aastakest ees või taga, see ei tähenda ju midagi. Mulle on viimasel ajal tihti meelde tulnud kamraadid, kes omal ajal langesid... Ükski olukord pole nii kohutav kui me seda oma pealiskaudses mõtlemises kujutleme. Kuhu sa tahad minna?»

«Magama,» vastas Siimon.

Maks Ruufus ulatas talle kohe käe ja ütles:

«Hästi — tee seda. Sest loodetavasti pole sinu haigus sellise iseloomuga, nagu on seda minu oma. Sul on elada veel aastaid, mina aga möödan oma iga päevadega. Ja ma oleksin tõesti väga rumal, kui ma ei ruttaks seda lühikest aega kasutama võimalikult targemini. Siruli lamada saan ma varsti enam kui vaja. Tervist! Ja parane hästi. Muuseas — õhtusest aiapeost Marandite pool võtad sa ikka osa?»

«Jah, ma tulen.»

«Nägemiseni, vana vennas!»

Ja Maks Ruufus hakkas kohe lühikeste vetruvate sammudega mööda järsku treppi üles mäkke minema, kuuldavalt hingeldades, kepp käevangus.

Siimon vaatas sõbrale vähe aega järele ja käänas siis kitsasse ning vaiksesse põiktänavasse, mis viis pahemale. Valu ta sisikonnas andis pisut järele, ta mõtles, et ta jalutab kuni raekojani. Traadid kõrgete hallide postide otsas undasid ühetooniliselt ja taevas pea kohal tõmbus iga silmapilguga veelgi heledamaks. Üks auto sõitis mööda — läikiva klaasruudu tagant paistis tüüri kohale kummarduva juhi must peasiluett.

Samal hetkel lõi kell all-linnas pool kolm. Ja kui ta tagasi vaatas, nägi ta, et Maks Ruufus oli juba Toomenõlvakule jõudnud, kadudes roheliste puude vahele, mis kohisesid idatuules.

Nüüd hakkas Siimon mõtlema Aadast, oma tulevasest naisest. Meenutades vana Kaarma mõnitusi, pidi ta järsku kujutlema, nagu oleks ta tõesti üsna tavaline lurjus, kes otsib vaid kaasavara. Ta katsus üleolevalt naeratada. Taandudes sammhaaval minevikku, millest lahutas teda ligi seitsme aasta pikkune vahemaa, jäi ta vaatlema üht hilisõhtut — külma talveõhtut jaanuari hakul. Ta oli siis veel üks neid tühiseid pangaametnikke, kes on alles hiljuti sooritanud oma viimase ülikoolieksami, et sukelduda noore elumehe ilusatest lootustest halli äripäeva suurtesse pettumustesse. Tulles tühjadest ja kõledatest konvendiruumidest, kus pidutses vaid salk eksamitele valmistumisest väsinud noorukeid, sattus ta sama tühjadele ning kõledatele tänavatele, mille õhtuse elu

üksikasjad jäid talle meelde mingi igavese teravusega. Pakane kõrvetas kõrvu, lumi sillerdas. Läbi süsimustana näiva õhu lendles üksikuid räitsakaid, mis ilmusid nagu kustki olematusest ja muutusid nähtavaiks alles laternate valguses. Suurte jäätunud vitriinide taga hõõgusid elektriahjud.

Tal oli igav, ta ei tahtnud aga koju minna. Tõmbudes sügavale palitukrae varju, hulkus ta sihitult mööda libedaid kõnniteid, tegi tillukesi tiire, tuli ikka ja jälle tagasi kohtadele, kus ta oli juba käinud, — ta ei tahtnud üksi jääda, ta igatses valgust ja mugavust, ta igatses midagi säärast, mis erineks põhjalikult selle umbse toanurgakese nukrusest, kust ta oli vaevalt tunni aja eest välja pagenud. Ja ehkki tal polnud nagu tavaliselt kuigi palju raha, otsustas ta viimaks kuskil õhtust süüa, mõnes kõrvalises kõrtsis, lärmitsevat muusikat kuulates.

Ent vastupidi oma viimase aja harjumustele muutus ta sel külmal talveõhtul üpris kergemeelseks ja suundus öölokaali poole, mille heledasti valgustatud reklaamsilt oleks talle nagu kutsudes silma pilgutanud. Palitu ja kübara rõivastehoidjale ulatanud, läks ta mööda kitsast treppi üles — jah, seda ülesminekutki mäletas ta praegu väga selgesti. Tuttavad kelnerid, kellele ta oli tudengipõlves nii mõnegi kenakese summa ohverdanud, tervitasid teda kummardustega. Ja just sel hetkel, kui ta üle ukse saali astus, hakkasid oma pillide taga seisvad muusikamehed parajasti moes olevat lööklaulu mängima — sujuvat tangot, mida ta pidi tahtmatult kaasa ümisema.

Kui ta varjulisemat kohta otsides laudade vahel ringi vaatas, kuulis ta end hõigatavat. See oli advokaat Simmaado, kes tuli baariruumist. Nad vahetasid tervituse, vestlesid vähe aega ja läksid tagasi leti ette, — ta oli veel liiga noor selleks, et keelduda vanemale kaasvilistlasele, kes tahtis teda kostitada. Istudes kõrgete ebamugavate pukkide otsas, lõid nad kokku, jõid, tõstsid endale ette külmi keelelõike, vestlesid ja jõid jälle. Varsti hakkas tal soe — üksindustunne kadus ja südamesse asus taas rohkesti uljast elurõõmu.

Advokaat Simmaado ütles:

«See on kena, vanapoiss, et ma sulle peale juhtusin.

Meid on seal terve seltskond ja me kõik oleksime väga rõõmsad, kui sa meiega ühineksid.»

Siimon mäletas selgesti, et ta oli katsunud kõigest jõust keelduda:

«Ei, kahjuks pole mul aega.»

Ent rõõmus kaasvilistlane naeris vaid ja hüüdis viimaks isegi kõrtsiperemehele:

«Vaadake, palun, seda meest: ta ajab mulle sõrad vastu nagu suur vähk. Kas see on korravastane, kui ma laseksin ta kahe kõige tugevama ooberi vahel saali viia?»

Ja nõnda siis juhtuski, et Siimon pidi alistuma ja ütles järeleandlikult:

«Hea küll, ma ju võin ka tulla. Ainult — anna mulle sõna, et sa mu õigel ajal minema lased.»

«Muidugi lasen! Täpselt õigel ajal, vana vennas... miks siis mitte!» hüüdis advokaat Simmaado ja naeris jälle.

Laud, kuhu lahke kaasvilistlane ta seejärel juhtis, asus saali tagumises nurgas, otse orkestripoodiumi kõrval. Ta tundis kohe ära oma sõbra Maks Ruufuse, noore vandeadvokaadi härra Kõivu, keemiaprofessori Oolaf Pooli ja hästiminevate kooliraamatute autori Ralf Paalmanni, kellega ta oli mõni aasta tagasi sellessamas lokaalis peaaegu rinnutsi kokku läinud. Peale nimetatud isandate oli aga siin veel daamegi: proua Linda Simmaado, endine preili Juta Kullemann — praegune proua Kaarma, ja veel keegi kolmas, keda Siimon ei tundnud. See oli istudeski väga sihvakana näiv, peaaegu läbipaistva näonahaga noor neiu, keda oleks võinud kergesti koolitüdrukuks pidada, kui ta poleks vaid kirglikult suitsetanud. Ja tutvustamise puhul ütles proua Simmaado: «See on mu õde. Ärge ehmatage, et me oleme nii ebasarnased. Aada on nimelt minust üle kümne aasta noorem. Meie vahel oli veel kolm poissi, aga kõik nad jäid sõtta.»

Siimon istus ja katsus juba kõrgendatud meeleolus viibiva seltskonnaga kiiresti ühte sulada. Ta lõi kokku ühega ja teisega ega märganudki, kuidas ta kord-korralt lõbusamaks muutus. Nagu möödunud üliõpilaspõlves, nii tõusis ta ka siin juba varsti rõõmsaks selliks, kelle naljakad lookesed tõmbasid talle kõigi teiste tähelepanu ja panid tahtmatult kaasa naerma.

Kuid esialgne likööriuim lahkus peatselt — ta hakkas taas kainenema. Ja siis torkas talle silma kummaline asjaolu, mis täitis ta imestusega. Kõik härrad peale tema enda käisid nobedasti tantsimas, kuid kellelgi ei tulnud nagu meeldegi kutsuda oma kaaslaseks preili Koorest, seda ilusat noort tüdrukut, kes näis igale loole ometi kirglikult kaasa elavat. Kas nad unustasid ta või oli neil tema kohta mingi tõkestav eelarvamus? Ja kui orkester jälle uut tangot algas, otsustas ta katsetada.

Siimon naeratas nukralt. Jah, unustamatult oli talle meelde jäänud ka see piinlik, peaaegu häbenema panev vaikus, mis järgnes ta kummardusele. Mehed tegelesid oma viinaklaasidega, naised vaatasid kuhugi kõrvale. Preili Koores muutus aga üleni punaseks, naeris siis kuidagi ebaloomulikult ja hüüdis nagu kõigist mööda, kuhugi suure ruumi tühjusse:

«Oo, tänan teid, härra Laas! Mõtelda, kui kena. Aga kahjuks pean ma teile siiski korvi andma, sest . . . Ärge ainult pahandage, palun.»

«Nii? Te siis ei . . . tantsi?» küsis Siimon.

Proua Simmaado vastas õe eest:

«Jah, Aada ei tantsi.»

Siimon häbenes pisut ja istus tagasi oma kohale. Ta katsus naljatada ja ütles teeseldud laitusega:

«Ai-ai-ai, no miks siis? Armuline preili pole nagu üldse moodsast ajajärgust pärit. Tänapäeval ei tantsi minu arvates ainult need, kel pole see võimalik mõne halva kehalise defekti pärast, see tähendab — vigased.»

Lauas valitses ikka ühesugune pahaendeline vaikus, mis hakkas juba pikkamisi hirmutama. Ja kesk seda pahaendelist vaikust tõusis preili Aada Koores korraga, vaatas teda ahastusest lõkendava pilguga ning hüüdis:

«Noh, olgu siis, härra Laas. Lähme! Ja pärast loo lõppu ütelge mulle ausalt ning otsekoheselt, kas ma kõlban teie arvates tantsima või ei kõlba.»

«Aada, jäta nüüd!» sosistas proua Simmaado.

Keemiaprofessor Oolaf Pool kummardus aga kähku Siimoni õla kohale ja ütles talle vargsi kõrva:

«Jumalapärast, mis te nüüd tegite! Preili Koores on ju tõesti. . . juba sündimisest saadik vigane.»

See mälestus oli talle praegugi väga raske ning valus,

see nagu kõrvetas ta hinge. Ta hüppas kõige piinlikumast momendist üle ja hakkas nüüd meelde tuletama sellele saatuslikule õhtule järgnenud sündmusi. Ta oli vabandamas käinud; tüdruk oli pisut luulelisena talle andestanud; nad said juba varsti headeks sõpradeks ja sobisid suurepäraselt. Nad hakkasid tihti tänavatel jalutamas käima, hulkusid mööda Toome nõlvakuid, istusid õhtuti teatris ja kohvikus. Ojoo, neil polnud ju midagi karta, sest kellelgi ei tulnud meelde kahtlustada neid milleski lubamatus-loomulikus. Vaene tüdruk vajas romantilisi elamusi, ja enne abiellumiskavatsuse üldiselt teatavaks saamist olid nad ligi kolm aastat salaja kihlatud.

Siimoni mõtetelõng katkes hetkeks, ja kui ta nüüd ringi vaatas, märkas ta imestades, et ta oli jõudnud Kivisillale. Ta peatus, toetus vastu higistavat kaitsemüüri. Kõrgete kaldajärsakute vahel looklev Emajõgi auras. Ilm oli juba täiesti valgeks muutunud — karske ja puhas päeva algus, mil näib meeldivana isegi kõva asfaltsillutis jalge all. Punane koidukuma ulatus peaaegu poole taevani. Majad ta ees ja selja taga vaikisid süngetena ja ta pidi korraga kujutlema, nagu haistaks ta selgesti nende läpatavalt-sooja lõhna. Üks kala lõi paksude sillakaarte vahel sulpsu, tekitades tillukesi ringlaineid, mis virvendasid läbi udukiudude.

Siimon heitis pilgu raekoja kellale, nägi, et see lähenes pikkamisi kolmele, ja otsustas koju minna. Rüütli tänava nurgal pidi ta aga kellegagi vastamisi põrkama ja peatus üllatunult: see oli Ebba Tamm, noor naisarst, kellega ta oli eelmisel õhtupoolikul kohvikus istunud.

«Kuhu pagan teie siis tormate?» küsis ta tahtmatult.

Kuid tüdruk noogutas talle vaid põgusalt, jäi ikka väga tõsiseilmeliseks ja vastas alles hetke pärast:

«Mind kutsuti haige juurde. Raske angiinajuhtum. Laste juures pole see kaugeltki nali. Eriti just praegusel aastaajal.»

Ja läinud ta oligi, kergejalgne ja otsustavalt julge, nagu kunagi inimene, kes tunneb oma kohustusi.

Siimon peatas möödaveereva auto ja sõitis koju.

Ta avas akna ja seisis hulk aega karges tuulehoovuses, mis vuhises üle ta õlgade, otse unisesse toasügavusse.

T E I N E   J A G U

AVATUD HINGEDEGA INIMESED

OOTAMATU KÜLALINE

Vaatamata unetult veedetud ööle ei saanud Siimon ometi kuigi kaua magada. Kui ta virgus, lõi kell üheksa. Ta tundis end veelgi halvemini kui eile. Ta pea oli uimane, suu kuivas, kõiki jäsemeid täitis raske väsimus. Iga liigutuse juures läbisid ta keskkeha jälle harvad valusähvatused, kuigi need polnud veel eriti tugevad, kuigi need tundusid pigem ettevalmistusena sellele, mis on alles tulemas.

Toas valitsev umbne kuumus tegi ta januseks, kuni ta pidi tõusma, et minna pesulaua juurde. Kohe seejärel avas ta akna. Kuum põuaumbus lõi talle näkku — päike kõrvetas jälle nagu nüüd alati. Siin-seal silmapiiril tukkus üksikuid heledaid pilvekoonlaid; üle tänava asuvas aias kilkasid lapsed. Alt kivisillutiselt kostis aeg-ajalt tasast mürinat — möödusid voorimehed, kes tulid raudteejaamast. Kõikjal valitses veel sügav pühapäevarahu, mööda tühje kõnniteid komberdasid südalinna poole ainult üksikud kirikusse minejad — üleni musta rõivastatud vanad daamid, kõverad varikujud, lauluraamatud kaenlas.

Kuna Siimonil olid jalas vaid lühikesed spordipüksid, pidi ta varsti kaugemale toasügavusse tõmbuma, sest

naabermajast oli teda märgatud ja keegi piilus nüüd kardinate vahelt. Haigutades suu ette tõstetud labakäe varjus, astus ta peegli ette ja heitis endale kiire pilgu: igahommikune harjumus, mida ta kunagi ei unustanud. Ta tõmbas kopsud õhku täis, peatas hingamise, paisutas rinnakorvi. Võis selgesti näha roiete liikumist naha all ja see pani ta südame tänagi miskipärast iiveldama... Et aeg oli puhkepäeva kohta väga varane, kavatses ta uuesti uinuda.

Ta jäi tõesti hetkeks tukkuma, võppus aga kohe üle kogu keha, kuna talle näis äkki, nagu oleks keegi ta kohale kummardunud. Ta käändus selili. Korraga tungis vaikusse hele kellahelin, ulatudes läbi kõigi tubade. Pagan küll, kes see võiks nüüd olla... mõtles ta uniselt ja otsustas endamisi, et ta ei kavatsegi veel tõusta. Ta kuulis selgesti, kuidas teenija köögist tulles läbi söögitoa läks. Võti krigises, uks avanes, keegi teretas. Maria vastas midagi ja too teretaja naeris valjusti, peaaegu sama valjusti, nagu ta oli äsja helistanud. Kostis tasast sammude kaja: keegi oleks nagu mööda vana puutreppi alla läinud, aga veel keegi tuli hetke pärast saali ja hakkas ajakirju sirvima. Koputati. Ja Maria hüüdis ukse tagant:

«Vabandage, noorhärra... teiega soovitakse kokku saada.»

Siimon tahtis juba vastata midagi vihast ja otsustavalt eemaletõrjuvat, taltsutas aga end, sest too jutule soovija viibis ju sama ukse taga. Ta pomises midagi, hakkas kohe pesema ja lõi mõttes käega: noh, pole parata, tuleb taas minna! Varsti oli ta rõivais — heledas tänavaülikonnas, juuksed läikima harjatud. Ja silmitsenud end veel kord nagu ettevaatlikult usutledes suurest pesukapipeeglist, astus ta saali, tardudes soolasambana lävele, kuna ta ei suutnud tõepoolest varjata oma siirast suurt üllatust.

Sohval istus nimelt proua Juta Kaarma — inimene, keda ta teadis oodata küll kõigist kõige vähem! Nad vaatasid teineteist hetk aega vaikides, katsusid naeratada, teadsid aga mõlemad, et see naeratus õnnestus vaid osalt. Naise esinemises tundus närvlikkust. Ent ta suutis end siiski vaos hoida. Kui Siimon teda valeliku

rõõmuga teretama ruttas, tõusis ta, punastas sügavasti ja ütles:

«Andke andeks, et ma teid nii ebasobival tunniajal segama tulin, aga ... vaadake ... härra Laas ... mu mees tegi mulle nimelt ülesandeks teilt vabandust paluda.»

«Minult vabandust paluda? Nii?» kordas Siimon.

«Jah. Tal on praegu väga halb meeleolu. Kui ta siit teie ukse tagant ümber pöördus, ütles ta mulle, et kõige parema tahtmisega läheks ta praegu Valgeveski käänu juurde ja simuleeriks õnnetust.»

Siimon osutas sohvale.

«Palun, proua Kaarma — istuge ometi,» ütles ta. Ja võtnud ise aset sügavas, nagu rahustada aitavas tugitoolis, küsis ta kohe: «Ta siis taipab viimaks, et ta mu vastu tooreks läks?»

«Mui-du-gi! Viinase peaga võib ju igale meist mõni rumalus juhtuda. Eks ole, ma ju tohin talle teatada, et te tema vastu enam viha ei kanna?»

Siimon vaatas oma põlvedele ristitatud sõrmi ja kortsutas kulmu. Ta kummardus veidi ettepoole ja küsis viivitades:

«Aga miks ta siis ise siia ei tulnud?»

Proua Kaarma punastas jälle ja vaatas nagu abi otsides kuhugi kõrvale. Ta hakkas närvlikkude, kuidagi pikkadena näivate liigutustega kleiti siluma ja ütles viimaks kogeldes:

«Noh ... kas te siis ei taipa ... ta ei julgenud. Ma ju rääkisin, et ta tuli minuga ühes kuni teie ukseni. Ta ütles, et kui helistamise peale tulete avama teie ise, võtab ta end kätte ja astub sisse, kui aga tuleb avama teie teenija, laseb ta kohe jalga. Ja ... avama tuligi teie teenija. Kas teile ei meeldi, et m i n a lepitaja osa enda peale võtsin?»

Siimon kehitas õlgu, ajas enda veelgi enam kohevile:

«Meeldib või mitte — see ei puutu asjasse. Tema poolt pole see aga kuigi sünnis talitusviis. Teie palute minult oma mehe nimel vabandust, ma muidugi rahuldan teie palve, te viite minu otsuse temale kätte ja tema ei piiksatagi enam sellest halvast vahejuhtumist. Vaadake, armuline proua, ma olen muidugi teie külaskäigu üle

väga rõõmus, aga teie härra abikaasa teguviisi üle ei saa ma teps mitte rõõmus olla.»

«Noh, klaarige seda kõike hiljem omavahel!» ütles proua Kaarma. Ja ta rohekassinistesse silmadesse sigis jälle rohkesti häbelikku kohmetust, kui ta lisas: «Tühja temaga, selle minu suure suuga härra abikaasaga. Õieti ei ole teil ju üldse tarvis temale nii kergesti kinkida. Sest kui ma teile puhtast südamest ütlen, siis ... talle oleks üsna paras, kui ta oma lolluste pärast vahel ka veidi kauem piina tunneb. Mürab ... nagu poisike. Kelle süü see siis on, kui üks ja teine temast kõrvale hoidub. Kui kuskil seltskond koos istub, siis võidakse enam-vähem kindel olla, et minu vanamees ikka mõne lollusega hakkama saab. Ime veel, et teda pole tõugatud vana Mark Antoni kilda. Ja ometi pole ma talle vähe rääkinud, et ... pea piiri ja ära end unusta.»

Siimon pidi tahtmatult naerma. Äkki hakkas ta meeleolu hetk-hetkelt paremaks muutuma. Naise juuresolek aitas unustada isegi selle, et ta polnud veel söönud ja et eelolev päev tõotas tulla jälle koguni vaevarikas: sisikond hõõgus, oli täis nagu kuuma tuhka. Ta tõusis, istus samuti sohvale ja ütles:

«Hästi — ma teen nõnda, nagu te paremaks peate. Nüüd aga — väljas paistab tänagi hirmus kuum olevat — kas ma võiksin teile ehk midagi karastavat pakkuda?»

«Ma jooksin tõesti ühe klaasikese soodavett, kui selle muretsemine teile erilist tüli ei valmista ...» noogutas proua Kaarma.

«Armas aeg — mis tüli see's mulle valmistab!» hüüdis Siimon ja ruttas kohe teenijat otsima.

Kui ta läbi söögitoa tagasi tuli, meenus talle, et hommikusest lõppistumisest oli järele jäänud pisut viskit. Ta läks tagasi ja tegi Mariale vajalikud lisakorraldused. Ta tundis end elumehena ja tajus endas äkki imelist ülemeelikusekihku, midagi sellist, mis oli talle tuttav kaugele minevikku vajunud üliõpilaselust. Taas oma mugavasse tugitooli istunud, pilgutas ta uljalt ja ütles:

«Õieti on minu endagi pea praegu kaunis udune ja vajab värskendust. Maks Ruufus, õpetajahärra ja doktor Goldmann istusid siin ligikaudu varavalgeni.»

Naine naeris jälle.
«Trööstige end sellega, et te polnud ainus nii hilja tudule mineja: meie oma vanataadiga tülitsesime kuni hommikueineni. Nagu te sellest järeldada võite, pole mina üldsegi veel lauge kinni lasknud.»
«Oo!» venitas Siimon elegantse üllatusilmega.
Maria tuli kandikuga ja proua Kaarma katsus sellise pidulikkuse pärast protesteerida. Kuna ta sõnadel puudus aga veenvus, ei pannud Siimon seda protesteerimist tähelegi. Nad jõid, ütlesid teineteisele üle klaasiveere «terviseks» ja jõid jälle. Naise pilku tekkis üha enam kassilikku mõnulemisvajadust, ja kui ta uuesti rääkima hakkas, nõjatas ta enda mugavalt vastu pehmet sohvaleeni.
«Üldiselt... ma pean tähendama... mulle m e e l d i s eile teie pool,» ütles ta pead kuklasse kallutades ja ta häälest kõlas nagu linnusirinat. «Niisugune lihtsus ja kodusus jätab hinge väga sooja tunde. Tundide viisi üliviisakas poosis istuda, kangelt nagu kepp, — puuh! See samm on mõõdetud ja teine samm on mõõdetud. See liigutus on välja arvestatud ja teine liigutus on välja arvestatud. Söömise juures peab suu käima niiviisi ja joomise juures peab kõrisõlm tõusma ja vajuma täpselt niiviisi. Jah, kui keegi neist üliviisakatest ja suursugustest inimestest, minu omaaegsetest tuttavatest, praegu teaks, et ma istun säärasel kellaajal ja pealegi ihuüksi siin teie poissmehekorteris, loobitaks mind homme kindlasti pori ja mõnitustega.»
«Mis selles siis paha on, et te siia tulite? Pealegi pole see käik teie mehele teadmata,» arvas Siimon.
«Jaa... seda küll... Kuid Harri kinnitas mulle mitmel korral, et... ma ärgu isegi mitte istugu. Ta ju ootab mind jõe ääres. Selle asemel, et nüüd kohe minema hakata, peesitan aga mina teie sohvaveerel ja joon viskit... hahahaa!» ütles proua Kaarma korraga mingi pingutatud lõbususega.
Siimon, ilma et ta ise oleks teadnud, miks ta seda tegi, naeris naisele kaasa. Väljast puhus ikka sisse kuuma juulituult, mis pani lahtikuivanud tapeedid tasakesi krabisema. Kirikukellade vaskne kumin hakkas äkki vaikust segama, tulles nagu sügavalt kuiva maa alt. Paekivist

kõnnitee juhtis jälle mööda salga hilinenud palveletõttajaid.

Äkki tõstis proua Kaarma nagu hoiatades käe, pilgutas salapäraselt ja avas ridiküli. Ta tõi selle sügavusest nähtavale mingi laperguse eseme, hõljutas seda peopesal.

«Püüdke üles arvata, mis asi see on!» hüüdis ta jälle oma heleda linnusirinaga.

«Pagan võtaks, ma pole ju ometi selgeltnägija,» naeris Siimon.

Nad istusid nüüd üsna lähestikku, külg vastu külge. Ja proua Kaarma sundis jälle:

«Püüdke vähemalt . . .! Püüdke, noh!»

Siimon kortsutas kulmu, ja samal hetkel oleks teda nagu kustki seestpoolt valgustatud. Ta heitis pea kuklasse, naeris ja ütles:

«Kui te seda just soovite, armuline proua. See on kullast portsigar nelja väikese briljandiga. Ostukulu jagasid kaks head sõpra ühtlase pariteedi alusel pooleks ja eile oli see toredusese teie härra abikaasa enda põuetaskus.»

«Is-sand . . . kust te seda teate?» küsis naine ja punastas juba kolmandat korda. Ning takerdudes äkki üleliigsesse lihtsameelsusse, seletas ta kogeldes: «Vana Mark Anton sai oma osa täna tagasi ja nüüd on see portsigar ainult meie jagu. See oleks ka piinlik . . . temataolisega ühes. Ja Harri tahtis, et ma . . . teeksin teile selle kingituse . . . enda poolt. Jumal, kui kahju, et keegi on teile meie kavatsuse ära andnud!»

«Nii. . .» ütles Siimon.

Ja kärmesti püsti karates tegi proua Kaarma tütarlapseliku niksu ning hüüdis meeleheitliku paatosega:

«Kõrgestiaustatud härra Laas! Palun, palun!»

Siimon tänas teeseldud hardumusega. Jah, mis ta sai siin parata — seltskondlikul käitumisel on ju oma kindlad normid! Ta avas pappkarbikese, vaatles läikivat mälestuseset, avas isegi selle paksu kuldkaane. Ja kuna naine näis ikka midagi rohkemat ootavat, ohkas ta kuuldavalt ja ütles:

«Ma ei tea . . . Kas see pole siiski liiga palju? Ma tegin ennist nalja, sest ma mõtlesin, et ka minuga eile nalja tehti: Maksi sõnu ei tohi ju kunagi liiga tõsiselt võtta. Nüüd ma aga näen, et ta oli teie härra abikaasa kavatsu-

sest üpriski teadlik. Uskuge, armuline proua Kaarma, ma olen tõesti . . . lausa liigutatud.»

«Ooh . . . millest!» ütles naine.

«Aga ma pole ju säärast tähelepanu mitte millegagi ära teeninud!» hüüdis Siimon.

«Arvate?» küsis naine ja naeris jälle valjusti.

Siimon pani portsigari tagasi karpi. Ta ruttas kähku viskit segama ja märkas oma suureks üllatuseks, et ta käed olid tugevasti värisema hakanud. Klaasid ettevaatlikult täis valanud, ütles ta kerge tüdimusega, kohmetusega, mida ta ei suutnud enam tagasi suruda:

«Terviseks, proua Kaarma!»

«Jah, tänan!» noogutas naine.

Siimon küsis viimaks, püüdes kõigest jõust vabaneda end vaevavast ebamugavustundest:

«Tänaõhtusest koosviibimisest Marandite juures võtate te muidugi osa?»

Kuid naine ei saanud enam mahti vastata, sest uksekell helises jälle valjusti ja tungivalt.

Ja kuna Maria näis parajasti eeskojas viibivat, ilmus uus külaline juba järgmisel hetkel suure hooga saalilävele. See uus külaline oli jälle advokaat Soodla.

TÕLIKAS KONTVÕÕRAS

Advokaat Soodla tüüris kohe põiki läbi toa. Enne veel, kui Siimon sai püsti tõusta, oli ta juba laua juures. Ta hõõrus käsi, tegi ühe kummarduse teise järel, naeratas, pilgutas silmi; ta ümmargused põsed läikisid nagu mingis seletamatus rõõmus, siledad ja roosakad, naiselikud oma pehmuses; ta hingeldas kuuldavalt ja pühkis suure valge taskurätiga üle otsaesise. Ja kuna Siimon ei mõelnud nüüdki veel kõige algelisematelegi viisakusnõuetele, ütles ta viimaks oma tavalise, otsemaid vastikuks muutuva mesimagususega, mille varjus võis-jälle aimata mingisugust kavaldavat tagamõtet:

«Palun, palun mind väga vabandada, armsad sõbrad! Oo — mis ma näen? Viski soodaveega! Suurepärane! Tore! Inglaslik, ütleksin ma koguni. Hõrrandlik! Ma tulin mööda treppi üles ja mõtlesin ise, et hea meelega neelaksin ma praegu paar lonksukest midagi joodavat. Ja just... midagi inglaslikku. Armuline proua Kaarma — kas te pole siis säärast väljendust varem kuulnud? Palun,

palun väga vabandada, aga mulle paistis tõesti, nagu... Inglaslik teejoomine näiteks! Jum-ma-lik! Ma võtsin seda alguses väga laia naeruga, seda omapärast kommet, aga kui ma siis viimaks lausa juhuslikult katsetasin, ei naernud ma teps enam. Proovige, proovige, olge head: kõige kuumema issanda ilmaga jooge kõige kuumemat issanda teed... hahahaa! Lihtsalt nii kuuma, nagu teie armuline suu üldse vastu võtab. Uskuge — ma ju tean. Ja ma ei liialda, kui ma kinnitan teile siinkohal, et ühe päeva jooksul laadin ma endasse vahel tervete liitrite kaupa seda vedelikku. Ja mu enesetunne on liht-salt jumalik! Te ju usute mind, armuline proua Kaarma?»

Naine ütles nagu rutates:

«Usun küll, miks mitte.»

«Jah, mul pole ju mingisugust põhjust teile siin luisata. Loomulikult — milleks! Muuseas — ma kaldun tõsiselt arvama, et inglased ei eksi ka oma alatise viskirüüpamisega. Te olete ju lugenud, sõbrad? Tühistes ja labastes kriminaalromaanideski võite te peaaegu igas peatükis leida, kuidas kangelased üksteist külastades asuvad kõige esimeses järjekorras viinalauda. See tähendab — viskilauda. «Armas sir John, kas ma tohin teile klaasi viskit pakkuda?» — «Ojaa, sir Jim, paluksin tõesti ja tänan teid juba ette.» Hahahaa! See on täpselt samasugune endastmõistetavus nagu soomlasele saun. Ja kui ma teidki siin praegu vaatan: tänavatel lausa sulatab, teie olete aga värsked nagu sügisesed õunad. Hõrrandlik! Siimon, vana sõber, sa ju lubad?»

Ja naerdes ikka oma õlanukke tõstvat, kummaliselt pehmet naeru, nihutas jutukas asjamees endale tooli, nõjatus mugavalt vastu selle seljatuge, pistis pöidlad vesti vahele ja liigutas lõbusalt sõrmi, nagu lehvitades endale tuulekest.

Proua Kaarma muutus üha rahutumaks. Nihutades end sohvaveerel edasi-tagasi, vaatas ta vargsi ukse poole ja kavatses nähtavasti lahkuda. Kuid ta ei suutnud oma naeruvääristavast tabatu-kohmetusest kuidagi vabaneda ja istus edasi. Advokaat Soodla vaatas teda kõikemõistva muigega; Siimon tundis jälle kanget tapmisvajadust, halastamatut, toorest vajadust, mis oli tema sõjapäevil mitmelgi korral ärevaks teinud. Väliselt jäi ta

aga täiesti ükskõikseks, muigas samuti ja näis ootavat. Ja sõber Soodla jätkaski kohe, mängides tühja klaasiga, mille Maria oli talle vahepeal toonud:

«Vaatan teid siin praegu ... kaht elurõõmsat noort inimest, kellele ei tule mõttessegi nukralt nurgas istuda. Ja nii on ka õige, täiesti õige! Milleks nutta ja milleks haliseda ...! Kulmude alt põrnitseda, aastaid ringi viha pidada, üksteist seljataga manada? Milleks! Oh, milleks! Olgem parem otsekohesed ning avameelsed ja tunnistagem oma eksimusi, — oleme me juhuslikult mõne lollusega toime tulnud, siis jätkugu meil ka julgust ilma teesklemata välja ütelda, et nii ja sedasi, et olin jah siga. Et «andesta, sõber, kui saad, ja kui ei saa, siis lõpetame tutvuse ja läbikäimise». Terviseks! Pagan, ma kergitan muudkui tühja klaasi ja kellelgi ei tule mõttesse mind teatud sihis veidi teenida. Huvitav! Kodusus on muidugi kena asi, armas pinginaaber, aga oma vanale sõbrale võiksid sa siiski nii vastutulelik olla ja peremehelikku hoolitsust üles näidata ...»

«Jah, miks mitte, kui sa just soovid. Kohe ...» pomises Siimon ja tundis ikka kanget vajadust teist haavata.

Paks advokaat aga naeris ainult ja hüüdis rõõmsalt:

«Või kui ma just soovin? Armuline aeg küll, või kui ma just soovin! Muidugi soovin! Kuulake, armuline proua Kaarma, kuulake, kuulake, kuidas tänapäeval ajavad juttu kaks sõpra, kaks vana kaasvõitlejat! Puudub veel, et meie kallis kostitaja ei viipa ukse poole, et ole hea mees, Joosep, ja jookse korraks poodi — meie märjuke hakkab kahjuks otsa lõppema. Kas pole? «*O tempora, o mores* ... üks mees' on meitest toores ...» nagu olevat lausunud kord vana hea Grenzstein meie teisele sama vanale ja sama heale rahvamehele, praegusele opositsioonilõvile härra Jaan Tõnissonile. Hahahaa, ärge pange pahaks, palun, et ma teile siin nalja heidan, aga mul on tõesti lausa lust vaadata, kui kenasti te siin istute ja oma elust õnne ja rõõmu tunnete! Terviseks!»

Proua Kaarma jõi tillukese lonksu, hakkas köhima ja surus taskuräti suule. Siimon ei lausunud ikka ainustki sõnakest. Meeleolu muutus üha pingutatumaks, kuna väike advokaat mõnitas neid nüüd täiesti avalikult nagu

kunagi teolt-tabatuid. Kuumad tuulehood puhusid aknast sisse ja tuba muutus aina umbsemaks. Ja kell all-linnas hakkas äkki lööma: üksteistkümmend... Pagan võtaks, juba üksteistkümmend!

Naine sai ometi viimaks oma hooletu, veidi nagu väljakutsuva kergemeelsuse tagasi ja tõusis püsti: jah, olevat aeg, ta peab minema hakkama. Ta suutis jälle naerda, naljatas, sädistas nagu västrik. Ja kohendades end kähku peegli ees, hüüdis ta reipusega, milles polnud enam jälgegi äsjasest kohmetusest:

«Taevas küll — nüüd ma siis alles sain hakkama tubli sigadusega, peab ütlema. Andke andeks, härra Laas, et ma teid nii kaua kinni pidasin. Muuseas, härra Soodla — et te mitte valesti aru ei saaks, ma olen siin praegu nimelt oma isanda käemehena.»

«Just nagu minagi, proua, just nagu minagi. Jah, lubage endale tähendada, et täpselt nõnda, nagu olete teie siin praegu teatud mõttes käemehena, nõnda olen ka mina siin praegu samasuguse kindla ülesandega, ja justament selleks, et teid kui täievolilist käemeest veidi tagant kihutada!» hüüdis advokaat Soodla. «Julgustada, nõndaütelda. Teie auväärne abikaasa seisab praegu trepikoridoris — ta ei kannatanud enam kõnniteede kohutavat kuumust välja ja otsis jahedust — ja ootab, millal ma saaksin talle sõna viia, et te olete oma ülesande täitmisega valmis ja et ta võib pidulikult sisse marssida. Taevane jumal, kui-das ta vaene vennas seda praegu läbi elab! «Issand ise andku ikka, et mu kallis vana sõber Siimon minu kahekordse kingituse vastu võtab ja mulle oma andestava käe vastu sirutab!» Noh, armsad lepituskomisjoni liikmed ja armas süüdistaja-pool — kas ma võin ta nüüd kohe sisse kutsuda või kaalute te veel pisut allaandmistingimusi ja laseme teda veel ivake oma pattu kahetseda ja pikaldasel tulel praadida?»

Proua Kaarma muutus jälle kangesti kohmetuks. Ta heitis Siimonile nagu abiotsiva pilgu ja küsis väikeselt advokaadilt:

«Teie siis nägite... minu meest? Täna... just nüüd praegu nägite?»

«Oo jaa, muidugi nägin!» noogutas härra Soodla. «Nägin, nägin. Ja juhtus see nõnda, et ma kavatsesin

pisut mööda jõekallast jalutama minna, sest mu pea oli öösisest istumisest uimane, ja kui ma Ludvi Juhti ausamba juurde jõudsin — te ju teate, see nõndanimetatud Pappkasti-Kalevipoeg seal Vabaduspuiestee ääres —, hakkas mulle kohe silma kangesti tuttav kogu. Noh, see oligi teie austatud abikaasa, härra vabrikant Kaarma. Ma astusin viisakalt manu, et küsida, kuidas ta end kah tunneb. Palun väga, ärge uskuge ainult, et ma tahtsin ta tähelepanu juhtida just neile teatud asjaoludele, mille pärast me mõlemad, nii mina kui teiegi, armuline proua, praegu siin oleme! Ei, ei, sugugi mitte! Ma mõtlesin selle küsimusega vaid tema kallist k e h a l i s t tervist, sest minu enda oma polnud kahjuks just kuigi hea. Härra Kaarma sai minust aga valesti aru, mõtles, et ma tunnen huvi ta h i n g e l i s e tervise vastu, ja hakkas kohe kurvameelselt seletama, et ta kahetsevat väga eilset tülitsemist, et ta ei tahtvat end enam nähagi, et ta olevat teid siia saatnud Siimoni juurde lepitust otsima. Ta lausa värises ootuseärevusest, uskuge mind. Iga natukese aja pärast vaatas ta kella ja arvas, et nüüd-nüüd te peaksite tulema. Aga kui te ikka veel ei tulnud, hakkas ta viimaks hirmu tundma teie enda pärast. Sest, nagu ta ütles, olevat see portsigar, mis ta teile ligi andis, enam kui pool tuhat krooni väärt, ja väga kergesti oleks võinud mõni suli või kaabakas teile kallale tungida, et teid sellest kallist asjast vabaks teha. Noh, siis ma ütlesin talle, et nüüd, armas sõber, ei ole muud midagi parata, kui kapsime Siimoni ukse taha ja mina lähen sisse vaatama. Ja näete — olengi siin! Olengi siin! Härra vabrikant Kaarma ootab aga trepikoridoris ja loodab kõigest südamest, et ma talle kiiresti sõna viin. Armuline proua ja kallis sõber — kas ma võin talle selle sõna nüüd viia?»

Ja väike mees vaatas ikka sellise lahke südamlikkusega, nagu poleks tal oma sõnarohke lobisemisega tõesti meeles mitte midagi peale oma kristlasekohuse.

Siimon tõusis samuti. Ta läks akna alla. Nüüd näis talle, nagu seisaks ta kuskil odavas palaganis ja nagu sünniks ta ümber ning läheduses aina uusi ning uusi veiderdusi. Ta ei katsunud küll ühtki loogilist järeldust teha, kõike kuuldut ning nähtut süsteemi korraldada, tajus aga siiski loomusunniliselt, et praegu toimub siin vastu-

meelseid asju. Ja kummardunud kahe lillepoti vahelt välja, talus ta otse kehalist piina, kui paks advokaat ta selja taha astus ja käe ta õlale asetas.

Väike mees hüüdis jälle vagatsedes:

«Sõber... miks sa ei vasta? Kas sa ei kuulnud mu küsimust? Või oled sa tõesti sellest eilsest halvast loost nii sügavasti solvunud, et isegi armuline proua oma võlurikkusega pole suutnud sind pehmeks muuta? Ma palun sind põlvili — anna talle andeks! Jah, oma hea ligimese härra vabrikant Kaarma nimel palun ma — anna talle andeks! Ole ta vastu leebiv! Ära mõista ta üle kohut liiga rangete seaduste järgi. Sest ära unusta, et meie kõik oleme ju lihast ja luust inimesed... inimlikkude eksimustega ja inimliku väiklusega... ussikesed oma issanda ees... Noh... juhtus õnnetus — viinast vaevatud keel kaotas piduri ja paiskas välja üht kui teist, mida poleks loomulikult kõlvanud ütelda. Unusta! Sest suuremeelsus unustab alati! Suuremeelsus ei pane tallele tuleviku jaoks, et rabada siis seda rängemalt, vaid suuremeelsus... andestab ja unustab. Jumal, kui liigutav see praegu oleks — sa avaksid ukse ja hüüaksid: «Astu juurde, vend! Astu juurde ja ulata mulle käsi! Astu juurde, ulata mulle käsi ja luba mulle, et ma sind kaelustan. Kõik vaen ja viha olgu meie õnnelikult ja rõõmsalt kodumaalt kadunud ja sõprus ja õnn ja üksmeel asugu nende asemele.»»

Vaikus.

Muidu nii agar naine ei teadnud enam, kas jääda või minema hakata.

Siimon ajas enda sirgu ja oleks nagu tahtnud uuesti laua taha istuda. Ent ta püüdis ikka veel muiata, kui ta hetke pärast pomises:

«Noh... vennas... sa võiksid kord juba jätta. Ma arvan, et kõik see, mis öösi minu ja härra Kaarma vahel juhtus, ei lähe sulle üldsegi korda. Kas sulle endale siis ei paista, et sa torkad oma nösinina järjekordselt sinna, kuhu sul pole pisimatki asja-asjakest.»

«Kuidas, kuidas?!» hüüdis advokaat Soodla. «Luba, luba, vana sõber! Ja pane nüüd hästi tähele — ma ei mõtlegi oma nina sinna toppida või torgata, kuhu mul pole pisimatki asjakest. Ja mis see tähendab — järjekord-

selt?! Palun, seleta! Mina ise tean igatahes, et ma olen mees, kes tunneb takti. Ja kui ma praegu siin seisan ja sulle südamele koputan, siis tõesti vaid selle tõttu, et härra vabrikant Kaarma — meie ühine kamraad — palus mind seda teha. Ta armuline proua tuli siia, hilines aga tagasiteega ja ta ei teadnud, kuidas sa tema kingitused ja rahupakkumised vastu võtsid. Ja niisiis läkitas ta minu, et ma järele kuulaksin, kuidas, mismoodi, millistel tingimustel ja kui suure lisakontributsiooniga? Tule siia, ulata mulle oma aus käsi ja läheme ning kutsume ka selle tuppa, kes seal selsinatsel silmapilgul värisedes seinale toetub ja sinu armulikkusele loodab.»

Siimon neelatas, neelatas, nägi end juba kätt tõstvat, et sellele vadistavale urgitsejale pähe virutada, hakkas aga siis naerma, näis soostuvat. Ja üha edasi naerdes lõi ta käega, tuli ümber laua ja ütles:

«Ilus — lähme!»

«Vaata! Näete nüüd, armuline proua — ta polegi väga tigeda iseloomuga, kui teda ainult tunda. . .!» hüüdis advokaat Soodla.

«Noh, noh, tule juba!» kutsus Siimon ja hakkas nüüd koguni käsi hõõruma — täpselt samuti, nagu tegi seda tema kõrval kõndiv lühikesekasvuline asjamees.

Trepikoridor näis tühjana. Esimesel hetkel tekkis mulje, nagu oleks see mingi mahajäetud sissesopistus, umbne urgas, kust pole üldse võimalik välja pääseda. Hallidel paeastmetel vedeles paberossiotsi, mida kojanaine polnud veel ära koristanud, kaks laiakstallatud šokolaadiponksi ja roheline sigaretikarp. Need olid liikumatud ja nukrad nagu surnukehad. Väike aken, mis avanes lääne poole, ei andnud küllaldaselt valgust. Teises majatiivas elutsev advokaat Kuusik polnud viitsinud sisse seada elektrikella — mööda helevalget piita jooksis alla roostetanud traadiots, mis lõppes rõngaga. Ja õhus tundus tänagi seda kuiva lubja ja tulikuuma tolmu lehka, mis oli hakanud Siimonit viimaste päevade jooksul kõikjal häirima.

«Harri, vana vennas. . . Harri, kus sa oled?!» hüüdis härra Soodla nagu kangesti võiduröõmutsedes.

Kohe ilmus kuskilt kõleda ruumi hämarusest nähtavale vabrikant Kaarma pondunud kogu. See oli nagu must

hiigelharakas, lehvivate tiibadega ja lühikeste jämedate jalgadega. Ta hõljus lähemale, lõõtsutas ja tegi oma ümaraid pingviinikummardusi. Puhuti trampis ta nagu elevant, puhuti oleks ta aga nagu kikivarvastele tõusnud, et mitte asjatut kära teha. Ning haaranud Siimoni laisalt mööda külge alla rippuvast käest kinni, hüüdis ta mingi suure, kindlasti südamest tuleva heldimusega, mis tekitas paratamatult kaastunnet:

«Sõber, sõber ... ole sa tuhandest tänatud, et sa mind minema ei kihutanud! Jah, ole sa tuhandest tänatud! Ja issand jumal olgu oma sõbraliku kaasabi eest samuti tänatud ... *in secula seculorum* ... nagu ütleb meie armas Maks Ruufus ... olgu küll, et ma ei tea, mis ta sellega mõtleb. Kallis vana vekslite diskonteerija ... ma loodan nüüd tõesti, et sa mind ...»

«Jäta, jäta! Tule aga sisse!» ütles Siimon.

Ja plaan, mis ta oli haudunud, õnnestuski suurepäraselt: häbeliku vabrikandi endast mööda lasknud, sulges ta kohe ukse, jättes advokaat Soodla välja koridori.

K O L M A S   P E A T Ü K K

KAKS ÕNNETUT INIMEST. SIIMON KEERUTAB PÖIDLAID

Kui Siimon hetke pärast saali astus, seisis Harri Kaarma raadioriiuli juures, toetus seljaga vastu selle serva ja tegi näo, nagu huvitaks teda hommikune ajaleht. Tõepoolest oli ta aga väga ärritatud. Ta paks lai nägu oli üleni punaselaiguline, ta lõuavoldid liikusid nagu närimise juures, ta lühikesed roosad sõrmed värisesid silmanähtavalt, krabistades paberit, mida nad hoidsid. Aeg-ajalt võttis ta suure ruudulise siidräti ja pühkis sellega üle oma muhkliku lagipea, otsaesisest kuni kuklani ja kuklast tagasi kuni otsaesiseni. Ja kogu tema vormituks pondunud kehamürakas, naiselikult väikestest pöidadest kuni raskelt-vägevate õlgadeni, võis märgata veel vaid kartliku looma häbiväärset argust.

«Istu, palun,» ütles Siimon rõhutatud lahkusega.

«Tänan, tänan ... sõber ...» pomises vaene hädavares ja kohendas end kohmakalt.

«Päris tõesti — istu ometi!» ütles Siimon jälle hetke pärast ja keerutas Chaim Goldmanni eeskujul pöidlaid.

Proua Juta, kes oli kaotanud nüüd kogu oma äsjase näilise kergemeelsuse, sundis omakorda:

«Jah ... ära mängi traagilist kangelast ... mis sa seal niiviisi seisad. Istu, öeldakse sulle!»

Paks mees pidi tahtmata sõna kuulama. Ta tuli koomiliselt tippides heledasse valguseringi, näis seda kartvat, tõstis käe nagu kaitseks kulmudele ja laskus sügavasse tugitooli. Ta täitis selle väga tihedalt. Ta katsus teist jalga põlvele tõsta, ei saanud sellega aga hakkama ja liigutas end, oma abituse pärast piinlikkust tundes. Tema helehallid, liigsesse lihavusse uppuvad silmad piilusid kuhugi kõrvale — seinal rippuvatele maalidele, lakke, hämaratesse nurkadesse, kuhu ta oleks vist meelsasti varjule pugenud. Viimaks pani ta käed süles risti ja paistis end kramplikult millekski sundivat. Ning vähe aja pärast tõesti pisut julgemaks muutunud, kargas ta jälle suure hooga püsti ja pomises peaaegu nuuksudes:

«Kas sa... suudad mulle andeks anda, vanapoiss? Jah, kas sa suudad mulle andeks anda... selle minu jõleda eksimise, mis...?»

Siimon vaikis ja keerutas pöidlaid. Vaadates alandlikke kummardusi tegevast mehest mööda, märkas ta, et proua Jutagi oli kangesti punaseks muutunud ega julgenud kuidagi silmi tõsta. Ja kuna Harri Kaarma kogu oma olemisega vastust ootas, kortsutas ta kulmu, viipas jälle tühjaksjäänud tugitooli poole ja ütles:

«Ole nüüd hea ja... ära vaeva ennast seismisega! Ma pole ometi inimsööja, kes su selle purjus peaga tehtud tembu pärast nahka pistab.»

«Siimon! Ole tuhandest terve...!» sosistas Harri Kaarma.

«Ära õnnista, palun! See on inetu!» keelas proua Kaarma.

«Ma... ma... ei teagi praegu, kuidas ma sind heameelega...» sosistas Harri Kaarma.

Siimon keerutas ikka pöidlaid.

Proua Juta hüüdis halvastivarjatud ahastusega:

«Papi... jäta! Ma ütlesin ju, see on inetu! Ma saan härra Laasist täiesti aru, kui ta ei taha, et sa sellest kõigest enam kõneled. Ega te pole ju mingisugused kahekümne-aastased poisikesed, kes peavad leppimise juures pisaraid valama.»

«Muidugi... ei ole,» pomises vabrikant.

Ja Siimon rääkis nüüd pikemalt, katsudes seda teha

jälle umbes nõnda, nagu oleks seda teha võinud käesolevas olukorras Maks Ruufus, tema teravmeelne sõber:

«Ära unusta, vennas, et kirjutatud on: iga pahameeles keelele kerkiv sõna, mis sa alla neelad, muutub su kõhus magusaks kärjemeeks. Ja luba endale ütelda, et sa oled üldse veider inimene. Selle asemel, et mulle päris lihtsalt helistada või äärmisel juhtumil isiklikult siia sõita, läkitad sa enne kohale terve hulga vahetalitajaid, kes sinu eest kõnelema peavad. Nõnda sa tülitasid meie tühise konflikti pärast oma armulist prouat ja nõnda sa saatsid meile hiljem kaela isegi tolle kahjurõõmsa lontruse, kelle ma pidin tahes-tahtmata ukse taha jätma. Kas niisugust teatraalsust siis tõepoolest vaja oli?»

«Vaata ... ma ... Jah, näed, ma mõtlesin, et ... ega sa mind ennast üldse enam jutule ei võta ...» ütles vabrikant ja istus tagasi oma kohale. «Ja sellepärast palusin ma oma naist. Ära sa aga arva, et ta kohe nõusse hakkas. Ooh, kaugeltki mitte. Tülitsesime terve hommikupooliku. Kas sa usud või ei usu — ta lihtsalt nuttis mu käes. See tähendab ... mu alandlikkude palvete käes. Viimaks lubas siiski tulla. Noh ... ja tuligi.»

Siimon vaikis ja keerutas pöidlaid.

Proua Juta Kaarma pea oli kummargil, pilk põrandal.

Ja higistav hädavares, kuivatades end jälle värvilise siidrätiga, jätkas hoogsalt, et hajutada oma meeleheidet:

«Ma siis läksin kõmpides jõe äärde ja jäin ootama ... nii nagu me olime varem kindlaks teinud. Ootan ... ja ootan. Aga ega siis Jutagi ülesanne ei olnud kuigi kerge — ma ju tean. Noh ... läheb veerand tundi ... ei midagi. Läheb kolmveerand tundi ... ikka ei midagi. Ja korraga hakkan ma närvitsema. Ja seal siis leidiski minu see igavene lurjus ja molu, see väike põrsas, kelle sa nii ilusa nõksuga uksest välja toimetasid. Ma katsusin küll ta eest puu varju tõmbuda, aga minu kehaga ei ole niisugune peitusemäng enam kuigi kerge. Silmad ja nina mahtusid küll kenasti ära, aga ... suurem osa mu korpusest jäi välja. Ma märkasin varsti, et see siga oli mind juba tähele pannud ja teeb ainult vigurit ... nagu poleks tal minu juuresolekust aimugi. «Noh ... tere ja nõnda edasi.» Ma valetasin talle ette vähemalt kümme valekest, aga lõppude-lõpuks kooris ta ikka välja selle päristõe. Ja

siis ta juba enne ei jätnud, kuni ta mu siia sinu vöörusesse sai ja ise su uksest sisse murdis. Ptüi... ihu võttis lausa märjaks...»

«Paluksin... kas teil oleks mulle veel veidi soodavett anda?» küsis proua Juta ja ajas enda nagu meelt heites sirgu.

Siimon täitis naise klaasi.

Nähes paksu vabrikuomaniku pilku tühjale viskipudelile libisevat, muigas ta tahtmata ja seletas:

«Kui sa hommiku eel ära läksid, jäid mõned sõbrad veel siia. Võin sulle kinnitada, et see viin on kohale tellitud telefoni kaudu. Kui sa veel siin olid, polnud mul tõesti ainustki pisarakest enam tagavaraks.»

«Kallis vennas... miks sa seda mulle praegu räägid...» hüüdis härra Kaarma. «Mis siis, kui see olekski olnud hoopis teisiti? Selge, et meile Margiga polnud tõesti enam tinast tilkagi vaja. Nii et... mul on igatahes hea meel, et sa minu nõudmist ei täitnud, sest teisiti sa oleksid ju lausa loll olnud!»

«Issand... Harri... vali vähemalt tänagi sõnu!» hüüdis proua Juta.

Ning kohkudes isegi oma koduse väljenduse pärast, hakkas paks mees korraga hädaldama, sõnaohtralt ja laiali valgudes, nagu kunagi see, kes ei tunne end küllalt kindlana:

«Olgu jumal tunnistajaks — ma ei saa isegi enam aru, kuidas see minu rumal suu niisuguseid jõledusi välja ajas! Usu, armas vend... kui sa ainult aimaksid, kuidas ma seda õnnesoovikülaskäiku kavatsesin ja plaanitsesin... Kuulasin lähemas tutvuskonnas maad ja katsusin teada saada, kuidas niisugusele ettevõttele peenemas seltkonnas vaadatakse. Ja uurisin salakavalalt välja sellegi, keda sa meie ühistest kolleegidest sallid ja keda sa mitte ei salli. Häda juhtus jälle muidugi selle vana vurlega, selle Soodlaga. Sest temal on ju kuradi terav ninavars, ja ilma et keegi meist oleks talle ainsagi tähega millestki märku andnud, oli ta parajal ajal kohal nagu vana viieline. Nägid ju! Nii et... unistame ja unistame, kuidas see kõik välja kujuneb... Ja närvitseme nagu lapsed... mina ise ja Juta. Teeme niisuguseid ettevalmistusi ja teistsuguseid ettevalmistusi... Noh... viimaks

olemegi siin. Kõik on kena ja maailmatu tore, kuni ... meie ilusad plaanid lähevad korraga mokka minu rumalate lõugade ja kontrollimatute sõnade tõttu. Sa ... sa ... ei suuda kindlasti mõista, kui hirmus õnnetu ma selle äparduse pärast praegu olen, vend.»

«Jä-ta ... palun sind!» ütles proua Kaarma.

Ent paks mees oleks nagu aina enam hoogu juurde saanud ja rääkis nüüd mingi kirgliku siirusega, mis sundis tahtmatult kuulama jääma. Ta ütles, kummardudes sügavale oma ettetungiva ja peaaegu põlvedele vajuva kõhu kohale.

«Jah, ma olen selle äparduse pärast nii õnnetu, et ... Kuradi pihta, kas ma pean siis niiviisi kõik oma paremad sõbrad kaotama, kõik peale Mark Antoni ja paari teise tematolise jõmmi? Kas ma pean siis juba varsti nägema, et ma olen lõplikult ja päriselt üksik mees, kellega aetakse veel ainult ametlikke asju ... büroodes ja pangalettide ees? Kui paljud noored ja elurõõmsad inimesed on minu lähedalt läbi käinud, minuga ühe laua taga istunud, mu kodus külaliseks olnud ja mu leivapalast hammustanud! Kui paljud tublid mehed, kes on viimaste aastate jooksul väga kõrgetele kohtadele jõudnud, on minuga ühest pudelist viina joonud ... ! Ma olen neid vastu võtnud, neid tasapisi avitanud ... endamisi lootes, et neil hästi läheks, ja hiljem pole keegi neist mulle enam sõbralikult kättki andnud. Kas ma olen kärnas? Kas mul on sügelised? Kas ma olen ehk järsku pidalisse jäänud? Või ... mis järsku? Ma peaksin pidalis olema juba lapsest saadik ... ja inimesed saavad ainult varem või hiljem teada, et mul see tõbi küljes on. Ja kui ma siis nüüd sinugagi ... omaenda erutatud meeleolu tõttu vastamisi läksin, siis oli mul küll niisugune halb tunne, et nüüd, vanasaks, on sinu lootused lõplikult luhtunud! Ma pole ju enam kuigi noor ja vaevalt õnnestub mul veel oma söömingute-joomingute manu kokku tõmmata tulevikuga poisse, kelle hõlmanurkadest kinni hakates ma saaksin lasta end seltskondlikus mõttes pisut edasi viia. Jah ... sina ... sina, Siimon, olid tõesti mu viimane lootus ... Mis seal salata — räägime otsekoheselt ... Hea küll ... ma olen inimene, kellel pole mingisugust haridust ja kes on enda põrmust üles töötanud mitte koolita-

tud mõistuse, vaid kavala aru abil ... Ma olen sõjaaegne rikas, kes ... oskas parajal kohal esile astuda ... Aga ... ma ei haise ju ometi, pagan võtaks! Ja kuigi ma ehk haisen — mispärast hakkavad mu sõbrad seda minu halba haisu märkama alles siis, kui nad on endid juba teatud kõrgusele upitanud? Miks minu halb hais neile varem kõlbab, hiljem aga enam ei kõlba?»

Siimon vaikis ja keerutas pöidlaid.

Proua Kaarma hüüdis ahastades:

«Sa liialdad! Kindlasti liialdad, Harri!»

Härra Kaarma pühkis jälle oma paljast pealage.

«Ei liialda,» ütles ta. «Ei liialda, sest ma ju tean. Ja mis ma sellest enam salgan. Ligi kahekümne aasta jooksul olen ma edasi püüdnud ... oma rahale järele ... aga ikka olen ma pidanud tagasi pöörama ... ülepääsematu piiri eest. Selle piiri taga asuksid nagu väga puhtad ja pühad paigad, mis ma võiksin ära reostada! Kui ma olen vahel julgust võtnud ja neisse puhastesse ja pühadesse paikadesse hõiganud ... kutsete näol oma perekonnapidudele, siis ... vastatakse mulle ikka palju hiljem ... kui ma hakkan oma seekordseid pettumusi juba unustama. «Nii ja nii .. mitte kuidagi polnud võimalik. Jah, usu, vanasaks, tõesti ei olnud võimalik ...» Või kui vahel tullaksegi, siis ... kindlasti ilma abikaasadeta, poissmeestena. Ometi ... ometi ... ometi tahaksin ma nii väga oma eraeluski edu näha, mitte aga ainult seda, et minuga vaid kuskil kõrtsikabinetis istutakse ... Sest vaata, Siimon, mul on ju lapsed. Vanem neist saab varsti seitsmeteistkümne aastaseks — ta õpib mul samuti Tallinna prantsuse lütseumis, nagu ... mõnel kõrgel härral. Jah, ma olen ammu juba mõista jõudnud, kuidas mind ennast hinnatakse, ja ma ei tahaks, et ka mu lastele minu enda needusest midagi külge hakkab. Ma olevat ... tõusik. Tõu-sik! Mis see tähendab? Aga heakene küll, mis me sellest arutame ... Tõusik, siis tõusik. Aga mu naine ... pole ju ometi tõusik. Ta on keskkooliharidusega ... Ta õppis isegi ülikoolis ... Praegu on ta alles kolmekümne seitsme aastane ja ta tahaks veel elada ja elust rõõmu tunda ... Kuhu ta peab minema, kui teda ühes minuga ... igalt poolt eemale aetakse? Enne, kui ma ta kosisin, oli ta kõrgem ja tähtsam ja palju peenem kui nii mõnigi, kes

vaatab talle praegu üle õla. See on . . . hirmus, vanapoiss! Näed sa . . . ta noorem õde on mehel sinu endisel ülemusel. Ja ometi pole me saanud minu kälimehelt mingisugust kutset tema tänaõhtusele aiapeole, kuhu olevat kuuldavasti kokku aetud paarsada inimest. Paarsada inimest kõlbab, meie aga ei kõlba. Paarsada inimest, ja meie oleksime nagu neist kõigist madalamad. Ma-da-la-mad . . . kas mõistad! Kui aga vana Kaarma käest allkirja vajatakse, siis . . . teatakse küll, kus ta elab ja millal teda võib kodunt leida! Jah, kui ma vahel mõtlen, siis mulle tuleb pähe niisuguseid imelikke mõtteid . . . Ja siis ma mõtlen nimelt nõnda, et kumb meist on õigupoolest ausam ja tublim mees, kas mina, kes ma olen enda ainult oma isikliku hakkamisega rikkaks meheks töötanud, või tema, näljarott, kelle seljataga seisab ainult suur hulk inimesi . . . tema korporatsioonikaaslaste näol? Ah? Mis sina sellest arvad, Siimon?»

Siimon keerutas pöidlaid, vaikis hetke. Ja ilma et ta oleks midagi kurja kavatsenud, ütles ta korraga:

«Mis ma sellest arvan? Eks ma ole ju samuti üks neistsinatseist, kes teevad karjääri peamiselt teiste inimeste abil . . . nagu sa ise öösel ütlesid.»

«Sõber . . . kuule nüüd . . .» pomises Harri Kaarma.

Proua Juta huulenurgad tuksatasid. Ta ütles:

«Härra Laas, jumal hoidku — te annate siiski liiga suure tähenduse purjus peaga aetud jutule, mis . . . Uskuge mind: papi on teist lausa vaimustatud ja armastab teid nagu oma lihast poega. Ja ma tean, miks ta eile nii kangesti ägedaks läks — talle tulid meelde kõik need teised poisid, kellele ta käis omal ajal nende edu puhul õnne soovimas ja kes . . . ei kohkunud talle pärast isegi mitte ust näitamast.»

Siimon kehitas ebamugavalt õlgu.

Proua Juta pilk oli niiske, peaaegu paluv.

Ja vabrikant Kaarma jätkas hetke pärast, istudes kuidagi süngelt ettepoole kallutudes, otsekui kannaks ta oma turjal kogu seda määratut raskust, mis ta ebaühtlane elu talle valmistas:

«Vaata, vend, ma ei ole haleda meelega memm, kes niisugustest asjadest liiga palju välja teeb. Noh, olgu — las-

kem käia ... teie, aadlikud talutaredest ja vürtspoodide tagatubadest seal, ja meie, tõusikud-rahajõmmid samadest kohtadest siin. Aga nagu ma juba tähendasin — lapsed ja naine! Ärge ometi neid hukka mõistke ja eemale tõrjuge! Kõigele vaatamata pole nad ometi häbiväärsem nähe kui teie eneste isad — lihtsad talupojad, tühised leti taga seisjad, meremehed ... nagu on seda sinu taat. Te oleksite lontrused ja lurjused, kui te oma sigitajaid häbeneksite ... vaat mis ... ja seda te taipate isegi. Minu lastele aga kirjutatakse juba maast-madalast ninale, et ta isa on lihvimata jõhkard, harimata lihtinimene, kelle vaimuvõim ei jõua kuidagi järele ta rahavõimule. Ja ... nii on minu pojad ja tütred palju halvemas seisukorras kui need, kes tulevad otsekohe maalt või kuskilt ametnikutoast. Noh, palun, kas see teadmine ei või inimest aeg-ajalt marru ajada ja ... hellaks teha?»

Proua Juta kordas hiljutist lauset:

«Sa liialdad. Kindlasti liialdad, Harri!»

Siimon vaikis ja keerutas pöidlaid.

Ja nukker vabrikant vastas oma kaasale samuti peaaegu endiste sõnadega:

«Ei liialda, naine. Kah-juks ... ei liialda. Ma ju tean.» Ja vähese aja pärast jätkas ta jälle:

«Paari viimase nädala jooksul olen ma seda eemaletõugatu saatust just kõige enam aimanud. Kuuled siin ja kuuled seal: see on mu kälimehelt kutse saanud ja too on mu kälimehelt kutse saanud. Selle isanda armuline emand on lasknud endale õmmelda niisuguse kleidi ja tolle isanda armuline emand on lasknud endale õmmelda seesuguse kleidi. Juta ... ja mina ... meie oleme aga kahekesi nagu vaesed narrid. Keda sa ka tänaval kohtad — igaüks näib nagu midagi aimavat. Võib ju muidugi olla, et see ehk ainult paistab nii, aga nõnda see paistab. Ja siis need alatised ... parastamise järele lõhnavad küsimused ... «Noh, laupäeval, eks ole? On sinu sugulane sulle kah lähemalt rääkinud, kuidas ta seda kõike korraldada mõtleb?» Ptüi! Ja ... olgugi ilma kutsumata ... me läheme! Ja me tahaksime näha, mina ja Juta, kas neil lontrustel jätkub nii palju julgust, et nad meile juurde tulevad ja meid välja viskavad!»

Vaikus.

Ja hetk hiljem ütles härra Kaarma pisut rahulikumalt:

«Aga ... noh ... see kõik on kõrvaline asi ega puutu meie lahendamist vajavasse vahekorda. Ma rääkisin seda ainult selleks, et sa mind mõistaksid ... kuigi see mõistmine ei pruugi mind vabandada. Vaata, vend ... mu naist ... Kas sa arvad, et ta ... ilma põhjuseta nutab.»

«Harri ... jäta ometi!» kogeles proua Juta ja Siimon märkas alles nüüd, et väike heledapäine kogu oli tõesti sügavale vimma tõmbunud ja nuuksus kuuldavalt.

«Mis seal enam jätta — las härra Laas saab juba kogu loo teada ... nõnda, nagu see on, ja nõnda, nagu see tõotab edasi areneda ...» ütles vabrikant pikkamisi.

Siimon kargas galantselt püsti ja pomises:

«Ei maksa, armuline proua! Rahustuge, armuline proua! Ärge piinake ennast niiviisi ... armuline proua!»

«Vaata, sõber ... ma sooviksin, et sa mõistaksid täna meid mõlemaid, nii mind ennast kui tedagi ... ükskõik, mis sa meist ka kuulnud oled,» ütles härra Kaarma kuidagi väga vaikselt. Ja tõustes oma kohalt, astus ta naise kõrvale, pani käe selle õlgade ümber ning ütles ootamatu hellusega:

«Noh, aitab! Aitab, kallis! Me pole ometi selleks siia tulnud, et härra Laasis haledust äratada. Tema elab oma elu ja meie elame oma elu, ja kuidas igaüks meist seda oma elu elab, see ei puutu loomulikult kellessegi. Rahune, rahune, kallis ... ja puhka pisut.»

Tuul kuuma suvetaeva all hakkas valjenema.

Trepikoridorist kuuldus unist laulujorinat, keegi läks mööda astmeid alla. Ja Siimon vaikis jälle ning keerutas ikka Chaim Goldmanni eeskujul pöidlaid.

MINNAKSE VEELGI EDASI

Proua Juta, häbenedes vist kangesti mehe lihtsüdamlikku pihtimist, vabandas end ajapuudusega ja ütles, et ta pidavat hiljemalt kella kaheteistkümneks koju jõudma. Ta jättis jumalaga ja hakkas minema. Siimon saatis ta trepist alla. Eesukse juures peatus naine silmapilguks, ulatas talle veel kord käe ja ütles nukralt muiates:

«Ärge pahandage, palun. Ma ju tean, et me läksime liiga kaugele, nii mina kui papigi. Niisugune lapsik melodramaatika ei kõlba muidugi mitte kuhugi. Aga mis seal parata — juhtunut ei saa ka olematuks teha.»

«Jätke järele, armuline proua!» pomises Siimon ja tundis end selle väikese sinisilmse naise ees korraga väga tähtsana.

«Oh . . . kui rumalasti see kõik välja kukkus. Ja ma just nagu aimasin juba hommikul, et niisugusest teatraalsest leppimisest ei tule midagi head. Noh, ta ei uskunud mind. Ja üldse . . . me mõlemad oleme viimasel ajal pisut närvilised ja tasakaalutud.»

Ta heitis abitult käega, nagu püüdes millestki väga vastikust mööda hiilida.

Ja Siimon pomises äsjasest veelgi iseteadvamalt:

«Ei ole midagi... ei ole midagi...»

«Katsuge talle sugereerida, et kogu lugu pole tõesti kõneväärt,» ütles naine.

Kui Siimon tagasi üles jõudis, seisis vabrikant Kaarma parajasti lahtise akna juures, oli sügavale välja kummardunud ja vahtis alla. Ta oli väga tõsine, näris vurrukarvu ja surus käed sügavale taskutesse. Ta madalal ninajuurel ja sama madalal laial härjaotsmikul läikisid tillukesed higipisarad. Ja rahutuna paar sihitut tiiru üle põranda teinud, jäi ta Siimoni ette seisma, tõusis kikivarvastele ja sõnas:

«Jah, tal on õigus. Ma tahtsin talle nimelt midagi hüüda, mõtlesin aga oodata, kuni te olete vestluse lõpetanud, ja pidin seega paratamatult kuulama. See kukkus tõesti rumalasti välja... nagu ma isegi nüüd aru saan. Paistab, et täna olin ma veel palju lollim kui eile.»

Siimon sirutas enda sohvale. Nüüd, mil tal polnud enam vaja asjatuid pingutusi teha, märkas ta alles, kui segane ja erutatud ta õieti oli. Ta pidi äkki kujutlema, nagu oleks ta sisse vaadanud kuhugi varjulisse ning hämarasse kohta — selle lotendava ihuga rikka mehe salajasematesse hingekurudesse. Ja nüüd oli neil mõlemal hirmus ebamugav olla, nii temal, vaatlejal, kui tollel hädavaresel, vaadeldaval. Ent samal ajal näisid nad mõlemad ka koguni selgesti taipavat, et äsjasest peatuskohast tuleb tahes-tahtmata veelgi edasi minna, ja kuigi neil kummalgi polnud millestki enam rääkida, jäid nad vaikselt oma kohtadele. Suutmata viimaks seda piinavat surutunnet kauem taluda, ütles Siimon viimaks Maks Ruufust jäljendades:

«Mis seal's ikka! Vigu ei tee ainult magajad. Ja kui me kord hoopis vaikseks jääme, teeme me muidugi hoopis vähe vigu. See tähendab — me ei tee neid üldse enam.»

Harri Kaarma naeratas ja valis kaua ning hoolega paberossi. Selle põlema süüdanud, puhus ta läbi oma paksude hülgevurrude suure suitsupilve, ohkas ja noogutas:

«Jah, see on õige. Aga asja ei paranda praegusel korral ka niisugused targutused. Ma toimetasin ja talitasin nagu... lausa magades. Muidugi, milleks ma täna niiviisi veiderdasin. Rumal palaganitegemine... selge! Ja

ma ei saa isegi enam aru, kust ma kõik niisugused imelikud plaanid leiutasin. Sa ütlesid ennist, et ma oleksin võinud telefonitoru kätte võtta ja asi oleks korras olnud. Selle asemel aga — Juta ühes kingitusega! Ise tambin Vabaduspuiesteel nagu härg pahmast. Siis veel... too väike lojus, kes laterdab poole tunni jooksul terve linna uudiseid täis, et nii ja teisiti, et vana tõusikujõmm Kaarma läks öösi Siimon Laasiga tülli, sõimas teda ja käis täna varakult kogu täisealise perekonnaga andeks palumas.» Ning jälle kuidagi vaikselt, peaaegu valuliselt: «Lollivõitu vanamees, keda ei või kunagi usaldada, eks ole: hommikul ärgates ajab kaunis mõistlikku juttu, aga õhtuks võib ta juba püstihullu mängida ja igas viisakas majas skandaali teha.»

Siimon kortsutas kulmu, sulges silmad. Ja just siis, kui neid ümbritsev avar ruum oma heleda valgusega ta kinnivajuvate laugude taha kadus, pidi ta endalt korraga küsima, et kas siiski mitte ka tema ise, Siimon Laas, ei salga varsti oma tutvust tolle jämedajoonelise taadiga. Jah, kui ta peatselt abiellub, perekonnainimeseks saab ja koduseid vastuvõtte hakkab korraldama — kas ta kutsub veel oma lauda selliseid sõpru, nagu on seda vana hea rauavabrikant, tema sõber Mark Anton ja veel nii mõnedki... säärased? küsis ta endalt küüniliselt. Ning mida siiramalt katsus ta neile küsimustele õiglast ja ausat vastust leida, seda suurem segadus kippus ta hinges maad võtma, kuni ta pidi end pisut liigutama, et sellest ebamugavast tundest lahti saada.

Harri Kaarma jätkas, katsudes nagu end milleski õigustada:

«Jah, mu närvid on läbi. Sest kui ma sulle siin praegu omavahel ütlen — mu elu pole juba ammust ajast saadik kuigi kerge. Nimelt sellest saadik, kui ma kohe pärast sõja lõppu abiellusin. Sinnani polnud häda midagi, aga siis hakkas kõik lausa viltu kiskuma. Võib olla, et sa oled ehk kuulnud: ma olin alguses lihtne rauakaupmees, tegin aga sõja ajal Vene kroonuga ilusat äri ja võisin ennast varsti jõukaks meheks nimetada. Minutaolised... siis ju domineerisidki. Vanad soliidsed firmad seisid enamikus pankroti lävel ja meie, hakkajad inimesed, oman-

dasime nende varandusi peaaegu poolmuidu. Meil oli raha laialt ja meie käes see... aina kasvas veel. Seal, kus ettevaatlikud härrad olid kaheldes seisma jäänud ja verest tühjaks jooksid, panime meie peale alles õige hoo. Ja ma kosisin vana Kullemanni esimese tütre, nagu... poleks midagi. Tema käis minu pool ja mina käisin tema pool. Ja ta pidi leppima nii mõnegi minu veidrusega, sest ta oli ju mu käpa all. Ajad jäid aga rahulikumaks ja vanad vaimud hakkasid pisitasa koobama... Kuidas ja mismoodi... ma ei mäleta enam. Kullemann oli vist juba kauemat aega mingisuguses parteis, mina niisugustest asjadest ei hoolinud... sest mul polnud enam tarvis oma sissetulekute pärast kummardusi teha... ja ühel heal päeval istus ta ministritoolile. Noh, jääd oli tekkinud meie vahele juba varemgi, aga siis see jää kasvas vähemalt meetripaksuseks. Ja mitte tema üksi ei asunud piiride õiendamisele, vaid ka paljud teisedki peale tema. Mis nüüd minul endal või ülepea meil, meestel, — me ei teinud sellest välja ja naersime nagu hullud. Uhkeldage, ütlesime. Käige aga, käige, ninasõõrmed vastu tuult, ütlesime. Kasvatage oma kaelad nii pikaks kui te tahate, taevani te ikka ei ulata, ütlesime. Linn oli elu ja liikumist otsani täis ja külalisi oli mu majas veel lausa nagu liiva merekaldal. Aga iga aastaga, mis edasi läks, hakkasime me ikka enam ja enam tähele panema, et meie, mina ja mu perekond... samuti ka mu sõbrad oma perekondadega... olime nagu mingisuguseks vahejaamaks, kuhu keegi peatuma ei jäänud. Ja kes neist noortest sellidest, kes mu majas käisid lulli löömas ja kellele ma veksleid žireerisin, kord omaenda olemisele jalad alla sai, see — kadus. Kutsusin — tuldi. Tuldi üks kord, tuldi teine kord, tuldi isegi kolmas kord. Aga meid — ei kutsutud. Või kui vahel kutsutigi, siis rohkem nagu juhuslikult, mõne eksituse tõttu. Noh... sai veelgi käega löödud. Olge head, härrad, olge head! Ja ma ise ei hooliks kõigest sellest praegugi mitte, kui ainult... naine. Ma tähendasin juba, et temaga on see raskem, hoopis raskem. Aga ma ei saanud tema enda juuresolekul muidugi pikemalt seletada. Kas sa pole siis tähele pannud, kuidas ta on mul nagu lind puuris. Nii kui ta mõnd viisakamat võõrast näeb, nii ta lausa siristab. Ja see on ju loomulik, kuramus, täiesti

loomulik. Vana Mark, mina ise, teised mu sõbrad ja tuttavad — see pole tõesti seltskond . . . peenest perekonnast võrsunud daamile.»

Vaikus. Ja et Siimon ikka midagi ei lausunud ja jälle Chaim Goldmanni kombel aina pöidlaid veeretas, rääkis paks vabrikant edasi:

«Me oleme liikuvad inimesed, nii mina kui Juta, ja siin ning seal me sõlmisime tutvusi edasipüüdlikkude inimestega. Noh, nad olid enamikus toredad eksemplarid ja me saime nendega üsna suurteks sõpradeks. Võimalik, et ehk . . . liigagi suurteks — vahetevahel. Noh, hästi. Ma andsin neile nõu, olin rõõmus, kui nad mind oma sõbravekslitega sisse ei vedanud, ja ei näidanud neile tigedat nägu ka siis mitte, kui nad tõesti mõne pika paberikese mulle kaela lasksid. Ja . . . kas sa usud või ei usu . . . ainult kaks meest olid nii lahked, et nad ei unustanud meile pulmakutseid saatmast.»

«Nii?» pomises Siimon ja mõtles endamisi, et arvatavasti ei tee seda temagi.

«Ma kinnitan sulle veel kord, vana vennas, et minule endale ei tähenda see kuigi palju,» ütles vabrikant Kaarma. «Aga Juta — kannatab. Ja kannatab vägagi raskesti. Juba kuu aega tagasi hakkas ta ootama küllakutset oma õelt ja selle mehelt . . . Küll telefonikõnet, küll kirjakandjat. Mis seal salata — ta ootas kuni viimase silmapilguni. Ja ootab vist praegugi veel. Ta laskis endale isegi ilusa õhtukleidi õmmelda ja pidas mulle vähemalt poolsada loengut, et ma end jälle pommi ei võtaks ja talle häbi ei teeks. Ja . . . loomulikult ei teeks ma seda, — võiksin kas või ausõna anda, et ma esineksin sellel kuulsal aiapeol samasuguse galantsusega nagu iga teinegi. Ma muidugi ei tea, kuivõrd galantselt need paarsada äravalitut seal esinevad, aga . . . Ühesõnaga — mul on kahju vaesest Jutast. Ja kogu see viimase nädala närveerimine on mu lausa hulluks ajanud.»

«Nad võivad teile ju veel tänagi helistada,» ütles Siimon, teadis aga samal ajal, et seda kindlasti ei juhtu.

Härra Kaarma naeris. Uue paberossi süüdanud, ütles ta:

«Rumalus! Kui nad oleksid meid kutsuda tahtnud, oleks see kutse meil ammu juba taskus. Jah, see on . . . kurb.

Väga kurb. Öösi, kui me siit koju läksime, heitsin ma kohe voodisse ja tegin, nagu oleksin ma magama jäänud. Ja ma nägin, kuidas ta kikivarvul kapi juurde läks ja selle ukse praokile tõmbas. Ma oleksin hea meelega nutma pistnud. Ta vaatas oma uut õhtukleiti ja silitas seda . . . ülevalt alla . . . ülevalt alla . . . Siis ma ei suutnud enam ja . . . köhatasin. Ja ma olin väga õnnelik, kui ta mulle vihaselt kallale kargas ja kogu oma erutatud meeleolu mu peale välja valas. Ja peale selle ma nimetasin sulle siin veel oma lapsigi . . .»

Siimon lõi käega ja ütles:

«Nende kulul liialdad sa päris kindlasti. Sinu endaga olgu lugu kuidas on, seda ma arutama ei hakka, aga laste kulul sa liialdad. Lähevad mehele ja võtavad naisi . . . kuhu aga süda juhtub parajasti tõmbama — kas endast kõrgemale või endast madalamale.»

Vabrikant Kaarma kehitas õlgu.

«Võib-olla,» ütles ta vaikselt. «See on muidugi tulevikumuusika. Mis puutub aga tänasesse õhtusse, siis seda ma nii ei jäta!»

«Vaata, vennas, mina ei ole kutsutud sulle nõu andma,» ütles Siimon ivakese aja pärast. «Aga seda ütlen ma sulle küll, et sinu asemel ei võtaks ma ka täna midagi ette. Sest niikuinii ei aita see vähematki: piinlikku olukorda ei satu mitte keegi peale sinu enda. Oled küll oma kalli kälimehe meele mõneks ajaks hapuks teinud, aga samuti oled sa endale kaela tõmmanud ka suure hulga inetuid kuulujutte, mida kohe ringi kandma hakatakse.»

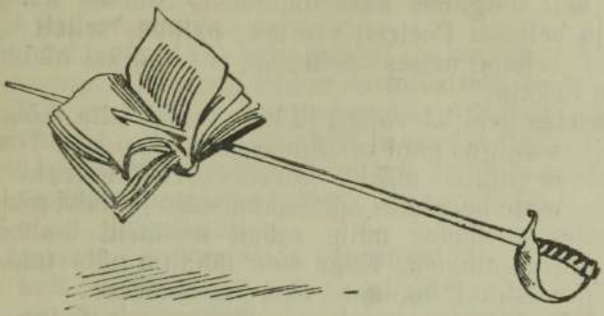
«Mis siis . . . kurat! Hakatagu!» urises vabrikant Kaarma.

«Nojah, tee, nagu sa paremaks pead — minusse see ju ei puutu,» arvas Siimon tusaselt.

Vaikus.

Paks vanahärra ei mõelnud aga nüüdki veel lahkumisele ja seadis end vaid paremini istuma.

Oli väga igav — isegi tänav ei häälitsenud.

RÄÄGITAKSE TÕEKSPIDAMISTEST

Vabrikant Kaarma lahkus umbes kella ühe ajal. Siimon saatis ta kuni ukseni ja tuli kohe tagasi saali: jumal olgu tänatud, ta võis jälle viimaks üksi olla! Kui ta kardinate vahelt alla tänavale piilus, nägi ta paksu vanameest raskesti tampides mööda kõnniteed edasi taaruvat. Õhukesed paetahvlid kõmisesid kuuldavalt ta sammude all, majade vahel karglevad iilingud haarasid kinni ta pikkadest kuuesiiludest, tõstes need kõrgele ja lehvitades neid nagu jumalagajätuks. Ja iga kord, kui hallid tolmupilvekesed tema sääri ümbritsesid, tekkis Siimonis kujutlus, nagu oleks see laiakspondunud õnnetu hiigeltõusik nüüd-nüüd õhku kerkimas, et hõljuda taevasinasse ja kaduda kuhugi maailmaruumi.

Vähe hiljem pöördus Siimon tagasi sohva juurde, võttis kuue seljast ja heitis pikali. Ta tervis polnud praegugi eriti hea, kuid ta suutis juba mõelda ja katsus kogu tänast hommikupoolikut veel kord üksikasjaliselt meelde tuletada. Kuigi ta teadis, et ta pole isiklikult mitte milleski süüdi, ei õnnestunud tal ometi vabaneda sellest veidrast ebamugavusetundest, mis oli teda pikkamisi piinama hakanud. Ja veel kaua aega peale sõbra lahkumist

seisis selle pilt ta suletud silmade ees — abitult kühmu langenud õlgadega hädavares, koomiline isegi oma nukrate pihtimiste ajal.

Kui kell söögitoas kaks lõi, tõusis Siimon, kängitses jalad ja helistas Peetrist vennale, paludes sellelt kokkusaamist. Telefon urises vastuseks, et ta võivat nüüd kohe tulema hakata.

Ta asetas kepi käevangu ja läks trepist alla. Lõikavalt ere päikesevalgus pani ta silmad kohe kibelema. Toomele viiv tänav juhtis mäkke vaevu-vaevu liikuvaid vanu paare — taate heledates alpakakuubedes ja naisi pikkades hõljuvates seelikutes, mille sabad levitasid ümberringi tihket naftaliinihaisu. Kogu suur maailm näis tukkuvat, rauge ja väsinud, uppumas oma higiojadesse.

Vend Peeter elas südalinnas. Väike paksujalgne tüdruk avas ukse, osutas toolile ning ütles, et tohtrihärra olevat just praegu lõunastama hakanud ja tulevat varsti. Teadmine, et venna teenijad pole teda tema üsnagi sagedaste külaskäikude jooksul ikka veel tundma õppinud, tegi Siimoni meeleolu veidi lõbusamaks. Ta naeris, viskas kaabu varna ja koputas vaheuksele. Aga ustav ümmardaja ruttas talle kohe edasipääsu sulgema ja ütles kohkunult:

«Ei, sinna ei tohi . . . !»

«Ah ei tohi? Aga mis oleks, kui te lubaksite!» ütles Siimon, pilgutades sõbralikult.

«Tohtrihärra kutsub teid ise, kui ta aega saab,» vastas tüdruk resoluutselt.

Siimon teeskles lihtsameelset ja hüüdis:

«Mul on kiire . . . noh! Laske nüüd mööda!»

«Ei tohi, ei tohi!» kordas tüdruk.

Kuid nende sõnelust oli juba kuuldud ja Peetri rasked sammud tulid põiki läbi eluruumide. Ta oli väga tõsine ja ta kulm oli laitvalt kortsu tõmmatud: nimekas arst, kes mõjub juba oma väärika ülesastumisega. Siimon torkas talle tüdruku aina suurenevaks meeleheiteks sõrmega vastu kõhtu, veiderdas üha edasi ja hüüdis kurjustades:

«Mu härra — mis te mõtlete?! Te istuvat lõunalauas? Olete te ehk nii näljane, et peate oma õgimisiha rahuldamiseks oma kutselised kohustused unustama? Mul võib näiteks väga raske häda küljes olla, jah, mu elu võib

ainsa juuksekarva otsas rippuda, teie aga lürbite suppi ega taha mind aidata. Kõigepealt, tohtrihärra, — ka mina olen lausa näljane. Ma loodan, et te mu lauda kutsute.»

«Ma... ma... rääkisin sellele härrale päris selge sõnaga, et...» pomises teenija.

«Pole midagi, Miia, pole midagi — ma tunnen teda juba varem,» ütles vend Peeter surmtõsiselt. Ja kummardudes äkki oma ustava ümmardaja kõrva kohale, sosistas ta hästi kuuldavalt: «Minge ruttu ja seadige ta jaoks kõik ilusasti korda. Me ei tohi teda nimelt ärritada — ta võib väga kergesti mürama hakata.»

«Lõuna... lõunalauda?»

«Jah, palun — minu enda kõrvale.»

Kui nad veidikese aja pärast söögituppa jõudsid, oli proua Karin naeru pärast lausa kokku langemas. Tema tumepruunid silmad nõretasid pisaratest. Ta tuli Siimonile juba uksele vastu — tore sihvakas naine rasedusest rikkumata taljega ja teadlik oma nägususes. Ja naerdes üha edasi, seletas ta sõnaohtralt, kuidas vaene Miia olevat oma teadmatuses peaaegu paanikasse sattunud. Sirutades Siimonile käsivarre, ütles ta noorusliku ujedusega, mis paistis koguni loomulikuna:

«Te olete päris toredad poisid, nii üks kui teine! Nagu esmajärgulised näitlejad. Nii, kallis küdi — võta istet ja lase endale hea maitsta.»

«Tänan, tänan,» noogutas Siimon. Ja tõstes endale kohe suure kulbitäie lõhnavat spinatisuppi, lisas ta nagu vabandades: «Ma kardan, et te peate mind tagasi hoidma, sest muidu võite te kergesti kõigest ilma jääda. Täna on nimelt minu elu veidraim päev: varahommikust peale olen ma nagu püha paater, kes peab kuulama puhtsüdamlikke pihtimusi ja õnnetutele inimestele väärikat ning vajalikku trööstí jagama. Ja seetõttu pole ma veel ivakestki suhu saanud.»

«Oo! Siis — palun ometi!» hüüdis proua Karin. Ja lihav arst ütles, asudes nobedasti prae kallale:

«Pole parata, sõbrake, ma pean su omaaegse sammu siiski heaks kiitma, olgugi tagantjärele. Kuulsin juba mõni päev tagasi, et sul hakkavat lausa vedama. Jah, sul oli terav nina, palju teravam kui minul. Kui sul midagi selle vastu pole, võtan ma tagasi kõik oma too-

kordsed etteheited ja nende etteheidete põhjendused, mis oleksid meid üles-alasi tülli ajanud. Miia, tooge meile veini.»

Siimon oli jälle kergesse segadusse sattumas ja oleks meelsasti rääkinud millestki hoopis muust. Vaadates üksisilmi oma lusikathoidvaid sõrmi, küsis ta:

«Missugusest minu omaaegsest sammust sa siin räägid?»

«Noh, pagan, see on ju selge, missugusest,» ütles vend. «Loomulikult sinu organisatsioonivalikust. Jah, sa tegid targasti. Teie süsteem on praegusele ajale hoopis vastuvõetavam ja kohasem ja sellepärast te pääsetegi kõikjal domineerima. Meie aga... seisku opositsioonis ja lasku endid pikkamisi kõrvale suruda. Te olete tänapäeval tooniandjad tööstuse ja kaubanduse alal, te otsustate rahandusse puutuvaid küsimusi, te tõusete järk-järgult aina enam pinnale ülikooli söödamaal, te... Noh, mis me siin arutame, sest — kus kohal te õieti oma kanda pole kinnitanud? Teie elutarkust ja reaalpoliitilist nuhki tuleb igatahes austada.»

«Ah nõnda? Jah, nüüd ma taipan küll, kuhu sa sihid,» ütles Siimon.

«Muidugi, miks sa ei peaks seda taipama,» naeris Peeter. «Kas või lugu sinu endagagi — su eelkäija, too Marandi, kuigi päris keskpärane inimene, viidi pidulikult üle rahaministeeriumi ja sina, samuti kaunis kehvavõitu vennas, võid ennast juba varsti direktoriks nimetada. Hahahaa — pangadirektor ilma mingisuguste kapitalideta! Õige, kapitalid tulevad ju pärast. See on muidugi üksikjuhtum, aga küllaltki tüüpiline ja kiiduväärne üksikjuhtum. Sest te võite niisuguseid asju rahuliku südamega ette võtta — te moodustate ju tänapäeval positiivseima osa meie rahvustervikule truust intelligentsist. Ja ometi oleksime me praegu teist hoopis paremas seisukorras, kui meil oleks jätkunud samasugust kaugelenägelikkust ja kainet arukest, nagu jätkus seda teil. Jah, pagan, miks me ise ei võinud parajal silmapilgul neid loosungeid, mille pealt te nüüd koort riisute, omaks kuulutada?»

Siimon kissitas silmi. Ta polnud küll kunagi tegemist teinud poliitiliste küsimustega, jah, need ei huvitanud

teda, ent venna jutus näis siiski nagu midagi viltu olevat ja ta katsus kärmesti mõtiskledes katkist kohta kätte leida. Ning korraga südamlikult naerma puhkedes ütles ta üle auravate toidunõude:

«Aga palun ometi — kuidas oleks see kujutletav olnud? Praegu maksev vool ja praegune opositsioon — need paistavad ju olevat nagu tuli ja vesi. Teie asute opositsioonis ja meie mehed kuulutasid endid uute alustega solidaarseiks. Järelikult — asi seisab kindlates põhimõtetes, mida ühed pooldavad, teised aga mitte.»

«Selge! Aga miks siis meie poleks neid pooldada võinud, neid kindlaid põhimõtteid, mille pealt te praegu oskate nii suurepäraselt profiiti lüüa?» küsis Peeter.

«Noh... kuna te neid kord juba ei poolda... muud midagi,» ütles Siimon.

«Aga miks, ütle, palun?» naeris vend.

Siimon pingutas jälle ajusid, et sobivamat vastust leida. Viimaks vastas ta õlgu kehitades:

«Need põhimõtted, mille pealt sa arvad meie mehi praegu nii suurepäraselt profiiti löövat, ei ole kooskõlas teie sisemiste veendumustega... Kas pole nõnda?»

«Nah, vennas, kui m e i e oleksime õigel ajal oma käpa praegu maksvate ideede järele välja sirutanud, seisaksite t e i e täna opositsionääride nimekirjas ja toidaksite end vaid kibedusest. Ja siis võiksin m i n a sinule ütelda, et pole midagi parata, kuna kõik see, millele m e i e seljataguse moodustame, pole kooskõlas t e i e sisemiste veendumustega.»

Siimon tõstis endale veel ühe tüki mahlakat karbonaadi ja ütles:

«Nõnda see asi siiski vist ei ole. Kui meie ja teie veendumused nii muutlikud ja teisejärgulise väärtusega oleksid, millest siis säärane poolitumine? Jah, miks te siis kõik nüüd nobedasti kaasa ei tõmba, nagu mõned üksikud teist näivad juba tegevat?»

«Miks? Miks? Rumal küsimus, anna andeks, vanapoiss...» ütles doktor Laas. «Meie — ja tõmmaku kaasa? Meie? Samal ajal, kui teie omad teist vehmrit veavad? Lollus! See pole ju ometi võimalik. Niivõrd on vahekorrad aastate jooksul siiski selguda suutnud, et me teame, kuidas teisse suhtuda.»

«Järelikult tahad sa kinnitada, et küsimus ei seisa tõesti põhimõtetes, vaid ainult selles, kumb meist on neile põhimõtetele esimesena aktsepti andnud?» küsis Siimon.

«Käi kuradile oma põhimõtetega!» hüüdis dokor Laas. «Ja ära aja samasugust juttu, nagu teeb enamik meie omadestki. Põhimõtted, põhimõtted! Kust põrgu kohalt need praegused põhimõtted siis nii halvad on, et nad poleks ka meile tarvitamiseks kõlvanud? Peaaegu pool Euroopat mõtleb tänapäeval samade terminitega. Viga seisis ainult selles, et kahjuks ei mõistnud nende põhimõtete rakendamisele asuda mõni meie meestest.»

«Ja kui teie oleksite meist ette jõudnud, siis... meie omad oleksid praegu ...?» küsis Siimon.

«Selged opositsionäärid, härrakene, selged opositsionäärid!» hüüdis vend Peeter lõbusalt.

Teenija tuli veinipudeliga. Proua Karin valas klaasid täis. Mehed sõid veidi aega vaikides, klõbistasid vaid nuge-kahvleid, närisid kuuldavalt. Neil mõlemal oli hea isu, oo jaa, lihakamakad aina kadusid. Siimon ütles viimaks, nõjatudes kerge küllastustundega vastu seljaleeni:

«Ma pole küll kõigis neis nõndanimetatud ideoloogilistes küsimustes kuigi kompetentne, aga ma mõtlen siiski, et asi pole kaugeltki nii lihtne, nagu sina paistad arvavat. Tõeline tuum peitub vist hoopis sügavamal.»

«Vestmann ja Piibeleht, Piibeleht ja Vestmann,» vastas doktor Laas.

«Ainult — nõnda? Kas siiski mitte teisiti?» kahtles Siimon.

«Pah! Muidugi, kui sulle meeldib luisata nii endale kui teistele,» ütles doktor Laas halvakspanevalt.

Siimon tõstis punakalt sädeleva veiniklaasi silmade kohale ja vaatas seda tuppa tungivates päikesekiirtes. Ta sõnas viivitades:

«Kui sedasi, siis on ju metsikutel õigus: kõik organisatsioonid kinni! Muuseas — ajalugu teab siiski loendamatuid juhtumeid, kus inimesed lasksid end kangelastena hukata ainuüksi oma poliitiliste tõekspidamiste eest. Need on ometi tõsiasjad. Või ei ole?»

Vend Peeter urises:

«Ajalugu jäägu ajalooks. Mida tehti kunagi pimedas minevikus, seda me ei saa ometi arvestada tänapäeval.

Ja pealegi — kes sulle ütleb, et needsamad kangelaslikud märtrid, kui nad oleksid ise vastavatel kohtadel istunud, poleks täpselt sama piitsa abil valitsenud, mille vastu võideldes nad teistsuguses olukorras surma läksid?»

«Me mõtleme faktide najal, aga mitte sofistlikkude oletustega,» ütles Siimon Maks Ruufuse resoluutsusega.

«Igal faktil on kest ja sisu. On halb, kui me selle viimase unustusse jätame ja ainult esimesega arvestame. . .» naeris doktor Laas. Ja oma klaasi samuti põhjani tühjaks juues lisas ta: «Ma tooksin sulle ühe näite. Kui me südantlõhestavalt nutvat inimest näeme, siis peame tahtmatult mõtlema, et ta viriseb kas suure valu või suure rõõmu pärast. Naised aga nutavad peaaegu iga tühise sündmuse puhul, isegi siis, kui sa neid veidi pigistada katsud. Tee sellest järeldused, palun! Meie mõtlevat faktidega? Vabandage, härrakene, me mõtleme juba hallist Aadama-ajast peale just fakti kestadega.»

«Fašism?» küsis Siimon jälle Maks Ruufuse tooniga.

Ja vend Peeter vastas niisamuti võõraid sõnu tarvitades — ajalooteaduste doktori Eduard Kingsepa sõnu, kes püüdis viimasel ajal eriti hoogsalt moodi minevat psühhoanalüütilist uurimismeetodit laiendada üksikinimestelt ka tervetele ühiskondlikkudele kihistustele ja rahvastele:

«Fašism? Mhjaa . . . Nõrkade, sel või teisel teel maha surutud, kuid tugeva hingelise potentsiga rahvusriikide ülekompensatsioon ihaldatud vägevuse ja äravalituoreooli suunas.» Ja ta näis oma definitsiooni tabavast teravmeelsusest äkki väga edevaks muutuvat.

«Ahah, ahah,» noogutas Siimon mõtlikult. «Võib ju olla, miks ka mitte. Aga kommunism?» esitas ta järsku — endalegi ootamata — uue küsimuse.

Vend Peeter, kes oli noormehena risti rinda saanud võitluses Punaarmeega, alles paar aastat tagasi «Kaitseliidu» maakonna-maleva pealikuks tõusnud ja armastas igas olukorras alla kriipsutada oma vaenu punase idanaabri vastu, ümatas kurjalt. Kuid edevus oli tas juba sootuks võimust võtnud, ja edasi rääkides püüdis ta taotleda jälle teadusemehe asjalikkust ning täpsust. Ja ta vastas veelgi autoriteetsemalt, ikka ajaloolase Eduard Kingsepa sõnadega:

«Analoogiline tung ihaldatud tugevuse suunas, nüüd aga vaid üksiku klassi... see tähendab tööliste, aguliinimeste ja popside ning moonakate... piirides.»

«Teab nüüd... Kas siiski just nõnda...?» arvas Siimon ja tegi seda rohkem venna õrritamiseks kui siirast vajadusest vastu vaielda.

«Soo? Aga kuidas siis sinu arvates? Ehita, palun, igale vabrikuvennikesele või küla paljaskintsule kolme- või neljatoaline maja, anna talle oma lehmamullikas ja paar seapõrsast, ja siis tule minuga edasi rääkima!» ütles doktor Laas ning pistis suhu veel hästi suure tüki rasvast praadi.

«Nõnda et kõik aated ja ideed maailmas kõlbavad... absoluutselt kõigile? Vahe seisab ainult selles, kas me istume parajasti valitseva ladvikuna kõrguses või kükitame opositsionääridena oma urgudes ja neelame kadeduse pärast sülge?» küsis Siimon.

«Täpselt!» noogutas vend Peeter, kugistades pungis silmi oma mahlakat praepala. «Ja kuna kõrgusesse mahuvad istuma ainult vähesed, siis ei kao vastasrindlased ja nende õilis võitlus mitte iialgi.»

Proua Karin, keda hakkas säärane kukelik sõnadega žongleerimine juba tüütama, ulatas Siimonile paksust suitsuklaasist magustoidutaldriku ja ütles:

«Vabandage, kui ma teie vestlust pisut segan. Ma loodan, et ma ei ole ebadiskreetne... ühe küsimusega, mis mind huvitab. Millal on pulmad?»

«Loodetavasti septembris,» vastas Siimon.

«Miks nii vastu talve?»

Vend Peeter tõmbas lumivalge salvrätiga üle veidi rasvaseks saanud suu, viskas äkki lõua püsti, naeris mürinal.

«Aga paike... küsid kah! See on ju vana eesti komme ja seda võib ainult heaks kiita — meie põlistaludes paaritati lapsi ikka sel ajal!» hüüdis ta lõbusalt, mõistis aga siis ka ise selle termini veidi metsikut ebakohasust ja parandas end kärmesti, nägu ikka naerust sinakas: «See tähendab — võeti neile naisi ja pandi neid mehele.»

«Miks sa jälle... niisuguste sõnadega...!» ütles proua Karin kergelt punastades.

«Vabandan! Vabandan! Ma vabandan ja tunnistan oma

süüd — anna mulle andeks!» torutas doktor Laas koomiliselt huuli.

Siimon poleks sellest ainest küll kuigi meelsasti rääkinud, ent ta oli siiski õnnelik, et tal polnud enam vaja igasuguste ühiskondlikku laadi targutuste kallal oma aju vaevata. Ta naeratas ja seletas viivitades:

«Jah, me mõtlesime alguses isegi, et sobivam oleks näiteks august. Või jälle detsember või jaanuar. Nii hiljaks me ei tahaks aga seda möödapääsematut protseduuri siiski jätta. Niisiis leppisime kokku augusti suhtes. Kuid just viimasel minutil sain ma Hansult kirja, milles ta räägib, et isa olevat praegu haiglane, arst ei andvat lootust paranemiseks mitte enne kaht või kolme nädalat ja selle tõttu me lükkasime laulatuse sügise peale. Õnn veel, et see Hansu kiri mulle parajal ajal kätte jõudis, sest muidu oleksid pulmakutsed vist juba laiali saadetud.»

«Nii, nii — sa tahad siis vanugi kohale transportida?» küsis vend Peeter ja tõstis laitvalt kulme.

«Jah, kui nad ainult tulevad,» noogutas Siimon.

«Ja kui nad tulevad, siis valmistad sa neile ainult sekeldusi . . .» pomises doktor Laas. Ta süütas sigari, hakkas seda imema ja lisas: «Ära unusta, et nad on lihtsad inimesed ja teavad vaevalt, kuidas istuda ja kuidas astuda. Eriti just ema.»

Tõusti lauast.

Järgnedes võõrastetuppa suunduvale vennanaisele, pidi Siimon tahtmatult meelde tuletama vabrikant Kaarmat, kes oli talle alles äsja oma traagikat pihtinud.

OOTAMATU KÕRVAKIIL

Kui proua Karin head päeva soovis ja suure kiiruga trepist alla ruttas, jäid vennad üksi. Doktor Laas külitas sohval ja sirvis ajaviiteks hommikuse postiga tulnud arstiteaduslikke ajakirju. Siimon laiskles pehmes tugitoolis, jalg põlvel. Mugav seedimisraugus tegi nad mõlemad uniseks. Kogu maailm vajus pikkamisi nagu magusasti lõhnavasse hämarusse. Just enne tuku tulekut mõtles Siimon kuidagi väga ükskõikselt, et arvatavasti on Peetril õigus: milleks üldse neid kaht head vanakest vaevata ja häirida — niikuinii ei tunne nad end peenes linnaseltskonnas kuigi kindlatena. Ja endamisi muiates meenutas ta taadi meremehe-joviaalsust ning ema arglikku tasasust, mille omavaheline sobimatus oli talle alati rohkesti nalja teinud.

Siis kustus teadlik mõte ja äkki nägi ta end koju jõudvat — mitte Veski tänavasse, vaid tollesse tillukesse halli majakesse, kus ta polnud käinud juba enam kui kümnel aastal. Ta läks vanast jalgväravast sisse, läbis hoovi, astus üle pehmete seakummelite, vaatas aeda, mis kirendas sirelite õitest. Oli kevad, kaugel karjamaa taga kahises hall meri. Vööruseukse kõrval pingikesel, näoga vastu

päikest, istus õde Anne ja kooris kartuleid ja pisut kaugemal, varjus, luges isa ajalehte. Veider, et nad ei imestanud ta tuleku üle, — nad isegi ei tõusnud, et talle vastu rutata. Ja kui ta seal niiviisi vaatas ja ootas, hakkas kuskil mängima mingisugune tundmatu pill, kangesti ebaühtlaselt, laisalt toriseva inimesehäälega.

Siimoni pea langes rinnale ja ta virgus kohe ärkvele. Ta mõtles edasi. Ta otsustas tänase külaskäigu ajal Aadalt järele küsida, kas poleks siiski võimalik pulmi ära pidada juba augustis. Kui ta nüüd igaks juhuks kodustele kutse saadaks, poleks tal vaja karta, et nad tulevad, sest taadi tervis on selle mõne päeva jooksul vaevalt paremaks muutunud ja ema ei sõidaks üksi isegi mitte sundides. Silmitsenud vanema venna tüsedaid lõuapärasid, mis liikusid kogu aeg nagu midagi närides, küsis ta viimaks ettevaatlikult:

«Sina siis arvad, et vanu ... ei maksaks kutsuda?»

«Mida nimelt?» pomises Peeter ja vaatas teda oma raskete laugude vahelt.

«Pulma.»

«Ah jaa, mäletan. Jah, sedapidi ma arvan. Nad on ju siin võõrad ja teavad, et kõik teised külalised neid vahivad ja uudistavad. Parem juba valeta veidi ja kirjuta neile, et sa ei korralda üldse midagi pidutsemise taolist.»

«Jah. Aga kui nad kuulevad, et see pole just nõnda olnud, kujuneb olukord mulle ... pagana piinlikuks.»

«Lollus! Kust nad seda kuulevad!»

«Ma ju ei tea ... kuid mulle paistab, et ...»

«Esiteks — nad ei kuule mitte midagi, ja teiseks — kui nad kuulevadki? Torisevad pisut ja see on kõik. Ja taipavad ka ise viimaks, et niiviisi oli kõige parem.»

Siimon süütas paberossi ja hakkas suitsetama; vend Peeter röhatas kuuldavalt. Teenija läks läbi saali, tusane äsjase pettuse pärast, pea kuklas. Vend Peeter lõpetas ajakirjade sirvimise, röhatas veel kord ja küsis:

«Muuseas — kuidas sa ennast nüüd tunned? Üle kuu aja pole sind enam näha olnud. Vichy-tabletid aitasid, nagu paistab?»

Siimon raputas pead. Imelik — just sel hetkel, kui vend ta tervise vastu huvi tundma hakkas, andis valu ennast jälle tunda: paar kiiresti üksteisele järgnevat säh-

vatust läbisid paremat külge. Ta kortsutas kulmu ja ütles: «Ei.»

«Pagan küll, ma lootsin sellest siiski hoopis rohkem,» ütles Peeter, kuid oli ilmne, et ta luiskas.

«Mina samuti, mina samuti,» noogutas Siimon. Ja kuna venna kitsastes silmades välkus spetsialisti kalki uudishimu, muutus ta korraga ägedaks ja jätkas: «Kui otsekoheselt ja ausalt oma mõtted välja ütelda, siis — ma tulin täna siia õieti selleks, et sulle esimeses järjekorras väikest peapesu teha ja selle neetud belladonnagi asemel midagi tõhusamat küsida. Sest... milleks mind nende väikeste valedega toita? Ja peaasi: niiviisi ma ei suuda enam välja kannatada. Ma võin enam-vähem rahuldavalt elada veel vaid lamades või jälle kuuma kotiga oma kõhtu hautades. Kirjuta mulle.. midagi muud.»

«Mmm...» pomises vend. «Proovime. Ja mille eest peaks siis tulema see esimeses järjekorras peapesu, millest sa seal kõnelesid.»

Siimon kahtles veel ivakese aega, otsustas aga siis avalik olla ja seletas:

«Umbes viis nädalat tagasi, kui üks eriti tugev atakk mu peaaegu möirgama pani, helistasin ma kellelegi sinu ametivennale ja palusin temalt eraviisilist kokkusaamist... see tähendab — väljaspool kõnetunde. Ta sõitis mu juurde koju ja ma ajasin temaga ligi tund aega juttu. Ta tegi mulle minu enda arusaamist mööda hoopis põhjalikuma diagnoosi kui sina. Ja... hoopis erinevagi sinu omast.»

«Nii, nii? Aga mis pagana rohtu sa's minult veel soovid?» urises vend Peeter ja oleks nagu äkki kuhugi jahedasse kaugusse tõmbunud. «Kes see niisugune tarkpea siis oli ja mis ta sulle luiskas? Valusid, tähendab, sul enam ei ole?»

Siimon ütles tõsinedes:

«Jätame ta nime esialgu mängust kõrvale. Ja mis puutub luiskamisse, siis — ma kalduksin küll arvama, et ta... e i luisanud. Sest kui sina just lausa geenius ei ole ja tema lausa tobedusele ei kaldu, annaksin ma temale sinuga võrreldes teatud hulga edusilmi. Ja valud? Sina ei suutnud neid aastate jooksul isegi vähendada, kuidas siis tema... nii minutipealt...?»

«Ilus, ilus, belletristika jätame kõrvale!» ütles doktor Laas kärsitult. «Mind huvitab ainult see, mis ta su hädast arvas.»

Siimon katsus endas tekkimisel olevast kindlusetusetundest taas lahti saada ja vastas pikkamisi:

«Kõigepealt ei näi ta sinu liivateooriat uskuvat. Ta kuulas mu jutustuse tähelepanelikult ära ja ütles, et minu haiguse säärase pika kestuse juures peaks sellele alatisele valule hoopis sobivam seletus leiduma. Ta võttis uriiniproovi ja tegi analüüsi...»

«Analüüsi? Pagan võtaks — kas mina pole siis seda teinud!» urises doktor Laas ja muigas halvustavalt.

«Oled muidugi,» noogutas Siimon. «Ometi ei mäleta ma, et sa oleksid näiteks valku leidnud. Tema aga leidis.»

«Valku? Soo. Leidis ta siis seda?» küsis doktor Laas.

Siimon noogutas:

«Jah, ta leidis seda. Peaaegu pool promilli. Ja nagu mulle paistis, tegi see avastus ta üpriski järelemõtlikuks. Ta ütles, et ta on kogu õhtu jahtinud, isegi tbc peale värvinud. Sa mõistad mind, jah, ta värvis isegi tbc peale, sina aga ei nimetanud üldse sellist võimalust. Miks?»

«Miks? Sellepärast, et ma ei armasta kunagi asjatult tonte maalida,» vastas vanem vend. «Ligi viieteistkümne aasta jooksul pole ma su kopsudes ainustki aktiivset protsessipesakest leidnud — kust kuramuse kohalt pidid siis pisikud su põide või neerudesse saama?»

«Umbes midagi selletaolist rääkisin minagi su hoolikale ametivennale, kuid ta jäi oma arvamise juurde ja ütles, et igaks juhuks tuleb arvestada ka tolle viimase võimalusega.»

Doktor Laas liigutas jälle oma vägevaid lõuapärasid. Korraga sigis ta hallidesse silmadesse rohkesti luuravat teravust, mis tegi Siimoni loomusunniliselt ettevaatlikuks. Vähese vaikimise järel ta küsis:

«Noh, kas ta leidis midagi?»

«Ei. Õnneks ei leidnud ta mitte kui midagi,» ütles Siimon.

«Näed nüüd!» hüüdis vend ja lõi endale patsatades vastu kintsu. «Loomulikult ei saanud ta midagi leida,

kuna seal polnud midagi leida. Põhjalik fiasko... tarkust teesklevale eeslile, eks ole?»

Siimon katsus naeratada. Ta nõjatus jälle tagasi vastu toolileeni ja ütles:

«Mina ei nimetaks seda meest siiski nii ränkade nimedega. Sest ma mõtlen samuti, et... liigne optimism on minu praeguses seisukorras pisut kohatu, seda enam, et see optimism pole mind seni aidata suutnud. Varsti saab juba kolm aastat, kus ma su juures end arstimas käin, rääkimata veel nendest kõrvalehüpetest, mida ma sinu teadmata olen varemgi ette võtnud. See tarkust teesklev eesel oli igatahes esimene põikpea, kes julges sinu arvamistega poleemikasse astuda. Siiani oli ikka nii, et tarvitses mul ainult sinu kuulsat nime nimetada, kui sulle kohe järele kiideti.»

Doktor Laas kummardus ettepoole ja hakkas närvliku agarusega oma kinganinasid silmitsema. Ta laup kattus tillukeste higipisaratega ja ta lihavad põsed muutusid kord-korralt punasemaks. Ta oli ilmsesti vihane, kuid ta suutis seda viha siiski kuidagi tagasi hoida. Vingutades jälle põlglikult suud, sõnas ta:

«Vaata, vaata, siis sa ei leppinud minu tööga juba algusest peale. Ma loen oma kohuseks sulle nüüd tagantjärelegi veel tähendada, et säärane komme on radikaalsele ravile ainult — takistuseks. Patsient peab kõigepealt arsti uskuma, alles siis võib ta loota... kiiret ja korralikku paranemist.»

«Ma uskusin ju sind lausa nagu jumalat,» naeratas Siimon. «Ja just nende kõrvalehüpete tõttu, millest ma sulle siin praegu pihin. Sest ma ju rääkisin, et seni on kõik su ametivennad eranditult sulle õiguse andnud... niipea, kui nad ainult su nime kuulsid. Aga ma ju rääkisin sulle samuti ka seda, et varsti saab kolm aastat mööda, millal ma olen end sinule näitamas käinud ja sulle oma raskete valuhoogude üle loenguid pidanud, ometi aga jään ma päev-päevalt hädisemaks ja su bravuursed lohutused ning üleolev suhtumine ei anna mulle teps pisimatki kergendust.»

«Lori! Nähtavasti oled sa päris tavaline neurootik, ja see seletab kõik,» pomises doktor Laas.

«Võimalik. Aga uriinis leidus ju ometi valke. On ka see

minu kui neurootilise tüübi fantaasia? Nagu ma selle sinust hoolikama teadusemehe jutust aru sain, pole see just naljaasi.»

«Oo, siiski — uriinis võib valke leiduda isegi peale tugevat viinavõtmist.»

«See tarkust teesklev eesel arvestas ka säärase võimalusega. Ta jättis selle võimaluse kõrvale igatahes alles siis, kui ma olin temale ütelnud, et viimasest joomisest kuni kõnesoleva analüüsini oli möödunud vähemalt kuu aega.»

Doktor Laas vahtis ikka oma kinganinasid. Ta küsis viimaks:

«Lõppude-lõpuks — mis otsuse ta sulle's andis? Käime kogu aeg nagu ümber palava pudrukausi ja targemaks pole ma veel üheski suhtes saanud. Jah, kuidas selle salapärase mehe diagnoos siis õieti kõlab?»

Siimon kehitas õlgu.

«Homme saan ma enam-vähem lõpliku vastuse,» ütles ta.

Vanem vend pahvatas korraga naerma — vihaselt, tasakesi kööksatava kurguga. Varsti läks see naer üle kangeks läkastushooks. Kui ta jälle pisut hinge sai tõmmata, hüüdis ta pilkavalt:

«Muidugi, seda ma arvasin! Järelikult pole ta sulle üldsegi mingisugust diagnoosi teinud ega mõnd imerohtu andnud. Homme? Miks mitte novembris või veelgi hiljem? Sest mida enam ta venitab, seda kergem on tal hiljem end õigustada. Vaata, poja, sa oled küll ülikooliharidusega inimene, aga... teatud olukordades talitad sa täpselt nagu mõni vana voorimees. Umbes viis nädalat tagasi käisid sa tema juures, vastuse aga saad — homme. N-naeruväärne!»

«Nii hilja nimelt sellepärast, et bakterioloogia instituut ei saa varem oma uuringute tagajärgi talle teatavaks teha,» ütles Siimon, muutudes samuti väga närvlikuks.

«Nii? Külv ja meresiga, eks ole?» küsis doktor Laas pikkamisi ja jättis äkki naermise.

«Jah. Külv ja meresiga,» noogutas Siimon.

Vaikus.

«Vabanda mind väga, aga minu rumala mõistuse ar-

vates on see ainult asjatu närvitsemine,» ütles doktor Laas viivitades.

«Ja tsüstoskoobiline vaatlus — missuguse otsuse sa selle kohta langetaksid?» küsis Siimon.

«Jum-mal! Ka see veel!» urises vend, ehkki ta hääl ei tundunud enam päris kindlana.

Siimon, kissitades pahuralt silmi, ütles:

«Jah, ma näen ju küll, et kõik see, mis ma sulle siin rääkisin, ei meeldi sulle põrmugi, aga küsimus seisab siiski minu elus või surmas ja . . . ma ei saa sinu isiklikkudest tunnetest end mõjutada lasta. Võta heaks või pane pahaks, aga kui ma seal sinu hoolika ametivenna kabinetis istusin ja tema analüüsi tulemusi kuulasin, oli mul tunne, nagu peaksin ma otsemaid su juurde sõitma ja sulle kõrvakiilu andma. Ja seda nimelt sinu kahjuliku optimismi eest. Ma olen enam kui veendunud, et kui sa oleksid juba algusest peale pisutki pessimistlikum olnud, seisaksin ma praegu su ees kui mitte päris tervena, siis kahtlemata ka mitte nii haigena, nagu ma olin eile ja täna. Oletagem, et külv ja meresiga siiski positiivse vastuse annavad — mis siis?»

«Seda positiivset vastust ootate te mõlemad asjatult!» ütles doktor Laas kangekaelselt.

«See oleks ju loomulikult minu suurim õnneloos,» ütles Siimon.

Vanem vend küsis korraga luurates:

«Noh . . . milleks sa õieti niiviisi salgad? Kes too härra Ninavaks oli, kes sulle nii suure hulga kärbseid pähe ajas?»

Siimon muigas ja vastas:

«Miks mitte — ma võin ju ka seda ütelda. See härra Ninavaks oli doktor Kondor, ja leidub lolle, kes peavad teda sinuga ühevääriliseks, kui mitte targemakski.»

«Ah nõn-da — Kondor!» hüüatas vend Peeter. Ja muutudes jälle väga kinniseks ning eemaletõrjuvaks, lisas ta läbi vaevu avanevate huulte, nagu kuskilt oma paksu keha sügavusest: «Nojah. . . ta on igatahes päris nimekas arst, aga . . . Muuseas — tee, nagu sa tahad. Mulle ei tule loomulikult mõttessegi sind enda juures kinni pidada. Nagu sinu isa vanem poeg ütlen ma sulle ainult niipalju, et . . .»

«Nimelt?» küsis Siimon.

Doktor Laas viivitas vastusega. Ta vaatas hoolikalt oma sõrmeotsi, hõõrus neid vastamisi, võttis taas kõrvalepandud ajakirjad ja hakkas tähelepanelikult mingisugust diagrammi silmitsema. Kui ta end viimaks jälle sirgu ajas, läikis ta pilk kuidagi vaenulikult. Ta kallutas pea tagasi, vaatas lakke ja ütles:

«... Et doktor Kondor tahab sulle nähtavasti hirmu peale ajada ja muud midagi. Ta on üldse pisut liiga teatraalse iseloomuga. Oletuse tbc-st jätame üsna rahuliku südamega kõrvale — see haigus ei anna harilikult nii tugevat valuefekti. Ja need kurikuulsad valgud, millega ta sind veel kohutas... Erütrotsüüte olen ma leidnud sinu uriinist peaaegu iga vaatluse puhul, samuti ka leukotsüüte, ja nende elementide leidmine kinnitab sama hästi minu teooriat kusihappe soolade kratsivast toimest ureetris kui ka tema oma sinu kurnasüsteemi funktsionaalsetest häiretest. Iseasi oleks muidugi, kui vere eristumine oleks hoopis intensiivsem. Ja kui inimese kusejuha epiteel on kord juba kristallikübemekeste poolt katki kriimustatud ja laseb läbi mahla ning vereelemente, kuidas oleks siis üldse võimalik, et uriini valgureaktsioon oleks negatiivne? See on ju täiesti loogiline järeldus, eks ole?»

«Täiesti,» noogutas Siimon. «Aga ometi pole sinu loogilised järeldused mind siiani avitanud. Juba siis, kui ma esimest korda sulle oma häda kaebasin, jõudsid sa ühe säärase loogilise järelduse juurde, minu kannatused on vahepeal aga... vähemalt kümnekordseks kasvanud.»

Vaikus. Korraga läbis Siimoni ajusid jälle üks ammutuntud mõte, jääkülm mõte peatsest surmast. Ja muutudes väga kartlikuks ning äsjasest veelgi ebakindlamaks, küsis ta sõnahaaval:

«Jah, oletagem, et külv ja meresiga siiski positiivse tagajärje annavad — mis minust siis saab?»

«Poja, jäta nüüd rumalused!» ütles doktor Laas ja näis venna hirmu üle silmanähtavat rõõmu tundvat.

Ent Siimon käis peale:

«Siiski ... oletagem seda! Kas see oleks mu lõpp?»

«Muidugi ei oleks isegi see veel su lõpp,» naeratas doktor Laas. «Sest tbc tikub harilikult ainult ühe neeru

kallale ja see haige neer eemaldatakse. Järelejäänud neer võtab oma õnnetu paarimehe funktsioonid lihtsalt üle ja sa elad edasi, nagu poleks sul kunagi olnud kaht kõnesolevat elundit. Aga ma kordan veel kord: nii kaugele ei usaldaks minna sind arstides isegi kõige suurem puupea, kuna sääraseks sammuks pole ju vähimatki põhjust.»

Tekkis jälle lühiajaline vaikus.

Ja Siimon, pühkides laubalt sinna tekkinud hirmuhigi, küsis hoopis leplikumalt:

«Ma olen sulle kogu loo puhtsüdamlikult ära rääkinud... Mis sa mulle omalt poolt soovitad?»

Doktor Laas muutus jälle kohe väga kinniseks. Ta teeskles mõtlikkust ja vastas:

«Paikene — ma ei soovita sulle enam mitte kui midagi. Kui sa mind usaldada ei suuda, oleks mul igatahes asjatu sind edasi arstida. Doktor Kondor pole kindlasti päris profaan — viska oma isiklik tarkus kus kurat ja allu ta korraldustele. Loodame, et ta sind liiga ei piina... oma kavatsetavate sisevaatlustega ja muu sellise etteruttamisega.»

Vanema venna sõnadest kõlav halastamatus ajas Siimoni taas vihale. Ja siis läbis ta ajusid veel teinegi teravmeelne mõte, leidlik ning kirgas mõte, mis üllatas teda ennastki. Valinud endale hoolikalt uue sigareti, hõljutas ta oma pikka ülakeha tasakesi edasi-tagasi ja ütles viimaks sõnahaaval, nagu otsiks ta sellele ootamatule mõttele kõige sobivamat vormi:

«Vaata, Peeter — alles pool tundi tagasi rääkisid sa praegusest sisepoliitilisest olukorrast ja väitsid, et nii sina ise kui üpris suur protsent sinu organisatsioonikaaslastest asub sellega opositsioonis peamiselt sellepärast, et... meie mehed on sellele oma aktsepti andnud. Süsteem polevat iseenesest aga kaugeltki nii halb, et teda ei võiks teistsugustes tingimustes pooldada. Kas doktor Kondori diagnoosiga pole täpselt sama lugu?»

Vanem vend küsis kulmu kortsutades:

«Kuidas — sama lugu? Vabanda... ma ei mõista sind hästi.»

Ning kallutudes veelgi enam ettepoole, katsus Siimon seletada:

«Jah, kas pole nõnda, et kui sa oleksid ise omal ajal umbes säärasele mõttele tulnud, poleks see kaugeltki nii halb ja vaimuvaene, nagu sa nüüd väidad.»

«Nii ... nii ...» pomises doktor Laas.

Korraga ajas ta enda kärmesti püsti.

Ja ilma et ta oleks midagi rohkem lisanud, virutas ta tugitoolis istuvale vennale kõigest jõust hoobi näkku.

Kui Siimon pikkade sammudega toast välja tormas, seisis ta ikka veel oma kohal, suurekasvuline, raske kehaga loom, kes näib küll koguni heatahtlikuna, kes ei jäta aga iialgi vastamata endale osaks saanud solvamist.

SEITSMES PEATÜKK

MAKS RUUFUS LAIDAB ALANDLIKKU

Siimon oli saadud kõrvakiilust niivõrd vapustatud, et ta ei teadnud esialgu sedagi, kuhu minna. Hetke jooksul läbis teda kange tahtmine üles tagasi joosta ja vennale jalutuskepiga pähe virutada, sellele lurjusele, kes oli teda nõnda teotanud. Ta pomises sõimusõnu: «Säärane spekulant, vanematesalgaja, räpane suure suuga sahkerdaja, kes heidab oma südametus kõikevõimises varju isegi oma sõpruskonnale.» Ta süda kloppis ja aeg-ajalt oli tal tunne, nagu võiks ta iga silmapilk lõdvana kokku langeda, läbi kõrvetatud koletust vihahoost, mis vapustas teda nagu raske tormilaine.

Ta hakkas pikkamisi rahulikumaks muutuma alles siis, kui ta märkas, et oli vahepeal juba kodutänavasse jõudnud. Ta peatus, katsus põske ja vaatas end vargsi taskupeeglist. Lõuapära oli kergesti tursunud, kõrv punetas, samuti ka meelekohalohk ja osa parempoolsest kulmukaarest. Kui ta hambad tugevasti vastamisi pigistas, tundis ta kuskil põrutatud luude vahel tuimi valusähvatusi. Et kõnniteed olid ikka veel kõledad ja inimtühjad, andis ta endas käärivale raevule vaba voli, sülgas ja urises kuuldavalt:

«Kuradi siga! Nagu oleksin ma talle ütelnud midagi niisugust, mis õige pole. Kind-las-ti tegi ta doktor Kondori mõtted maha ainult sellepärast, et tal endal ei jätkunud mõistust... sama sügavale näha.»

Kuna mõte kojuminekule tundus äkki vastikuna, hakkas ta kohe pikkade sammudega tuldud teed tagasi minema. Päike seisis peaaegu kesktaevas ja põletas halastamatult. Ta hakkas higistama; ta ronis järsust trepist üles Toomemäele, laialadvaliste puude alla, kus oli nagu veidi jahedam. Murul mängivad lapsed kilkasid võistu ja noored naised kirevates tänavakleitides, kes jalutasid või istusid oma meeste või armukeste kõrval, vaatasid teda loiult langetatud laugude vahelt. Kuskil taamal mängis suveorkester, tampides õhu sõlmiliseks, kuni see näis tasakesi põrisema hakkavat, nagu hiiglasuur trumm, mis häälitseb kaasa kaugusest tulevatele helidele.

Siimon tahtis parajasti mööda ülikooli juurde suunduvat kallakut teed alla minna, kui teda äkki hüüti. Esimesel hetkel pidi ta kujutlema, et see on vend Peeter, kes, järgnedes oma halvale südametunnistusele, on tulnud temalt vabandust paluma; ent silmates samas tasakesi lähemale lonkivat Maks Ruufust, taipas ta isegi säärase kujutluse suurt naiivsust. Kui sõber ta juurde jõudis, katsus ta kõigest jõust rahulikuna paista, viipas ning pomises:

«See oled sina? Mis sa siin üksi luusid?»

«Mis pagan ma siin ikka luusin... kuskil peab ju inimesepoeg oma ülejäänud tunnikesi surmama,» naeris sõber ja hakkas temaga ühes minema. «Ja sina ise? Tulid ka värsket õhku hingama? Ma tahtsin ennist sind vaatama minna, ei uskunud aga, et ma sind leian.»

«Ega olekski leidnud,» noogutas Siimon. Ja kuna Maks Ruufuse pilk paistis talle üleliia usutlevana, seletas ta kohe pikemalt: «Käisin Peetri juures lõunal. Praegu alles jõudsin sealt tagasi.»

«Nojah, tähendab, et oletasin õieti.» Ning siis see küsimus tuligi, häbistav küsimus, mida Siimon oli algusest peale oodanud: «Pagan võtaks — su üks pool nägu on teisest poolest ju hoopis paksem! Kas su hambad valutavad või oled sa hiljuti kellegagi poksinud?»

Siimon punastas, tajus aga samas äkilist vajadust

kogu lugu midagi varjamata sõbrale ära rääkida. Veidise vaikimise järel ta kogeles:

«Jah, sa ei eksi, poksisin tõesti... kellegagi. Ainult selle vahega, et... see poks oli väga ühekülgne — ma ei andnud nimelt vastu.»

Maks Ruufus jäi poolel sammul seisma. Ta heledad silmad hakkasid sätendama, ta neelatas ja ta suur kõrisõlm tegi kärme tõusuliigutuse, et kohe jälle tagasi endisele kohale vajuda. Ja ta kitsas, sügavatest joontest ümbritsetud suu oleks nagu hoopis kahvatuks tõmbunud, kui ta kohe kulmu kortsutades küsis:

«Mis? Kas keegi lõi sind?»

«Jah. Mu oma vend,» vastas Siimon.

Vaikus. Maks Ruufus vaatas nüüd nagu läbi õhukese õlikorra. Ta toetus kahe käega kepile, põrnitses Siimonile altkulmu otsa ja kordas:

«Su oma vend?»

«Jah, mu oma vend,» vastas Siimon ja jutustas kohe pikemalt: «Me läksime pisut vaidlema ja ma väitsin, et ta teeb ühe oma kolleegi arvamised nii põhjalikult maha ainult sellepärast, et ta ... ei taha oma eksimist mu haiguse suhtes tunnistada. Noh, midagi umbes niisugust... ma ei mäleta küll enam väga täpselt. Ja seal ta siis hüppaski mu juurde ja virutas mulle rusikaga.»

Maks Ruufus muigas laialt ja ütles:

«Nojah, muidugi — praegusel ajal võib ju üsna vabalt... ühele vanale soomusronglasele mööda lõugu anda. Ühele soo-mus-rong-la-se-le, jah. Pagana pihta — ta pole sind selle hoobiga mitte just paitanud, nagu näha.»

Siimon ei teadnud, kas ta peab sõbra halvustavalt kõlavate sõnade pärast haavuma või need naljaks pöörama. Ta kordas viimaks, rääkides samuti silphaaval:

«Ühele soo-mus-rong-la-se-le? Mis sa sellega mõtled?»

Maks Ruufus naeris ja lõi käega. Ta vastas:

«Õieti... mitte midagi erilist. Mulle tuli ainult meelde, et omal ajal... poolteist tosinat aastat tagasi oleks üks dessantvaguni mees säärasele aktile sootuks teisiti reageerinud. Tänapäeval me jõllitame ainult silmi ja oleme viisakalt paid, kuna me kardame skandaale, ja traavime hädaohtlikust paigast lihtsalt eemale. Muide — kas ma

olen sulle rääkinud: imelikul kombel hakkan ma nüüd, üsna oma surma eel, tundma end jälle kõigeks valmis löögimehena, ulja palgasõdurina. Sa ju mõistad mind, eks?»

Siimon vaatas teda küsiva pilguga. Ja naerdes ikka veel oma vaevukuuldavat, nagu tillukeste kübemekestena üle huulte pudenevat naeru, jätkas Maks Ruufus:

«Kas sul on veel meeles — meie ja kuperjanovlased moodustasime endi arvates nagu mingi erilise klassi. Me olime kindlad, et meile pole üldse võrdseid, veel vähem meist kangemaid. Tsiviliste me ei sallinud, teiste väeliikide sõdurid olid meie meelest rohkem naljanumbrid kui lahingusse kõlbulikud sõjamehed . . . Lõppkokkuvõttes oli meil üsna ükskõik, kellele kallale karata, peaasi, kui aga kakelda ja kedagi materdada sai. Ja just see seikleja sangari üleolekutunne on mus viimaste nädalate jooksul jälle maad võtnud. Ühesõnaga — siit läheb soomusronglane. . . kasige kõrvale ja andke talle teed! Veider, kas pole? Näib, nagu mõtleksin ma astuda oma jumala ette just sellisena, nagu me olime tol ajal — veriste kätega tapahimulised poisikesed, käsigranaadid küljel ja padrunilint üle rinna.»

Siimonil hakkas veidi nagu jube. Ta vaatas kõrvale ja pomises:

«Minevikumälestused . . . tulevad ju ikka vahel meelde. Ega's midagi. . . Ma olen paaril korral möödunud sõdurielust isegi und näinud.»

«Ojaa. . . und näinud!» hüüdis Maks Ruufus. «Kui-das mina praegu kõigest sellest und näen. . .»

Ja pistes oma kõhna kooljakäe äkki Siimoni kaenla alla, küsis ta miskipärast sosinal:

«Kas sa mäletad, vennas, lipnik Saarmast, kes üheksateistkümnenda aasta suvel ühes Läti alevikus salapärasel kombel maha lasti?»

«Jah, mäletan küll.»

«Siis. . . võin ma sulle nüüd ka tema mõrtsukat tutvustada: Maks Ruufus, soomusronglane. . .»

Ja enne kui Siimon sai end koguda ning ringi vaadata, laskis sõber ta küünarnuki jälle vabaks ja rääkis edasi:

«Nõnda küll, vanapoiss — minap see olin, kes talle

kuuli kopsu kihutas, ja ära sa mõtlegi, et ma seda tempu kunagi kahetsenud olen. Ei ... ei ole! Sest sel ajal ei lasknud üks iseteadlik löögimees end kunagi haavata. Ja ... lipnik Saarmas haavas mind. Olgu küll, et nelja silma all, aga ... siiski haavas. Mäletad — meie rong sõitis parajasti mõneks päevaks seljataha puhkusele ja samas kohas seisis ka väeosa, kus see ohvitserinolk teenis. Noh, meie poisid hakkasid öösi jooma... mina muidugi kah... Näen seda praegugi veel... väga selgesti. Kaaslased kadusid üks siia, teine sinna, ja hommiku eel kõmpisin ma jumalaüksi jaama poole. Lähen ja ... taarun ... nagu kunagi täismees. Taarun ja komistan ja kukun jälle ja tõusen jälle. Noh, nagu ikka... sa ju tead. Ja järsku kargab mulle kuskil nurga juures vastu väike prillidega lipnik. Vaatame teineteist ... ma ei mõtle muidugi tervitada ... tema on aga samuti vintis ja mäletab vist järsku oma teenistuskuid distsiplineeritud tsaariväes. Kärgib. Põrutab nagu hull. Ja mina naeran. Noh, lase käia, põkspõrnikas, ütlen. Sest ma olin heas meeleolus ja poleks eluilmaski tigedaks läinud, kui ta poleks järsku ... seda lollust teinud. Ta haaras, idioot, mul kahe sõrmega ninast kinni ja karjus, et ta tahtvat mind just sedasi kohe rongile tirida, niisugust poisilontrust, kes peab endast ei tea mida. Nojah... siis ma lasksingi. Oli võimatu mitte tabada, sest ... püstolitoru oli ta küljest vaevalt jala kaugusel. Nii. Ela hästi, vanapoiss, ma lähen tagasi muusikat kuulama!»

Ja kõhn mees tahtis kärmesti ringi pöörduda, viibutades ikka keppi, millele ta aeg-ajalt toetus.

Kuid Siimon ei lasknud teda minema. Haaranud sõbra käsivarrest kinni, hüüdis ta äkilisest kohkumisest võõra häälega:

«Armas inimene... mis sa siin räägid! See pole ju õige? Jah, eks ole, sa ainult veiderdad ja see... pole õige?»

Maks Ruufus tõsines ja kehitas õlgu:

«Lollus, lollus, ma ei mõtlegi praegu veiderdada, — jah, see olin päris tõesti mina, kelle jälgi seal aeti ja kelle süü vaesed kunksid pidid enda arvele võtma. Hahahaa! Terasest närvid, kas pole? Ja sestap ma ütlesingi sulle, et ... Noh, olgu. Muuseas ... ma olen teda

viimasel ajal korduvalt meelde tuletanud, seda rumalat kehkenpüksi, kes tahtis end veidi liiga laiaks paisutada ja viis enda sellega hauda. Täna hommikul, kui ma magama jäin, oleksime me nagu kahekesi kuskil sõjaaegses punkris istunud ja sõbralikul kombel viina joonud. Muide — see oli üldse veider unenägu, sest... isegi ärgates kippus see veel jätkuma... Ja selle üle, et ma sulle siin niisuguse jubeda saladuse avaldasin, ära, vennas, imesta. Samuti ära katsu sellele ootamatule avameelsusele jumal teab missuguseid dostojevskilikke seletusi otsida. Lollus, seda dostojevskilikkust ei ole olemas. Kogu asi seisab vaid selles, et mul pole ju põhjust enam midagi peljata. Kuu aja pärast on mu pikad jalad ilusasti välja sirutatud ja siis on mulle täiesti ükskõik, kas mind peetakse mõrtsukaks või ausaks kodanikuks. Veel kord — ela hästi, vanapoiss!... Ma kuulen, et seal üleval alustatakse praegu härra Griegi «Peer Gynti», ja ma ei taha selle kuulamisest ilma jääda. Õhtul näeme ja... räägime edasi, kui meil mõlemal juhtub parajasti vastav tuju olema.»

Ta viipas, noogutas teesklematu uljusega ja kadus vanade puude vahele, mille tumedate tüvede ümber lendlesid kuumad tuuleiilingud.

Siimon vaatas sõbrale veidi aega järele, ei tahtnud uskuda äsjakuuldud loo tõelisust, jätkas teed. See vestlus oli ta väga segaseks teinud; ta katsus meelde tuletada tolle üheksateistkümmend aastat tagasi aset leidnud mõrva üksikasju, vaatles neid, sukeldus minevikuudusse. Ta unustas kõik muu, isegi oma vanema venna, kellele ta oli alles äsja kättemaksu haudunud. Vilksatasid mööda tuttavad näod — ühisesse vagunisse suletud seltsimehed, keda ta polnud kohanud enam kunagi hiljem; katkendlikud, verised mälestuskillukesed tulid ja läksid, tulid ja läksid. Kas Maks Ruufus, see heasüdamlik noor poiss, oli siis tõesti hakkama saanud hirmsa tembuga, millest tollal üldiselt räägiti? mõtles ta. Purjus nolk läks mööda tänavat, teine purjus nolk võttis küljelt revolvri ja varsti lamas üks neist purjus nolkidest selili liivas... mõtles ta kohe mingi ootamatu närvlikkusega. Ja juba mitmendat korda paari viimase päeva jooksul haaras teda jälle hetkeline tajumus, nagu oleksid kõik ta tuttavad otsus-

tanud end ta ees korraks paljaks võtta, lühikeseks hetkeks, et ta võiks nende sisemusse vaadata.

Ta jõudis Gustav Adolfi ausamba juurde, istus tühjale pingiotsale ja hakkas suitsetama. Vaadates end jälle pihku peidetud tillukesest taskupeeglist, nägi ta kohkudes, et hoobist tabatud põsk oli veelgi enam üles tursunud. Ta mõtles jälle hirmus vihaseks saades, et sellisena ei kõlba ju ometi Aadale külla minna — ebasümmeetriline koletis, kes näib vaid naeruväärsena. Ta katsus jälle äsjaseid mälestusi silmitseda, ja kui ta liiga ereda päikese pärast laud väheks ajaks kinni pigistas, nägi ta end otsekui loendamatuiks tükkideks pudenevat: sõdur üle väljaku jooksmas, sõdur suure põllukivi varjus, sõdur oma laskeava juures, sõdur magavate seltsimeeste keskel, sõdur rünnakulärmis, sõdur käsigranaati viskamas... sõdur kedagi poomas...

Tolle viimase mälestuse juures krimpsutas Siimon jälle pahuralt nägu, tõusis, hakkas jälle minema. Raatusekell lõi neli. Kuna insener Koorese maja asus Tammeväljal, võttis ta lähemast autojaamast takso... Mõne minuti pärast oli ta juba kohal, puges läbi kitsa ukse välja ja maksis arve. Auto kihutas suure hooga minema; astunud läbi pügatud põõsakestest ümbritsetud iluaia, surus Siimon vasksele kellanupule, kuulatas teraselt, kuni suure hoone sügavusest hakkasid lähenema ruttavad sammud.

Insener Ralf Koores avas talle isiklikult. Hallipäine vanahärra vaatas nagu usutledes üle prillide, näis murelikuna ja laskis ta endast mööda. Ukse taas lukku käänanud, ulatas ta Siimonile käe ja ütles:

«Ei tahaks nagu uskudagi, et see sina oled. Kuumus kõrvetab ju nagu põrgusuus.»

«Ma tulin autoga,» vastas Siimon.

«Seda ma arvasingi, sest täna jalgsi ringi tampida on juba kangelastegu,» noogutas insener Koores.

Nad läksid läbi hämara eeskoja ja pöördusid vanahärra töötuppa. Kõrged kollased raamaturiiulid ja raske kirjutuslaud hingasid jahedust. Põrandat kattev linoleum summutas sammude kaja, tumedad tapeedid vähendasid päikesekiirte eredust. Õhus tundus kange tubaka lõhna; tasakesi hõljuvate kardinate vahelt sisse puhuv tuuleahe

liigutas suuri paberite kuhje, mida oli nähtavasti alles nüüdsama korraldatud; nahaga polsterdatud kušetil vedeles pakk ajalehti.

Tabades Siimoni pilgu suunda, ütles insener Koores nagu selleks, et külalist millestki eemale meelitada:

«Jah, paistab, et see afäär nii lihtsalt ei lahene. Seda ei saa ju nimetada enam tühiseks piiririkkumiseks — mõlemal pool võitlevad terved rügemendid ja diviisid. Hirmus asi! Varem või hiljem tekib plahvatus ja siis kestab see jälle aastaid. Mõttetu üksteise veristamine, millest on lõppkokkuvõttes kasu vaid relvi produtseerivatel suurtel haidel. Ma ei suuda ainult ühest asjast aru saada, ja nimelt Jaapani sõjaväelaste hulljulgusest. Ise nad on ometi Hiinas käsist ja jalust seotud — määratu maa-ala hajutab nad laiali — aga siiski ei hooli nad mitte millestki ja otsivad aina uusi seiklusi. Istu, palun!»

Siimon laskus nahksesse klubitooli, paistetanud põsk varju pööratud. Ta katsus jälle kiiresti meelde tuletada mõnd kohvikus kuuldud arvamist, et vanahärraga väärikalt vestlusse astuda. Pagan võtaks, mis lähevad küll inimestele korda säärased kaugel toimuvad asjad, nagu on seda Hispaania kodusõda, nagu oli seda Austria ühendamine Saksamaaga ja nagu on seda käesoleval silmapilgul venelaste ja jaapanlaste jõukatsumine kuskil seal Mongoolia liivaküngaste vahel! mõtles ta. Äkki meenus talle üks hiljutikuuldud vaidlus, milles esinevad väited ja vastuväited olid talle tahtmatult kõrvu kumisema jäänud. Ja mõtlikkust teeseldes ütles ta pikkamisi:

«Kui käesolevat olukorda põhjalikumalt analüüsida, siis paistab küll, nagu peaks kuskil peituma mingi varjatud tagamõte. Sest on ju raske kujutleda, et kõik sünnib vaid ajutisest vaimustusest ja sellest vaimustusest olenevast kontrollimatusest. Kas pole näiteks nõnda, et Jaapani ülemjuhatus aimab juba katastroofi ja teeb katset tulepesa laiali paisata? Sõja korral Venemaaga oleks hoopis kergem varjata oma häbistavat sissekukkumist Hiinas, ja ühtlasi ka. . .»

«Nii? Kas neil siis Hiinas juba nõnda räbalasti läheb? Ajalehtedes ei seisa küll mitte midagi niisugust,» ütles insener Koores.

Siimon püüdis ikka kramplikult midagi päästvat mee-

nutada, midagi, mis ta oli samuti kuulnud koguni juhuslikult. Kuid ta pea ei andnud sinna kogutud tarkusi täna välja ja ta ütles vaid:

«Noh ... esialgu ehk mitte. Aga on ju päris kindel, et varem või hiljem on nad endiga... läbi. Peale selle võiks nimetada veel teisigi põhjusi, mis ei pruugi muidugi õiged olla. Kas tal, see tähendab Jaapanil — poleks üldises madinas palju kergem profiiti lõigata kui praegu, mil ta on kogu maailma tähelepanu keskpunktiks? Jah. Ja kolmandaks: kas meie naaber-hiid ei leia praegu kõige parajama silmapilgu olevat jaapanlaste kaela käänamiseks, sest ta peaks ju teadma, et kui mitte täna, siis homme tuleb tal sõjakate samuraidega niikuinii rinnad kokku pista.»

«Jah... tont sellest kõigest aru saab...» venitas insener Koores.

Ja kuna Siimonil polnud tagavaraks enam ühtki võõrast tarkust, tekkis tuppa lühiajaline vaikus, mida segas vaid madalate rindade all kannatava hallipäise härrastaadi tasane hingamiskahin.

Kui too igav vaikus ikka veel lõppeda ei tahtnud, tõusis Siimon ja ütles:

«Ma tulin õieti selleks, et Aadaga ühe kui teise asja üle läbi rääkida. Kas ta on üleval oma toas?»

«Ei, ta on aias,» vastas insener Koores. Siis aga näis talle midagi meelde tulevat ja ta lisas naerdes: «Advokaat Soodla tuli paar tundi tagasi siia. Ma tegin viimaks näo, nagu kavatseksin magama heita, ja siis ta kleepis enda naistele külge. Parajasti, kui ma võrgus lamasin, jutustas ta midagi uutest sügismoodidest.»

«Jajah, vaata ikka,» pomises Siimon ja katsus asjatult lõbusana näida.

Kui ta oli juba ukse juurde jõudnud, hüüdis vanahärra talle järele:

«Mulle paistis, nagu oleks see kõiketeadja ka sinu kohta mõnesuguseid üksikasju esitanud. Ebapuhta südametunnistuse korral ole igatahes ettevaatlik.»

KURBMÄNG SUVISES AIAS

Minnes läbi söögitoa, mille tumerohelised kuldtriipudega tapeedid mõjusid peale tänavatel valitsevat päikesepaistet väga süngetena, oli Siimonil tunne, nagu peaks temaga täna veel midagi juhtuma. Nõnda siis on see libe advokaat enda siiagi vedanud, see kahjurõõmus vurle, kes on vist otsuseks teinud teda lõplikult hulluks ajada. Ja nende pahurate mõtetega astus ta tulikuumale rõdule, kus oli hiljuti istutud, kuna laual oli vaas punaste sõstardega ja koogitaldrikud tillukeste hõbelusikategа.

Uks aeda seisis pärani. Siimon peatus ülemisel trepiastmel, toetus käsipuule ja vaatas ringi. Kustki valmiva vilja all küüru tõmbunud õunapuude tagant kostis tasast kõnekõminat. Tuules värisevas lehestikus hõljus suurte kobaratena raskesti punetavaid kirsse. Vabarnad, mis kasvasid mööda aiaveert, moodustasid nagu paksu pehme müüri, mille sisemusest tõusis aeg-ajalt üles vidistavaid linde.

Püüdes varjata oma tärkavast kiivusest tekkinud rahutust, hakkas Siimon edasi minema mööda laia liivaga kaetud teed, mille muutsid laiguliseks puude tihedad var-

jud. Ta katsus muretult vilistada, takerdus aga juba esimeste nootide juures. Jälle kuuldus eemalt aiasügavusest tasast kõneкõminat, mida katkestas aeg-ajalt talle nii tuttav itsitav naer.

Seltskond asus lehtlast veidi vasakul, lagedal muruplatsil, mida ümbritsesid varju pakkuvad sirelipuhmad. Hoolikalt laiali laotatud vaibal istus vanaproua Koores — paks, umbes kuuekümne-aastane daam — ja sõi hernekaunu. Tal olid hallid juuksed nagu ta mehelgi. Ümber ta tedretähnilise lühikese kaela sädeles jäme kuldkett, mis kadus kleidikaelusesse. Ehkki halastamatu aeg oli võtnud talt juba ammu kogu tema endise ilu, mõjus ta siiski väga imposantsena — tumepruunide silmadega suurt kasvu naine, praegugi veel meeldidatahtva ilmega, ent seda külmem kogu käitumises. Ta oli suvesid veetnud Krimmis, Itaalias ja Lõuna-Prantsusmaal, ja et ta ise ei armastanud kunagi neist reisidest rääkida, siis rääkisid neist peamiselt tema kadetsevad tuttavad.

Aada pikutas emast pisut kaugemal, oli näo vastu päikest pööranud ja varjas silmi laubale tõstetud kätega. Tema hooletuseni ulatuvas rauguses oli midagi ebakõlalist, midagi, mis tundus Siimonile tehtuna. Ta kõvad väikesed rinnad värisesid südametuksetest ja ta jalad olid läbi õhukese suvekleidi nähtavad kuni niueteni. Ta sääred olid paljad. Ja ta piklik, isalt päritud lõug liikus aeg-ajalt üles-alla, just nagu valmistuks ta midagi hammustama, ehkki tal polnud praegu suus isegi temale nii lahutamatuks muutunud kasteheinakõrrekest.

Kuid kõige kauem peatusid Siimoni silmad kolmandal aiasviibijal, advokaat Soodlal, sellel neetud keelekandjal. Väike mees istus ta poole küljega. Ta nägi tema madalat nösinina, ta lihavusele kalduvaid lõuapärasid, tema tömpi kaela, mis meenutas valgeks hööveldatud puupakku. Ta oli oma lühikesed jalad õieli sirutanud, ja et sirelipõõsaste vari oli temast pikkamisi kõrvale nihkumas, pühkis ta kogu aeg üle oma laiade juuste, mis lendlesid uljalt edasi-tagasi nagu sõjaka kuke suletutid. Nähtavasti oli tal parajasti pooleli mingi huvitav looke, sest mõlemad daamid kuulasid teda tähelepanelikult.

Siimon oleks meelsasti teada tahtnud, kas see väike lurjus ei räägi ehk praegugi temast. Ta jäi proua Koorese

selja taha seisma ja peatas isegi hingamise. Ent samal hetkel hakkas Aada end tasapisi külili käänama, otsides nähtavasti paremat asendit, ja kartes tabatud saada, katsus Siimon uljast reipust näidelda, viipas käega ning hüüdis:

«Tere, härrased! Nauditakse toredat jumalailmakest, nagu näha.»

Proua Koores vaatas üle õla ja noogutas.

«See olete ju teie! Jah, tere,» ütles ta väärikalt.

Aada oli vahepeal suure hooga istuli tõusnud, taltus aga äkitselt ja kogeles vaid:

«Jah . . . see on ju Siimon.»

Vaikus. Siimon suudles proua Koorese kätt, pigistas oma tulevase naise loide sõrmi ja langetas paar lauset juba nädalaid kestnud tapva kuumuse kohta. Kuid ta sõnad jäid nagu abitult lebama ja kellelgi polnud tahtmist neid üles noppida, — õhus hõljus mingi varjatud pinge, mida ei suutnud hajutada isegi kõigi kolme naeratavad näod. Alles siis, kui Aada tahtis nähtavasti midagi küsida või millestki kõnelema hakata, silitades ise oma äkki värisema hakanud suunurki, pidas proua Koores vajalikuks lausuda:

«Näib küll, et juuli ja august püsivad mõlemad ilusad. Kahju, et me pidime liiga vara tagasi linna tulema. Praegu oleks maal lausa jum-ma-lik.»

«Jaa-ah, päevad on nagu pärlid, armuline proua!» hüüdis Joosep Soodla pateetiliselt.

«Kuhugi pansioni võiksime me siiski veel paariks nädalaks minna, meie, naised, kuid Aada tahab kangesti linnas olla ja üksi sõita pole mul ka isu . . .» ütles proua Koores.

«Ema! Sa eksid! Ma just . . . igatsen siit eemale!» hüüdis Aada ja vaatas ikka veel püsti seisvast Siimonist mööda.

«Nii? Kas ma siis tõesti eksisin?» küsis ema endamisi naeratades.

Joosep Soodla noogutas ja hüüdis õõnsalt:

«Preili teeks kindlasti halvasti, kui ta praegused imeilusad ilmad kasutamata jätaks. Iga hingetõmme maal — see on selge ja puhas tervis. Nurmed lõhnavad, metsad lõhnavad, kõik . . . kõik . . . lõhnab! Iga kord, kui ma

jälle mõneks ajaks linna kivikastist välja pääsen . . . oma tallu . . . on mul tunne, nagu sõidaksin ma otsejoones paradiisi. Ja linnas samal ajal, armuline preili? Tolm, kohutav bensiinilõhn, mürin ja põrin, nagu liikumatu saunaleil lahtise kerise kohal . . . ! Muidugi — teatavates tingimustes pole midagi parata . . . Need aga, kes pole siia kinni seotud oma otseste kutsehuvide tõttu, lennaku viimseni. Nii naised kui lapsed, nii terved kui põdurad! Issand jumal ei ole loonud ühtki linna, need on kindlasti kuradi kätetöö. Issand jumal lõi oma elustava sõnaga maa ja selle suured võlud.»

Siimon asetas keharaskuse ühelt jalalt teisele ega teadnud endiselt, kas istuda või seista edasi. Ta hakkas kirglikult ootama, et tüdruk talle ometi viimaks otsa vaataks, ja seadis enda kõige sobivamasse poosi. Ta nägi ilukõnet pidava advokaadi pilku korduvalt üle oma tulevase naise murule sirutatud keha libisevat ja korraga tekkis tas kujutelm, nagu võiksid selle vastiku inimese silmad näha isegi läbi rõivaste.

Ta süda hakkas veelgi enam valutama. Ja ta pidi end vägisi vaos hoidma, kui ta viimaks ütles:

«See kõik on õige. Aga kui olla harjunud, siis võib leppida ka suvise linnasolemisega. Mina näiteks pole tänavu jalgagi Emajõe luhast kaugemale saanud ja ma polegi . . . just eriti otsas.»

«Kas tõesti?! Ja te ei kavatse nüüdki, kus te puhkuse saite, kuhugi sõita?» küsis proua Koores.

«Mitte kuhugi. August on algamas — varsti on niikuinii sügis käes,» ütles Siimon. Ja märgates nagu kuidagi luurava alateadvuse kaasabil, et näilisele lahkusele vaatamata kannab vana daam tema vastu mingit seletamatut pahameelt, sai ta äkki tagasi kogu oma edasitungiva jonnakuse, otsustas lõpuni minna ja küsis rahuliku galantsusega: «Kas ma võiksin ehk silmapilguks teie juurde istuda?»

«Ojaa . . . palun! Ja muidugi! Enesestki mõista!» hüüdis proua Koores.

Aada tõstis jälle käed varjuks otsaesisele, neelatas ja ütles:

«Jah, sa pole tõesti . . . just eriti otsas. Aga küllap vist sellepärast, et sa ei . . . noruta. Sul on siin linnas väga

lõbus elada, ja kui inimesel lõbus elada on, siis ei märka ta igavust ega muidki ebamugavusi.»

Siimon polnud küllalt teravmeelne, et taibata, mis võis sääraste sõnade põhjuseks olla. Kuid üht asja taipas ta siiski, ja nimelt seda, et ta peale polnud pahane mitte üksi proua Koores, vaid ka Aada. Ta katsus sõrmeotstega üha kangemini hõõguma hakkavat põske, naeratas ja küsis:

«Ma ei norutavat? Seda muidugi. Aga et mul siin kuivas ja tulises linnas just väga l õ b u s elada oleks, seda ma pole siiani märganud. Mis sa selle l õ b u s a elamise all õieti mõtled?»

«Oh, Aada naljatab!» hüüdis proua Koores, muutis nüüd taktikat ja oleks nagu tahtnud Siimonit oma kaitse alla võtta.

«Mis lõbusa elamise all siis ikka mõeldakse!» hüüdis tüdruk.

Siimon aimas hämaralt hädaohu lähenemist ja seadis enda kaitsele. Kuid ebamugavusetunne kasvas tas samal ajal üha suuremaks. Ta vaatas kiiresti oma küüsi silmitseva advokaadi poole ja arvas selle suunurkades näha võivat uudishimuliku ootuse pingutatud ilmet. Ja püüdes üha edasi naeratada, istus ta pruudi jalgade juurde murule, varjas ikka hoolikalt oma tursunud näopoolt ja ütles viimaks:

«Mu päevakava on täpselt järgmine: hommikul umbes poole kaheksa ajal tulen ma voodist välja, pesen ennast ja einestan pisut; veidi enne poolt üheksat hakkan ma minema; väike luusimine Toomemäel, paar sigaretti kuskil varjulisel pingil ja — panka. Ronin oma pukile ja tõusen sealt ainult vahel harva, et mõnd väga kiiret paberit juhatusetuppa viia. Töö kuni kella kaheni ja siis — lõunastama. Tavaliselt teen ma seda kuskil üsna harilikus kohakeses, kodus, vahel sekka astun aga ka kõrtsi sisse, sest seal toidetakse veidi paremini. Kella viieni, vahel ka kuueni pikutan ma kas sohval või kušetil ja peale selle . . . tulen ma sulle järele, et minna kinno, kohvikusse või kuhugi jalutama. Nii. See oleks kõik. Too viimasena nimetatud päevaosa on tõesti lõbus, mis aga ülejäänusse puutub, siis . . .»

«Oo, te näite ju peaaegu tunniplaani järgi elavat!»

hüüdis proua Koores, tehes seda ilmselt vaid selleks, et tähelepanu endale tõmmata.

Aada aga ütles kärmesti:

«Jah . . . Meie kinoskäik, kohvikusistumine või jalutamine kestab kõige enam kümne või poole üheteistkümneni. Mis tuleb sealt edasi . . . ?»

Proua Koores punastas ja ütles:

«Öösi loomulikult magatakse. Ja arvatavasti läheb härra Laas mõnikord ka kõrtsi . . . oma ametivendadega ja vanade ülikoolisõpradega. Isegi meie isa teeb ju vahel selliseid kõrvalehüppeid.»

«Nagu eile?» küsis Aada.

«Eile?» kordas Siimon ja vaatas jälle kõõrdi koolivenna poole.

Vaikus. Proua Koores ütles, avades uut hernekauna:

«Jah, õige, mul oli see juba hoopis meelest läinud — teil olevat eile õnnesoovijad käinud. Minu väimees ja teised teie . . . tuttavad.»

Advokaat Soodla otsustas nüüd, et ta peab ka omalt poolt midagi seletada katsuma. Ta oli jälle kord sisse kukkunud, aga see sissekukkumine näis talle nagu harilikult lõbu valmistavat. Kehitades end paremini istuma, tõmbas ta teise jala kõveraks, silitas seda ettevaatlikult ja ütles:

«Ma jutustasin nimelt meie auväärt daamidele, kui ilusasti sa meid vastu võtsid. Ja ometi ei teadnud härra Laas meie tulekut üldse oodata . . . nagu ma vist juba nimetasin. Proua Kaarma olevat talle helistanud alles paar tundi enne seltskonna kohalejõudmist. Viina ja suupisteid jätkus siiski kuni hilise ööni ja isegi nii suurel hulgal, et Mark Anton ja vana hea Harri said end üsna korralikult täis võtta. Hahahaa! Kõige selle juures oli nii palju hubast koomikat, et ma . . . naersin veel kaua aega tagantjärele. Ainuke häda oli . . . nagu ma teile vist samuti nimetasin . . . nende kahega, sest pärast hakkasid nad . . . noh . . . märatsema. Muuseas — kuidas see tüli teil õieti juhtus? Ma ajasin parajasti doktor Goldmanniga juttu ega pannud selle algust tähele. Kas vana Harri ei hakanud juba siis vimma võtma, kui sa proua Jutale oma töötoas peavalupulbrit andsid . . .?»

Proua Koores noogutas ja ruttas seletama:

«Jah, see on meie inimeste juures kõige tavalisem puudus — iga kord, kui meil külalised käivad, olen ma vähemalt pool nädalat tagantjärele haige. Tänapäeval, mil isegi noored tütarlapsed on suitsetama õppinud, on asi lausa hull.»

«Kõige parem ja targem on siis tõesti pulbreid kodus hoida,» ütles Aada ja naeris jälle teeseldud lõbususega.

«Igaühe juures ei aita ju need pulbridki midagi,» arvas proua Koores. «Kuid vahel on neist kindlasti kasu — seda ei saa salata.»

Ja advokaat Soodla ütles:

«Noh, härra Kaarma oli oma eilsete tempude pärast täna... otse pisaraid valamas. Kujutage ainult ette — inimene ei julge enam oma parimale sõbrale nägu näidata ja saadab enda asemel... oma naise. Hahahaa! Aga arvatavasti kulus säärane õpetus talle nagu marjaks silma: järgmisel korral oskab ta end rohkem vaos hoida. Armuline proua, te oleksite pidanud ta nägu nägema, kui ma ta peaaegu vägisi trepist üles talutasin ja ise... teise parlamentaarina Siimoni juurde sisse murdsin. Proua Juta oli oma viskiklaasikese taga kindlasti sama löödud nagu ta mees väljas koridoris. Kas sa andsid talle ta sigadused andeks? Ma oleksin meelsasti ka omaltki poolt veel mõne kaitsva sõna lausunud, aga... kahjuks polnud mul enam aega.»

Siimon istus nagu sütel. Ta mõtles närvlikult rohtu kitkudes, et arvatavasti tahetakse talle praegu tasuda tema hommikuse käitumise pärast. Taipamata ise oma sõnade kohatust, ütles ta kogeleva häälega, mis ähvardas iga silmapilk kurku kinni jääda:

«Nii? Sul ei olnud siis enam aega? Seega toimetasin ma su ukse taha päris parajal momendil... nagu nüüd välja tuleb.»

«Ukse taha? Minu? Sa toimetasid minu ukse taha? Aga millal, palun?» küsis advokaat Soodla. «Armas sõber, sa ajad mu vist tõesti kellegi teisega segi. Sul polnud ju selleks mahtigi, sest just sel ajal, kui sa härra Kaarmat tuppa kutsusid, lipsasin ma vargsi minema. Hahahaa! Ma ei tea, kas sa tahtsid nüüd mu kulul naljatada või... on sul tõesti midagi segi läinud.»

«Muidugi tahtis härra Laas ainult naljatada, sest nii-

suguse teoga ei saaks ta iialgi hakkama!» hüüdis proua Koores ja muutus samuti silmanähtavalt ärevaks.

Tekkis jälle väga pikk ja piinlik vaikus. Aada lebas ikka kuidagi liikumatult, kogu sihvakas keha välja sirutatud ja vaheliti asetatud sõrmed laubale toetatud. Aegajalt nihutas ta oma vigast jalga mööda muru edasi-tagasi. Ja Siimonile paistis korraga, nagu võiks tüdruk iga silmapilk liiga suure erutuse pärast nutma hakata. Proua Koores avas veel ühe hernekauna, kuid viskas selle kohe tagasi korvi. Kuivast mullast kerkiv kuumus muutus järjest raskemaks.

Siimon tõusis viimaks ja ütles:

«Aada ... ma tahaksin sinuga pisut juttu ajada. Proua Koores ... kui te ehk lubaksite ...»

«Oo, muidugi! Palun, palun. Kallis laps, sa võiksid päris tõesti väheks ajaks kuhugi jahedamasse kohta minna. Näiteks — oma tuppa.»

«Ei, ei, ei ... andke andeks, et ma segan!» hüüdis advokaat Soodla. «Ma olen juba küllalt teie kallist pühapäeva raisanud: on aeg, ma hakkan astuma. Ja loodetavasti näen ma armulisi daame juba mõne tunni pärast?»

«Oojaa, seda küll!» noogutas proua Koores.

Siimon ootas kärsitult rivaali lahkumist.

Ent just sel hetkel, kui väike advokaat oli juba tõusmas, ajas Aada enda istuli, naeratas ja ütles:

«Härra Soodla — kuhu te nüüd ruttate? Te ju ütlesite alles pool tundi tagasi, et olete kogu õhtupooliku täiesti vaba, ja ma tahaksin nii kangesti, et te oma — kuigi ehk naljatades antud — lubaduse täidate ja minuga ühes kinno tulete. Mammi, sa oled ju näinud «Maria Walewskat»? Kõik mu tuttavad ülistavad seda filmi otse taevani. Siimon, paikene, kas sa ei või oma juttu siinsamas ära rääkida? Muidu härra Soodla mõtlebki viimaks, nagu tahaksime me temast lahti saada. Jah, eks ole, Siimon?»

«Aga ... armuline preili ...!» hüüdis väike advokaat ja jõllitas siiras üllatuses oma veidi pungituvaid silmi.

«Aada! Niisuguse ilmaga ei lähe ometi ükski mõistlik inimene kinno ... ennast tapma ... See ... see oleks lausa ... kergemeelsus ...» kogeles proua Koores.

«Ei! Ma tahan!» ütles tüdruk kangekaelselt.

Siimon naeratas kõveralt. Ta tundis loomusunniliselt,

et ta on siin praegu täiesti üleliigne ja et olukord võib soodsalt laheneda ainult siis, kui ta samuti külmaks ning kindlaks jääb. Ta suutis näiliselt koguni rahulikuks jääda, asetas jalutuskepi käevangu ja sõnas usutava sõbralikkusega:

«Hästi! Minu jutuga pole tõepoolest mingisugust kiiret. Pealegi olen ma seda «Maria Walewskat» kord juba näinud ja arvan, et see tõesti vaatamist väärib. Ma oleksin härra Soodlale väga tänulik, kui ta sulle paariks tunniks oma seltskonda ei keela. Õhtul tulen ma siit muidugi läbi. Nüüd ma aga läheksin ja vestleksin veidi vanahärra Koorese endaga.»

Ta jättis jumalaga ja lahkus aiast, ei läinud aga siiski majja, vaid suundus otse läbi jalgvärava tänavale.

K O L M A S   J A G U

ARMUKADEDUS JA HÄBI

SIIMON KAOTAB TASAKAALU

Hiljem ei suutnud Siimon kunagi päris selgesti meelde tuletada, kuidas ta oli linna tagasi jõudnud. Tee mööda kallakuid tänavaid kulges nagu läbi halva unenäo, ja ainus asi, mis mõneks ajaks kuidagi armetult rippudes ta teadvuse pinnakonarustele peatuma jäi, oli Pauluse kiriku jämedahäälse kella kumin, ehkki ka see näis sündivat temas endas. Kui ta viimaks tühjale Raekojaplatsile jõudis, oli tal tunne, nagu oleks ta välja pääsenud väga pikast ning helevalgest ruumist, mille halastamatu kiirgamine rõhus teda veel praegugi.

Irooniline enesekindlus, mis tegi ta alguses reipaks ning üleolevaks, oli nüüd ammugi kadunud. Ta ei lootnud enam, et Aada juba varsti oma tempu kahetseb, temalt alandlikult lepitust otsib ega mõtle üldse väikese advokaadiga kinno minna ja selle rumalat lobisemist kuulata. Armukadedus, mida ta oli oletanud alles äsja tüdruku juures, oli äkki välguna tema enda hinge sisse löönud, jäädes sinna hõljuma nagu rohekas sooaur.

Ta hulkus kaua ühegi eesmärgita, pikkade nõtkete sammudega läbi tulikuumade tänavate, märkas vaid ebamääraselt enda ümber valitsevat keskpäevast tühjust. Ta

ütles endale pominal, et ta peaks kiiresti-kiiresti tagasi minema ja tüütavale advokaadile otsustavalt kallale sööstma; teadis aga samal ajal, et ta midagi säärast ei tee, ja läks edasi. Paljas juulipäike, mis kõrvetas teda otse kuklasse, pani pea valutama, muutes mõtted veelgi segasemaks.

Vähe hiljem leidis ta enda seisvat sama mööblikaupluse vitriini ees, kust ta oli alles mõni kuu tagasi tellinud oma uhkustava korterisisustuse. Äkki meenus talle võlasumma, mille katteks ta oli andnud umbusklikule tislerile insener Koorese poolt žireeritud veksleid, kindlas teadmises, et ta ostab need välja Aada kaasavararahaga. Jah, tollesama madala laua juures olid nad istunud ja katalooge sirvinud, tema ja tüdruk, sõbralikult vaieldes ja siiski viimaks üksmeelselt kokku leppides! Asjatu raiskamine, asjatu pillamine! mõtles ta tasakaalutult. Suur valge rõivakapp, mille ukses asuvas peeglis ta silmas end järsku jalust kuni peani, oleks talle nagu pilgutama hakanud. Ja hammustades endale valusasti huulde, pistis ta jälle suure hooga minema, märkamata suunda, mis viis ta lõpuks kodutänavasse.

Ta avas ukse, peaaegu hüppas eeskotta, läks kabinetti ja istus kušetile. Jalaninad abitult koos ja põlved püsti, hakkas ta end tasakesi õõtsutama — edasi-tagasi, edasi-tagasi, ikka edasi-tagasi. Higi voolas tast ojadena, särk kleepus ihule. Jalutuskepp, mille ta oli tooli najale asetanud, kaotas tasakaalu ja kukkus kõverikuga vastu raamaturiiuli klaasust, ehmatades teda oma kolinaga.

Korraga helises telefon. Ta kargas kärmesti püsti, komistas vastu vaibaserva ja haaras kuuldetoru. Raugeks tegev lootus uhas tast üle nagu leige lainetus, pannes ta südame tõtates taguma. Ta nõjatas käe kirjutuslaua jahedale plaadile ja hüüdis:

«Jah, kuulen.»

Vaikus.

«Jah, kuu-len!» kordas Siimon.

Telefon vastas jämeda mehehäälega:

«Kas sina oled, Rein?»

«Mis . . . kurat . . . siin pole mingisugust Reinu!» karjus Siimon, ei lõpetanud aga siiski kuulamist, kuna ta näis ikka veel midagi ootavat.

Ja hetkelise vaikuse järel uriseti kaugusest:

«Mu härra ... ärge märatsege ... Keskjaam, sinder, on andnud vale ühenduse.»

Siimon irvitas mõttetult, surus kübara üle silmade ja ruttas jälle minema. Kogu maailm koosnes nüüd vaid viirastuslikkudest katketest, mis olid nagu kuskil kaugemal asuvast tervikust vägivaldselt esile hüpanud, kuidagi veidralt kerakujulisena tunduvast närivast valust naba ja puusakondi vahelises ruumis. Kell lõi pool viis. Üks suur veoauto sõitis tast mööda, kiskudes oma paksude tagaratastega õhku helehalle tolmupilvi, mis lõhnasid ikka kuiva lubja järele.

Jõudnud kino ette, kus ta oli talvel Napoleoni ja krahvinna Walewska armastusromaani vaadanud, läbis Siimonit äkiline kavatsus siia ootama jääda. Jah, nad peaksid varsti välja tulema, mõtles ta, ja iga kord, kui mõni paar kohutavalt laiana paistvast hallist trepist alla astus, tõmbus ta kartlikult nurga varju. Kõik pikakasvulised naised meenutasid talle Aadat ja lühikesed ning paksud mehed advokaat Soodlat. Ja ikka: ta käis edasi-tagasi ja minutid läksid; ta käis edasi-tagasi ja minutid läksid; ta käis edasi-tagasi ja minutid läksid. Kui keegi tuttav viimaks tast õlgkübarat kergitades mööda ruttas, peatas ta selle, katsus naeratada ja küsis:

«Noh ... kas maksis vaatamist?»

«Tahate ka sisse minna? Ei, ma ei soovita!» vastas mees tusaselt, pühkides end kirju taskurätiga.

«Tõesti? Ometi, ma olen kuulnud, et ...» pomises Siimon.

«Praht!» ütles mees.

«Boyer ja Garbo — see peaks ju ülihea kombinatsioon olema,» ütles Siimon vähese vaikimise järel, kuna talle paistis, nagu oleks teine teda tähelepanelikult vaatama jäänud.

Ja ta oli kohkumisest peaaegu ümber kukkumas, kui talle kohe vastati:

«Boyer ja Garbo? Ohoo, te eksite, sõber! Boyer ja Garbo esinevad ju hoopis teises kohas, ja t o d a filmi ma soovitan tõesti. Aga see siin — pr-r-raht! Lihtsalt — viiestkümnest sendist hakkab tagantjärele kahju.»

«Siin . . . siin . . . on siis midagi muud?» küsis Siimon, niisutades keelega järsku kuivaks muutunud huuli.

«Siin? Siin on praht!» ütles mees jälle.

Siimon jättis kiiresti jumalaga ja traavis jälle minema. Teadmine, et ta oli eksinud, täitis ta hinge vaeva valmistava piinlikkusetundega. Ta lõi kepiotsaga nii tugevasti vastu sillutisekive, et ta enda käed sellest lakkamatust põrutusest valutama hakkasid. Kuid selle asemel, et õiges kohas ootama jääda, ruttas ta nüüd postkontorisse, puges kohalikkude kõnede kabiini ja helistas välja insener Koorese numbri. Kuni keskjaamast kästi raha automaati lasta, peatas ta isegi hingamise. Ja kui madal ning vaikne naisehääl kohe seejärel ta väljakutsele vastas, hüüdis ta kangesti närvitsedes:

«Aada, kas see oled sina?»

«Vabandage?»

«Kas see oled sina, Aada?»

«Ei. Keda te soovite?»

Siimon pühkis värisevate sõrmedega üle lauba ja kogeles:

«Siin kõneleb . . . direktor Laas. Kas Aada on juba ära läinud?»

«Ahaa, Siimon!» hüüdis telefonitoru. «Andke andeks, et ma teid kohe ära ei tundnud. Jah, Aada lahkus kodunt kohe pärast teid. Muuseas — kas üks mehine mees tohib nii kergesti haavuda, eriti veel siis, kui ta on tõesti teatud inimese ees . . . p i s u t süüdi?»

«Näete . . . ma . . .» ütles Siimon.

Telefonitoru katkestas teda ja piiksus:

«Jah, see on ju arusaadav ja mina isiklikult ei imesta põrmugi. Kuid te oleksite pidanud siia jääma ja ise meile kõigest jutustama: oma sõbra juuresolekul, et ta väiteid väärikalt ümber lükata. Teie aga tõmbate selle asemel selja kangeks ja kaote lahinguväljalt. Rahutuseks pole loomulikult mingisugust põhjust, sest mu tütar on arukas inimene ja taipab varsti, et seisukord pole kaugeltki nii katastroofiline, nagu ta paistis ennist kujutlevat. Kust te kõnelete?»

«Oma korterist,» valetas Siimon, ilma et ta oleks isegi teadnud, miks ta seda tegi.

Ja telefonitorust kostis kerget irooniat:

«Nii? See on ju tore. Kui teil aega on, võiksite te siia tulla. Mu mees juba imestaski, et te ei läinud hiljem enam temaga vestlema. Te ju teate — ajad on pinevad ja igal mõistlikul mehel peab praegu olema keegi, kellega võistu saaks ta nende üle mõtteid mõlgutada. Tulete, eks?»

«Mul on veel üht-teist teha ...» vabandas Siimon ning jätkas kohe: «Jah, ma loodan, et ta tõesti mu peale ei vihasta. Ma ju tean küll, et ma olen ta ees suur süüdlane, aga ... Ma tahaksin teile heameelega rääkida, kuidas see eilne halb lugu õieti oli ja miks ma seda salgasin. Siis te võiksite talle ... seda edasi ütelda.»

Telefonitoru näis pisut aega mõtlevat ja vastas siis viivitades:

«Ma ei tea ... Kas poleks siiski parem, kui te ise ...?»

«Arvate? Aga ma kardan, et ta ei taha mind üldse enam kuulata,» kahtles Siimon.

«Ärge rääkige rumalusi!» hüüti kaugusest. «Asi pole pooltki nii traagiline, nagu te näite kujutlevat. Kui teie meeleolu pole käesoleval silmapilgul just eriti sobiv sellisteks õiendusteks, võiksite vajaliku selgituse andmise ka väga hästi õhtuks jätta.»

«Ma ... ma ... mõtlen tõesti ... et ...» pomises Siimon.

Veidi hiljem tagasi tänavale astunud, tundis ta veelgi suuremat erutust. Ta meeleolu oli juba liiga pinev, et vanaproua lohutussõnadest vajalikku troosti leida. Sest kuigi ta polnud seda endale öelnud, oli ta siiski tasapisi lootnud, et Aada pole advokaat Soodlaga ühes läinud; et ta istub ikka veel aias; et ta ootab teda ja tunneb ta järele nagu harilikult igatsust. Äkki hirmutada saanud inimese arg kindlusetus kasvas tas laviinina — kohutav vaev, mis surus teda nagu kivirank. Ja et neid kõledaid hirmuhooge, mis ta hinges aeg-ajalt tekkisid, millegagi hajutada, pöördus ta sisse kõrvaltänavas asuvasse kohvikusse, mille hämarate eestubade jahedus hakkas teda tõesti pisut karastama.

Kepi ja kübara garderoobi jätnud, otsis ta hästi vaikse nurgakese, surus küünarnukid vastu lauaklaasi. Ja kohe hakkasid mälestused teda ründama. Ta nägi veel kord hiljutist inetut kokkupõrget vanema vennaga, jõhkrat episoodi, mis oli teda sügavasti tabanud; ta nägi rohelist

äärelinnaaeda ja kolme murul lebajat: Aadat, valgete juustega vanaprouat ja seda neetud advokaati, kes oli enda äkki talle risti jalgu poetanud; ja lõpuks nägi ta kättemaksuhimulist tüdrukut end sellest lurjusest isegi suudelda laskvat, projektsiooniaparaadi vaikse surina saatel, mis võis pahatihti mõjuda saatuslikult raugestavalt ja mõistust tumestavalt.

Ta hingas kuuldavalt läbi hammaste ja nõksatas sirgu. Ta tahtis tõusta ja jälle kuhugi minna, jäi aga siiski istuma, sest ettekandja tuli laua juurde, et oodata tellimist. Tundes suu ümber kerget kangestust, ütles ta pisut kumedalt:

«Palun tooge mulle klaas morssi.»

«Jääga?» küsis tüdruk.

«Jah, jääga,» noogutas Siimon ja vaatas jälle vastu punast lauaklaasi.

Ettekandja oli juba lahkumas, näis aga samas midagi meelde tuletavat. Ta pöördus tagasi ja ütles:

«Härra Laas ... keegi helistas teile.»

«Millal?» küsis Siimon ärevalt.

«Just silmapilk enne teie tulekut,» vastas tüdruk.

«Nüüd ... nüüd ... see on kindlasti t e m a ...» mõtles Siimon, ja ruttas pikkade sammudega aparaadi juurde.

Ta võttis jälle ühenduse insener Koorese korteriga. Ja telefonitoru vastas nobedasti:

«Jah, 1—97 kuuleb.»

See oli vanahärra ise oma kõrge kurguhäälega.

Siimon ütles, toetudes õlaga vastu õhukest laudseina:

«Vabanda, et ma sind segasin. Kas Aada on ... juba koju tulnud?»

«Ahaa, see oled ju sina, väimeespoeg? Mis pagana pärast sa nii äkitselt jalga lasksid — mul oleks olnud sulle veel üht kui teist rääkida ...» pahandas telefonitoru. Ja kohe seejärel: «Aada? Ma mõtlesin, et te seltsis kadusite. Hea küll, ma lähen ja küsin järele.»

Sammud kaugenesid määratuna paistva ruumi tühjusse. Siimon ootas ja higistas. Kuskil läheduses kukkus midagi klirinal põrandale. Siis tulid sammud tagasi kuuldeulatusse ja telefonitoru hakkas jälle rääkima. Ta ütles:

«Hallo!»

«Hallo!» vastas Siimon.

Ja telefonitoru jutustas köhides:

«Ei, teda ei ole praegu kodus. Ta olevat umbes tund aega tagasi kuhugi välja läinud. Muuseas, vanapoiss — ega te ometi ei tülitsenud?»

«Ei tülitsenud,» vastas Siimon.

Kuid telefonitoru näis kahtlevat ja seletas:

«Mulle paistis nimelt, nagu oleks ema pisut tusane. Kas pole siiski nõnda, nagu ma sulle ennist rääkisin, — su sõber on vist midagi kokku soperdanud ja tahab oma kosjajuttu uuendada, mis?»

«Kosjajuttu?» kogeles Siimon.

«Jah, kas sa siis ei teagi veel?» naeris telefonitoru. «Ta tegi ju kevadel Aadale ettepaneku, sai aga loomulikult korvi. Ma ei taipa üldse, mis ta mõtles. Vahepeal ei näidanud ta siia nägugi, täna aga ilmus järsku jälle vaateväljale. Hahahaa! Sääraseid ettevõtlikke jahimehi ei või kunagi uskuda.»

«Ei, ma ei tea sellest midagi,» ütles Siimon ja katsus samuti naeratada.

Kui ta tagasi oma kohale läks, oli tellitud jook juba lauale toodud. Ta surus sõrmed ümber karastavalt külma klaasi ja neelas suurte sõõmudega. Jääkillukesed lõid talle vastu hambaid, ja kui morss otsa sai, ahmis ta need suhu. Ta sisikond hõõgus nüüd nagu terariista lakkamatust surumisest, mis ulatus aeg-ajalt kuni selgrooni, et samas jälle tagasi pealispinnale põrgata. Kui ta lähenevaid samme kuuldes vaevaliselt pead pööras, nägi ta läbi tühja saali sammuvat valgetes pükstes poissi, kes tuli naaberlaua juurde, üsna ta kõrvale. Ja ta kuulis nagu läbi väga tiheda udumüüri, kuidas see valgetes pükstes poiss ettekandja kutsus ja kohe imeteldavat peenust taotledes kõnelema hakkas:

«Preili, vabandage mind väga — ega see koht juhuslikult juba hõivatud ei ole?»

«Kui-das?»

«See koht ei ole ometi hõivatud, preili?»

«Jah, see koht on vaba.»

«Vaba? Tänan teid väga, preili. Nii. Mis te mulle siis täna pakute? Ütleme — üks kohv.»

— — —

«Jaa . . . üks kohv.»

— — —

«Oodake, oodake veidi, palun teid, preili. Ma mõtlen . . . Võiks ju olla ka üks maitsev võileib. Näiteks — singiga. Või munaga . . . Aga oivaliselt sobiks ka tomatiga, eks ju, preili . . .? Tomat, see on ju meie maa vitamiinirikkaim aedvili . . . eriti suvel. Niisiis, preili: üks klaas kohvi ja võileib tomatiga.»

«Tomatiga ja singiga?»

«Ei, preili, ma ju palusin — tomatiga.»

«Tomatiga üksi?»

«Jah, tomatiga üksi.»

Ettekandja tahtis lahkuda. Kuid peen mees tõstis keelates käe, naeratas vaid suunurkadega ja hüüdis:

«Ei, siiski veel üks väike viiv, preili! Nüüd — milliseid ajalehti te mulle pakuksite?»

— — —

«Eesti omasid? Ei, tänan, need olen ma juba kõik läbi sirvinud.»

— — —?

«Ütleme — soomekeelseid.»

— — —?

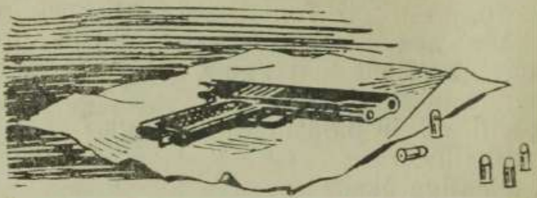
«Või . . . vast ehk ka prantsuskeelseid.»

— — —

«Oo, lubage kõigepealt see ajakiri sealt toolilt. Mis ma näen — «Ken»! See on ju lausa nauding . . . säärane hästitoimetatud album! Ah, mu jumal — j ä l l e vana number? Ja too seal? «Nädal Pildis»? Ei, tänan väga, tänan väga . . .»

Siimon pani raha lauale ja tõusis.

Ta oli juba ukse juures, kui ta kuulis ikka veel noore keigari naeruväärset sõnadevalingut. Ja ta oleks meelsasti lausa jooksma pistnud, et siit võimalikult kiiresti eemale pääseda.

KIBESTUNUD KANGELANE

Siimon sai kaotatud tasakaalu tagasi pisut omapärasel viisil — garderoobis peegli ees, seades seal pähe oma heledat suvekübarat. Segaste muljete asemele, mis olid teda seni valitsenud, astus nüüd teravate piirjoontega ümbritsetud detail. Ta nägi oma näo peaaegu kollakalt mõjuvat kahvatust, oma veretuid huuli, punast löögijälge paremal põsel, sügavale koobastesse langenud silmi. Ta tundus endale kummaliselt võõrana ja samal ajal ka kummaliselt armetuna: kõhn, ettepoole vimma langenud õlgadega mees, pika kaelaga ja hirmunud looma pilguga. Ja järsku hakkas tal oma memmeliku ahastuse pärast piinlik: pelglik hädavares, kes ei suuda end vaos hoida!

Virilalt naeratades ja peaaegu piina valmistavat häbi tundes astus ta jälle tänavale. Ta otsustas, et läheb nüüd kohe koju, jätab kõik poisikeserumalused ja suhtub oma saatusse nagu kunagi täiskasvanud mees.

Ta oli parajasti koridori astumas, kui keegi rutates mööda treppi alla tuli ja talle vastu komistas. See oli jälle Maks Ruufus, ta vana sõjakaaslane, kes näis täna samuti nagu meelega üle ta tee põiklevat. Nad vaatasid

teineteist läbi halvastivalgustatud ruumi hämaruse, naeratasid peaaegu ühekorraga ja läksid seltsis mööda astmeid tagasi üles. Siimon ütles, pistes õhukese sneppervõtme lukuauku:

«Käisid mind jälle otsimas? Noh, oli õnn, et me teineteisest mõnel ristteel üle ei hüpanud. Palun, astu sisse!»

«Tänan. Astun tõesti silmapilguks su juurde sisse... jalgu puhkama,» ütles Maks Ruufus. «Jah, ma käisin sind otsimas. Hulkusin nimelt pisut ringi, ei tahtnud koju minna ja mõtlesin, et oleks üsna mõnus mõnd su vana piibutükki imeda ja filosoofilist juttu ajada. Eriti veel tänase kuumuse juures. Või... tahaksid sa ehk parema meelega üksi olla?»

«Ei taha, kasi aga edasi!» ütles Siimon, katsudes näida hästi muretuna — nagu sõber, nõnda tundis ka tema ise täna hirmu üksioleku ees.

«Noh, ole siis veel kord tänatud!» hüüdis Maks Ruufus ja istus madalale kirjutustoakušetile.

Siimon istus ta kõrvale. Ta mõtles kartlikult, et ta peaks vist veel kord insener Koorese korteriga ühenduse võtma, häbenes aga seda teha ja piilus kõõrdi aparaadi poole. Ja silmitsenud nõnda tükk aega süsimusta, läikivat kuuldetoru, asus ta korraga samale avameelsuse teele, millele olid asunud viimase kahekümne nelja tunni jooksul paljud ta sõpradest ning tuttavatest. Ilma et ta oleks midagi seesugust varem kavatsenud, hakkas ta nüüd pihtima, siin-seal komistades, nagu kaaludes iga sõna tõelist väärtusekraadi.

Maks Ruufus muutus väga tähelepanelikuks, kortsutas kulmu ja kuulas teda vaikides. Ainult üsna harva esitas ta mõne lühikese küsimuse, ootas, kuni talle vastati, ja kuulas kohe edasi. Ja kui Siimon viimaks lõpule jõudis, nõjatus ta seljaga vastu seina, pistis käed sügavale oma laiadesse püksitaskutesse ja venitas pikkamisi:

«Nii-nii-nii... Või siis sääraseks on su elu kujunemas? Nojah, mis seal parata — isegi selgrootud limukad mõtlevad vahel, et nad on prillmaod, kes võivad soodsal juhul hakkama saada kas või vägeva lõvi endaga!»

«Kurat, jah... kõige hullem on see, et mul pole aimugi, mis ma pean praegu ette võtma,» hädaldas Siimon. «Säärased tülid ja vägikaikavedamised on küll

kohased koolilastele, mitte aga minule ja Aadale. Sest kumbki meist pole ju enam eriti noor. Mis sa . . . arvad?»

«Ma arvan, et sa oled niigi juba küllalt taktikalisi vigu teinud — käesolevast hetkest peale ära sellest asjast üldse enam mõtle. Või — veelgi parem — neela endale makku midagi niisugust, mis su mõneks tunniks magama paneb, sest ärkvel olles võid sa hakkama saada veel nii mõnegi harukordse lollusega.»

«Jah . . . aga . . .» pomises Siimon.

«Su ämmal on õigus: mis kuradi pärast sa sealt üldse liduma panid?» küsis Maks Ruufus. Ja vastas endale ise: «Sellepärast, et sa ei julgenud lahingut vastu võtta isegi selle lambakotletiga, selle pehme raisaga. Soo-mus-rong-la-ne! Oli ainult üks võimalus tegutseda: tõusnud viisakalt püsti, palunud härra Soodlakest samuti teha ja äianud talle vastu vahtimist. Üldiselt aga pole ka praegu mitte midagi katki. Minu ettepanek oleks vaat missugune . . . Kas me ei korraldaks enne minu surma ühe pisukese sõjatantsu . . . sinu vastiku võistleja murulesirutatud laiba ümber?»

Siimon naeris. Ehkki ta märkas sõbra sõnade taga nagu mingisugust varjatud ärevust, muutus ta meeleolu siiski hoopis paremaks. Ta ulatas Maks Ruufusele vahepeal täis topitud kõveravarrelise piibu ja ütles:

«Jah, ta peaks tõesti jumalat tänama, et ma temaga enam ei kohtunud. Oleksin talle kindlasti jalutuskepiga lagipähe virutanud!»

«Jalutuskepiga? Lollus, lollus!» hüüdis Maks Ruufus halvustavalt, pistis äkki käe põuetaskusse ja lisas naerdes: «Mitte jalutuskepiga, vennas soomusronglane, vaid . . . umbes niisuguse riistapuuga, nagu see siin. Trrrahh kuklasse, ja mees — siruli nagu suur silk. . . . Hahahaa!»

Siimon tõmbus tahtmatult vastu seina, nähes järsku endale suunatud suurt sõjaväepüstolit. Ta kissitas kohkunult silmi ja pomises:

«Kuradi pärast, mis sa *sellest* siis ligi vead?»

«Niisama, vennas soomusronglane, niisama!» vastas Maks Ruufus ja naeris ikka kuidagi erutatult, nagu sisemise pinge sunnil. Hetke pärast jätkas ta jälle sõnaohtralt: «Kohkusid, mis? Kohkusid? Ära karda, vana-

poiss, ega ma ju ei lase, — ma olen haige kopsudest, aga mitte peanupust. Vaata — asi on lihtne. Kui ma sinust seal Toome serval lahkusin, tuli mulle meelde, et sõjamasin, millega ma tol ööl oma haavajale kuuli küljesse kihutasin, peaks mul kuskil veel alles olema, sest see oli minu enda muretsetud ja demobiliseerimise ajal ma seda ära ei andnud. Läksin koju ja hakkasin vanades panipaikades ringi tuhnima. Ja nii ma oma kalli kadunukese leidsingi... paksult sisse õlitatud, kast padrunitega külje all. Noh... pugesin salamahti keldrisse, et proovida, kas töötab või ei tööta. Töötas! Ja ma mõtlesin, et... näitan seda müristajat sinulegi, et ole hea ja vaata... Ja tuleta meelde... põnevaid aegu, kui me külitasime ülestikku vaguninaridel. Või ei huvita see sind ehk enam, vennas soomusronglane?»

Siimonit läbisid ebamäärased tunded — segu mälestustest ja hiljuti asetleidnud sündmustest. Jälle tõmbas ta silmad kitsasteks, nagu kuhugi kaugusse piiluvateks piludeks ja ütles:

«Pagan küll, missugust kolu sa armastad alal hoida! Näita siia.»

«Palun! Aga kohtle teda viisakalt, seda minu nooruse-kaaslast!» ütles Maks Ruufus teeseldud paatosega.

Enne püstoli vastuvõtmist küsis Siimon:

«On ta sul siis praegugi laetud?»

«Ei, muidugi mitte,» vastas Maks Ruufus.

Siimon vaatas laskeriista igast küljest, naeratas tahtmatult ja ütles:

«Kolt! Tuttav süsteem, aga äkki ma ei tundnud seda enam äragi.»

Maks Ruufus muutus nüüd kummaliselt rõõmsaks, patsutas sõbrale vastu põlve ja hüüdis:

«Näed! Kas näed nüüd, vennas soomusronglane! Veider, kuidas inimene võib terveid suuri lõike oma elust ära unustada. Läinud, kohe nagu pühitud! Minuga oli just täpselt samuti. Aastad muudkui veeresid ja meie omaaegsed tembud muudkui kattusid ikka uue ja uue samblakorraga. Keegi teine isik oleks nagu seal meie nimel tegutsenud ja toimetanud ja meil enestel polnud nagu selle kõigega, mis too teine meie nimel tegutses ja toimetas, mitte kõige vähematki pistmist. Nagu ma sulle juba

seal Toome serval ütlesin, hakkasid sellekordsed sündmused mulle meelde tulema eriti viimaste kuude jooksul. Ühel öõl ärkasin ma päris kindla kujutlusega, et ma ei pikuta mitte oma pehmes poissmehevoodis, vaid rongi-naril, ja et mõni minut tagasi anti mulle käsk luurekäigule minna. Loomulikult märkasin ma juba varsti, et see oli unenägu ja keerasin teise külje. Aga sellest esimesest unes tulnud mälestusest peale... ei unustanud ma enam iialgi. Kas sul on veel meeles, kuidas me kord kuskil talumaja katusel lamasime ja kahurimeeste tuld juhtisime...? Punased, sindrid, hakkasid m e i l e rahet kaela kihutama... Pumm-pumm-pumm!... Granaadikillud lausa lendasid. Mäletad, vennas soomusronglane? Või ei mäleta?»

«Mäletan, mäletan,» noogutas Siimon. «Kumb venelaste rongidest sel korral meie omaga jõudu katsus — «Varjaag» või «Ilja Muromets»?»

««Varjaag», «Varjaag»!» hüüdis Maks Ruufus.

Siimon õõtsutas rasket sõjaväepüstolit pikkamisi ülesalla. Tundes selle külma pära oma sõrmi puudutavat, pidi ta jälle tahtmatult meenutama oma vanemat venda ja advokaat Soodlat. Ta surus huuled tugevasti vastamisi ja vajutas päästikule. Maks Ruufus, naerdes ikka ühesuguse kummalise pinguliolekuga, näis aimavat ta mõttesuunda ning ütles:

«Noh, näed nüüd! Kas ma ei rääkinud! Kui sul sääräne riistapuu käes oleks — katsugu ta siis veel oma kavalusega sulle vastu tulla! Kas sul on veel meeles, kuidas me üheksateist aastat tagasi suure hasardiga laskmist harjutasime...? Nimelt — täpsuslaskmist. Sa olid just enne rongiletulekut mingisugust raamatut lugenud ja selles pidi esinema üks naistegelane, kes oskas tabada isegi kuusekäbi. Kas tolle amatsooni nimi polnud mitte Agnes? Õige — vürst Gabrieli ilus armuke Agnes. Ja lõpuks olime me mõlemad päris korralikud tabajad. Muidugi — sinu olukord selles kukevõitluses pole ju kaugeltki nii halb, nagu sa ise näid arvavat, aga paras õpetus kuluks sellele Soodla-põrsale siiski ära. Või mõtled sa, et ei kuluks, ah...?»

Siimonil hakkas pisut ebamugav. Ta asetas laskeriista enda kõrvale kušetile, kehitas õlgu ja sõnas viivitades:

«Tänapäeval enam niisuguste tuletukkidega oma isiklikke vahekordi ei õiendata. Sõjaolukorras ... noh ... siis võis ju juhtuda. Kuid tubli keretäie annaksin ma talle tõesti.»

Maks Ruufus võttis püstoli, peitis selle tagasi põuetaskusse. Tal oli nähtavasti palavik — ta põsed lõkendasid laiguliselt ja olid ikka nagu üles tursunud. Ent ta meeleolu näis endiselt lõbus olevat. Pursates jälle närvlikult naerma, hüüdis ta ikka endise sõnaohtrusega:

«Muidugi mitte, selles tükis on sul kahtlemata õigus. Ja ega oma isiklikke vahekordi ei õiendanud säärase tuletukiga ka sõjaolukorras mitte keegi ... peale minu. Tubli keretäie annaksid sa talle tõesti? Hahahaa! Kas sa ka ise usud, mis sa praegu räägid? Mina mitte, mina mitte, vennas soomusronglane! Ei sa anna talle mitte mingisugust keretäit, sa tõmbad vaid saba häbelikult kintsude vahele ja sörgid minema. Sa mängid pigem haavunud suurust, kui et julgelt enda eest seista ja lõpuni lahinguväljale jääda. Sa ei võitle juba ammu enam, sa ainult ronid ja roomad. Sest kirjutatud on, vend — me pole enam mehed, me oleme ... päris lihtsad närud, kes luuravad sente ja janunevad haletsemise ja kaastunde järele! Või ei ole, ah, vennas soomusronglane?»

«Võib-olla ... Miks ka mitte ...» pomises Siimon.

«On küll. Jah, me oleme juba päris lihtsad närud, päris lihtsad vegeteerijad, vennas soomusronglane!» hüüdis Maks Ruufus. «Selge, selge! muidugi polnud sul võimalik kohelda seda siga veidi aktiivsemalt. Kus sa sellega — väimeespoeg hakkab oma tulevase ämma silma all rusikatega vehkima! Te-an! *Tempora mutantur et nos mutamur in illis* ... te-an kah! Sestap teeb viisakas tänapäeva-inimene ikka nõnda, nagu tegid sina: «Head tervist ja elage õnnelikult, siit läheb üks soliidne härrasmees, kes ei mõtlegi ...» ja nõnda edasi ja nõnda edasi. Terviseks, vennas soomusronglane!»

Siimon tõusis ja ütles kuhugi kõrvale vaadates:

«Verejanuliseks oled läinud, nagu paistab. Muuseas — kas me ei läheks korraks ujulasse, või on sul midagi selle vastu?»

«Selle vastu? Aga mitte midagi, vennas soomusronglane! Lähme!» ütles Maks Ruufus, tõustes samuti.

K O L M A S   P E A T Ü K K

SÕBRAD VESTLEVAD SAATUSEST

Veidi hiljem sammusid kaks sõpra mööda Laia tänavat alla, jõudsid üle Vabadussilla ja käändusid vasakule. Emajõgi läikis silmipimestavalt. Raekoja kell lõi viis. Tee, mida mööda nad astusid, oli sillutatud lahtise rebaseliivaga ja tolmas hirmsasti. Õhk oli nüüd täiesti liikumatu, värises vaid tasakesi ja näis küllastunud olevat mitmesugustest lõhnadest, mis panid pea ringi käima. Noored paplid, mis kulgesid edasi kahe sirge reana, ei suutnud veel varju anda. Kõigi vastutulijate näod olid higised ning pruuniks kõrbenud — vilkusid vaid silmavalged ja välgatasid hambad.

Tükk aega rännati seda tolmust teed sõnagi lausumata, imeti vaid paberosse ja viibutati jalutuskeppe. Maks Ruufuse äsjane hoogsus oli jälle aset andnud järelemõtlikule tagasihoidlikkusele, — palavik oli nähtavasti jälle langenud. Aeg-ajalt niisutas ta keeleotsaga huuli; ta suured hallid silmad ei läikinud enam, olid auku langenud ja vahtisid kõigest mööda. Näis, nagu oleks ta surmaeelsetest ahastustest vaevatud hinges midagi katkenud, midagi, mille najal ta katsus end loomusunniliselt püsti hoida.

Viimased linnamajad jäid seljataha ja nüüd laius neist paremal avar luht, tumeroheline, kuid mitte enam värske. Vastaskallas kubises suplejatest. Siledate kummimütsikestega kaetud naisepead hõljusid lainetes üles-alla, oma vägevusega edvistavate meeste laiad õlad vilksatasid läbi purustatud veepinna. Alasti lapsed kilkasid ja tundsid rõõmu päikesest ning õhurohkusest, mis tegi nad joobnuks.

Maks Ruufus vaatas kogu seda kaldaäärset elu ja muutus veelgi nukramaks. Ta silmad peatusid ujuvate inimeste sihvakatel jalgadel, teistel, kes lebasid tee kõrval rohus, kahel kirevaid rätte kandval naisüliõpilasel, kes kõndisid otse ta ees. Kuid samal ajal, kui ta pilk nagu otsides ringi hulkus, tekkis ta suunurkadesse midagi kerge krambi taolist, mis levis pikkamisi kuni silmanurkadeni. Ja pöördudes Siimoni poole, ütles ta tasakesi:

«Veider — kas pole? Täna ma veel liigun siin teie hulgas nagu kunagi täieõiguslik ühiskonnaliige, kuu või paari pärast olen ma aga . . . omadega läbi. Laman sügaval mulla all ja pudenen pideva paratamatusega algaineteks, mille hulk mahuks vabalt minu enda kahe kamalu vahele. Ja — kõik! Minu jaoks isiklikult on maailm lõppenud.»

Siimon vaatas kõrvale. Tal oli omaenda mõtetega niigi juba küllalt rohkesti tegemist ja ta oleks meelsamini edasi vaikinud. Kuid ta pidas siiski vajalikuks lausuda — peaaegu samade sõnadega, nagu neid tarvitatakse ikka sellistel juhtudel:

«Rumalus, vanapoiss! Asi pole arvatavasti hoopiski nii halb, nagu sa ise kardad. Preili Tammel oli õigus . . . Tänavune suvi on otse imeilus — kuiv ja soe, — ja sügiseks on su enesetunne kahtlemata palju parem.»

Maks Ruufus vaatas kähku sõbrale näkku. Ta muutus äkki väga vihaseks, krimpsutas nägu ja pomises:

«Loll! Vabanda, et ma sulle niiviisi ütlen, aga . . . see on siiski liiga banaalne. Trööstida? Keda? Mind? Asjatu katse, vennas, võid mind säärase kompvekmagusa haletsemisega ainult ärritada. Ja teiseks olen ma ise küllalt palju inimesi paremasse ilma saatnud — ma mõtlen loomulikult sõja ajal, — et nüüd ka enda suhtes aus ja otsekohene olla.»

«Liialdad, liialdad, vana!» ütles Siimon, tarvitades jälle toda lamedalt löövat lauset, mille taha ta oli peitu pugenud juba vana hea vabrikant Kaarma eest.

«Ei liialda, sõber soomusronglane,» vastas Maks Ruufus, jätkates kohe pisut vaiksemal häälel: «Ära kujutle, et ma kunagi peeglisse ei vaata. Ja ometi ütleb juba seegi mööblitükk üsna eksimatult, et ... mu aeg hakkab otsa saama. Vaata, palun, mu lõuapärasid. Vaata, palun, mu otsaesist. Vaata, palun, mu silmakoopaid. Vaata, palun ... mu kaela ja õlanukke. Sa ju tundsid mind poisikesepõlvest peale, — olen ma oma tänapäevases välimuses sama normaalne nagu ... üheksateistkümmend aastat tagasi, mil meie vaguninarid veel ülestikku asusid? Või ei ole, ah?»

Siimon ei vastanud, muutus veelgi tusasemaks.

Maks Ruufus rääkis edasi; ta ütles:

«Näed sa, vennas soomusronglane ... ma ei saa aru ainult ühest asjast, ja nimelt surmahirmust. Kõik te paistate ette kujutavat, nagu piinleksin ma selle valusa tunde käes ööd kui päevad. Ometi ... olen ma temast vaba nagu lind taeva all. Vahel on mul isegi tunne, nagu jääksin ma seetõttu ilma ühest kõige huvitavamast ja ainulaadsest kogemusest. Surm? Lagunemine? Moondumine? Absoluutne lõpp või üleminek kuhugi mujale? Mis kuradi pärast ma teda kartma peaksin? Kui ma õhtul magama heidan, siis ma tean ometi, et suurema osa ööst on mu teadvus kustunud. Ka surmas on teadvus kustunud. Ilus. Vahe on muidugi olemas, aga ... see pole ju oluline. Viimasel ajal ma piinlen ... hirmsa igavuse käes. Ja see on pagana halb. Kas sa mäletad veel, kui me oma «Kapten Irvega» vahel frondi taha sõitsime, et uuteks kaklusteks jõudu koguda? Mäletad? Ja arvatavasti mäletad sa ka seda, kuidas mehed siis pikkade nägudega ringi luusisid ja ninasid õiendasid, et mõnd punkrit leida. Sest igavus oleks enamiku meist lausa hulluks teinud. Ja praegu on mul just niisugune tunne, nagu seisaks meie rong kuskil siin läheduses, tagavararööbastel, ja nagu ei teaks ma, mida oma vaba ajaga peale hakata. Veider, kas pole, vennas soomusronglane? Muuseas, — ega ma ei ole sulle rääkinud, mis ma olen otsustanud? Aga vaat seda, et nüüdsest peale hakkan ma jälle elama nagu iga teinegi

inimene, rääkigu siis arstid, mis nad tahavad. See on ju ometi absurdne: ma tean päris kindlasti, et ma võin oma elunatukese pikkust mõõta võib-olla vaid kuudega, aga iga rumala ettekirjutuse, mis mulle tehakse, võtan ma usinasti arvesse. Milleks? Sest lootust paranemiseks pole mul juba ammu enam. Eelnimetatuga arvestades jagame me oma päeva nüüd kahte ossa, missuguste osade suurus ei pruugi enam oleneda tavalise ajamõiste vahekordadest. Magamisele me pühendame võimalikult vähe, sest magamine on ju vaid meie lähemale jõudva surma eelaste ja seega ülearune. Ülejäänud aja kasutame me aga nii lõbusasti, kui me vähegi saame, hoolimata väljaminekutest ja hoolimata millestki muust. Tore, eks ju, vana sõber?»

«Kui sa aga endale niisuguse päevakavaga liiga ei tee...» pomises Siimon.

«Idioot!» ütles Maks Ruufus. «Kui ma endale niisuguse päevakavaga liiga ei tee?! Vaata, vennas soomusronglane, ma olen avalik ja ütlen sulle lausa välja, et eriti arukaks ja teravmeelseks pole ma sind kunagi pidanud, aga sa oled siiski lollim, kui ma kunagi arvasin. Ütlesin ju just praegu: kõik ettekirjutused, mis olid umbes aasta või paar tagasi täiesti oma kohal, on täna juba enam kui mõttetud! Mina, kellel on vaevalt veel paari rusika suurune tükk kopsu, peaksin end hoidma ja rõõmudest ning lõbudest kõrvale pagema? Luba naerda, vennas soomusronglane!»

Siimon muutus korraga üleni kuumaks ja tundis, et ta punastab. Üks paar lähenes neile pikkamisi — sihvakas, teisest jalast lonkav naine ja kõhukas mees, kuuehõlmad avali. Ei... pagana pihta... kas need pole siiski Aada ja Joosep Soodla...? mõtles ta närvlikult. Kuna ta polnud just kuigi terava nägemisega, rahunes ta alles siis, kui vaadeldavad üsna ta juurde jõudsid. Ja ta märkas nüüd, et too juhuslik sarnasus oli ta nii ära kohutanud, et ta pidi hulk aega vaeva nägema, kuni ta suutis viimaks küsida:

«On siis mõni arst sulle... nii kindla vastuse andnud?»

«Jah, on küll,» noogutas Maks Ruufus. «Ja nimelt — kogemata. See, kes mind juba aastaid arstib, rääkis

kunagi ammu, et kui ta näeb, et tiisikust põdeva patsiendi seisukord on lootusetu, soovitab ta temal rahulikult lamama hakata... hästi rahulikult, ilma muude eriliste sundusteta. Ja umbes kuu aega tagasi soovitas ta ka minule täpselt sedasama: «Kallis härra Ruufus... asi on juba pisut parem kui eelmise läbivaatuse ajal. Nüüd aga minge ilusasti koju ja... lamage. Lamage, muud midagi. Rohte? Ainult — dikodiidi. Peaasi — lamage!» Ja kui ta mulle siis ukse juures käe ulatas, teadsin ma päris kindlasti, et ta jätab jumalaga... surmaminejat. Ma andsin kohe koha käest ära ja... nii ma siis ootangi oma õnnist otsakest.»

Siimon noogutas, ehkki ta oli kuulnud kaaslase jutust vaid üksikuid lausekatkekesi. Ta oli jõudnud nüüd kindlale otsusele: ta raiskab ujulas kõige enam veerand tundi ja kihutab kohe tagasi Tammeväljale. Ta räägib Aadaga ausalt ja siiralt, jutustab talle kogu tülitekitanud lookese ja lükkab ümber alatu advokaadi liialdatud mõistaandmised. Jah, ta seab korra jälle jalule, otsustava julgusega, nagu see peab olemagi. Ja ta ütleb tüdrukule siis juba kord ja igaveseks, et säärane naiivne pimesikumäng ei kõlba ju kuhugi, säärane rumal ja lapsik pimesikumäng, mille üle võivad täiskasvanud inimesed vaid kaastundlikult naeratada.

Maks Ruufus hingeldas kuuldavalt ja rääkis edasi:

«Sellega, et ma surma ei karda, ei taha ma põrmugi ütelda, nagu ei armastaks ma elu. Jah, ma armastan elu siiski üle kõige! Sest teda, elu, võibki ju tõsiselt armastada ainult see, kes teab, et ta seisab surmaoru lävel ja peab kas täna või homme sellest lävest üle astuma... neetult tühja ruumi, kus pole enam... midagi. Kas sa mäletad veel, vennas soomusronglane, kuidas me siis elasime. Sest me olime ju surmaminejad. «Mis tulema peab, see tuleb... norutada ei maksa.» Meie pääsesime sealt tagasi, paljud aga... jäid. Ja enne seda nad elasid. Kui inimesel aga midagi karta pole... see tähendab — kui inimene surmaga vastamisi ei seisa, hakkab ta vegeteerima. Imeb enda kuhugi kinni ja.. paisub. Ja muutub kobedaks ja limaseks nagu suur mollusk. Ja araks. Kuratlikult araks. Nagu sina siin. Aga mina olen nüüd jälle... täpselt nagu tol ajal rongil, kuid selle vahega, et pääse-

misvõimalused on vähenenud... absoluutse nullini, kuna imesid ju ei sünni. Jah, vennas, ma olen täpselt nagu rongil. Mu rong seisab tagavarateel ja ootab mind. Ma olen puhkusel. Varsti me sõidame välja, mina ja mu rong... igaveseks ajaks igavesti. *In secula seculorum*, vennas. Katel kogub juba auru, kõik on läikima hõõrutud, astu ligi, kapral Ruufus, ja läheme oma viimsele luurekäigule.»

Siimon muutus järsku vihaseks, küllap vist sellepärast, et sõbra viimased sõnad kiskusid talle pisarad silma. Hetkeks haaras teda jälle kujutlus, nagu seisaks ta oma sõbra hinge kohal ja vaataks selle sügavusse. Ta katsus end jonnakalt rahulikuks sundida ja ütles:

«Pagan võtaks... sa räägid ju lausa nagu tundelaulik, kes...»

«Nagu tundelaulik? Nii?» küsis Maks Ruufus. Ja kuna Siimon katsus oma niiskeid silmi ta eest kõrvale hoida, jätkas ta endise lõbususega: «Ma pole kade ühelegi teist, kes te olete minust õnnelikumad. Mis siis, laske käia! Naituge, võidelge paremate kohtade pärast, soetage siia kohutavasse, kuid siiski hirmus meeldivasse maailma aina uusi ning uusi lurjuseid, sest ise te olete ju lurjused ja lurjustest võivad sündida ainult lurjused... hahahaa! Ja armastage, ja tapke üksteist, ja mängige röövlit, ja mängige kohtunikku, kes selle röövli üles poob. Jah, mina ei ole kade ühelegi teist, ei ole ega mõtlegi olla, sest milleks, palun? Pole ju midagi katki, kõik on ju kõige paremas korras. Kui sa vastavat statistikat jälgid, siis sa näed, et igal aastal sureb nii ja nii suur arv kolmekümne seitsme aastasi inimesi, mehi ja naisi, ja et see arv on enam-vähem stabiilsena püsinud juba kauemat aega. Noh, keegi meist peab ju selle arvu moodustama. Kui mitte mina, siis sina või keegi teinekolmas. Matemaatikas pole tähtis isik, vaid arv. Mina ei nurise, mina täidan oma kohust. Ja omal ajal, kui ma selle püstoliga, mis mul praegu siin põues kõlgub, oma kangelasteo sooritasin, täitsin ma samuti vaid... oma kohust. Sest samuti, nagu sa võid vastavat statistikat uurides leida stabiilselt püsivaid arve eespoolnimetatud küsimuse kohta, samuti võid sa sealt leida stabiilselt püsivaid arve ka afekti mõjul sooritatud mõrvade kohta.

Asi oleks ju lausa veider, kui juhtuks korraga nõnda, et üks aasta jääb vahele. See tähendab — et mitte keegi ei tapa oma ligimest. Puuduvad mõrvarid ja puuduvad mõrvatud. Teatame sellest asjaolust ajalehtedes — keegi ei usu meid. Vale, ütlevad asjatundjad kõigis maades. Vale ja täiesti võimatu! ütlevad nad. Või on nemad seal Eesti vabariigis sisse seadnud paradiisiaia, kus käiakse ja kõnnitakse ainult kaelakuti...? Ja meid naerdakse, — ennäe edvistajaid! Nii, vennas soomusronglane, ka mina täitsin tol korral, üheksateistkümmend aastat tagasi, ainult paratamatu saatuse kohustuslikku ülesannet. Ja kui põhjalikumalt mõtlema hakata — mis suhtes olen ma oma tookordse ohvriga võrreldes eelistatumas seisukorras olnud? Tema suri siis, ilma et tal oleks oma lähenevast lõpust aimugi olnud — ma lasksin nimelt hoiatamata — ja mina suren täna... täie ja kaine teadvuse juures. Muuseas... kas ma rääkisin sulle, kuidas ma teda nüüd peaaegu igal ööl unes näen?»

«Jah. Te olevat istunud kuskil salakõrtsis ja viina joonud,» noogutas Siimon.

«Ei, ma ütlesin ju ometi — i g a l ö ö l!» hüüdis Maks Ruufus. «I-igal ööl! See viinajoomine, see juhtus alles täna hommikul, kui ma sinu viskist raske peaga magama heitsin. Aga... ma olen näinud temaga ühenduses hoopis imelikumaid asju. Vahel ta tuleb mu juurde lihtsalt selleks, et mu voodi ette istuda ja mulle naeratades otsa vaadata, vahel ta loeb mulle midagi suurest raamatust ette, ja see, mis ta mulle ette loeb, on harilikult mõni juhtumine minu rongimehe-elust, vahel ta pakub mulle konservikarpi, et ma sellest sööksin, aga siis juhtub ikka nii, et konservikarp on kas tühi või jälle piripardani täis tarretanud verd. Vahel aga lamame me üsna sõbralikult kuskil merekaldal, jalad vees ja kehad kuival ja jutustame vastastikku liiderlikke anekdoote, mille tagajärjel ma harilikult üles ärkan. Ja kõige kummalisem unenägu oli mul läinud nädalal, vististi teisipäeval vastu kolmapäeva. Me olime kosinud kahe peale üheainsa naise, mina ja mu tapatöö-ohver. Ja kujuta ette — me polnud teineteisele põrmugi kadedad. Meie naine magas meie vahel ja me mõlemad... hellitasime teda. Ja mina mõtlesin vaid seda, et oleks halb, kui mu abielukolleeg oma

verise küljega meie voodiriided liiga ära määriks... Imelik, eks ju, vennas soomusronglane? Imelik — kas pole?»

Nõnda jutustades oli Maks Ruufus oma niigi juba nõrga hääle vaevalt kuuldavaks sosinaks väsitanud. Ta silmad läikisid jälle kuidagi luurates ja ta põsed õhetasid. Kuid samas näis ta enda nagu kangekaelsete pingutustega sellest mõtete ja mälestuste valusast virrvarrist lahti rebivat, pühkis laupa ja ütles õlgu kehitades:

«Ometi pole ma üldse suur unedenägija. Veel vähem olen ma näinud seni midagi oma minevikust: see kõik on möödas ja läinud ega pole enam tähtis. Mis sina niisugustest rumalustest arvad?»

Nad olid vahepeal pärale jõudnud.

Maks Ruufus näis vastust ootavat, Siimon aga kehitas õlgu ja ütles alles hulga aja pärast:

«Õieti... ma ei tea sellest mitte midagi arvata.»

Pöörduti läbi väga umbse einelauaruumi, kus istus rohkesti trikoodes inimesi, upitades suu juurde limonaadiklaase või hammustades võileibu. Siimon kordas jälle juba varahommikul öeldud lauset, ise seda märkamata:

«Minevikumälestused tulevad ju ikka vahel meelde — egas minagi, ma olen samuti paaril korral möödunud sõdurielust und näinud.»

Piki läikivat jõepinda kihutas üles veel üks rohekas mootorpaat, mille parrastel nõjatuvad noored poisid vehkisid ülemeelikult taskurättidega ja laulsid kõigest jõust.

ESIMESED PAHAENDELISED VIIPED. CHAIM GOLDMANN VEERETAB JÄLLE PÖIDLAID

Siimon üüris kabiini, rõivastus lahti ja puges trikoosse. Läbi õhukese laudseina kostis mitmesuguseid häälitsusi — tasast kõnekõminat, kilkeid, jämedahäälset naeru, mis tuli nagu sügavalt sooja maa alt. Ta külg valutas, ta mõtles jälle, et ta ei jää siia kuigi kauaks ja lahkub juba varsti. Kui ta ukse lukku keeras ja kitsale rõdule astus, vaatas ta teraselt ringi, ei märganud aga sõpra kuskil ja läks trepist alla, otse kuuma liiva sisse, mis hakkas kohe nahka ärritama.

Siin oli veelgi umbsem kui äsja linnatänavatel. Poolringina asetseva supelhoone tagakülg takistas õhu liikumist. Kogu maailmale olnuks nagu paks kaas peale vajutatud. Väike plats oli tihedasti täis kiilutud poolpaljaid kehi — pruunilt läikivaid jäsemeid, mis meenutasid pronksi. Vesi kihises tõusvatest ja taas vajuvatest peadest, edasiviskuvatest kätest, nagu läbi rohekastuhmi klaasi viirastuvatest õlgadest, reitest, labajalgadest ja tuharatest. Salk lapsi rinnutas kaitsepalkidel, mille õõt-

sumises peitus samuti rohkesti siin kõikjal valitsevat raugust ning laiskust.

Maks Ruufust polnud ikka kuskil näha ja Siimon otsustas leida kohakese, kus ta võiks enda vabalt välja sirutada. Põigeldes pikkamisi läbi püherdava inimestemurru, nägi ta, et siin-seal viideti aega mitmesuguste mängudega: bridžiga, malega, trilmaga, kabega. Kaasametnikud pangapultide tagant arvestasid oma tulevikuga ja teretasid teda viisakalt; vanad ülikoolisõbrad viipasid ja küsisid midagi; parajasti, kui ta tahtis juba liivale istuda, hüüti teda kuskilt taamalt, ja kissitades liiga terava valguse pärast silmi, nägi ta, et see oligi Maks Ruufus, kelle järele ta äsja ringi oli vahtinud.

«Tule siia, vanahärra!» hüüdis sõber.

Siimonil polnud küll aimugi, kellega oli Maks Ruufus vahepeal ühte asunud, ta kartis aga üksindust ja järgnes kohe kutsele. Kui ta lähemale jõudis, muutus ta siiski pisut tusaseks: need olid ju jälle ta vanad kergemeelsuse-kaaslased — endine piimarentnik ja praegune kinodeomanik Mark Anton, metallivabrikant Kaarma ja doktor Goldmann, kelle nood kaks olid arvatavasti väevõimuga kaasa vedanud. Liival vedeles pakk luitunud mängukaarte ja härra Mark Anton pasundas kohe oma pisut põriseva kurguhäälega:

«Noh... kuram... kas pole kena, et see kõrend enda parajal ajal lagedale vedas! Istu. Mis sa arvad viislehest? Tilluke interess kah, et asi igavaks ei läheks. Teed kaasa, poiss, ah?»

«Ma... ei tea...» pomises Siimon.

«Ooh, mis sa nüüd jorad, mängi kaasa!» hüüdis härra Mark Anton. «Memmed läksid omavahel mokalaata pidama ja nüüd puudub meil ainult pudel magusat viina... hohohoo! Kui... korraldaksime, heh? Mõni poisiklutt tooks paarikümne sendi eest linnast kohale. Tasapisi rüübata... kes siin märkaks...! Täitsa tarvis oleks kohe... selle ilusa uudise puhul, mis me siin su kalli äia kohta kuulsime!»

«Ei noh... ära kuluks see kindlasti, aga... Ei kõlba ikka... või nii...» arvas vabrikant Kaarma ja vaatas Siimonit nüüd kuidagi vargsi piiludes.

«Laske käia! Mina ühinen enamusega!» ütles Maks

Ruufus ja näis oma äsjase liiga suure avameelsuse pärast piinlikkust tundvat.

«Kur-radi hull! Või ei kõlba!» hüüdis Mark Anton nii valju häälega, et üks kui teine lähedusesolijatest uudishimulikult ringi vaatas. «Meie Siimoniga peaksime nagunii paar pitsi võtma. Lepituseks või sedasi. Ooh sa sigudik, kui vihane ma olin! Õkva nagu sõnn. Hommikulgi oli mu hing nii täis, et läksin va Harri juurde ja ütlesin talle: «Tee, nagu tahad, aga mina sellele kehkenpüksile küll midagi ei kingi. Kas müüme oma ilusa kullast asja maha ja jagame raha gentelmaanlikult pooleks või maksad sa minu osa välja ja õiendad edasi juba ilma minu kaasabita, ainult omaette.» Kas sa arvad, et ta maksis mulle täpipealt nii palju, kui palju ta minu käest kaks nädalat tagasi sai? Lori! Noh, kas teed kaasa?»

Et aga kõik peale Maks Ruufuse vastu seisid, andis ta siiski viimaks järele. Kuid ta lärmas edasi ja teistel hakkas ta pärast piinlik. Ka muutus Siimon juba varsti rahutuks: kahe sõbra vastastikune silmapilgutamine tekitas tas järsku kerge hädaohutunde.

Ta keeldus kategooriliselt kaardimängust osa võtmast ja ütles, et ta tahaks end kõigepealt veidi leotada. Kuid selle asemel, et vette minna, tegi ta suure tiiru, hiilis einelauaruumi ja puges telefoniputkasse. Ta helistas ja ütles insener Koorese numbri. Kuuldetorust vastas varsti tasane naisehääl, mis pani ta jälle äreva lootuse pärast võppuma.

«Halloo!» ütles Siimon. «Kas ma võiksin preili Aadat aparaadi juurde paluda.»

«Teda ei ole kahjuks kodus,» vastati. Ja kohe järgnes küsimus, mida Siimon oli juba algusest peale peljanud: «See olete vist jälle teie, härra Laas?»

«Jah, mina. Ma mõtlesin, et. . » pomises Siimon.

Kuuldetoru piiksus kaugusest:

«Aada jõudis juba kinost tagasi ja kui ma ei eksi. . . helistas teile kahel korral. Kahjuks ei saanud ta teid kätte. Ta lubas jalutama minna.»

«Ah nii. . . Kas ta oli üksi?» küsis Siimon.

«Ei. Härra Soodla lubas teda saata. Ma loodan, et umbes poole tunni pärast on ta kindlasti tagasi.»

«Te ometi rääkisite talle, et ma... juba enne ta tulekut...?» küsis Siimon järsult.
«Jah, ma rääkisin. Aga te ei jätnud mulle sõna, kust ta teid leida võiks.»
Siimon soovis vanaprouale head jällenägemist, riputas kuuldetoru konksu otsa ja astus telefoniputkast välja. Ta istus tühja laua juurde ja tellis pudeli sidrunisoodat. Ja ta jäi mitmeks pikaks minutiks liikumatult oma kohale, pea kätele toetatud, nagu sügavasti mõeldes.
Tal polnud aimugi, millal Maks Ruufus oli ta juurde istunud, ent siin ta äkki oli, ja Siimon märkas kohe, et sõbra silmadesse oli siginenud jälle midagi heasüdamliku pilke taolist. Ta tundis end milleski süüdlasena ja ütles:
«Mul hakkas halb. Seal on ju... lausa nagu põrgus.»
«Ja siis sa tulid siia, et end karastada?» küsis Maks Ruufus.
«Jah. Nad hoiavad oma joogipudelid jääkapis ja... need püsivad väga jahedad...» pomises Siimon mõttetult.
Maks Ruufus naeris. Ta õlad vabisesid ja isegi ta paljad roided oleksid nagu värisema hakanud. Äkki aga muutus ta jälle väga tõsiseks, asetas käed enda ette lauale ja ütles:
«Miks sa salgad? Ma tean ju väga hästi, et sa käisid telefoneerimas. Ja paistab päris kindel olevat, et su südamedaam pole ikka veel kinost tagasi jõudnud. Kas pole nõnda?»
«Ei, ta on tagasi jõudnud ja... uuesti välja läinud,» vastas Siimon ja katsus naeratada.
«Nii-nii,» noogutas sõber.
Tekkis jälle hetkeline vaikus. Maks Ruufus tõi puhvetist teise klaasi, valas selle veereni täis, jõi suurte sõõmudega ja ütles vähese aja pärast:
«See kõik ei puutu ju minusse, aga kuna sa oled juba kord oma muredest mulle kõnelnud, siis ma tahaksin sind veel pisut õpetada. Maailmas ei leidu ühtki olukorda, mida suudaks päästa mõttetu rabelemine. Ja — vabanda mind väga, et ma pean sulle seda ütlema, aga sa rabeled praegu tõesti enam kui mõttetult. Kell saab varsti kuus, seega näed sa oma tüdrukut juba tühise

nelja tunni pärast, mis pole igaviku kõrval põrmugi pikk aeg. Ole ometi rahulik ja ära kiirusta. Sa muutud niiviisi naeruväärseks ka kõige tõsisemaloomulistele inimestele, ja mis oled sa sellega saavutanud?»

Siimon katsus sõbrale vastu vaielda, sest too liigne kiivus pani ta endagi häbenema. Pealegi näis talle kogu aeg, nagu oleks see kiivus mingis ühenduses vennalt saadud kõrvakiiluga.

«Ei, sa eksid,» ütles ta, vaatas oma põlvedele asetatud sõrmi ja hõljutas end pikkamisi edasi-tagasi. Ma ei mõtlegi rabelda, mul on ainult tarvis . . . talle midagi edasi ütelda.»

Maks Ruufus jõi oma soodaklaasi tühjaks, ohkas ja tõusis püsti. Ta näis väga roidununa. Teistest laudadest vaadati teda varjamatu uudishimuga — elavat laipa, kes koosnes vaid pikkadest kontidest ja sinakashallist nahakilest. Ent ta ei teinud sellest haavavast uudishimust väljagi, süütas paberossi ja tahtis tagasi päikesesse pöörduda.

«Oota . . . ma tulen sinuga ühes,» kogeles Siimon.

Maks Ruufus peatus ja ütles nukralt muiates:

«Rahu, vana vennas, peaasi on maailmas rahu! Õpi inglastelt. See tooreloomuline, keskmiselt võttes loll rahvas on ammugi sellele tõetundmisele jõudnud ja ligi veerand kogu maailmast on pidanud neile alla andma. Läki, kaardid ootavad.»

Nad väljusid, sumasid jälle läbi kuuma liiva. Päike kaldus üha madalamale ja hakkas pikkamisi kaotama oma senist jõudu. Katkendlikud kõnejupid kargasid neist mööda, ristlesid siia-sinna, põrkasid vastamisi ja purunesid. Jõel põrisesid ikka mootorpaadid. Kaks heleda peaga naist tulid mööda kallast üles ja läikisid loendamatutest piisakestest, mis pudenesid maha nende nähtamatutelt ihukarvakestelt.

Vabrikant Kaarma silmas sõpru juba kaugelt, muutis näo hästi heasüdamlikuks ja ütles Siimonile:

«Noh, kuhu sa's nii kauaks kadusid? Meie Margiga mõtlesime juba, et sinuga viimaks õnnetus juhtus. Tänapäeval ju muud enam ei olegi, kui sõdimised ja uppumised . . . hahahaa!»

Siimon sirutas enda nende kõrvale ja vastas:
«Ei, ma ei läinudki veel jõkke. Mul oli janu ja ma käisin limonaadi joomas.»
Härra Kaarma näitas suuri kollaseid loomahambaid ja hüüdis libitsedes:
«Näed sa nüüd, Mark, mis sa oma viinajutuga tegid? Ajasid teisel inimesel suu märjaks.»
«Hohohoo! Tore, kuramus!» hüüdis endine piimarentnik.
Kuna keegi nendega ei ühinenud, hakkasid kaks paksu vanameest kaarte mängima ainult kahekesi. Nad tegid seda mingi liialdatud kirega, kogu aeg kangesti lärmitsedes. Nad vandusid, sülgasid, teesklesid südametäit, juubeldasid iga osava võtte puhul, mis võimaldas teist ummikusse ajada. Nad suurustlesid võistu ja vahetasid grimasse nagu üleannetud uulitsapoisid. Kui nad aegajalt omavahel vaidlema sattusid, tõstsid nad veelgi enam häält ja kisasid üle poole liivaplatsi.
«Kuram... ära sa vigurda niiviisi! Sa tapsid valesti!» ütles vabrikant Kaarma.
«Mis valesti? Mina?! Jäta nüüd jaburdamine, noorhärra!» hüüdis Mark Anton.
«Nagu ma ei mäletaks! Ma käisin sulle ette risti habemiku ja nõudsin sinult sellega trumpi, sina aga... tapsid millega?!» hüüdis vabrikant Kaarma.
«Anna andeks ja vabanda väga... Risti habemiku käisin ette mina, aga mitte sina!» ütles Mark Anton.
«Tuleb korraldada vahekohus ja süüdlane peab pandi lunastama,» ütles Maks Ruufus.
Siimonil oli säärase taktivaesuse pärast väga piinlik. Ta tõusis ja ütles, et ta läheb nüüd siiski vette. Kuid sel hetkel tuli lärmitsevate vanahärrade juurde proua Kaarma, kes näis samuti kangesti häbenevat, istus liivale ja ütles:
«Papi, anna järele. Kas sa siis ei mäleta, et targem... ja nõnda edasi...»
«Ooh! Niisugune vesipea ja — targem!» hüüdis endine piimarentnik, katsudes omaltki poolt vaimukas olla. «Või... olgugi siis targem, sest tarkust on viimasel ajal igal poisinolgikesel... sundusliku algkooli tarkust. Meie aga oleme... gentlemaanlikumad.»

«Ja kuidas teie elate, härra Laas?» küsis proua Kaarma, ajades enda taas püsti.

«Nii kenasti, kui kenasti säärase ahjukuumuse juures üldse võib elada,» vastas Siimon. «Kas te olete ammu siin?»

«Oojah, me tulime juba kella kolme paiku,» vastas proua Kaarma miskipärast punastades.

Maks Ruufus vinnas enda järsku istuli, oli nagu mingi otsuse teinud ja küsis:

«Ega daamidel ei oleks midagi selle vastu, kui meie, noorem põlv, tuleksime teiega juttu ajama?»

«Is-sand! Muidugi mitte. Me oleksime isegi väga rõõmsad. Palume!» hüüdis proua Kaarma.

Ta pistis oma väikese lihava käe Siimoni palja küünarnuki alla.

Ja nad jalutasid kahest kaardimängijast eemale, tõugates enda ees oma pikki varje, mis libisesid üle lamajate.

Chaim Goldmann istus oma suurekõhulistest sõpradest veidi kaugemal ja veeretas pöidlaid.

«TÄNAN SIND, JOO!»

Kitsa liivaplatsi pahempoolsel nurgal, üsna supelhoone seina ääres, istus proua Riita Anton ja naeratas neile süüdlaselt. Tal oli seljas kuldkollaste joontega, veidi edevalt mõjuv froteemantel, mille lahtiseisvate hõlmade vahelt paistsid ta päevitamata jalad, lihavusele kalduvad põlved ja suured, trikood pingutavad rinnad. Kui Siimon teda teretas, tegi ta nagu loomusunnilise liigutuse, püüdes oma liiga paljast ihu kinni katta.

«Mark on tõesti lapsik. Mis ta seal ometi... niiviisi möirgab...» ütles ta kohe mehe halva käitumise pärast vabandust paludes.

Proua Kaarma teeskles muretut hoolimatust, laotas oma tillukese keha liivale ja arvas:

«Tühi asi, ära pane tähelegi. Siin pole ju kuuldavalt kõnelemine keelatud, eks ju?»

«Jah, aga paljud, kes neid ei tunne, saavad nende käratsemisest hoopis vale ettekujutuse,» ütles proua Riita. Ja ta õiendas Siimonile supellina nurga, ikka kangesti õnnetu, kuna kaks vanahärrat hakkasid taas häält tõstma.

Siimon istus pakutud kohale. Äsja siia tulles oli ta endamisi kujutlenud, kuidas ta sukeldub kohe lõbusasse naljatlemisse, nüüd aga, mil temalt ehk oodatigi juba mõnd naljakest, ei mõistnud ta midagi ette võtta.

«Härra Laas, miks te varem ujulasse ei tulnud? Jumaluke, kuidas päike kõrvetas. Kas te olete juba vees käinud?» küsis proua Kaarma hetke pärast ja piilus kärmesti kaarte mängivate meeste poole.

«Ei, kahjuks veel mitte,» pomises Siimon.

Samal ajal lausus keegi ta selja tagant:

«Tervist, suvitajad!»

«Oo, see olete ju teie! Tere jah!» ütles proua Kaarma.

«Istuge, palun,» ütles proua Riita Anton.

Siimon vaatas kähku üle õla ja nägi veidi kaugemal seisvat doktor Ebba Tamme, kes talle naeratades noogutas.

«Oo, vabandage!» ütles ta masinlikult.

«Ärge tehke endale asjatult tüli, küllap ma juba koha leian,» ütles noor arst. Ja naerdes jälle kergemeelse muretusega, mis ei tundunud aga ehtsana, jätkas ta: «Kust te küll sellisel varasel hommikutunnil tulite, härra Laas? Andke mulle mu ebadiskreetsus andeks, aga mulle paistis, et teil pole südamel mitte midagi niisugust, mida te varjata tahaksite. Jah, kujutage ette — umbes kella poole nelja paiku, kui ma üht oma haiget vaatama läksin, jalutas härra Laas kõige suurema südamerahuga mööda Raekoja platsi ringi,» seletas ta naeratades, kuna taipas, et ilma selleta võidaks teda valesti mõista.

«Oo!» hüüdis proua Kaarma.

«Ma käisin oma külalisi saatmas,» ütles Siimon asjalikult. «Mind käidi nimelt üles laulmas, kuigi mul polnud sünnipäeva, ja sel ajal, kui te mind nägite, olin ma neid üleslauljaid koju toimetamas.»

«Jaa, me käisime teda õnnitlemas!» ütles proua Riita.

Ja proua Kaarma, toetudes küünarnukkidele, tahtis seletada pisut pikemalt.

«Te olete ju kindlasti kuulnud, preili, — härra Laas sõidab varsti abielusadamasse ja saab korralikuks kodanikuks, ning me käisime teda õnnitlemas. See oli ju-ma-lik istumine. Kahju, et me ei saanud oma plaanidest teilegi teatada... Ja loodetavasti olete te kuul-

nud sedagi, kes saab meie sõbra tulevaseks kodukanaks?»

«Is-sand! Rääkige jah hundist, kui hunt ise ongi juba aias sees,» sosistas proua Riita korraga kohkunult ja osutas peaga kuhugi paremale, kuhu kõik võistu näha püüdsid.

Siimon aimas kohe halba. Ta süda hakkas peksma ja ta mõtles närvlikult, et niipea, kui ta nüüd ringi vaatab, muutub ta kas üleni punaseks või üleni kahvatuks. Välkkiired kujutelmad läksid läbi ta pea: hallis tänavaülikonnas advokaat Soodla ja rõõmsalt kirevas kleidis Aada Koores, ta tulevane naine! Otsekui mingisugune liivasse peidetud kohutavajõuline magnet hakkas ta pilku enda poole vedama, kuni ta ei suutnud end enam kauem valitseda, surus mõlemad labakäed vastu kuivalt hõõguvat maapinda ja käändus väga pikkamisi külili.

Ent too pilt, mida ta nüüd kohe nägema pidi, ületas ta halvemadki kujutlused. Ta silmade ette tekkis nagu kerge uduvina; tal oli tunne, nagu oleks tas midagi raskesti võpatanud, viltu langenud ja niiviisi lamama jäänud. Esmalt oli ärevus ja segadus, siis aga olid jälle õudse hoolikusega väljajoonistatud detailid. Maa ta all kõikus ja maa ta all jäi taas vait. Ja toetudes küünarnukkidele, katsus ta meeleheitlikult pingutades näida sama rahulikuna, nagu olid nood teised, kes ei lausunud ikka veel ainustki päästvat sõna, kes vaid vahtisid... nagu kummituse ilmumist.

Kuid veidrat polnud selles rõdutrepil seisvas paaris õieti midagi, kui mitte arvestada nii mehe kui naise supelkostüümi läinudaastast tagasihoidlikkust. Aadal oli seljas tumesinine küpskollase vööga trikoo, mis kattis teda reitest kuni kaelani, minnes õlgadel üle kitsasteks lintideks. Ta oli pikakasvuline, sihvakas, ilusa rühiga ja kuidagi soliidselt mõjuv. Ta tumepruunid juuksed ja sama värvi silmad püüdsid üha tuhmimaks muutuvat õhtupäikest. Ta vaatas otse Siimoni poole, tegi aga näo, nagu poleks ta viimast üldse veel märganud, ja kõnetas enda kõrval seisvat paksu mehikest. Tal oli midagi kaenlas — ligi poole meetri pikkune roheliseks värvitud kummist krokodill, pungitav nagu padi, jämeda sabaotsaga, mis kõikus tasakesi üles-alla.

Advokaat Soodla tõusis kikivarbaile ja katsus kogu liivasest rannakesest ülevaadet saada. Ta oli näost väga punane ja näis hoopis naiselikumana kui oli seda tüdruk, keda ta praegu saatis. Ta jalad olid pehmed ja ümmargused, ta käsivarred värisesid liigsest rasvakorrast, tal oli samuti traksidega supelkostüüm ja ta rinnad kummusid selgesti nähtavaiks läbi õhukese riide, mis oli talle õmblustest kitsaks jäänud. Ta põsed paistsid erakordselt paksudena ja ta mustad juuksed erakordselt metsikutena. Kui ta naeratas, ilmusid hetkeks nähtavale ta puseriti asuvad teravad hambad ja ta suu näis liiga väikesena ja samuti ka liiga ümmargusena.

Aada ütles jälle midagi, tõstis käe ja osutas Siimoni suunas, väike advokaat noogutas usinasti. Nad tulid kollast käsipuud libistades rõdult alla ja käisid väga ligistikku. Ja kui nad sealt nõnda pikkamisi lähenesid, polnud tüdruk enam ilus — iga sammu juures, mis ta tegi, vaarus ta vigase jala tõttu tugevasti edasi-tagasi, kummikrokodill ta kaenlas noogutas koomiliselt. Nüüd olid nad juba üsna ligidal ja väike advokaat ütles:

«Sa arvasid, et... siia?»

«Jah, palun,» ütles Aada.

Siimon mõtles tigeda kadedusega: «Ahah, nii, nad sinatavad teineteist...»

«Jah, võiks ju tõesti, kui see koht sulle meeldib,» ütles advokaat Soodla.

«Oi, muidugi, siin on ilus...» hüüdis tüdruk naeruväärse paatosega.

Nad lähenesid veelgi mõne sammu võrra, ja Siimon, lootes ikka veel, et Aada tema juurde tuleb, ajas enda kohmakalt istukile ning lehvitas käega. Kuid tüdruk ei paistnud teda endiselt märkavat. Ometi teadis mees, et see pole nõnda, ja äkki tekkis tas veider kujutlus, nagu peaks ta ootama veel mõnd alandust või teotust. Oskamata üldse enam midagi ette võtta, pööras ta pilgu kõrvale, nagu poleks tal kõige sellega midagi pistmist.

Kui ta viimaks vaadata julges, oli üksik paar vabale liivaplatsikesele jõudnud ja Aada tegeles parajasti supelmantliga, mida ta püüdis hästi siledana laiali laotada. Siimon kuulis teda ütlevat — ikka pisut liiga valju häälega, nagu kindlasti soovides, et kõik teda märkaksid.

«Istu nüüd, Joo!»
«Tänan sind väga, tänan sind väga!»
«Siiapoole, palun. Ja ära sa mu lemmikule haiget tee!»
«Tänan sind väga, tänan sind väga!»
Ja kuskil kaugemal möirgas vana piimarentniku jäme kurguhääl:
«Kur-ramus küll! Nägid nüüd, Chaimikene, kuidas ma enda isegi nende räbalate lehtedega välja mängisin... hohohoo!»
Kuna proua Kaarmal ja proua Riita Antonil polnud enam põhjust kaelu õiendada, hakkasid nad nobedasti rääkima ühest kui teisest oma tuttavast, keda nad olid siin täna kohanud. Kuid Siimon teadis, et teda samal ajal teraselt silmas peetakse, ja see teadmine võttis temalt veel viimsegi eduka mehe enesekindluse. Siis läbis teda jälle kerge võpatus, sest tüdruk lausus nüüd otsekui järjest suuremaks kasvava vaimustusega:
«Oi... siin on ilus! — Joo, kas pole? Oi... siin on... tõesti... ilus! Kinos oli nii hirmus umbne ja siin on selle eest nii hirmus... värske. Hinga nagu puhast... nektarit. Kas pole, Joo...?»
«Kui sul aga jahe ei ole — näe, päike hakkab juba alla veerema,» ütles advokaat Soodla.
«Jahe? Oh ei!» hüüdis Aada. «Me vaatame veel, kas me ehk koguni väikesele lõbusõidule ei lähe. Jänese silla poole... enne linna tagasiminekut.»

— — —

«Jah, — pikutame siin veel pisut ja lähme tõesti väikesele lõbusõidule! Sõudmine meeldib mulle nii-i kangesti, et... Sina istu tüürile ja mina... mina, jah, sõuaksin...»

— — —

«Jäta vastusõdimine, Joo! Jah, jäta vastusõdimine! Sa ei taha tulla? Miks? Aga ei — sa tuled! Sa tuled... kind-las-ti, Joo!»
«Vaata, asi on niisugune, et...» pomises advokaat Soodla viimaks.
«Ei, ära räägi! Ära... räägi! Asi pole põrmugi niisugune! Vaiki, Joo! Ära parem kõnelegi, sest ma tean niikuinii juba, et sa oled kuldsuu! Tuled, Joo, eks ole?»
Preili Ebba Tamm, kes oli samal ajal oma sõbra Maks

Ruufusega tasakesi vestelnud, ei taibanud midagi sellest kurbmängust, mis ta läheduses praegu toimus. Tal hakkas nende tigedat klatši heietavate abielunaiste läheduses igav ja ta ütles:

«Hästi, austatud härrad ja daamid — ma lasen jälle jalga, tagasi sinna suletud paradiisi. Õhtul näeme, Maks?»

«Oo! Kas te olite siis naistebasseinis?» küsis proua Riita Anton.

«Jah, ma olin seal,» noogutas Ebba Tamm. Ja lisas ikka lõbusalt naeratades: «Siin on ju rohkem ajaviitekoht kui tõsine päikesetempel. Meil aga — lausa rõõm! Muuseas, härra Ruufus: ma tahaksin teilt veidi nõu küsida: mis te arvate, kas te saaksite mulle umbes kella kaheksa ajal külla tulla? Ei, palun, proua Kaarma — ärge muiake midagi. Minutaoline asjalik vanatüdruk ei otsi enam seiklusi. Ja kui ma seda ehk otsiksingi, siis mitte nii avalikult.»

«Ka avalikkusel on oma voorused,» ütles proua Juta. «Kui me härra Ruufust nüüd teie juurest lahkumisel nägema juhtume, mõtleme me kohe, et ahaa, et seal need väikesed vaesed arutasidki oma kuivalt ametlikke asju. Tunneme teid, moodsad naised, tunneme teid. Juba oligi kuulda, et te olevat isegi meie armsat härra Laasi eile võrgutada püüdnud. Või... eksin ma? Keegi kõneles mulle, et te olevat nii ilusasti tühjas kohvikus istunud ja kudrutanud. Tühjas... muidugi ettekavatsetult. Eks ju? Nii et... palun väga — ärge parem ennast maskeerigegi, te võlur.»

Preili Tamm hüüdis:

«Jääb nii, härra Ruufus? Te olete nõus? Tänan!»

Ja ta kaugenes kohe kärmete sammudega. Kogu seltskond vaatas talle järele — kes avalikult, kes pilku mõista-andvalt ripsmete taha varjates.

Vabrikant Kaarma ja Mark Anton lärmitsesid rõõmsalt, Chaim Goldmann vaikis ja keerutas pöidlaid.

K U U E S P E A T Ü K K

MEES PANEB ENDA MAKSMA

See painajalik pool tundi, mis nüüd saabus, oli Siimoni elus üks raskemaid. Ta suutis end küll jälle vaos hoida, kuid ta pidi end selleks kogu aeg sundima. Ta naeris, ehkki ta nägu oli samal ajal krampi kiskumas; ta naljatas, ehkki ta oleks meelsamini nutta tahtnud; ta jutustas lõbusaid lugusid, ehkki ta tundis koletut tungi kõhuli pöörata ja kõigile kuuldavalt hambaid kiristada. Ta tajus oma armetuse kogu suurust: vaene kehalisi piinu kannatav mees, kes on kaotanud nüüd hingelisegi tasakaalu. Ja roima kujutleva vihkamise asemele, mis oli alles mõni tund tagasi ta ajusid kummitanud, hakkas äkki poetuma mingisugune vanamemmelik, kangesti häbiväärne nälg kaastunde järele: «Sa vaeseke, kuidas sa siin küll kannatad ja õnnetu oled, oh, kuidas sulle ometi nii halastamatult ülekohut tehakse!»

Ümberringi muutus nüüd hulga vaiksemaks, sest laisklejad hakkasid lahkuma; aga need, kes jäid, olid juba tublisti väsinud. Kui kell linnas pool kaheksa lõi, ütles proua Riita Anton proua Juta Kaarmale, et temagi vabad tunnid olevat lõppenud ja et ta kavatsevat samuti koju minna. Nad vabandasid ja läksid oma meeste

juurde, et neid kaasa kutsuda. Mitu üksteisele järgnevat tuulehoogu kihutas üle liivaplatsi, keerutades üles halle tolmupilvekesi. Noored härrastüdrukud kilkasid edevalt ja püüdsid end varjata oma toretsevate supelmantlitega.

Sel ajal, kui naised pöörasid kogu oma tigeda tähelepanu endisele piimarentnikule, katsudes teda järeleandlikkusele veenda, poetas härra Kaarma enda vaidlevast kolmikust eemale. Ta tuli Siimoni ja Maks Ruufuse juurde, kükitas maha ja sosistas:

«Eided kipuvad koju, aga meie ei taha minna. Mis te arvate, kui läheksime veel kuhugi... istuma?»

Siimon keeldus otsustavalt:

«Ei, olgu pealegi!»

Paks vabrikant tõmbas näo meelitavale naerule ja anus:

«No mis sa nüüd karsklast mängid, vana! Tule, noh! Kes teab, kes teab — ehk kuuled sa seal veel mõnd sihukest hullu uudistki, et pea kumisema hakkab.»

«Ei, olgu pealegi!» kordas Siimon.

«Lähme, no lähme! Aeg on veel varane ja kella kümneks oled sa mu kälimehe juures nagu... vana viieline!» ütles härra Kaarma. «Muuseas — sul pole kindlasti aimu, kes mul täna külas käis...»

Maks Ruufus näis väga väsinuna: päike ja kuumus olid talle tublisti liiga teinud. Ta käed värisesid ja ta hääl oli äkki jõuetuks muutunud; ta raputas pead, ohkas ja ütles avameelselt:

«Jah, kahjuks ei saa ka mina su sõbralikku pakkumist vastu võtta. Sa näed ju isegi, et ma olen praegu päris otsas.»

«Nonoh... Pole see asi n'd kah nii hull, nagu sa seletad!» vaidles härra Kaarma. «Tükk lõheküljekest ja asi on korras.»

Kuid ta puudumist oli juba märgatud ja proua Juta hüüdis pahuralt:

«Harri! Jäta oma plaanitsemised ja... lähme koju!»

«Hiljem, hiljem, armas. Hiljem!» vastas mees.

Siimon nägi, et Aada oli teda teraselt vaatama jäänud. Temas ärkas nõrk lootusesäde ja ta ütles nõnda, et tüdruk teda kuulda võis:

«Ole terve, vana vennas, aga... mina t õ e s t i küll ei

tule. Ma ei tunne ennast samuti kuigi hästi ja Marandite aiapeole ma ei tahaks miski hinna eest hilineda.»

«Pagan võtaks ... eks me läheme siis Margiga kahekesi,» pomises paks vabrikant, tõusis ja lahkus haavunult.

Siimon külitas veel pisut aega liival, ootas, kuni paksud taadid oma naistega läbi einelauaruumi tänavale jõudsid, ja tõusis pikkamisi. Püüdes rääkida hästi rahulikult, ütles ta:

«Vabanda mind, palun ... üheks silmapilguks. Mul on Aadale paar sõna edasi ütelda.»

«Ole hea, ole hea,» noogutas Maks Ruufus, tõusis aga samuti ja läks temaga kaasa. Riivates Siimonit kogu aeg oma kuiva küünarnukiga, tähendas ta naeratades: «Ma vestlen seni meie ühise sõbraga.»

Too mõnemeetriline vahemaa, mille nad pidid ületama, tundus Siimonile kummaliselt pikana. Ta katsus naeratada, see naeratus moondus aga vaevavalmistavaks kangestuseks. Ja ta ütles tasakesi, veidi kogeldes:

«Tervist ... veel kord. Nii et olete kinost juba tagasi. Kas film vääris vaatamist?»

«Film oli ... jumalik!» hüüdis tüdruk pisut liiga valju häälega.

Advokaat Soodla põrnitses kulmude alt, teeskles väärikust ja pomises:

«Oojaa, film oli tõesti jumalik.»

«Tähendab — väga sentimentaalne,» ütles Maks Ruufus.

«Mille järgi te seda oletate?» küsis Aada Koores, näideldes nüüd üsna häbistava ülepakkumisega.

«Selle järgi,» ütles Maks Ruufus, «et härra Soodlale meeldivad eranditult just säärased filmid, mida vaadates valavad pisaraid peaaegu kõik õrnahingelised õmblusmamslid.»

«Palun, palun!» vaidles väike advokaat.

«Ta ise on küll läbi ja läbi mehine mees ... tähendab — füüsiliselt ... aga ta on hirmus tundlik ja läheneb seega teie soole, mitte meie omale,» ütles Maks Ruufus.

«Kas me võime ehk silmapilguks istuda... ?» küsis Siimon.

«Oo, olge head!» ütles Aada.

«Kord oli mul veidi asja meie armsa sõbra härra Soodla juurde,» ütles Maks Ruufus. «Noh, me oleme ju vanad tuttavad ja sellepärast otsustasin ma teda külastada ilma ette teatamata, kuna niiviisi on lihtsam. Ta juhtus õnneks kodus olema. Teenija laskis mu sisse ja tahtis küsima minna, et kas säärast ja säärast isandat suvatsetakse üldse jutule võtta, mina aga surusin ilusale kammerneitsile põsele lepitava musu ja tormasin omapead edasi. Ja mis te arvate, armuline preili, mis ma nägin? Meie armas sõber härra Soodla selitas diivanil, luges mingisugust raamatut ja oli pisaratest otse üle ujutatud. Ma olin liigutatud. Kahjuks unustasin ma küsimata, milline teos teda nõnda võlus.»

«Kuulge ometi... see pole ju õige, mis te siin räägite!» hüüdis väike advokaat ja hakkas usinalt oma suuri juukseid silitama.

«Ei ole õige? Kuidas nõnda?» küsis Maks Ruufus ja näis haavununa. Ent samas tõmbus ta kõhn nägu heatahtlikule muigele ja ta lisas noogutades: «Vaadake, armuline preili, kuidas ta praegu punastab. Lollus, lollus, sõber — milleks oma voorusi häbeneda? Säärane õrnatundlikkus pole ju pahe, õieti peaksime me kõik kord niikaugele jõudma. Või vähemalt — püüdmagi. Sest nii kaua, kuni ei koosne ühiskond meie armsa sõbra härra Soodla taolistest indiviididest, ei lakka iialgi kahurite kole kõmin. Tigeda iseloomuga inimesed viivad maailma kuristiku veerele, õilishingede ülesandeks jääb selle maailma päästmine. Ja üks niisugune õilishing seisab praegu meie ees — tõuskem ta auks püsti ja hüüdkem talle ühiselt hurraa ja elagu!»

«Jätke... jätke juba, noh!» palus advokaat Soodla ikka juukseid siludes.

Preili Koores ütles äkki sõjaka kangekaelsusega:

«Te tahate mu sõpra pilgata.. nagu teda on terve eluaeg pilgatud ja taga kiusatud. Aga uskuge mind — see ei lähe teil enam korda. Härra Soodla on tõesti mees, kellelt n i i m õ n i g i t e i n e peaks veel väga palju õppima!»

«Just, just!» hüüdis Maks Ruufus. «Sinna ma ju kogu aeg sihingi, armuline preili. Seda enam, et ma tunnen meie armast sõpra härra Soodlat juba ülikooliajast saa-

dik. Ma võiksin teile jutustada näiteks järgmise loo. Kui ma olin alles üsna noor tudengihakatus, elasin ma temaga ühes majas, suures kolmekordses lossis, millest me kõik oleme sagedasti mööda käinud. Tolle lossi peremees polnud küll mingisugune krahv või rüütel, tal oli aga siiski kaks ilusat tütart, kes luuletasid võistu imeilusaid laulukesi ja ootasid pikisilmi oma unistuseprintse. Vanahärra oli lahke ja sõbralik ja minutaolisi noorukeid käis seal koguni rohkesti, aga oodatavaid printse ei juhtunud nende seas siiski olema. Esialgu muidugi. Sest kui meie armas sõber härra Soodla saatuse sõrmest juhituna oma teeraja sinna tõi, oli üks oodatud printsidest tema näol juba olemas. Vanema tütre nimi oli ... ütleme ... Rosamunde ... ja see õilis Rosamunde kirjutas peamiselt hingelisest kirest lõkendavaid sonette. Noorema tütre nimi oli — ütleme — Auroora... ja see õilis Auroora tegeles peamiselt nõtke nelireaga. Ja siis algasid müsteeriumid. Rosamunde luges ja kaasvõitleja Soodla nuttis. Ma ju tean, sest me olime ulakad ja käisime neid luuramas. Rosamunde luges ühe semestri ja kaasvõitleja Soodla nuttis samuti ühe semestri. Rosamunde luges veel teise ja kolmandagi semestri ja kaasvõitleja Soodla nuttis samuti teise ning kolmandagi semestri. Siis aga ilmus korraga silmapiirile kiusaja saatan, käis ringi nagu lõukoer ja röövis Rosamunde ära.»

«Jätke! Jätke juba kord!» hüüdis väike advokaat.

Preili Koores punastas ja küsis:

«Röövis ta ära? Mismoodi?»

«Väga kavalal kombel, väga kavalal kombel!» vastas Maks Ruufus. «Ta jalutas ühel heal päeval majja, kuulas ja vaatles ning leidis varsti tee hea vanahärra tubadesse. Paar kuud hiljem olid pulmad.»

«Pulmad?» kordas preili Koores.

«Jah. Muuseas — ma unustasin vist ütlemata, et heal vanahärral ei olnud mitte üks loss, vaid kaks lossi. See tähendab — kaks kolmekordset südalinnas asuvat maja. Rosamunde sai neist esimese ...»

«Ah n-nii ...» kogeles preili Koores.

«Jah, just nii, preili Koores,» noogutas Maks Ruufus. «Aga kuulake, palun, asi läheb veelgi edasi. Meie armas sõber härra Soodla oli muidugi hirmsasti löödud ja käis

kaua aega ringiratast ümber selle kaotsiläinud kesklinnamaja, ja ma olen kindel, et ta süda oli valu pärast lõhkemas. Siis leidis ta aga pikkamisi lohutust, sest issand jumal on ju loonud inimese sääraseks, et ta võib teatud aja järel unustust tunda. Ta lakkus oma haavu ja need haavad paranesid. Ja ta hakkas nüüd kuulama neitsi Auroora nõtkeid neliridu. Auroora luges ja tema nuttis, Auroora luges ja tema nuttis. Ilus. Auroora luges jälle ühe semestri ja tema nuttis jälle ühe semestri. Aga teist ja kolmandat semestrit ta enam nutta ei saanud, sest Auroora teist ja kolmandat semestrit enam ei lugenud. Saabus nimelt jälle kohutav õnnetus — kurikaval vaenlane lähenes jälle ja segas südametult vahele. Aurooragi — rööviti!»

«Pidage juba lõuad, kurat teid võtaks!» sosistas advokaat Soodla ja kaotas äkki tasakaalu.

«Joo, rahusta ennast!» ütles Maks Ruufus. «Nii. Lugu on varsti läbi. Neitsi Auroora siples nimelt juba ammust aega kellegi poksi õppinud korporandist võimlemisõpetaja valevõrkudes, ja ühel sumedal ning luulelisel õhtul, kui meie armas sõber oli parajasti järjekordselt oma hardumuspisaraid valamas, kargas see poksi õppinud võimlemisõpetaja talle salakavalalt kallale. Ta mõlemad silmad said kumbki ühe hoobi ja paistetasid kinni. Kojamees talutas ta trepist üles. Auroora päris teise kolmekordse kivimaja ja asus sinna elama ühes oma kurja poksijaga.»

«Ah n-nii . . .» kordas preili Koores.

Siimon, keda hakkas sõbra mõttetuna paistev jutuvada tüütama, köhatas kohmetult ja küsis:

«Aada . . . mina ja Maks, me hakkame tagasi linna minema. Kas sa ei tahaks meiega ühes tulla?»

«Oi, see on võimatu! Me kavatsesime härra Soodlaga veel aerutama minna,» vastas tüdruk ja lisas kohe: «Aga . . . siin on praegu nii ilus ja ma istuksin veel pisut.»

«Tore! Säärasel juhul ma pajataksin teile näiteks järgmisegi väga paljutähendava lookese. . .» ütles Maks Ruufus. «Siis me olime juba mõlemad oma rasket stuudiumi lõpetamas, nii mina kui ka meie armas sõber härra Soodla. Ja jälle — just nagu saatuse sunnil — juhtusime

me elama ühe ning sama katuse all. Ilus kahekordne puumaja kuskil äärelinnas, veelgi ilusama aiaga ja otse jumalikult ilusate kõrvalhoonetega. Meie peavarju andjaks oli tol korral umbes kahekümne seitsme või kaheksa aastane noor lesk, toredate mustade silmadega ja nõiduslikkude sõrmedega, millega ta armastas pahatihti saalis klaverit klimberdada. Õrnad valsid, ohkama panevad vene romansid, nagu näiteks «Белая акация», «У камина» ja nõnda edasi; loendamatu hulk moes olevaid tantsulugusid, viisikesi operettidest; ja avamängud sellest või teisest ooperist. Noh, nii. Ma pean tunnistama, et isegi minu jämedakoeline süda hakkas vahel tuksuma koguni kiiresti, mis aga sündis meie armsa sõbra Soodla õrnas hinges, seda te võite kujutleda juba ilma pikemata. Minu poolt olgu nimetatud ainult nii palju, et mõnesuguse paari või kolme kuuga muutus ta lausa kõhnaks. Aga mitte õppimisest, vaid unetutest öödest, mis ta veetis ülalnimetatud saalis roosilisel vaibakesel. Ma mõtlen muidugi — põlvili. Nagu käesolev olukord teile tõendab, ei täitunud aga meie armsa sõbra härra Soodla unistused selgi korral. Ja too lurjus, kes tema kaalutletud plaanidele lühikese ja ebamugava lõpu tegi, oli nüüd keegi üsna tühine postiametnik. Kahju, eks ole? Ja moraal kõigest sellest, mis ma teile siin pajatasin, armuline preili? Vaim peab alistuma, füüsiline jõud pääseb maksvusele.»

«Kaabakas!» ütles väike advokaat ja pühkis ikka nobedasti oma higistavaid põski.

Siimon krimpsutas nägu. Kui Maks Ruufus lõpetas, ütles ta otsustavalt:

«Aitab juba. Lähme, Aada!»

Preili Koores katsus edasi näidelda. Ta tõstis üllatunult kulme ja küsis:

«Vabandage mind — kuhu?»

«Lähme! Ära vigurda!» kordas Siimon.

Maks Ruufus pilgutas sõbrale nagu julgustades silma ja ütles:

«Jah, armuline preili Koores — mu verevennal on vist teiega midagi väga tähtsat rääkida. Näete, rahvastki jääb siin juba väheseks. Mina pooldan seda ettepanekut, kuigi ehk hoopis teistsuguses väljenduses, kuna minust

on — nagu te isegi näete — järele jäänud ainult niipalju lihast inimest, et ma võin veel vaid alandlikult paluda. Niisiis — tehkem üks jalutuskäik. Meie härra Soodlaga kõnnime ees ja katsume teie omavahelist kõnelust võimalikult vähem pealt kuulata. See tähendab — mina.»

Siimon oli vahepeal püsti tõusnud ja ootas kärsitult. Ta oli väga vihane. Ja otsekui oleks too vihasus tüdrukule korraga imponeerima hakanud, tõusis ta samuti, punastas ja ütles:

«Olgu siis, kui teisiti just ei saa... Me pidime küll jõele sõitma minema, aga...»

Nad läksid kabiinide juurde ja Siimon rõivastus nii kiiresti, kui ta vähegi suutis. Kuna ta oli esimesena valmis saanud, pidi ta veidi aega ootama. Varsti saabusid teisedki.

Väljas supelhoone ees seisis tühi auto. Avanud selle ukse, ütles Siimon ikka endise kindlameelsusega:

«Palun!»

«Me pidime ju jalutama. Ilm on praegu nii-i ilus...» katsus tüdruk vastu vaielda, ehkki ta häälest kõlas juba ilmset alistumist.

«Palun!» kordas Siimon.

Nad pugesid masinasse. Advokaat Soodla asetas jala sõiduki porilauale. Ent samal hetkel löödi uks ta nina all kinni, selle terav alumine veer virutas talle valusasti vastu varbaid, mida ei suutnud küllaldaselt kaitsta pehmed sandaalid, ja mootor hakkas põrisema. Auto kihutas suures kaares minema, paisates õhku pika halli tolmupilve, mis venis vähehaaval pahemale, rohelise luha poole. Ja väike advokaat hakkas järsku hüüdma, kõrge läbilõikava häälega, mille teravus tungis Maks Ruufusele valusasti kõrvu:

«Preili Koores... preili Koores! Kuulge ometi, preili Koores!»

«Ei, ole päris rahulik, ta ei kuule sind,» ütles Maks Ruufus, patsutades teda naerdes õlale. «Ja ma loodan, et ta ei kuula sind mitte kunagi enam. See oleks kindlasti parem teile kõigile... Või ei oleks, ah?»

«Sina... sina siga... oma inetu pealekaebamisega!» pomises advokaat Soodla nutuselt.

Maks Ruufus hakkas jälle naerma.

«Lollus, lollus!» sõnas ta, oli juba minema hakkamas, kuid peatus jälle ja ütles: «Siiski — veel midagi: ma sain ennist mulje, nagu oleksite te siia tulnud sõudepaadis. Ja mis oleks, kui sa minu nüüd ilusasti linna aerutaksid?»

«Pea lõuad!» urises väike advokaat jämedalt.

Maks Ruufus naeris veel kord, kergitas kübarat ja hakkas tasakesi astudes mööda puiesteed alla minema.

SIIMON KINDLUSTAB POSITSIOONE

Sel ajal, kui advokaat Soodla kogu oma lihava raskusega aerudele rõhus ja Maks Ruufus mööda noorte paplitega palistatud puiesteed vaevu-vaevu liikudes linna poole astus, nõjatus Siimon pehmetele autopatjadele ning elas üle veel ühe hingelise metamorfoosi. Ta oli vabanenud äkki nii vennalt saadud kõrvakiilust tekkinud häbist kui tasumist ihkavast kiivusest, mis sundis teda alles pool tundi tagasi mõtlema roimale. Nõjatudes seljaga vastu sõiduki tagumist seina, tardus ta pikkamisi nagu auväärseks raidkujuks. Tal oli äsjase poisikeseliku rabelemise pärast piinlik ja nüüd ta oleks tahtnud seda piinlikkusetunnet maha pühkida liialdatud soliidsusega. Ta mõte töötas kärmesti ja kavaldades: pagan võtaks, millega küll peaks ta tüdrukule selgeks tegema, et kõik kolm telefoniga helistamist ei oma õieti mitte mingisugust erilist tähendust...?

Ent tunde kestnud pingutused olid toonud ta ajudesse ränga väsimusetunde ja sestap suutis ta sepitseda ainult väga tühiseid plaanikesi, millede kõlbmatust ta taipas juba järgmisel silmapilgul. Ta pööras ettevaatlikult pead ja vaatas enda kõrval istuvat tüdrukut, kes ei lausunud

ikka veel ainustki sõnakest. Ta nägi tema sirget seljajoont, tema kitsaid, kuid sitketena mõjuvaid õlgu, ta lõkendavaid põski, tema paljaid käsivarsi ja siledat ning puhast kuklanahka, mille kohal värisesid pruunikasmustad lokid. Aada suu oli kõvasti kinni pigistatud ja ta hoidis pead pisut tagasikallutatult, nagu valmistudes millegi ebameeldiva vastu. Ta jälgis teeseldud tähelepanuga läbi kaitseklaasi paistvat halli tänavasillutist ja möödatormavaid teisi sõidukeid, mille suured krobelised laternad oleksid nagu kavalalt pilgutada katsunud. Kui kustki hooviväravast ilmuv ajalehepoiss oleks peaaegu rataste alla sattunud, karjatas ta tasakesi, ei unustanud aga nüüdki veel oma üha kestvat teesklemist, ehkki Siimon aimas lakkamatult, et ta ootab pikisilmi mõnd lepitust otsivat puudutust, mõnd sõnakest, mõnd tühist naljakestki, mis võimaldaks kergemini üle surnud punkti astuda.

Kuid edukas mees oli kangekaelne, vaikis aina edasi ja tajus vaid üht kindlat tunnet: kerget põlgust nii enda kui tüdruku vastu. Mootor urises, türtsus, lõi sõbralikult nurru ja undas järsku nagu hiiglasuur herilane. Tänavaliiklemine, mis hakkas vastu õhtut kasvama, jäi seljataha, sumises ees ja jätkus mõlemal pool kõrval. Taarus mööda suur rohekashall kaskedega ehitud veoauto, pingid täis higistavaid ekskursante, kelle näod olid nagu võisteldes välja venitatud — seal arvatavasti lauldi. Ja preili Koores sõnas viimaks, suutmata edasi näidelda:

«Sa ütlesid, et sul olevat mulle midagi väga tähtsat rääkida. Miks sa juba ei alga?»

Siimon naeratas põlglikult.

«Miks ma juba ei alga? Vabanda, aga ma ei saa sinust täna üldse aru. Paistab, et ma sinu ujulasse ilmumisel ei eksinud, — sa oled millegipärast endast väljas,» ütles ta.

«Eksisid siiski ... ma ei ole põrmugi ... endast väljas!» ütles tüdruk ruttu.

«Milleks siis niisugune rumal ja piinlik jant?» küsis Siimon. «Ilus — sa läksid kinno. See on päris loomulik, sest film väärib tõesti vaatamist. Ma leppisin isegi sellega, et sa tolle lontruse endaga kaasa kutsusid. Hiljem ilmute te ujulasse, ma teretan sind ja kavatsen su juurde tulla, sina aga teed näo, nagu ei märkaks sa üldse

mu lähedust, ja jätad kõigisse meie tuttavatesse mulje, nagu oleks meie vahel juhtunud jumal teab milliseid asju. Miks, palun?»

Tüdruk katsus veel kord vastu vaielda. Ta kehitas õlgu ja kogeles:

«Ei, sa eksid, kallis ... Ma ... ma ... mõtlesin ainult, et sul on seal seltskonnas väga lõbus olla ja ...»

«Lollus, lollus!» pomises Siimon, jäljendades jälle Maks Ruufust.

«Päris tõesti ... ma mõtlesin niiviisi ...» ütles tüdruk ja muutus nüüd väga abituks.

«Minule isiklikult oli säärane ülesastumine igatahes enam kui üllatav,» ütles Siimon. «Kadedust tunda mingisuguse proua Kaarma või proua Antoni vastu? Aga see on ju naeruväärne, nae-ru-väär-ne! Pealegi polnud ma kummagagi neist kahekesi, vaid... Sina aga, vastuoksa, olid selle advokaadikesega tõesti ... kahekesi. Nii kinos kui ... liivalgi. Ja ometi ei tulnud mulle meelde mitte midagi niisugust, millega sina hakkama said.»

«Jah ... ma ei tea ...» kogeles preili Koores.

«M i d a sa ei tea?» küsis Siimon üha kasvava enesekindlusega.

Ja tüdruk muutus nüüd lõplikult avameelseks, nuuksatas kuivalt ja ütles:

«Ega siis see üksi, et te seal ujulas ... niiviisi. Eile olevat sa Ebba Tammega hulk aega kohvikus istunud ... Hiljem tulid sulle külalised, minule sa aga salgasid ja telefoneerisid, et sa mingisuguste asjaõienduste pärast ei saavat ... minu juurde sõita.»

«Lollus, lollus!» kordas Siimon. «Kohvikus me istusime ometi kolmekesi.»

«Ah ... kolmekesi ...?» kogeles tüdruk. Peale lühiajalist vaikust jätkas ta: «Ja ... ja ... härra Soodla rääkis veel, et te olevat vabrikant Kaarmaga tülli läinud ... tema proua pärast ... Mulle paistab küll, et sa ... Mis sa nendega siis sedasi sõbrustad ... selle Ebba Tammega ja samuti selle vabrikant Kaarma naisega?»

«Nii ...? Vaat sääraseid sõnu ei oleks ma sinult tõesti oodanud!» valetas Siimon. «Mõistan, mõistan! Tähendab, et selsamal põhjusel ei tahtnud sa minuga ka lõuna ajal rääkida!»

Tüdruk võitles pealetükkiva nutuga ja sosistas:

«Jah . . . sellepärast . . . Härra Soodla rääkis veel, et sa oled ka täna hommikul . . . proua Kaarmaga lauas istunud ja . . . viina joonud.»

«Lollus, lollus!» ütles Siimon. «Kui see vanamoor oma mehe ülesandel minu juurde tuli, oli viskipudel õhtust järel saalis ja. . . ta palus, et ma sellest veidi. . . valaksin. Mis sa arvad — kas ma pidin talle seda keelama?»

«Ei . . . ma ei tea, aga . . .» kogeles tüdruk.

«Issand jumal küll, kui vähe sa tunned veel oma kaasinimeste psüühikat!» hüüdis Siimon ja jäljendas nüüd tahtmatult Peetrist venna laia joviaalsust. Ja ta jätkas kohe, sattudes ise sellest elumehelikust üleolekust lausa vaimustusse ja tarvitades uuesti Maks Ruufuse sõnu ning mõtteid: «Maailmas ei ole midagi halvemat ega rumalamat kui sihitu rabelemine. See ei vii meid kuhugi, see teeb meid ainult narrikesteks. Ja näed nüüd — su sihitu rabelemine tegigi meid narrikesteks, kelle üle praegu kindlasti irvitatakse. Rahu, rahu — see on peaasi. Ära pahanda, et ma sulle seda ütlen. Õpi . . . inglastelt. See iseenesest toores ja keskmiselt võttes loll rahvas valitseb peaaegu kolmandikku kõigist kontinentidest ainult oma mõistliku rahu abil. Kas sa siis tõesti võisid kujutleda, nagu oleksin ma suuteline petma sind mingisuguse preili Ebba Tammega või koguni mingisuguse proua Kaarmaga, selle kergemeelse vanaeidega?»

Tüdruk tahtis vastata, ei saanud aga selleks mahti, sest nad olid pärale jõudnud ja auto peatus kerge nõksatusega. Siimon kummardus pisut ettepoole, vaatas taksomeetrit ja tasus arve. Ta ei hoolinud praegu midagi neist valuhoogudestki, mis teda aeg-ajalt läbisid, ja astus kõnniteele. Tüdruk järgnes talle, naeratas nagu vabandust paludes ja ütles:

«Ega sul ei ole midagi selle vastu, kui me . . . veidi jalutaksime?»

«Ei, muidugi mitte! Palun!» ütles Siimon.

Nad läksid pikkamisi astudes katoliku kiriku poole, mille ruskjaspruun torn vaatas nagu janu tundes sügavsinisesse taevasse. Päevane kuumus oli ammu juba järele andnud, õhk oli aga siiski veel väga soe. Päike seisis madalal läänetaevas ja valgustas katuseid. Ühetasane

tugev edelatuul puhus läbi aedade, suured puud kohisesid plankude taga, siin-seal mürtsatas mõni eesuks. Majadest varjutatud horisont lükkas üles üksikuid halle pilvesagaraid, millede vaikses libisemises tundus juba saabuva suveöö sügavat rahu.

Siimon mõtiskles. Nüüd, mil äsjane armukadedus oli temast lõplikult lahkunud, näis kogu ümbritsev maailm talle jälle väga lähedasena. Kõik oli ju kõige paremas korras — vaene vigane oli lasknud enda vaid lühikeseks ajaks tasakaalust välja viia —, miks pagana pärast ei katsunud ta end vajalikul määral kätte võtta ja ükskõikseks jääda? Kartis ta siis tõesti teda kaotada, seda juba sündimisest saadik õnnetut inimest? küsis ta endalt kujutletud küünilisusega. Või kartis ta kaotada selle juba sündimisest saadik õnnetu inimese ilusat rahakest... hahahaa? küsis ta kohe edasi. Et oma hiljutist ärevust millegagi tasakaalustada, hakkas ta endale nüüd kangekaelselt kinnitama, et eelolev abiellumine pole kindlasti niivõrd kasupüüdmatu kiindumuse kui elutarga kaalutlemise vili. Ja jäädes preili Kooresest pisut maha, et süüdata paberossi, naeratas ta korraga mingi loomusunnilise tigedusega, mis suurendas veelgi tema niigi suurt enesetunnet.

Tüdruk, märkamata ta peatumist, jalutas pikkamisi edasi. Iga sammu juures, mis ta astus, kaldus kogu ta keha tugevasti paremale, haige jala suunas. Ta näis väga abituna ja väga kartlikuna. Siimon mõtles jõhkralt, et säärast armetukest ei saaks ilma tõhusa kaasavarata armastada isegi mitte mõni naiivne idealist, kes otsib naisest peale keha ka selle hinge. Ent ometi ei suutnud too kuri, tigetsevast tasumisihast kantud tarkus teda ennastki kuigi kauaks veenda. Ja kui ta tüdrukule jälle järele jõudis, küsis ta ettevaatlikult:

«Muuseas... mulle paistis, nagu oleksite te teineteist sinatanud? Või kuulsin ma valesti?»

Preili Koorese põsed kattusid sügava punaga. Ta vaatas häbelikult kuhugi kõrvale ja vastas alles hulga aja pärast:

«Jah... See oli küll nõnda.»

Korraga näis Siimonile, nagu ei tohiks ta enam edasi pärida. Sellest ülestunnistusest jahmununa surus ta

käed sügavale püksitaskutesse — harjumuseks saanud liigutus, millega ta püüdis alati varjata oma närvlikku meeleolu. Kuid ta jätkas siiski pärimist:

«Mis ajast saadik? Kas mitte ... alles tänasest peale?»

«Jah ... alles tänasest peale ...» ütles tüdruk.

«Lollus... lollus...» pomises Siimon masinlikult. Ja kohe seejärel vanasse mõisaparki jõudnud, istus ta esimesele tee veeres seisvale vabale pingile, tegi käega ebamäärase liigutuse ning uuris edasi: «Imelik küll, kuidas te siis järsku ... niikaugele saite? Kord kinos käia ja — valmis! Jah, seleta mulle, palun! Või on see saladus?»

«Ei ... ei ole!» kogeles tüdruk ja oli ikka väga lähedal nutule, mille vastu ta paistis lakkamatult võitlevat.

«Kui see saladus ei ole, siis — ma ootan!» käis Siimon peale.

Nihutades end alandlikult üsna vastu mehe külge, vastas preili Koores viimaks:

«Vaata ... ära pahanda ... ta nägi, et ma olen kõige selle pärast, mis ta mulle rääkis, väga õnnetu, ja pakkus mulle oma sõprust. Ta katsus mind trööstida ja ütles, et tal olevat minust kahju. Kogu esimese ja teise vaatuse aja ma ... valasin pisaraid ja ... ja ... tema valas kah ... Ja nii see juhtuski ... Esialgu ta sinatas mind kogemata ja palus minult vabandust, aga pärast ... ta küsis minult, kas ta ei tohi seda ... alati nii teha. Ma ... ma ... lubasingi. Ta tahab mulle nagu vennaks olla, kellele ma võin oma mured usaldada ja kes mind jõudumööda õpetab ja aitab ... Ega ... ega selles ei ole ju midagi paha, kallis!»

Siimon naeris pilkavalt. Ta taipas vaistlikult, et tema omanikuõigust polnud siiski veel rikutud, ja muutus jälle rahulikuks. Jäljendades ikka Maks Ruufust sirutas ta jalad kaugele välja, naeris aina edasi ja ütles:

«Nii, eks ole: sina kaebasid oma häda ja tema lohutas sind. Lihtsalt naeruväärne ja rumal, luba tähendada. Selle asemel, et minu endaga otsekoheselt ja ausalt rääkima tulla, otsid sa abi ... mingisuguselt härra Soodlalt, kes katsub sind kohe haneks püüda.»

«Kuidas — haneks püüda?» küsis tüdruk.

«Lollus, lollus!» hüüdis Siimon.

Ja sel ajal, kui ta hakkas jälle uut paberossi süütama, pihtis preili Koores:

«Jah... aga... kas tal pole siis õigus? Ma olen haige inimene ja kord tuleb kindlasti aeg, kus ma sulle koormaks muutun. Praegu me armastame veel teineteist... ja armastus teeb su pimedaks. See ei kesta aga igavesti. Abielu on siiski terveks eluks, mitte ainult homseks ja tunahomseks. Me harjume teineteisega ja armastus jääb vähemaks ja viimaks sa hakkad mind nägema niisugusena, nagu ma olen... vigase jalaga naine, kes ei saa astuda ainustki sammu, ilma et... Ja siis sa hakkad kahetsema, et sa mu võtsid. Ja härra Soodla ütles veel, et su praegunegi käitumine võivat väga kergesti olla juba selle kahetsemise esimene aste. Ja peale selle on mul kangesti halb mõtelda, nagu hakkaksid sa minuga paari mitte minu enda pärast, vaid...»

«Vaid...?» küsis Siimon.

«Ta ütles, et leiduvat väga palju mehi, kes...» kogeles tüdruk.

«...Kes ei võta naisi mitte naiste eneste, vaid nende naiste varanduse pärast? Nii! Isegi sääraseid hoiatusi pidas ta vajalikuks sulle ette laduda!» hüüdis Siimon.

Ja tüdruk katsus veel kord naeratada ning ütles viivitades:

«Kallim, ega ta ei mõtelnud selle jutuga põrmugi sind isiklikult, ta rääkis niiviisi ainult üldises mõttes.»

«Palun, ära nüüd ometi salga!» muigas Siimon, — ta oli praegu kohevil nagu kukk, kes tunneb oma väärtust.

«Ma ei salga, armas! Usu, ma ei salga!» vaidles tüdruk.

Kuid ta silmad reetsid teda ja Siimon ei andnud järele:

«Jah, sa salgad. Või teiste sõnadega — sa valetad! Ja kui ma sulle ka kõik muu andestada võiksin, siis valetamist ei suuda ma sulle andestada — mitte kunagi maailmas. See on haavav! See on enam kui haavav! Sa ise ütlesid alles nüüdsama, et abielu on siiski terveks eluks, mitte ainult homseks ja tunahomseks. Ja ehitada see juba algusest peale inetule luiskamisele? Parem juba lõpetame ja läheme mõlemad oma teed, mina, kaasavaraküll, ühele poole, ja sina, õilishing... teisele poole. Härra Soodla vastu olid sa lihtsalt lubamatult avalik,

mind aga katsud sa tüssata nagu ... rumalat poisikest. Jah, ma mõistan sind — sul on piinlik, et sa laskusid selle kaabakaga sellistesse minule varju heitvatesse üksikasjadesse, kuid ... ma andestaksin sulle ka selle, kui sa ainult otsekohene oleksid ja mulle kõik ilusasti ära räägiksid.»

Preili Koores ütles nüüd väga vaikselt:

«Hea küll ... olgu. Jah, see oli nõnda, — ta mõtles selle jutuga sind isiklikult. Ta ... ta ... rääkis, et ta tunneb sind juba ammust ajast ja teab selgesti, et sul pole ühtki muud mõtet, kui aga elus hästi libedasti edasi jõuda. Ta olevat isegi seda kuulnud, kuidas sa olevat kord purjus peaga minu kulul nalja heitnud ja minu isa miljoneid kiitnud. Kas see on tõsi, Siimon — kas ta tuli sinu juurde, lõi sulle näkku ja palus sind vaikida ... ? Ja kas sa käisid järgmisel päeval temalt mangumas, et ta mitte sind ... ära ei annaks?»

«Lollus, lollus!» pomises Siimon, tegi seda aga ilmse kohmetusega, kuna talle meenus, et ta oli tõesti kunagi jõulu paiku viinauimas midagi sellelaadilist lobisenud. Loo lõpp oli muidugi hiljem juurde luuletatud, võimalik, et alles täna, kuskil seal pimedas kinosaalis. Ja ta päästis enda jälle julge valega, seletades nagu vastutahtmist: «Säärane lookene juhtus tõesti, kuid ainult selle vahega, et ... kõik üksikasjad selles asusid hoopis vastupidiselt. Rumalad sõnad sinust ja sinu isa miljonitest pudenesid kellegi teise suust, nimelt selle intrigandi enda suust, aga rusikaga lööja oli sinu alandlik teener siin. Ma teenisin omal ajal soomusrongil. Ja meie, endised soomusronglased, ei jäta iialgi säärastel kordadel reageerimata.»

«Kal-lis!» hüüdis tüdruk nuuksudes.

«Lollus, lollus!» ütles Siimon.

Nad lahkusid pargist umbes kella poole üheksa ajal. Siimon oli jälle väga rahulikus ning rõõmsas meeleolus, sest ta oli selle lühikese, kuid terava vestluse jooksul tüdrukut otsustavalt taltsutada suutnud.

Õhtu aga edenes pikkamisi, tänavad ja kõnniteed kattusid rohekashalli hämarusega. Tühjus ja vaikus viis nende sammude kaja laiali päikesekuumusest väsinud majade vahele. Tumedate aedade sügavusest levis karas-

tavat jahedust. Taamal raudteejaamas vilistas vedur, meenutades kaugusi, millele mõtlemine tegi imeliselt nukraks.

Kui nad viimaks pärale jõudsid, ütles Siimon:

«Noh, nõnda: tõsised ning tähtsad jutud oleme me ilusti lõpule rääkinud, oleks vaja ka igapäevaseid asju puudutada. Sul on ju veel pisut aega — lähme üles.»

«Armas — ma peaksin siiski ruttama,» naeratas tüdruk vaikselt.

«Ei, pagan võtaks, milleks ma sinu siis endaga kaasa kutsusin!» hüüdis Siimon sõbralikult.

Tüdruk küsis hetke pärast:

«Kas see asi, millest sa minuga kõnelda tahad, on tõesti nii kiireloomuline?»

Ja Siimon valetas jälle, kuna ta pidi oma päevase närvitsemise vabanduseks tahes-tahtmata midagi välja mõtlema:

«Mitte just kiireloomuline, aga kindlasti säärane, mis nõuab sinu isiklikku kohalolekut. See tähendab — kohalolekut siin, minu juures. Sa ju mäletad, et ma omandasin viimaselt kunstinäituselt kolm õlimaali. Eile õhtupoolikul käis üks müüjatest mind külastamas, vahtis mu seinu igasuguses valgustuses ja arvas, et ma peaksin ühe piltidest uue vastu ümber vahetama. Tead — too «Naine kaladega».»

«Oi, kallis, ära seda tee!» ütles tüdruk ja oli nähtavasti väga õnnelik, et mees temalt nõu küsis.

«Miks?»

«See «Naine kaladega» on haruldaselt kunstiküps teos ja ma ei usu, et sa saad ta vastu midagi umbes samaväärtuslikku. Jah, jumala pärast, kallis, ära lase ennast sisse vedada.»

«Arvad?»

«Muidugi arvan!»

«Noh, siis on kõik korras,» ütles Siimon lõbusalt.

«Oleks lihtsalt skandaal, kui sa selle toreda asja tagasi annaksid,» ütles tüdruk ja väärutas pead. Ja minnes juba Siimoni kannul mööda treppi üles, rääkis ta jälle väga alandlikult: «Anna andeks, kallis. Päris tõesti — ära pahanda enam mu peale. Sest praegu saan ma isegi aru, et olin oma kahtlustustega lausa rumal... nagu

kooliplika. Aga katsu mind mõista — ma pole ju nii nagu teised... ma olen vigane inimene, kes... Minutaolised näevad hädaohtu ka seal, kus terve naine ei leia üldse vajaliku olevat ringi vaadata.»

«Vait, kallis, vait! Sellest küsimusest me enam ei räägi! Kõik, mis oli, olgu unustatud... *in secula seculorum*... see tähendab — igavesest ajast igavesti!» ütles Siimon ust avades.

Tüdruk kogeles:

«Ma ei tea... Aga ma kardan siiski, et...»

«Lollus, lollus!» ütles Siimon.

Mariel oli täna vaba õhtupoolik. Siimon tõstis Aada oma pikkadele sitketele kätele ja kandis ta otse läbi saali — magamistuppa. Ei, pagan võtaks, hädaoht oli siiski olemas, ta pidi oma positsioone kindlustama.

N E L J A S   J A G U

SELTSKOND PARUKATES

HAIGE MEES SMOKINGIS

Siimon ootas, kuni tüdruku kaugenev kogu pimedusega ühte sulas. Ta muigas üleolevalt. Oojah, nüüd võis ta endaga rahul olla — ta oli võitjaks jäänud! Kuid see päev oli teda siiski raskesti vintsutanud ja äsjasele lõbutundelegi vaatamata tundis ta kõige vastu kerget tülgastust.

Viimaks hakkas ta pikkamisi astudes mööda tänavat tagasi sammuma, aimates kuidagi vaistuliselt, et ka see öö, mis nüüd tuleb, peaks kujunema sootuks erinevaks... tavalistest suveöödest. Midagi oli hiljuti arenema hakanud ja see arenemine pidi kindlasti oma loogilise lõpuni minema. Ta kujutles inimesi, kellega ta oli hommikust saadik kokku saanud, nende veidrat avameelsust, mis oli teda hirmutama kippunud. Ja korraga mõtles ta, püüdes oma äsjaseid viperusi enda ees maha salata: ei, siiski, kas naiivsusi polnud teinud peamiselt teised inimesed, mitte aga tema ise?

Varsti jõudis ta tagasi koju, läks jälle trepist üles. Ta käänas toas elektri põlema, istus veidiks ajaks sohvale puhkama, vaatas teraselt ringi. Tal oli tunne, nagu märkaks ta mõningaid üksikasju oma mugavast poiss-

mehekorterist alles praegu, peale äsjaseid vallutaja-elamusi. Jah, jumal hoiaks, kas see kõik polnud talle nii hirmus koduseks ja omaseks muutunud, see kõik, mille ringis ta elas küll alles kolmandat või neljandat kuud: raskesti vastu põrandat suruv mööbel, pehmelt hõõguvad kardinad akende ees, postamendid, neil postamentidel seisvad vaasid, isegi nood veidrad maalid seintel? Järsk sentimentaalsusehoog läbis ta hinge; ta pidi korraga kujutlema, et kavatsusel oleva abielu luhtumise puhul satub ta mõneks ajaks vägagi suurtesse raskustesse, peab asuma jälle oma tagasihoidlikule kohale diskontopuldi taha ja peab arvatavasti likvideerima kogu vahepeal saavutatud mugavusegi. Puudus vähe, et ta poleks suutnud enam tagasi hoida liigutuspisaraid, mida kutsus tas esile mõte oma eduküllasest elust.

Ta tõusis, avas akna ja vahtis veidi aega alla tänavale — kõrgete ning sakiliste kallastega kanalisügavusse, mille valgustatud põhja mööda ronis edasi-tagasi tumedaid inimkogusid nagu hiiglasuuri mardikaid.

Mustade majakobarate ja terasena läikivate plekkkatuste kohal hõljuvas kuuvalguses oli nagu hõbedast, ühtlaselt edasikanduvat tolmu. Üks suur pilv tõusis laisalt üle heleda taevalaotuse; harvad tuulehood liigutasid all aias asuvate puude oksi, piki planguveert kasvavaid sirelipõõsaid, paari heledat pesutükki, mis olid õhtul välja unustatud. Tänavakividest vangistatud muld hakkas lõhnama, õnnetu oma viljatuses, milleks ta oli sunnitud juba paljude sajandite jooksul.

Keegi tuli tuppa. Siimon aga ei viitsinud pead pöörata ja kuulis, kuidas teenija üsna ta selja taga lausus:

«Noorhärral käis külaline.»

«Nii? Ja kes see siis oli?» küsis Siimon ikka ringi vaatamata.

«Ta nimetas end noorhärra koolivennaks ja jättis siia ühe kirja,» vastas teenija.

«Jättis ühe kirja... vaata ikka vaata...» pomises Siimon, mõeldes ise samal ajal, et nüüd on vist Aada iga silmapilk koju jõudmas. Ja alles siis pöördus ta tagasi toa poole, katsus naeratada ning küsis: «Millal see oli?»

«Ma ei vaadanud kella... andke andeks,» vastas tüdruk.

Siimon võttis endale ulatatud ümbriku, käänas seda eredas laevalguses siia-sinna ja istus jälle sohvale. Tõmbetuul puhus lühikeste hoogudena üle ta jalgade ja ta mõtles hajameelselt, et ta peaks selle eest kõrvale minema. Ent nõnda, nagu ei viitsinud ta saadud kirja avada, nõnda ei viitsinud ta ka kohta vahetada. Korraga tundis ta kanget tahtmist magama heita, haigutas suure suuga ja mõtles vana rooma elumehe küünilise elutarkusega: «*Post coitum omnia animalia triste sunt*... ja-jah, nõnda see on...»

Samal hetkel lõi kell söögitoas pool kümme: ohoo, ta peaks ju ruttama! Upitanud enda kohe kergesti taarudes püsti, astus ta magamistuppa, et hakata ümber rõivastuma.

Ta avas kapiukse ja tõmbas peegli ees seistes selga kõvakstärgeldatud rinnaesisega särgi. Kujutlus maitsevatest külmtoitudest ja värvilises hämaruses mängivast orkestrist hajutas tas kiiresti vahepeal tekkinud söönud looma roidumusetunde. Pisut kitsasäärelisi smokingipükse üle läikivate lakk-kingade jalga vedades hakkas ta äkki vilistama — valjemini, üha valjemini. Nii, see oli tehtud — ta võis minema hakata.

Kuid säärane hea meeleolu ei kestnud kahjuks kuigi kaua. Ta oli parajasti tagasi saali pöördumas, kui keegi oleks nagu järsku ta selja taha astunud, et teda ootamatult rabada. Ta peatus, tõmbus ristluudest kõveraks, muutus silmapilkselt higiseks ja läks siis paremat jalga järel lohistades lähema tugitooli juurde, et nõjatuda abi otsides vastu selle pehmet külgkorju. Kõhukoopas ristlesid nagu kuumad nooled... nagu loendamatu hulk sähvivaid noaterasid... nagu... nagu... Ta istus, vajus üha kõveramaks, oli varsti kummargil oma püstiseisvate põlvede kohal, mis juba tasakesi värisesid. Ning suutmata end kauem tagasi hoida, pööras ta viimaks ettevaatlikult pead, nagu kartes iga järsuma liigutusega oma kannatusi veelgi suuremaks paisutada, ja hüüdis vaheukse poole, mille tagant aeg-ajalt kostis hea vanatüdruku kõpsivaid samme:

«Ma-ri-ia!»

Vaikus.

«Mari-i-ia!» hüüdis Siimon uuesti.

Kuid teenija ei kuulnud teda. Veidrad, peaaegu ebausklikud mõttealgmed läbisid Siimoni aju: tige vaenlane on välja varitsenud kõige sobivama silmapilgu, on temast taas kinni haaranud, on teda üllatanud kõige ebakohasemal hetkel, ja nüüd on see tige vaenlane enda kilda tõmmanud isegi tema perenaise! Valu oli seni kuskil sisikonnas peidus kükitanud ja ainult ta mõtteid mõjutanud; valu oli vaikselt oma kohal lömitanud ja ainult kurjalt hambaid kiristanud: «Kannata aga, küllap ma su veel taban!» Aga nüüd korraga oli valu end ümber ta vigaste organite mähkinud ja hakkas kokku tõmbuma, kägistades nagu sitkete rihmadega: «Kisenda, koer, kisenda!» Ojaah, valu... va-lu!

«Maria!» hüüdis Siimon jälle.

Vaikus.

«Mari-i-ia!» hüüdis Siimon.

Vaikus.

«Ooooo!» ümises ta kohe seejärel pikalt ning kaeblikult ja oleks pea meelsasti sügavale põlvede vahele kummardanud, et irevil hammastega valutavast kohast kinni haarata.

Ja veel pisut hiljem hüüdis ta jälle:

«Maria! Maria!»

Vaev naba ja puusakondi vahelises kitsas ruumis näis iga hetkega aina suuremaks kasvavat, ta kaotas järsku kaine teadvuse ja vajus nagu poolpimedasse ning tühja auku. Ta sees oli kannatus, ta ümber oli kannatus, mööda ta nahapinda roomas kannatus ja kõikjale ta musklite ning kontidegi vahele sigis kannatus. Ja ta mõtles äkki, et kas hiljutise häbi ning kiivusegi taga ei lamanud toosama kannatus, saatuslik oma halastamatuses. Siis aga virutas mingi äkiline ja tugev jõud ta tagasi pinnale, ta avas silmad ja ütles sõnahaaval, vaadates teenijast mööda, ehkki see seisis üsna ta ees:

«Mul hakkas halb. Tehke mulle kuuma kotti, palun.»

«Taevane jumal küll... miks te arsti ei kutsu?» pomises hea vanatüdruk.

Siimon ütles vaevaliselt:

«Noh, see ei ole ju midagi... uut.»

«Heitke vähemalt pikali, armas noorhärra!» kogeles

Maria ja tegi liigutuse, nagu oleks tal kavatsus kohe agarasti abiks asuda.

Kuid Siimon tahtis temast lahti saada ja sõnas kärsitult:

«Hea küll, laske nüüd olla! Küllap ma ... isegi. Pange ainult vesi kärmesti üles, et ma ootama ei peaks.»

Kui ta üksi jäi, katsus ta tõusta. Ataki teravus ei andnud aga ikka veel järele — tugev valuhoog püsis endiselt ja paiskas ta hinge aina uut ahastust. Kahe käega kõhtu toetades, kuigi sellest polnud pisimatki abi, astus ta sohva juurde, tõmbas kuue seljast ja laskus poolröötsakil vastu patjadekuhja. Ta käänas enda selili, kallutas pea tagasi, vaatas lakke ja mõtles esimest korda väga asjalikult ning kainelt-kainelt, et juhul, kui tal on tõesti neeru- või kõhukelmetiisikus või midagi muud selletaolist, oleks ju täiesti tähtsusetu, kuidas kõik tema elulised kavatsused lõpevad. Sellele, kes peab koguni suurte surmavõimalustega arvestama, ei ole see ometi oluline ... mõtles ta järsku katkendlikult. Edu ja tõusutee ... hauakandidaadile, mõtles ta kohe edasi. Õige lühikese aja jooksul näis ta aju töötavat koguni siiralt ning ausalt, ja selle õige lühikese aja jooksul aimas ta kogu oma viimaste nädalate elamises ja olemises otse nutma ajavat naeruväärsust. Ent juba järgmisel silmapilgul ujus ta taas mööda pealispinda, oodates vaid üht — valuhoo lakkamist.

Tüdruk ei tulnud ikka veel, ja keset seda piinarikast kannatamist, millest ta katsus end asjatult lahti raputada, meenus talle korraga kiri, millest oli talle äsja räägitud. Jah, imelik, et ta oli selle unustanud ja hilise külalise vastu nii vähe huvi tundnud! Ta nihutas enda tasapisi teisele küljele, tõstis pead ja vaatas otsides ringi. Ta nägi, et ta oli ümbriku raadiokapile visanud, — et seda sealt kätte saada, pidi ta veel kord tõusma. Hetke pärast tagasi sohvale heitnud, rebis ta ümbriku kärsitult lahti, katsudes endas loomusunniliselt mõnd kõrvalist huvi äratada, et selle najal vaevast vabaneda.

Ta viskas uuriva pilgu üle kogu blokileheküije, — madal, kuid energiline käekiri, mida ta silmad haarasid, paistis aga talle täiesti võõrana. Ja ta hakkas kohe lugema, otsaesine kortsus ja suunurgad pisut viltu:

«Armas koolivend!

Oled kindlasti väga üllatatud, kui Sa sellelt paberilt minu tähtsusetut ning tagasihoidlikku nimekest loed, aga — mis seal parata — ka kass julgeb teatud olukorras otsa vaadata kõrgele kuningale. Olen praegu nimelt mõningates raskustes ja näeksin hea meelega, et Sa omaksid ka tegelikult seda kadestamisväärset nõiavõimu, mida mõned vanad vennikesed ütlevad Sul olevat. Noh, me pole ju teineteise ees kunagi eputanud ega vigurdanud ja sestap räägigem ka täna otsekoheselt ja ausalt nagu kunagi mees mehega: Sinul on sidemeid ja mina vajan kohta. Loodetavasti Sa juhtusid mõni aasta tagasi ajalehest lugema, et ka mina olin sattunud «põlastusväärsele riigipööraja-teele», langesin õiguse raske kanna alla ja pidin teatud sundolukorda asuma, et oma kuritöö üle sügavamalt järele mõtelda. Kuid kaheksat aastat ei tulnud mul siiski istuda, sest taevataat oli meie vastu armuline ja laskis kõigile meile osaks saada suure õnne, millest langes kübeke ka minu otsaesisele. Ühesõnaga — ma olen jälle vaba mees ega saa enam kuidagi oma ülalpidamismuresid vabariigile veeretada. Sellepärast pean ma tahes-tahtmata jälle taosed korda seadma ja vedama hakkama. Vanale kohale saada pole mul muidugi mingisugust lootust, kuna see on vahepeal kellegi teise, pisut korralikuma kaaskodaniku kasutada antud, õnnelikumad aatekaaslased aga on kahetsenud ja tuhka laubale raputanud ega taha mind kuidagi enam tunda või aidata. Nõnda siis jõudsin ma oma hädas Sinu juurde. Ära pane pahaks, sõber Siimon, vaid ole armuline ja võta mind kuulda. Nagu ma mäletan, olid Sa ka tol kaugel tormi ning tungi ajal nagu tavaliselt ettevaatlik ja jätsid endale lahti nii ees- kui tagaukse. Ja olgu küll, et ma Sind Sinu elutarga ja ettevaatliku väikekodanlikkuse pärast ka praegu veel siunan, ei tea ma endale ega oma naisele-lastele praegu siiski ühtki viisakamat pääsemisvõimalust. Muuseas — see oli õieti Maks, kes Sind soovitas. Istusime kahekesi pisut aega ujulast tuleva allee ääres ja tuletasime meelde vanu aegu, millal me veel ühe mütsi all kükitasime. Kahjuks on poisi tervis vist lõplikult läbi, olgu küll, et ta ise kinnitas, nagu tuleks tal kannatada vaid sügiseni. Oleks ju loomulikult tore, kui ta oma

hädast jagu saaks. — Lõpp — ma jätan lobisemise. Kui Sa mulle tänaval vastu ei tule, astun ma Sinu juurde sisse homme hommikul, enne veel, kui sa vöö vööle seod ja oma tähtsale eluvõitluse valvepostile asud. Kui Sul aga aega juhtub olema, siis leiaksid Sa minu päris kindlasti Toomkohviku aiast, kuhu ma jään vähemalt kella üheteistkümneni. Mu perekond on nimelt maal vanemate juures ja sestap pean ma oma ajakese surnuks lööma nõndanimetatud avalikkudes lõbutsemiskohtades. Niisiis — tervisi, vana vennas!

Igavesti Sinu

Eerik Söörenson.»

Siimon hoidis loetud kirja veel pisut aega silmade kohal, langetas siis käe ja kortsutas abitult kulmu. Eerik Söörenson, Eerik Söörenson — jah, Maks rääkis ju temast alles eile... midagi... mõtles ta viimaks hajameelselt ja pidi samas imestama, et too õnnetu sõber polnud talle kevadise amnestia ajal üldse meelde tulnud. Ja nüüd see Eerik Söörenson, see omaaegne vabatahtlik õppursõdur ja pärastine riigivastane, on raskustesse sattunud ja vajab kohta? Millisel teel aga oleks võimalik teada saada, kuidas suhtub neisse lahtilastud mässumeestesse seltskond — mõõduandvad inimesed, kelle arvamisi ei tohi ignoreerida? Ja nagu mingi salajõud kiskus kõik ta mõtted endisele koolivennale, kes istub praegu kuskil seal kitsas ning kivises hoovisopis, pottides kasvavate ilupuude vahel, leivamure hinges ja ammu juba jahtunud kohvitass ees. Ja vastupidi oma alatisele ettevaatlikkusele pomises ta korraga: «Ilus — ma katsun teda aidata.»

Teenija tätsutas oma laia keha ta juurde, hakkas jälle halisema ja ütles, et olevat siiski tarvis arst kutsuda.

«Ei, jätke nüüd rumalused — mul on juba palju parem!» ütles Siimon.

Ning tulikuuma kummikoti püksivärvli ja särgi vahele toppinud, sirutas ta enda hästi mugavalt välja, sulges silmad ja hakkas piinliku hoolega jälgima, kuidas kibelev valu nahapinnal astus taas nobedasse võitlusse teise samasuguse kibeleva valuga sügaval elundite all, et seda kõrvale suruda ja et kustuda isegi ühes selle teise kustumisega.

HALLIDE PEADEGA PIDULISED

Siimon lahkus sel õhtul kodunt alles peale kella kümmet. Kuid valuhoog polnud ikka veel päriselt lakanud; see pani ta kergesti lonkama; ta nõjatus iga sammu juures kepile, mida ta nüüd endaga alati kaasas kandis. Soojadel ning tühjadel tänavatel liikus vaid üksikuid paare, kes kaugenesid Toome suunas, et sukelduda selle kaitsvasse vaikusse.

Lossi tänava nurgale jõudnud, otsustas Siimon kohvikusse sisse astuda, kuigi ta ei uskunud, et teda seal veel oodatakse. Ta läks läbi tühja puhvetiruumi, ja kuna ta oli välja tulnud smokingisse rõivastunult, pöördus ta kohe aeda, mantlikrae üles tõstetud. Püstloodis tõusvatest seintest ümbritsetud praokeses viibis vaid väheseid külalisi. Kui ta pikkamisi sammudes laudade vahelt läbi kõndis, oli tal tunne, nagu vaataksid kõik need paariti istuvad inimesed teda tigedalt võõristades ning eemale tõrjudes.

Korraga kuulis ta end hõigatavat:

«Hei, vanapoiss, istu parem siia!»

Ta pöördus ja naeratas viisakalt. Vastu majakülge suruvalt rõdult viibati kutsudes. Ta läks mööda väheseid astmeid üles ja nägi, et see oli jälle Maks Ruufus, kellele komistamata ta ei saanud täna üldsegi liikuda.

«Ikka sina, pagan võtaks!» ütles Siimon.

Sõber tegi talle ruumi.
«Palun, istu!»
Siimon nõjatus vastu toolileeni ja küsis:
«Nägid sa siin Eerik Söörensoni? Ma sain temalt kirja. Ta on vist juba oma teed läinud?»
«Jah, ta oli siin, kuid ta ei tahtnud enam oodata,» noogutas Maks Ruufus, naeris ja jätkas: «Sest vaata — ta on tehtud pisut teistsugusest savist kui enamik inimesi. Ja see tema teistsugune savi tuleb ilmsiks eriti siis, kui ta on sunnitud kasutama kellegi abi. Kuna sind õigeks ajaks kohale ei ilmunud, ütles ta: «Noh, mulle aitab — ma pole veel nii sügavale libisenud, et isegi säärased vennikesed, nagu on seda Siimon, võivad mulle oma üleolekut näidata.» Ja nõnda ta siis kaduski. Miks sa varem ei tulnud?»
«Miks? Väga lihtne — ma ei saanud mahti!» vastas Siimon.
Veidi hiljem tõusti ja hakati minema. Raekoja kell lõi pool üksteistkümmend. Piki tänavaid puhusid tugevad tuulehood, lennutades tolmupilvekesi ja keerutades kõrgele õhku tillukesi paberikillukesi. Valgustatud aknad heitsid kõnniteedele eredaid laike ja kõikjal kivisillutisel väreles ikka sinakas kuuhelk.
Tee viis mäkke. Siimon mõtles juba mitmendat korda, et ta oleks pidanud siiski koju jääma ja voodisse heitma. Ta oli nukker ja tüdinenud — Eerik Söörensoni hinnang rõhus kõige muu kõrval ta teadvusele nagu teravate servadega metallitükk.
Maks Ruufusel oli tegemist oma isiklikkude mõlgutlemistega ja ta vaikis samuti. Ta hingeldas, köhis, pühkis otsaesiselt higipisaraid ja sirutas oma peenikest, ettepoole vimma langenud ülakeha, kuna tal näis õhust puudus tulevat. Päevane hoogsus ja kirglik vestlemisvajadus olid tast lahkunud. Aeg-ajalt ajas ta huuled torru ja ümises tasakesi mõnd marsikatkekest. Avar suvemantel rippus üle ta kõhnade õlgade liiga laiana ja liiga lõdvana, ja iga sammu juures, mis ta tegi, näis selle alla rohkesti tuult tungivat. Järsku pööras ta pead ja ütles vaiksel häälel, peaaegu sosinal:
«Jah, vana . . . tee maailmas vähemalt ükski mõistlik mehetegu — muretse Söörensonile koht! Ma tunnen teda

paremini kui sina. Tal on naine ja kaks last ja juba aastaid elavad nad lahus. Aita teda! Ja peaasi — ära aja seda tehes oma nina liiga püsti, sest maailmas leidub ka sääraseid inimesi, kes ei taha astuda ainustki sammu kellegi teise armulikul toetusel või eestkostmisel. Ja üks säärane inimene on meie kunagine sõber, kelle ma täna sinu juurde läkitasin... peaaegu väevõimuga.»

Siimon pomises:

«Ma teen, mis ma suudan...»

«Noh, see oleks ka ilus,» noogutas Maks Ruufus ja kavatses jälle nähtavasti vaikida.

Aga Siimon lisas kohe viivitades, kuna teda hakkas üha pidevamalt vaevama kartlik kujutlus, nagu võiks ta oma õnnetu koolivenna eest seistes mingisuguse kaaluka jõuga vastamisi sattuda, jõuga, millega ta peaks arvestama, et ka ise mitte kannatada:

«Kõik oleneb muidugi sellest, kuidas temataolistesse suhtutakse. Inimesed on ju vahel... pagana arad.»

«Peaasi, kui aga sina seda praegu ei ole!» ütles Maks Ruufus teravalt.

Peale veerandtunnilist vaikivat sammumist jõudsid nad pärale. Härra Kullemanni toretsev aiamaja, kus Lui Marandi (selle väimees) oma aiapeo pidi korraldama, asus Tallinna maantee ääres ja tänavast lahutas seda kõrge halliks värvitud plankaed. Keset seda planku asus veelgi kõrgem värav, nikerdustega kaunistatud, külgpostide ülemised otsad teravaks tahutud. Tavaliselt oli see värav lukus, täna aga seisis ristikesi moodustavate varbade taga pikkade vurrudega kojamees, et avada külalistele ja tagasi tõrjuda kontvõõraid. Ja ta oli osav ning kaval mees, see hülgenäoga hall taat — ta ei esitanud kellelegi küsimusi, ainult vaatas veidi tähelepanelikumalt ja kergitas siis oma läikiva sirmiga musta mütsi. Ning küllap ta oli pererahvast ka pisut arukam, otsustades elutargalt, et päris võõrad siia kindlasti ei tikugi.

«Oo, te olete ju nagu vahimees põrguväravas!» ütles Maks Ruufus.

«Jah, ikka nii, noorhärra, ikka nii,» noogutas kojamees, avas jalgvärava hästi pärani ning lisas siis Siimoni poole, keda ta esimesel silmapilgul ei tundnud: «Tore öö, näe. Sakstel on õnne.»

«Sakstel on alati õnne, Jakob, ikka ja alati on neil õnne,» ütles Maks Ruufus.

Nad läksid nüüd mööda laia, punaka rebaseliivaga sillutatud jalgteed valgustatud maja poole, mis paistis läbi kuuhelgi, ja üle suurte värviliste laikude, mida heitsid rippuvad hiina laternad. Taamal näis pimedus selle eest peaaegu mustana. Madalate põõsaste vahel, kõrgete vanade tammede ning kastanite all seisid eraldi asetatud lauad, mille ümber istusid jutlevad inimesed, mehed ning naised, ja kõikjale laiali viivatel radadel võis näha jalutavaid paare, kelle rõõmus lobisemine kostis kaugele. Rõdupoolse maja otsa kohal asus avar muruplats, ja kui tšello, viiul ning klaver pärani seisva akna taga samal silmapilgul sujuvat tangot algasid, kogunes sinna üsna rohkesti tantsijaid, kelle rasked pigised varjud libisesid suure hooga siia-sinna, paiskudes ühe valgusallika piirkonnast teise.

Sõbrad sammusid mööda trepiastmeid üles, riputasid mantlid ning kepid vabade varnade otsa, korraldasid end pisut ja vaatasid ringi. Parajasti, kui nad tahtsid tagasi aeda minna, ilmus vaheuksele piduperemees ise, härra Marandi, pangadirektor. Ta tuli nähtavasti kustki siseruumist. Ta oli pikka kasvu mees, tüsedusele kalduv, kuid siiski mitte paks, palja pealaega ja suurte tugevate labakätega, mis olid loodud nagu hoopis millekski muuks, hoopis erinevaks tema praegusest kutsest. Ta oli samuti smokingis. Ulatades sõpradele kordamööda kätt, naeratas ta kogu oma valgeverelise ning täidlase näoga, pilgutas kavalalt teist silma ja ütles:

«Noored on ikka noored, pole midagi parata. Arvatavasti käisite te enne siiajõudmist veel kuskil mujalgi, mis? Pagana pihta — kell on juba varsti üksteistkümmend. Nüüd aga tehke ruttu. Kinnitage külmlaua juures pisut oma keha ja asuge siis nobedasti seiklema. Läki, vennad!»

Siimonile meenus alles nüüd, et ta polnud üldse veel õhtust söönud. Ta tundis korraga nälga. Läbides tubasid, kuhu olid kogunenud peamiselt vanemad härrad, kes pelgasid väljas valitsevat niiskust, ja jagades pahemale ning paremale üliviisakaid, kuid väga pealiskaudseid tervitusi, jõudsid nad varsti söögisaali. See oli väga suur ruum

määratu vanamoelise armatuuriga, mis meenutas kroonlühtrit, tumedate tapeetidega ja mahuka kaminaga. Kuna siin polnud parajasti ainustki hingelist peale puhtaid taldrikuid asetava naisteenija, mõjus pikuti üle põranda ulatuv hiigellaud kuidagi liiga pidulikult ja samal ajal ka kuidagi liiga masendavalt. Ja valides endale hoolikalt hästi maitsvaid palakesi, kuigi vaid ainult selleks, et kahele uuele külalisele eeskuju anda, jätkas härra Marandi:

«Ma kartsin juba, et te ei tulegi. Õieti oleksite te helistama pidanud, sest proua Koores oli Siimoni pärast lausa hirmul. Kas su tervis pole ehk viimasel ajal päris korras, vanapoiss?»

«Ei, sellel pole midagi viga. Miks sa seda arvad?» küsis Siimon vastuseks, kuna teadmine, et teda võidakse põduraks ning viletsaks pidada, oli teda juba maastmadalast rahutuks teinud.

«Ma ju ütlesin, et su tulevane ämm oli su pärast lausa hirmul,» kordas härra Marandi.

Siimon valas endale napsi valget viina. Ta oli jälle täiesti kindel, et ta peab oma haigust kõigi eest varjama, — et ta peab olema väga ettevaatlik, et ta ei tohi hetkekski unustada oma kavalat valvsust ja end mitte üllatada laskma. Ja õieti — kellele see korda läheb... tema halb tervis, mille all ta peab juba niikuinii küllalt kannatama?! Ning ta ütles kuuldavalt, valades endale veel ühe klaasitäie:

«Jumal tänatud — mul pole midagi häda. Hilinesin ma aga selle tõttu, et läksin kohvikust läbi. Keegi vana sõber oli mulle kirja jätnud.»

«Ah n-nii... Noh, see on hoopis iseasi,» vastas härra Marandi.

«Ööd pole enam nii lühikesed kui juunis: jätkub meiegi jaoks,» ütles Maks Ruufus.

Ja kui nad olid söömise lõpetanud, ütles härra Marandi:

«Nõnda, nüüd te tunnete end loodetavasti pisut kindlamalt. Kas te ei tahaks minuga silmapilguks ühes tulla — me istume mu kabinetis? Vanadus, pole midagi parata. Mul on seal midagi erakordset ja ma kostitaksin teid meelsasti.» — Ning ta loendas siis pikkamisi: «Mu

naiseisa, vanahärra Nepomuuk, vanahärra Tiitus, vanahärra Koores ja advokaat Simmaado. Viimase kohta ma ei tea muidugi vanduda, kas me teda praegusel silmapilgul sealt leiame, sest ta vehib muudkui aias käia. Noh, te ju aimate, mida ma mõtlen.»

«Ah... n-nii!» pomises Siimon peaaegu oma endise ülemuse häälega. Kuid talle näis äkki, nagu võidaks seda sarnasust märgata, ja ta lisas: «Nojah, see on ju teada... Ta on tõesti pisut veider... nagu üldse kõik kiivad inimesed. Mis sa arvad, Maks, kas läheme? Või teeme ehk kõigepealt tiiru läbi aia?»

«Lähme, lähme,» vastas Maks Ruufus.

Härra Marandi kabinet asus teisel korral, ja et sinna pääseda, sammusid nad mööda treppi üles. Nad käändusid läbi koridoride siia-sinna ja jõudsid viimaks poekvil seisva ukse ette, mille vahelt imbus välja kanget sigarisuitsu ja tagasihoidlikku, peaaegu unist jutukõminat. Alt aiast kuuldus jälle orkestrihelisid, mis oleksid nüüd tulnud nagu kustki väga-väga kaugelt, sooja pimeduse tagant. Segane lärm ulatus siiagi: kilked, hele südamest tulev naer, jooksutümin, õllekruuside ja viinaklaaside kõlksatused, hõiked, mis andsid selget tunnistust üha kasvavast heast meeleolust.

Rahulolevalt muiates lükkas härra Marandi Siimoni ning Maks Ruufuse üle läve, tõugates teist teise käega, näitles ülilõbusust ja hüüdis:

«Palun, härrad. Olgu teile veel kaks kena jutupuhujat: minu järeltulija oma lahutamatu sõbraga. Ma määran Siimoni endale asetäitjaks, sinule abiks, isa. Sest ma ise pean hoolitsema ju muudegi külaliste eest. Servus! Ma ei jää kuigi kauaks ära.»

Vanahärrad tõmbusid koomale, et ruumi teha. Nad olid eranditult kõrgesse ikka jõudnud mehed, kõik peale advokaat Simmaado, kes kiheles jälle lahkumise järele, et jälgida pisut oma lõbutsevat naist. Neil olid hallid juuksed, kuid keegi neist polnud paljaspäine. Härra Tiitus ja härra Nepomuuk kandsid lõuahabet. Samuti polnud nad kõhukad, ei, seda nad ei olnud, pigem nad kaldusid kõhnuse poole ja nahk nende nägudel rippus üsna kitsaste voltidena, mis olid nagu seest tühjaks imbunud. Neil oli koguni austusväärne minevik, neil kõigil: oojah, nad

olid ju rikkad olnud juba enne maailmasõda ja enamik neist omas peale varanduse ka vastavat haridust. Ehkki nad polnud oma vaadetelt ebarahvuslikud, läksid nad aeg-ajalt üle saksa keelele, sest nõnda oli kergem ja nõnda olid nad rohkem harjunud.

Härra Kullemann näppis oma valgeid vurre, naeratas ja ütles nagu selgituseks:

«Me vaidleme praegu tänapäeva kahe poliitilise suuna üle, see tähendab kommunismi ja fašismi üle. Kas teile ei paista, härra Laas, et päris suur sõda, kui see kord algab, leiab aset just n e n d e voolude vahel?»

«Oo-jah, muidugi, muidugi,» noogutas Siimon enesekindlalt, kuigi ta oli neis küsimustes niisama ebakompetentne kui härra Kullemann ise.

Insener Koores mõtles jälle oma kolmele pojale, kes kõik olid 1916. aastal otsa saanud. Ta ütles:

«J-jah . . . Ja tuleb vist karta, et katastroof saabub veel käesoleval sügissuvel.»

«Seda võib arvata, seda võib arvata,» noogutas härra Tiitus, lühikest kasvu kaubamajaomanik ja endine advokaat.

«Maailm ei lähe kunagi targemaks, küll aga veelgi rumalamaks,» ütles vana hea Nepomuuk, kellel oli ühiseid jooni Mark Antoniga, kuigi vaid välimuses: ta silmad asusid väga ligistikku ja vaatasid pisut kõõrdi, ta põsenukid olid laiad ja teravad, ta nina meenutas tillukest halli kummipalli ja ta kõrvad olid nagu kuulatades harevile tõusnud. Ta kehitas pahuralt õlgu ja lisas: «Edumeelsus, millest kõikjal pasundatakse, on lihtne lollus. Kas te pole siis märganud, et inimkond langeb ikka ja jälle tagasi tõdedesse, mille iga võib arvutada aastatuhandetega. Ma pole küll ateist, aga minu kaine mõistus ütleb mulle siiski, et . . . niikaua kuni me usume pappe ja kummardame kirikuid, täristame me ka mõõku ja paugutame püsse. See on kindel ja selles pole mingisugust kahtlust.»

Isand Kullemann valas kõigile vahuviina, muigas ja ütles:

«Kuidas nõnda? Sa vabanda mind väga, aga ma ei jõua su mõtetele kuigi hästi järele. Seleta, palun.»

«Selge asi, mis seal enam seletada!» ütles härra Nepomuuk ja lõi käega.

Insener Koores vaatas oma tulevast väimeest ja küsis:

«Kas sa oled minu perekonnaga juba kokku puutunud?»

«Kahjuks. . . ei,» vastas Siimon.

Advokaat Simmaado hüüdis juhust kasutades:

«Pagan jah, nad otsisid sind! Tead mis, vennas . . . Sina istu veel siin ja puhka jalgu, mina aga vedin alla ja ütlen neile, et sa oled juba kohale jõudnud. Kuidas ma pean neile seletama. . . ? Miks sa hilinesid?»

«Lihsalt — ettenägemata takistused,» vastas Maks Ruufus sõbra eest.

Siimon nõjatus vastu tooli seljatuge ja kuulas tähelepanelikult. Varakad taadid tammusid aina ühel ning samal kohal, jõudmata kaugemale kolmest punktist, mis haaras kogu nende huviala: fašismi ja kommunismi jõudude vahekord, elu tsaariajal ja pinevus rahvusvahelises olukorras, mis ähvardas tulekahjuga. Nad olid veidi tuimad, kuidagi taltunult-rahulikud ja puhuti veidi tigedad. Enamik neist olid seitsmekümne-aastased ja veelgi vanemad. Kuid nad ei mõelnud veel surmast, sest nad polnud end viimaste aastakümnete jooksul enam kuigi palju vaevanud ja olid lõpuks harjuda suutnud ka oma kehalistegi hädadega, mida igaüks neist omas — kes reumat, kes põletikulist puusanärvi, kes hemorroide, kes maksavalusid, kes sapikive, kes nõrku neere, millede suhtes tuli alati valvel olla. Ja Siimon oli jälle oma edu pärast sentimentaalseks muutumas, — jah, see on nõnda, niisiis on ka tema vastu võetud nende auväärsete meeste kilda . . . .

Äriomanik Tiitus puudutas teda küünarnukist, tõstis veiniklaasi huultele ja küsis siis naeratades:

«Teie, härra Laas, kuulute sootuks hilisemasse väljaandesse kui meie siin ja sellepärast on teil kahtlemata hoopis teistsugused arusaamised. . . vägagi paljudest tähtsatest maailma asjadest. Mis te sellest kõigest arvate?»

Siimon naeratas talle vastu.

«Millest nimelt?»

«Noh . . . nagu härra Kullemann, meie kallis tänase pidu pea-peremees juba ütles — me arutasime siin enne

teie tulekut tänapäeva võistlevate ja võitlevate poliitiliste peasuundade üle. Võtame näiteks kas või kommunismi... Mis teie sellest meietaoliste elamisele-olemisele äärmiselt hädaohtlikust liikumisest arvate? Kus, kus on selle tõukejõud? Kus, kus inimeste hinges on... hm... selle nõndaütelda juured, et ta pole seni ikka veel uppi lennanud, nagu me siin ikka oodanud oleme? Või... hm... lihtsamalt: mis see õieti on, pagan teda võtaks?» rääkis äriomanik Tiitus paljusõnaliselt, pisut joviaalselt ja pisut segaselt.

Siimon teeskles sügavat mõtisklemist, suured kortsud ninajuure kohal.

«Kommunism? Mis see õieti on ja kus inimeste hinges on selle juured...?» kordas ta viimaks pikkamisi. Talle näis, nagu oleksid kõik valvsalt ootama jäänud, ja ta tundis nende ootajate suhtes korraga rõõmsat üleolekutunnet. Rüübates samuti tillukese lonksu veini, ütles ta vennas Peetri loiu, täissöönud, enesekindla tooniga, häältdades iga sõna hästi selgesti: «Kommunism, see on allasurutud klassi — tööliste, aguli-inimeste ja popside ning moonakate — kadedus jõukamate vastu ja ülekompensatsioon ihaldatud võimu suunas.»

Vaikus.

«Ah s-soo-o...? N-nojah...» venitasid vanahärrad targalt noogutades, kuigi nad ei mõistnud päris hästi selle ülimoodsa definitsiooni mõtet: nad olid kõnealust küsimust seni ikka palju lihtsamate ja neile hoopis meelepärasemate sõnadega iseloomustanud.

Siimon ajas enda sisemiselt täis uhkust kohevile ja kordas:

«Jah, nõnda küll — see on allasurutud klassi kadedus jõukamate vastu ja ülekompensatsioon ihaldatud võimu suunas.» Ja kuna lauakaaslased talle nagu veel midagi oodates tähelepanelikult otsa vaatasid, rüüpas ta kohe teisegi sõõmu veini — nüüd oli see peaaegu võrdne vend Peetri hiljutise praesuutäiega — topsutas taskurätiga huuli ja lisas veelgi edevamaks muutudes: «Ja kui me vaatleme nüüd ka fašismi, — mis s e e on? Ei midagi muud, kui sel või teisel teel allasurutud, kuid tugeva hingelise potentsiga rahvaste ja riikide ülekompensatsioon ihaldatud vägevuse ning äravalitu-oreooli suunas.»

Jälle vaikus.

«Ah s-soo-o...? N-no-jah-h...» venitasid vanahärrad jälle, — oli ilmne, et enamik neist ei suutnud ka sellest, peaaegu eelmise taolisest ülimoodsast definitsioonist aru saada, ja nad pidasid targemaks selleski osas oma teadmatust varjata.

Samal silmapilgul tekkis ootamatu segadus, mis katkestas käimasoleva sügavmõttelise arutluse: pärani paiskuvale uksele ilmusid äkki kaks raskekaalulist meest, keda keegi siia ei oodanud.

Need olid tõusikvabrikant Kaarma ja vana hea Mark Anton.

NOOD KAKS

Vaikusehetk, mis nüüd saabus, täitis Siimoni hinge kerge hirmutundega ja pani ta punastama. Talle meenus õnnetu tõusiku hiljutine ähvardus ja ta mõtles pikkamisi, et nõnda siis on see ähvardus tõepoolest täide viidud. Ta oli nagu milleski süüdi ja tal hakkas häbi. Kummardades pea sügavale alla, piilus ta viltu kulmude varjust, esmalt uksel seisjaid ja kohe seejärel oma naabreidki.

Ehkki mõlemad uustulnukad olid kõigiga siin tuttavad, vaadati neile siiski nagu võhivõõrastele, nagu kellelegi, kes on uksega eksinud. Härra Tiitus niisutas keeleotsaga huuli ja näis midagi ootavat; härra Nepomuuk, kelle kuulmine hakkas juba nõrgaks jääma, pööras parema kõrva ette; insener Koores liigutas end kuidagi vastumeelselt, kuigi ta polnud südame poolest kalk inimene; Maks Ruufus kummardus ettepoole ja muigas endamisi — ta kuivad, siniste soontega kaetud käed kippusid ootuseärevusest värisema. Hetke jooksul ei mõistnud vanahärra Kullemann muud midagi ette võtta kui vaid suud maigutada; viimaks tõusis ta, läks kangete jalgadega astudes uksel seisjate juurde ja ütles:

«Oo, see oled ju sina, väimeespoeg!»

«Mina jah, ikka mina! No tere-terekest! Ja siin on mu sõber, keda sa peaksid samuti tundma!» hüüdis vabrikant Kaarma.

«Istuge ometi, palun,» ütles härra Kullemann.

Vabrikant Kaarma naeris järsku lajatava häälega. Ta pikad kollased hambad läigatasid nagu kurjalt ähvardades ja ta hallikaspunased vurrud tõusid kikki nagu väljasirutatud katsesarved. Ta oli tugevasti purjus: nägu õhetas ja pilgus oli midagi lõikavalt-klaasist. Kui ta siis pikkamisi üle läve astus, nägid teised, et tal oli seljas vaid tumehall tänavaülikond, ja seegi kortsus ning korratuses, sest ta tuli ju otse kõrtsist. Ta irvitas ikka veel ja ütles:

«Tänan, tänan! Lähme, sõber, kui krahvihärrad lubavad. Jah, me kummardame selle eest alandlikult maani, armulised krahvihärrad, et te meid jalamaid välja ei aja ja oma peenesse seltskonda vastu võtate. Täname, täname, armulised krahvihärrad. Ja veel kord... täname, armulised krahvihärrad. Ja tuhat korda — täname, armulised krahvihärrad!»

Ta tegi oma paksu kehamürakaga kogu aeg tillukesi nõksatusi, kaldus iga sammu juures kergesti ettepoole ja istus teeseldud arglikkusega tooliservale, käed ristis põlvedel. Ta veiderdas, tundis sellest veiderdusest tigedat kahjurõõmu ja ohkas korduvalt. Ta manas oma hallikassinistesse silmadesse sellise alandliku hardumusilme, et Siimon teda tahtmatult imetlema pidi. Ja kui vanahärra Kullemann ta poole pöördus, et temalt midagi küsida, krapsas ta kohe tõusta, müksates Mark Antonitki, kes oli oma tooli ta kõrvale asetanud:

«Noh... püsti, poiss... saksad tahavad meiega rääkida!»

Nad seisid kuidagi koomiliselt-vaikselt, õõtsusid vaid edasi-tagasi ja röhitsesid võistu. Isand Tiitus niisutas jälle keeleotsaga huuli. Insener Koores vaatas akna poole, ehkki selle taga valitsevas pimeduses polnud midagi näha. Vanahärra Kullemann sulges hetkeks suu, maigutas veel kord ja ütles kulmu kortsutades:

«Imelik... Milleks te niiviisi vigurdate?»

Vabrikant Kaarma hüüdis, alates jälle oma imetillukeste kummardustega:

«Palume alandlikult andeks, krahvihärra... Me ei vigurda, krahvihärra...»

«Me ei vigurda, krahvihärra... hohohoo! Muidugi ei vigurda... ohohoo!» möirgas Mark Anton äkitselt.

«Me näitame ainult au neile, kellele tuleb seda näidata, krahvihärra!» ütles vabrikant Kaarma.

«Justament... au neile, kellele tuleb seda näidata...!» hirnus Mark Anton.

«Istuge!» ütles härra Kullemann ja hakkas juba rahu kaotama.

Vabrikant Kaarma asetas enda tagasi tooliservale ja pomises alandlikult:

«Suur tänu, krahvihärra... suur tänu. Vennas, istu sina kah! Ja kui krahvihärra pahaks ei pane... ehk köögitüdruk võiks meile ka midagi ette anda. Pagan jah, see läks ju nii imelikult, kui krahvihärrad ehk kuulata viitsivad. Ma nägin öösi unes, nagu oleks armuline krahvihärra Kullemann minu naiseisa, ja me mõtlesime, ma ise ja mu sõber, et mis oleks, kui me läheksime nagu kunagi vana eesti kombe kohaselt ta pidutsemisele... koerakäpulisteks. Saaksime ehk kah suutäie mõnd kallist jooki ja maotäie mõnd kallist sööki. Ja saksad saaksid meie kulul lõuatäie naerda... Aga südamed meil enestel valutasid sees nagu ei tea mis... Sest mine sa võta kinni: saad vaevalt nina uksest sisse pista, kui sulle malakaga vastu kulmu virutatakse. Et kasi kus pagan ja ära tüki kõrgemasse kihti kui sa tegelikult kõlbad. Meie... tõusikud... nnoh! Ja meil on praegu nii kangesti hea meel, et... Jumaluke... kas me ei pea siis rõõmu tundma? Mu armuline naiseisa ja mu väga kõrgesti austatud külimees... unenäo järgi muidugi... võtsid mind ja mu sõpra vastu lausa lahkete nägudega. Terviseks, kõrged aadlikud! Meie, tõusikud, joome teie terviseks ja soovime teile väga pikka iga ja kõike õnne, et elagu ja hurraa! Prroost!»

Vaikus.

«Jah, terviseks,» pomises vanahärra Kullemann viimaks ja tõstis veiniklaasi huultele.

Vabrikant Kaarma tõusis jälle püsti, ohkas ja hüüdis Mark Antonile, kes jäljendas iga ta liigutust:

«Nüüd aga... nuta ometi, sõber, nuta ometi! Meie... õnneseened! Kas me teadsime midagi niisugust uskuda, kui me kahekesi läbi tänavate hiilisime? Kas me julgesime midagi niisugust ette kujutada, kui me... sina ja mina... ristipandud kätega auväärsete aadlikkude üle juttu ajasime...? Mu vaene naine, mu vaene naine! Miks ma küll kodunt läbi ei jooksnud, et teda kaasa kutsuda? sest ka tema olevat kord unes näinud, nagu oleks ta pärit... siitpoolt kandist. Jah, aga ma ei teadnud ju härrastelt niisugust lahkust oletada, eks ju, vennas, jah, seda ei teadnud oletada ei mina ega sinagi!»

«Muidugi ei teadnud!» hüüdis Mark Anton.

«Jah, kui rõõmus oleks praegu mu vaene Jutake... kui rõõmus, kui rõõmus!» jätkas vabrikant Kaarma ja teeskles nüüd nutmist. Ta kraapas sõrmenukkidega üle silmade, jätkates pikkamisi: «Ja mu lapsed... ooh! Säärast uhket pitsballi pole nad veel ilmaski näinud. Ma olen kindel, et nad oleksid end ilusasti ülal pidanud, ja mitte keegi poleks mõttele tulnud, et nad on... minu, teie sohisugulase omad. Nad oleksid vaikselt ja tagasihoidlikult kuhugi põõsaste vahele pugenud ja sealt piilunud... muidugi, kui krahvihärra oleks seda nõudnud. Ja hiljem oleksid nad veel aastaid ringi tänast õhtut meelde tuletanud. Hea küll, sõber, meie silmad on imet näinud ja... hakkame aga jälle minema... sinna, kuhu me kõlbame.»

«Jah, meie silmad on imet näinud...» pomises Mark Anton.

Nad tõusid ja tegid aina oma kummardusi. Kõigil oli väga piinlik, igaüks oleks nagu end milleski süüdlasena tundnud. Koridorist kostis sammude tüminat ja uksele ilmus härra Marandi. Ja vabrikant Kaarma muutis enda veel kord väga alandlikuks, läks talle vastu ning hüüdis sügava kummarduse saatel:

«Oo, noorkrahv, lubage kätt suudelda ja endale tere ütelda... Seal all oli meil, minul ja sõbral, õnn teid ainult kaugelt näha, sest teil oli nähtavasti väga palju tegemist ja te pidite kuhugi tõttama. Aga ma ei unusta eluotsanigi teie lahkust — te isegi noogutasite mulle, kui ma teile alandlikult kübarat kergitasin. Kuidas te

elate? Ma kuulsin, et teil on teie tegevuses edu, ja ma tulin õnne soovima. Lubage oma kätt suudelda, noorkrahv, lubage oma kätt suudelda!»

«Nonoh, mis siin's lahti on?» pomises härra Marandi ja tegi näo, nagu ei suudaks ta ikka veel midagi taibata.

Vanahärra Kullemann ütles:

«Mu väimeespoeg on väga heas meeleolus ja räägib meile... igasuguseid nalju.»

«Aa!» venitas pangadirektor Marandi.

«Noh, kaome, sõber... kaome!» hüüdis vabrikant Kaarma.

«Kaome!» noogutas Mark Anton, irvitades jälle mõttetult.

Ja härra Marandi küsis, kuna ta ei mõistnud ka midagi sobivamat lausuda:

«Kuidas su perekond elab?»

«Tänan, noorkrahv — hästi!» vastas vabrikant Kaarma ikka ühesuguste kummarduste saatel. «Lihtinimeste asi, mis seal rääkida. Söövad ja joovad ja seedivad ja magavad. Ja terviski on neil korras nagu ikka... meietaolistel. Mul oli ju ka lihtsameelset edevust oma lastele haridust anda ja kui nüüd härrasrahva järeltulijatest mõni kohakene juhtub üle jääma, siis nad leiavad endile ka väärilisema teenistuse. Aga kui midagi niisugust ei leidu, eks nad peavad siis leppima sellega, mis ma ise neile oma labasuses võimaldada saan. Nii jah. Nüüd aga — veel kord... palun lahkesti andestada, et me siia niiviisi ilma kutseteta sisse murdsime, mina ja mu sõber. Vabandust, siniverelised, me palume väga vabandust!»

Ja nad hakkasid kõrvuti ukse poole taganema, seljad küürus, tigedus silmade ümber.

Maks Ruufus, kes oli siiani vaikinud, tõusis samuti, naeris ja ütles:

«Kannatage veidi, ma tulen teiega ühes. Nagu ma teie jutust järeldada võin, pole te veel näinud... õieti mitte kui midagi. Ma hakkan teile juhiks — teeme aiaski paar tutvumistiiru, et te ka sealsest elust pisut aimu saaksite? See huvitab teid ometi, eks ju?»

«Huvitab... huvitab küll, kui härrad aadlikud lubavad...» sosistas vabrikant Kaarma.

Siimon vaatas neile järele. Nad noogutasid ikka võistu,

pöördusid ja kadusid pahemale. Vanahärra Nepomuuk piilus luurates kulmude alt ja näis vahejuhtumi üle vaikset rõõmu tundvat; pangadirektor Marandi naeratas kohmetult, silitades oma tugevat alalõuga; vanahärra Kullemann võttis veinipudeli, et täita sellest vahepeal tühjaks joodud klaase, kuid ta käed värisesid nii tugevasti, et ta ei suutnud sellega hakkama saada. Insener Koores vaatas jälle pimeda akna poole ja pomises nagu endamisi:

«Elatanud inimesed, aga võtavad end niiviisi täis...»

«Jah,» ütles vanahärra Kullemann.

Siimon seletas pisut pikemalt:

«Eile õhtul murdsid nad minu juurde sisse. Noh, polnud midagi parata. Mul oli küll muudki teha ja õiendada, aga ma pidin nad vastu võtma. Nende sellidega on ju lausa häda, kui nad kord hoogu satuvad. Selle paksuga võib veel kuidagi leppida...»

Härra Nepomuuk kergitas naeratades kulme ja sõnas:

«Omal ajal käisin ma nende mõlemaga läbi. Sekeldusi oli tõesti palju. Juhtus isegi seda, et nad mõnele kaaskülalisele, kes nendega ühes ei ulunud, käsitsi kallale kippusid.»

«Hehehee... lõbusad mehed, lõbusad mehed!» noogutas härra Tiitus.

Tekkis uus vaikusehetk. Ja et toas valitsevast ebamugavast tundest kuidagi üle saada, hakkas vanahärra Kullemann jälle sõjavõimalustest rääkima. Ta ütles:

«Kuhu me oma jutuga jäime? Vist küll nende nõndanimetatud autoritaarsete keskriikide juurde? Loogiliselt mõteldes on tõesti raske aru saada, mis pagan kihutab tänapäeval inimesi ja valitsusi taga, et nad nii kangesti üksteist veristada ihkavad.»

See ootamatu sõnavõtt, ehkki läbipaistev, muutis seisukorra kohe hoopis talutavamaks. Üks kui teine liigutas end, üks kui teine ulatas käe välja, et laualt midagi võtta — kes veiniklaasi, kes pruunistatud mandliterakesi — üks kui teine noogutas asjalikult ja näitles tähelepanu. Isand Tiitus jättis huulte lakkumise ja isand Nepomuuk süütas sigari. Pangadirektor Marandi kõigutas põlvele tõstetud jalga.

Samal silmapilgul jõudis aga tagasi ka advokaat

Simmaado, kes ähvardas oma teadmatuses kõik taas luhta ajada. Ta hoidis kätt poisikeselikult suu ees, naeris ja hüüdis:

«Piduperemehed ei aimagi vist, missugused külalised siin ringi liiguvad...? Trepil tulid mulle vastu, arvake, kes? — vana Kaarma oma topsivennaga. Kui ma tagasi vaatasin, olid nad laua juurde jõudnud ja Maks Ruufus, see igavene naljahammas, hakkas neid parajasti täis toppima.»

Vanahärra Kullemann vaatas teda pahuralt silmanurgast ja vastas:

«Jah, mis siis — las nad... liiguvad. Muuseas, härrad, kas te pole tähele pannud, et tänavune suvi on peaaegu samasugune nagu oli neljateistkümnendal aastal? Kuumus, metsapõlemised. Ma ei imestaks põrmugi, kui jaapanlaste ja venelaste konflikt äkki üldiseks heitluseks kujuneb või kui sakslased tšehhidele kallale asuvad.»

«Jah, see on õudne,» noogutas insener Koores, väärutades pikkamisi pead. «Miljonid ja miljonid aetakse kokku ja enamik neist peab surema. Kannatused, vaesus, lagunemine, mis ulatub kuni juurteni. Mis mul häda oleks, kui mu pojad praegu elaksid. Oli kahtlemata raske neilgi, kes kaotasid tol ajal ühe, mina aga kaotasin... kõik. Mul on vahel tunne, nagu peaksin ma tänavale minema ja tulipäistele noortele valju häälega kõrvu karjuma: jätke, ärge märatsege! Ja samuti ka riigimeestele, kes ei oska küllalt osavalt oma asju ajada ja iga tühisemagi arusaamatuse puhul relvade järele haaravad. Mõistus! Kaine mõistus — kuhu see ometi jääb?»

«Katsu sellega kord hakkama saada, küllap me sulle siis veel näitame!» naeris isand Tiitus.

«Mõistus on ainult sõnakõlks — inimesed elavad instinktidega,» ütles pangadirektor Marandi.

Advokaat Simmaado tundis ikka veel huvi kahe purjus tõusiku vastu, keda ta oli äsja kohanud. Ta nihutas enda Siimoni kõrvale ja küsis:

«Huvitav, kust nad küll siia sattusid?»

«Ma ei tea,» vastas Siimon.

Vanahärra Kullemann ütles vanahärra Nepomuugile:

«Algas see Abessiiniaga, hiljem tuli Hispaania ja

nüüd siis leidsid jaapanlased ja venelased paraja aja. Mida seal Sudeedi maakondades õieti nõutakse? Paistab, nagu tahaksid nad oma emamaast hoopis lahku lüüa. . .»

«Ja Saksamaaga ühineda? Loomulikult!» noogutas insener Koores.

Jutlemine ähvardas jälle soiku jääda, kuigi kõik katsusid seda elustada.

Äkki kohutas Siimonit mõte, et ta peab Aada ja selle ema üles otsima, et ta peab nendega vestlema, et ta peab tüdrukuga mööda varjulisi teid ringi jalutama ja veel kord oma armastusest rääkima. Ta tõusis ja astus akna alla. Pimedus väljas paistis aina tumedamaks muutuvat. Tuul valjenes ja hõljuvad paberlaternad heitsid murule liikuvaid valguselaike. Puude oksad, mida äkilised iilingud raputasid, liikusid läbipaistmatute varjudena, lüües hääletult takti äsjaalanud tantsuloole.

Keegi ütles ta selja taga:

«Härra Laas — sulgege aken ja istuge meie juurde. Mu reuma kipub end juba tunda andma.»

«Jah, andke andeks,» pomises Siimon.

«Terviseks!» ütles pangadirektor Marandi.

PAHAENDELISED VIIPED JÄTKUVAD

Kui Siimon vahel hiljem seda ööd meenutada katsus, kerkis ta vaimusilma ette kõigepealt pilt sellest, kuidas ta ettevaatlikul sammul mööda treppi alla läks, toetudes seinale, et hoiduda põrutustest. Teise käe oli ta sügavale püksitaskusse pistnud ja litsus kogu aeg sõrmeotstega vastu kõhtu. Sest nüüd puuris ühetasane tugev valu teda pidevalt, ühtlaselt, talle hetkekski rahu andmata. Kogu möödunud päev tuli meelde, näis väga viirastuslikuna, kaetud nagu tiheda varjuga. Ta tõmbus tagasi kuni eelmise õhtuni ja hakkas siis pikkamisi vaadeldes uuesti olevikku sammuma: kas ta polnud piinelnud selle lühikese vahemaa jooksul samuti peaaegu vahetpidamata, peaaegu pidevalt? Ja kas polnud väga pahaendeline ka see, et ta piinles praegugi, sügaval öötunnil, millal ta oli siiani ikka lunastust leidnud — mitte üksi magades, vaid ka siis, kui ta juhtus mingil möödapääsematul põhjusel parajasti ärkvel olema?

Söögituppa jõudnud, ajas ta enda kangekaelselt sirgu, tõmbas näo naerule ja asetas käed seljale risti, teeseldes laiska logelejat, kes mõnuleb oma heaolus. Laua ümber oli koondunud koguni rohkesti tumedates õhtuülikonda-

des mehi ja sama soliidselt rõivastatud naisi, kes liikusid pikkamisi-pidulikult kohalt teise, valisid endile suupisteid, kummardusid parajat pala otsides sügavale liudade kohale ja tõusid jälle kohe sirgu. Laest langevad heledad valgusejoad põrkusid tagasi käes hoitavatelt taldrikutelt, kahvlitelt, mida küünitati kord siia, kord sinna, fiksatiivist läikivatelt juustelt, lakk-kingadelt, värvitud sõrmeküüntelt. Üks kui teine viipas Siimonile tervituseks, hõikas midagi ja kadus kohe jälle tagasi aeda. Kuuldus vaikset kõnekõminat, mis segunes aina uusi tantsulugusid algava trio summutatud häälitsustesse, kerget naeru, imestust taotlevaid hüüatusi: «Ohoo, kuulge ometi!» — «No mis te ütlete!» — «Kas tõesti, armuline proua?» Kell oli varsti üks saamas ja külalised hakkasid taas nälga tundma, aplaiks tehtud napsidest ja veinidest, mida oli neile vahepeal pakutud.

«Is-sand... härra Laas — see olete ju teie!» hüüti äkki.

Siimon vastas huupi:

«Jaa, see olen mina. Tere õhtust, madaam.»

Alles siis, kui ta veel mõne sammu võrra lähemale astus, nägi ta, et hõikajaks oli proua Simmaado, Aada vanem õde. Kavaler, kes oli äkki nagu lõkkele löönud daami laua juurde saatnud, tegeles nobedasti lõhelõikudega — pikk blond poiss värvilindiga rinnal ja varjamatu isukusega hallides silmaterades. Siimon tundis seda konvendikaaslast vaid näo järgi ja katsus nüüd kõigest jõust meelde tuletada üht tolle virga seelikukütiga ühenduses olevat ja skandaalsusse kippuvat lookest, millest sosistati paar aastat tagasi isegi sääraseS seltskonnas, kus sellistest asjadest tavaliselt suurt ei hoolitudki. Vastates noore elumehe tagasihoidlikule ja pisut iroonilisele kummardusele samasuguse tagasihoidlikkuse ning irooniaga, suudles ta proua Simmaado kätt, kallutas end talle pisut lähemale ja küsis:

«Kuidas te ka tänase päeva jooksul elanud olete, kui ma ehk küsida tohin?»

«Oo, tänan, härra tulevane õemees, — päris hästi!» vastas proua Simmaado rõõmsalt, heites samal ajal kiire pilgu selja taha. «Muuseas: ma olin teile väga pahane! Aga nüüd see pahameel on juba üle läinud ja...»

«Pahane? Minule? Aga miks ometi, armuline proua?» küsis Siimon, ehkki ta teadis vastust juba ette.

Ning naine sõnaski, muutes hääle senisest hoopis vaiksemaks:

«Armas aeg, kas te siis ise enam ei mäleta? Mu meeski oli hirmus vihane ja lubas teiega üldse igasuguse läbikäimise lõpetada. Sest ühes nende tõusikutega suvatsesite te ju meidki välja kihutada.»

«Palun, palun!» hüüdis Siimon. «See on eksitus, uskuge mind!»

«Eksitus?» küsis proua Simmaado. «Kuidas nii — eksitus? Te ju käratasite selge sõnaga, et ... «välja ... kõik»!»

Siimon ajas ägedasti vastu:

«Ei, vabandage, see on tõesti eksitus! Jah, armuline proua, see on eksitus! Ma tean, et ma ei võinud midagi niisugust ütelda. Arvatavasti kuulsite te valesti või saite minust aru teisiti, kui see oleks pidanud olema. Pealegi — osa seltskonnast jäi ju ometi paigale ja istus seal kuni hommikuvalgeni.»

«Oo, või nii? Kas me siis asja ees, teist taga sellelt huvitavalt istumiselt jalga lasksime?» naeris proua Simmaado. Ja kuna see küsimus ei suutnud teda enam paeluda, vaatas ta veel kord vargsi üle õla, valis jälle suupisteid ja sõnas korraga: «Täna oli meil väga terav arvamiste lahkuminek, minul ja mu mehel. Tema kui ärimees ja praktiliselt mõtlev inimene pooldab kangesti inglise lasteaeda, mina ise aga kavatsen maksku mis maksab kindlaks jääda prantsuse oma juurde. Kuidas teie arvate, härra Laas?»

Siimoni mõtted olid laokil, kuid ta vastas igaks juhuks:

«Mina pooldan samuti prantsuse lasteaeda.»

«Muidugi! Teisiti ma teid ei kujutlenudki!» hüüdis proua Simmaado. «Ja Hansukene olgu vait. Muuseas — oleks huvitav kuulda, millisel põhjusel olete teie sellele arvamisele jõudnud?»

«Noh ... prantsuse lasteaed ... olevat ju sootuks midagi muud kui ... inglise oma,» pomises Siimon ja tundis jälle kanget tahtmist kätt taskusse pista, et sellega oma valutavat külge toetada.

«Loo-mu-li-kult! Ka mina olen niisugust arvamist kuulnud, ja mitte mõnelt profaanilt!» hüüdis proua Simmaado kähku, kuna ta märkas, et pikk blond poiss hakkas kärsituks muutuma. Ja olles juba minekule asumas, seletas ta vadinal: «Inglise haridus on meie oludes üldse küsitava väärtusega. Üldkultuurilises mõttes ei pääse see ju kunagi kaasa rääkima, need aga, kes tahavad edaspidi kaubanduse või merenduse alal tegutsema hakata, võivad end kõrvalt täiendada. Pealegi on sääraseid liiga vähe selleks, et kogu süsteemile ilmet anda. Prantsuse haridus aga... oojaa!»

«Oojah... muidugi!» noogutas Siimon.

Vaevalt kadus proua Linda selg sulguva ukse taha, kui trepijalale ilmus härra Simmaado ise — armukade mees, kes ei suutnud kuigi kauaks üles vanahärrade juurde jääda. Ta vaatas otsides ringi ja tahtis kohe edasi tormata. Ta pea oli nagu jälgi ajades alla kummardunud ja Siimonil oli korraga tunne, nagu oleks mees tõepoolest tuttavat lõhna haistnud. Lauanurga juures põrkasid nad külgedega vastamisi. Ja närvlik kälimees märkas teda alles nüüd, peatus hetkeks ja hüüdis:

«Vabanda, vanapoiss! Näed — pidin su peaaegu jalge alla trampima. Oh neid naisi küll, neid naisi! Sain enda just oma valutaval puusakondil pisut paremini sisse seada, kui armuline proua Simmaado mulle sõna järele saatis: «Tule alla, mul on sulle midagi kõnelda.» Kõnelda? Mida?! Madaamil on lihtsalt igav ja see on kõik. Nagu seal aias oleks veel vähe iga sorti poisinolke, kes just selleks ongi kutsutud, et meie prouadel igav ei ole. Tehku nad end vähemalt kordki elus kasulikuks... hahahaa! Ega sa ei ole teda näinud?»

«Keda?»

«Lindat?»

«Kahjuks ei. Ma nimelt tulin alles praegu alla,» vastas Siimon.

Advokaat Simmaado vaatas jälle ringi. Kuid nüüd sigis ta ilmesse peale püsiva armukadeduse veel midagi muudki. Ja tulles Siimonile veel sammu võrra lähemale, sosistas ta salapäraselt:

«Hoia kõrvad lahti, vanapoiss! Mulle paistab, nagu teaksid kõik teised sinust ja minust palju rohkem kui me

ise. Servus! Igal pool, kus meie äia nime nimetatakse, peatu ja katsu kuulata. Sellepärast, et...»

Kuid ta ei lõpetanud lauset ja viipas vaid käega. Ja ta närvlik naer kadus kohe sama ukse taha, mille kaudu oli lahkunud äsja ta lõbutsev naine oma valgeverelise rüütliga.

Siimon kortsutas kulmu. Minnes veidi hiljem samuti alla aeda, mõtles ta endamisi, et ta peaks kärsitu abielumehe jälle üles otsima, et küsida temalt lähemalt, mis ta oma sõnadega õieti mõtles.

Käies väga pikkamisi mööda helendavaid teid ringi, teeskles ta jälle mõnulevat vaatlejat, kes teeb oma tähelepanekuid ja on kõigest ümbritsevast juba veidi tülpinud, soovimata kellestki segatud saada. Pilt, mis talle avanes, surutus talle mällu veidi groteskseña, kuid samal ajal ka küllalt luulelisena ning suurejoonelisena. Taevas oli jälle selgeks läinud ja paljas hõbedavärviline kuu asus otse pea kohal, valades alla maale seda külma sinakashalli valgust, mis pani kõik esemed läheduses vaevumärgatavalt hõõguma. Vanad laiaoksalised puud seisid ses hõõgumises haaramiseks valmistuvate tontidena, rappusid tuules ja kohisesid tugevasti. Kuskil läheduses oleks nagu loksunud suur rohekasmust veekogu, viskudes vastu kaldaid ja tõmbudes kohe jälle tagasi. Paberist laternad hõljusid üles-alla. Ja jämedate tüvede vahele asetatud laudade ümber istuvad inimesed näisid mingisuguseid ootamatuid, varjude peal suureks paisuvaid, mõttetuina paistvaid liigutusi tegevat, liigutusi, mida on raske täpsemalt määratleda, meeles pidada, mille eesmärkki jäi arusaamatuks.

Kuna Siimonil polnud ühtki kindlat sihti, suundus ta peateele ja hakkas seda mööda edasi minema. Liiv ta saabaste all meenutas pehmet metalli, sooja ning sõbralikku, mis summutab sammude kaja. Jalutavate paarikeste näod paistsid pisut tontlikkudena, eriti siis, kui tuli läbi minna siniste laternate piirkonnast.

Paremal asuval muruplatsil tantsiti. Tüsedusele kalduvad keskealised mehed trampisid nagu suured loomad, noored poisid edvistasid oma sihvakusega ja tegid kõik, et oma partnereid naerma ajada. Unistavate iseloomudega abielunaised, ammugi tüdinenud ja väsinud oma

seaduslikest kaasadest ja endi meelest hirmus õnnetud, nõjatusid kuidagi õrnalt-hellalt oma kavaleride najale, pead viltu lastud, otsekui katsuksid nad lakkamatult midagi kuulata, midagi, mis asub nähtava maailma varju taga. Kuskil prooviti laulda; veel kuskil puhkes keegi suure häälega hirnuma. Mingi nimetult-segase saatemuusikana kõlas kogu aeg läbi öise aia klaaside ning taldrikute tasast helinat, mis ei vaikinud hetkekski ja näis aeg-ajalt vaid kohta vahetavat, kostes kord siit, kord sealt, — kord kaugemalt pargisügavusest, kord üsna lähedalt.

«Hei, vanamees — mis sa siin patseerid?»

Siimon tõmbas näo juba enne pöördumist naerule, kergitas kulme, pingutas oma lühinägelikke silmi, mis kaotasid väga palju oma võimest eriti õhtul. Ta vastas, — jälle igaks juhuks väga lahkelt ning viisakalt, — kuigi ta polnud lähenejat veel tunda suutnud:

«Jalutan, nagu näed. Ja hingan värsket õhku. Aga sina ise?»

«Lii-gun!» hüüdis doktor Raamat, panganõukogu esimees.

Ja selle ootamatu kohtumise üle kerget rõõmu tundes ütles Siimon:

«Noh, sinul pole seda eriliselt vaja, sest sa oled niikuinii väga liikuv isand. Aga paljudele küll, paljudele küll. Mõtlesin siin praegu, et pagan seda teab, millest see tuleb: enamik mu tuttavatest on paksenema hakanud. Vaevalt kolmekümne viie aastased mehed... ja veidi vanemad... kuid vestide alla tekivad aina korralikumaks paisuvad kõhukesed.»

«Õgivad liiga rängalt, kogu tarkus seisab selles!» ütles härra Raamat.

Siimon vaatas ta pondunud põski, väikest teravat nina, kavalalt piiluvaid silmi ja pakse, peaaegu vormituid huuli. Ta teadis sellest omapärasest mehest üpris vähe, ent siiski küllaldaselt, et temast vajalikku pilti saada. Härra Raamat oli kutselt arst, omas praegugi veel koguni suurt patsientuuri, oli aga äkki äritsema hakanud ja vööritses juba ligi kümme aastat peamiselt majadega, ostes neid kokku ja müües jälle paraja vaheltkasuga edasi. Ta armastas vahel tublisti purjutada, ent need, kes teda

tundsid, sosistasid irvitades, et kõige paremad ostu-müügi tehingud sooritavat ta just sellises seisukorras. Ta polnud ihnuskoi, ei, ta armastus raha vastu oli hoopis teistsugune kui paljudel ta sõpradel. Pistes oma hirmus lühikesena, ent seda jämedamana tunduva käsivarre Siimoni kaenla alla, ütles ta ootamatu agarusega, mille varjust näis välja piiluvat mingi aimamatu tagamõte:

«Kas sa oled täna ka joonud?»

«Ei,» ütles Siimon ja raputas pead.

«Noh, siis joome!» ütles doktor Raamat.

Siimon raputas jälle pead.

«Parem juba jätame — ma ei tunne end kuigi hästi,» ütles ta.

«Nii? Noh, ärgem siis joogem,» ütles doktor Raamat.

Nad jalutasid pikkamisi mööda tantsuplatsi ümbritsevat ringteed. Öö oli ikka väga soe. Läheduses asuvates surnuaedades kisendasid öökullid ja laksutas laulurästas, see nobe imitaator. Jõekalda madalalt luhalt imbus lähemale kargeid hoovusi, mis ronisid mööda nõlvakut üles, et kaugeneda magavate linnatänavate poole. Kuskil seljataga asuvas värvilises hämaruses jutustas keegi kahemõttelist lookest, mis kutsus esile aina uusi naerupurskeid, paisates neid puude vahele nagu hiiglasuuri hüppeid tegevaid kummipalle. Ja lastes Siimoni küünarnuki vabaks, ütles doktor Raamat nagu luurates:

«Niisiis on su äiale tillukesi äpardusi juhtunud?»

Siimon muutus kohe väga tähelepanelikuks ja kortsutas kulmu. Ta otsustas teada saada nii palju kui vähegi võimalik.

«Jah, seda küll,» vastas ta noogutades.

«Paha lugu, paha lugu!» ütles doktor Raamat.

«Teatud määral kindlasti. Aga mina isiklikult ei võta asja... just väga tõsiselt,» ütles Siimon.

«Kergemeelsus ei ole voorus, vanapoiss!» ütles doktor Raamat.

Siimoni mõtted töötasid pingutatult. Ta ei jõudnud aga kuhugi välja ning tundis end kattuvat külma higiga. Hetkelise vaikimise järel pomises ta õlgu kehitades:

«Noh... ei tea nüüd... Eks me näe, eks me näe.»

«Jaa muidugi! Paari-kolme päeva pärast on see niikuinii selge, kuidas, missuguses ulatuses ja... nõnda

edasi,» ütles doktor Raamat. Ja peatudes silmapilguks, et süüdata sigaretti, lisas ta pisut tõsisemalt: «Muuseas — sinu seisukorda see enam ei muudaks. Ma ajasin tund aega tagasi juttu Kaalepiga ja Lepamaimuga, ja pärast tulid veel juurde Soonast, Edelstein ja vana Tuudeberg. Nad olid minuga üsna ühel arvamisel. Muidugi oleks parem, kui sa igaks juhuks silmad ja kõrvad lahti hoiad. Hea tahtmise juures suudaksid sa enda rippumatuks teha . . . kas või juba täna õhtul. Isegi roomlased teadsid ju, et *in vino veritas*. Nägemiseni! Kahju, et sa ei taha praegu minuga kaasa pummeldada — ma korjaksin tasapisi kokku need teisedki arukad eesti mehed, keda ma siin nimetasin. Noh, eks me näe. Hommik on veel kaugel ja küllap ma su üles leian. Mis sa arvad, kas sul on homme lõuna paiku aega? Vea ennast mulle korraks külla — mu mutid on lausa õnnetud, et sa end enam ei näita. Ja . . . peame aru — nagu mees mehega. Veel kord: nägemiseni!»

«Jah, nägemiseni!» vastas Siimon ja kõndis pikkamisi edasi.

Ning just sel hetkel, kui vööritseva arsti selg ta silmist kadus, läbis teda jälle veider tunne, nagu poleks viimase päeva kuhjuvad sündmused kaugeltki veel lõpukorral, nagu peaks nüüd kohe midagi väga olulist juhtuma. Ühes lakkamatult näriva valuga sügaval kõhukoopas moodustas see tunne tas nagu mingi vaimulahtistaja, mingi purgatiivi, mis röövis temalt jälle kogu ta ulja enesekindluse. Äkki haaras teda kange igatsus oma tüdruku järele, Aada järele, kes võiks talle ehk mõnesuguseid vajalikke teateid anda. Kus ta praegu on ja mis ta praegu teeb. . . ta väike, alistuv, juba esimese andumise kaudu taltsaks tehtud salanaine, kellest ta polnud mitme tunni jooksul üldse midagi hoolinud? Ta mõtles möödunud päeva häbistavatele segadustele, ja just siis, kui ta sellest mõtles, vilksatas talle kustki jalutavate paaride varjust advokaat Soodla tüse selg ja naiselikult lehvivad mustad lokid. Ja ta oli üpris õnnelik, kui ta peale lühiajalist kiirustamist peateest kaugenevale mehikesele järele jõudis ja nägi, et daam, keda ta saatis, polnud siiski preili Koores, vaid hoopiski Ebba Tamm, see tubli lastearst.

Jalutajad pöördusid ja tal polnud enam võimalik kuhugi varjule pugeda. Ta kummardas ja hüüdis rõõmsalt:

«Tere, noorpaar. Ilus öö, kas pole?»

«Aa, see olete ju teie!» hüüdis noor naisarst ja peatus silmapilguks. «Imelik, et ma näen teid alles esimest korda. Härra Soodla arvas, et te olete ehk sootuks tulemata jäänud.»

Ja oma imelikult loiuks muutunud, otsekui rauget und ihkavad silmad jalgade ette kõnniteele suunanud, pöördus ta kohe jälle minema, saadetud ikka sellest veerevast murumunast, kes näis päevaste äparduste pärast praegugi veel Siimonile viha kandvat ega lausunud ainustki sõnakest.

«Lollus, lollus. . .» pomises Siimon mõttetult.

Siis kuulis ta kuskilt puude varjust ägedat vaidluskära ja suundus otse üle kastese muru, mille jahedust ta tundis isegi läbi kingataldade.

V I I E S P E A T O K K

AKTUAALSED KONEAINED

Isand Kullemanni aed oli väga suur, ja lehtla, mille juurde Siimon neile ägetsevatele häältele järgnedes jõudis, asus peaaegu kaldanõlvaku serval, kus algas maapinna langus. Läbi laia ukseava paistsid laua ümber konutavate meeste mustad kogud ja tagaseinast langev valgus moondas nad väga rasketena mõjuvateks siluettideks, mis kõikusid kohmakalt edasi-tagasi.

Kõige esimesena paistis Siimonile silma keemiaprofessor Olaf Pooli lai kukal ja harevile hoiduvad suured kõrvad; küljega öise aia poole istusid mõned pangategelased ja kaasomanikud sellest või teisest suurärist — Jüri Maasik, Mihkel Lepamaim, Karl Soonast ja Fritz Tuudeberg; üsna vastu tagaseina konutas Jaak Maim, ühistegelane, kes oli enda juba korralikult purju võtnud ja ümises veel vaid tülinorivaid vahemärkusi. Kõik nad olid tüsedad tugevad mehed ja oskasid lugu pidada mugavast vestlusest, mida ei ulatuks segama nende naised — manitsusi ütlema ja veiniklaase lugema. Nad tundsid end nüüd mõnusasti vabadena ega kavatsenudki sõnu valida, millega oma mõtteid ning kogemusi vastastikku mõistetavaks teha.

Siimon teretas. Talle tehti kohe ruumi; ta asetas enda Lepamaimu ja Soonasti vahele ja toetas küünarnukid lauaveerele. Võttes reas seisvate limonaadipudelite juurest tagavaraks toodud tühja veiniklaasi, valas ta selle ääreni täis ja küsis:

«Mis asja üle te siin niiviisi vaidlete? Kisa ulatub juba tänavale ja poleks ime, kui mõni möödamineja manu kargaks, et teie teravmeelsustest osa võtta.»

Mihkel Lepamaim, mustaverd mehemürakas, põrnitses teda läbi prillide, pühkis higi ja vastas veidi nipsakalt:

«Mille üle? Selle üle, mis enne pooleli jäi.»

Ja see jätkus siingi samas vaimus: Vana Lepamaim püüdis tabada iga pisemagi üldises vestluses tekkiva pausi, et pajatada paari sõimusõna punase Venemaa arvel, keda ta suutvat taluda veel sada korda vähem kui oma isiklikku ämma. Igal võimalikul juhul vabameelsust demonstreeriv trükikodade omanik Jüri Maasik oli hiljuti Saksamaal käinud — arvatavasti mingisugusel polügrafistide konverentsil — ja manas kaua ning südilt rahvussotsialistlikku režiimi, mis näljutavat kindlasti surnuks kui mitte sadu, siis vähemalt kümneid tuhandeid. Karl Soonast väitis kuskilt vene emigrantide ajalehest loetud tõdedega, et sõda Kesk-Euroopas ei puhkevat siiski veel niipea: kõik riigid kartvat õhurünnakuid. Olaf Pool, keemiaprofessor, kinnitas Siimonile, et suurriikide kindralstaapidel olevat kahtlemata tagavaraks üllatusi, millest laiematel rahvahulkadel pole vähimatki aimu. Fritz Tuudeberg higistas aina edasi ja hüüdis äkki, et Kristjan Kiisk, see edev laiutaja, olevat oma luksusauto taksoks müünud ja kihutavat nüüd ringi verivastses limusiinis, mis panevat nii mõnelgi temataolisel tegelasel silmad kadeduse pärast pungi tõusma. Vaikiti veidi aega. Siis joodi ja süüdati uued sigaretid. Ning Karl Soonast jõudis peale pikki ja üksikasjalisi seletusi otsusele, et Itaalia pole siiski veel kogu Abessiiniat oma käpa alla saanud. Jüri Maasik ütles, et tänapäeval polevat sel küsimusel üldse enam aktuaalset tähendust. Veidi aega tehti oletusi Hispaania kodusõja kohta ja jõuti üksmeelselt otsusele, et see võib kesta veel kuni järgmise kevadeni. Briti impeeriumi lähemate kavatsuste suhtes jäädi erinevate arvamiste juurde, vastavalt sellele, misssuguste

allikate põhjal tegi üks või teine oma prognostilisi oletusi. Ott Pillenbergi naine olevat nüüd lausa hukka minemas — ta käivat oma poistega isegi avalikkudel kinoetendustel, ütles Fritz Tuudeberg. «Lori!» karjus ühistegelane Maim ja vaatas kordamööda kõiki lauakaaslasi. Siis naerdi veidi kaht koerkäpulist, vabrikant Kaarmat ja selle ustavat sõpra: «Hahahaa, leidsid ka aja, millal vana Kullemanniga oma vahekordi klaarima tulla!» Ja Olaf Pool, keemiaprofessor, pidas pika ning põhjaliku loengu teadaolevate sõjagaaside üle, rääkides aga peamiselt purupurjus Jaak Maimule, kuna teised keegi ei viitsinud teda kuulata ja ootasid parajat juhust, et ka omalt poolt midagi öelda.

Viimaks kaldus jutt käesolevale suvele ja Karl Soonast tegi teatavaks, et ta olevat alles möödunud õhtupoolikul Tähtvere metsas käinud. Samas aga tuli talle midagi meelde ja ta lisas silmi jõllitades:

«Kuram, te oleksite pidanud nägema, mihukese rästikumüraka ma seal vagaks tegin. Õkva nagu vorst. Vastik oli teist sindrinahka vaadatagi, rääkimata veel muust.»

«Rääkimata muust? Millest muust?» urises ühistegelane Maim. «Kas sa tahtsid teda ehk peale tapmist veel pintslisse pista, ah? Hahahaa!»

«Ära kõnele jubedusi, kulla mees!» hüüdis Jüri Maasik.

«Minul isiklikult on usside vastu mingisugune atavistlik tunne... Kui ma neid näen, kipuvad mul juuksed lausa püsti tõusma,» ütles härra Lepamaim. «Mitu päeva peale seda pole mul enam rahu. Ptüi!»

«Nonoh, need loomakesed on meil ju kaunis süütud,» naeratas Olaf Pool, keemiaprofessor. «Vaevalt kuulevad nad su sammude krabinat, ja läinud nad ongi.»

«Või veel! Ära räägi midagi!» vaidles härra Soonast. «On teada küllaltki palju juhtumeid, kus nad on rahulikule jalutajale kallale tulnud.»

«Nonoh, nonoh!» kahtles Olaf Pool.

«Lori! Nad laulavad vahel nagu ööbikud!» hüüdis ühistegelane Maim ja hirnus kaua ning südamest oma hüperboolitava nalja üle.

«Lõpuks on ka kaunis raske vahet teha, missugused

neist on rästikud, missugused nastikud,» ütles Fritz Tuudeberg.

«Lorijutt, see pole põrmugi raske — kõik rästikud on rästikud ja seega rästikud ja kõik nastikud on nastikud ja seega nastikud!» hüüdis härra Maim ja naeris jälle ammuli suuga.

Mihkel Lepamaim kraamis lagedale oma kunagise koolitarkuse. Ta nihutas prillid ninaotsale ja ütles:

«Kukla järgi on see siiski võimalik. Rästikul on seal ristikujuline märk, nastikul aga midagi, mis tuletab meelde hobuserauda.»

Naerdi.

Ja härra Maasik, trükitööstur, hüüdis ähkides:

«Katsu seda satikat uurima minna, jah... Vaat kui nipsab sulle oma kihvakesed su alumisse mokasse.»

Joodi jälle; suitsetati jälle; vaikiti jälle veidi aega ja tunti rõõmu rahuliku silmapilgu üle. Ja kuulati endassesüvenenult tantsuplatsilt kostvat valsikest. Ja kui see viimaks tüütama hakkas, ütles Fritz Tuudeberg, täites kordamööda kõik veiniklaasid — isegi härra Maimu oma, kuigi see napsivend kippus juba ammu tülikaks muutuma:

«Maainimesed kõnelevad veel mingisugusest vaskussist. Ma ise pole seda küll näinud, aga asjatundjad kinnitavad, et see olevat ainult süütu sisalikukene.»

«Sisalik, loomulikult sisalik,» kinnitas professor Pool ja muigas üleolevalt.

«Jah, too vaskuss ei tee küll vistartki viga, isegi siis mitte, kui ta juhtub ehk hädasunnil hammustama,» noogutas Siimon. «Kord ma matkasin mööda külasid ringi ja siis ma puutusin nende süütute elukatega tihti kokku. Võta pihku — ei niitsatagi.»

«Ja pista lõgemesse — ei niitsa samuti... hahahaa!...» ütles ühistegelane Maim.

«Muinasjutt aga teab, et vaskuss olevat kord hädaldanud, et küll on kahju, et tal puuduvad silmad, sest kui ta näeks, paneks ta üsna kerge vaevaga ühe öö jooksul kinni üheksa talu uksed,» ütles härra Soonast.

«Lollus, selge lollus!» naeris Olaf Pool, keemiaprofessor.

«Aga kas te olete kuulnud midagi nõndanimetatud

jõhvussist?» küsis Jüri Maasik. «Ka sellest teatakse lihtrahva seas kõnelda otse jubedaid lugusid. Näiteks arvatakse, et kui ta enda sulle kuskile ümber lööb, siis pigistab ta seni, kuni see ihuliige otsast maha langeb. Lihtsalt — soonib enda lihasse ja aina surub.»

«Ah-haa, vaat sellepärast polegi sul lapsi... saan aru, saan aru!» hüüdis ühistegelane Maim ja laskis jälle kuuldavale kaugele kostva möiratuse.

«Loll!» ütles Jüri Maasik ja vihastas korraga selle ebasündsa nalja üle.

«Jõhvussid? Oo, neid tõpraid ma tunnen!» hüüdis Fritz Tuudeberg. «Mõni aasta tagasi, kui ma Soomes suvitamas käisin, nägin ma neid massiliselt. Kenad loomakesed, väga kenad loomakesed! Mul oli järvel paat ja igal hommikul, kui ma välja läksin, pidin ma selle öö jooksul sisseimmitsenud veest tühjaks pilduma. Pagan seda teab, kuidas nad neist tillukestest piludest sisse pugesid, aga lootsikupõhi aina kubises neist. Karjapoiss õpetas mulle, et kuivatagu ma need hästi ära. Noh, ma katsusin. Ja siis nad olid nagu kõige pehmem siid. Mu raamatute vahel, mis mul seal kaasas olid, on neid praegugi veel tervete kimpude kaupa.»

«Vaata ikka vaata... toda ma ei teadnudki!» imestas härra Maasik, trükitööstur.

«Loomulikult — kui sa neid elukaid üldse näinud pole!» noogutas härra Soonast pilkavalt.

«Kurjad keeled räägivad, et saksa sõdurid olevat okupatsiooni ajal meie võsa-angerjaid isegi söönud,» ütles Mihkel Lepamaim.

«Noh, kas ma ei kõnelnud, kuram!» hüüdis ühistegelane Maim. «Tore! Õgi nagu Narva silmukest... hahahaa!»

«Ptüi!» ütles härra Maasik.

Härra Tuudeberg läks üle konnadele. Ta ütles:

«Mõni liik konni olevat tõesti üsna maitsvad ja lõunapoolsed rahvad isegi soolavat neid talve jaoks.»

«Oo jah, see on tõsi. Need on nõndanimetatud rohelised konnad ja Kuramaa mõisnikud olevat neid ka Baltimail aretanud,» ütles Olaf Pool.

«Ptüi!» ütles härra Maasik.

«Noh, sinule ja minule on kindlasti vastik ka auster.

Aadlikkude seltskonnas on see aga kõige peenem maiuspala,» ütles härra Lepamaim.

«Ptüi!» ütles härra Maasik.

«Sääraseid söödavaid tigusid leidub ka meil. Nimelt Saaremaal,» ütles professor Pool.

«Ptüi!» ütles härra Maasik.

Konnade ja austritega oli seega lõpetatud ja Fritz Tuudeberg kõneles nüüd loomast, kes olevat ta meelest lausa jäle: nimelt puuk ehk metsatäi. Ta väristas end äkitselt ja sõnas:

«Puuk ehk metsatäi on siiski kõige vastikum ja jäledam elukas, keda ma olen oma eluaja jooksul kohanud. Niisugune... peletis. Tükib sulle külge, haagib oma käpad su nahassse ja imeb nagu vampiir. Ta püörane sööb enda vahel nii täis, et ei jõua end enam kinni hoida ja kukub viimaks maha nagu jõhvikas. Et issand jumal üldse säärasele peletisele mõtles, kui ta oma loomistööd tegi!»

«Nad laotavad muuseas veiste punataudi... see tähendab... levitavad ja kannavad edasi,» ütles Olaf Pool, keemiaprofessor. «Iga loomaarst teab seda. Ja esimene asi on selle haiguse ilmsikstuleku puhul puugimuhkude otsimine.»

«Kui ta on oma piraka juba elajale külge pannud, mis seal enam neid muhke otsida!» ütles härra Maasik, trükitööstur.

«Muudkui hamba alla, muudkui hamba alla!» hüüdis ühistegelane Maim.

«Ühel mu kolleegil juhtus kord veider viperus,» jutustas härra Tuudeberg ja naeris ise juba ette. «Tunneb mees äkki, et ta põlvega on midagi lahti. Valutab. Kipub pisut paistetamagi. Nahal ripendab aga mingisugune pruunikassinine tükike, mitte just suur, aga mitte just ka väike. Mu sõber oli sündinud ja kasvanud linnas ega teadnud sellepärast puukidest ei musta ega valget. Noh, mõtleb, tuleb tohtri juurde minna. Ja lähebki. See tõbras on aga haigustekehva suvekese tõttu nähtavasti rahahädas ja kohutab vaest abitarvitajat omaltki poolt veel. Mis muud, kui tuleb lõigata. Hahahaa! Ja lõikabki. Mu sõber lamas voodis vähemalt paar nädalat ja maksis visiitide eest,

mis see suli ta juurde kaks korda päevas ette võttis, kaunis korraliku summakese.»

«Ptüi!» ütles härra Maasik.

Peale selle valgus vestlus jälle pisut laiali ja kaotas oma aktuaalsuse. Mihkel Lepamaim filosofeeris tükk aega täide ja muude koduste parasiitide üle, keegi aga ei tundnud nende putukate vastu erilist huvi ja ta pidi viimaks nördinult vaikima; härra Soonast, kes harrastas oma eriala kõrval ka kalapüüki, jutustas hasarti sattudes hiigelangerjast, kelle ta olevat kord kuskil järves kinni püüdnud ja kes kohutanud teda nii kangesti, et ta olevat äkilise hirmu sunnil üle lootsikuveere vette hüpanud; härra Tuudeberg ütles end näinud olevat vähki... mõõtudelt umbes suure labakinda taolist; härra Maasik, trükitööstur, kiitis uut tüüpi ladumismasinaid, mis maksvat aga otse koletut raha ja mis ei suutvat end seetõttu meie kitsastes oludes tasa teha; Fritz Tuudeberg avaldas kahjurõõmsat lootust, et Kristjan Kiisk müüb varsti maha ka oma uue auto, kuna sellel lollil ei jätkuvat ju püsivust õieti mitte millegi jaoks maailmas: ta lendavat juba täna-homme pankrotti ja siis olevat laulul kaunis lühike lõpp. Kohe seejärel jutustas ta pikantse loo, mis tegi kõik ühteviisi tähelepanelikuks: ühel hommikul jõekaldale jalutama minnes olevat ta oma isikliku ihusilmaga näinud, kuidas vana Pillenbergi ilus naine oma armukesega mööda kraavikallast võssa traavis. Ühistegelane Maim jäi üldiseks heameeleks magama ja norskas läbi nina.

«Oti moor on lihtsalt hull, mis sa tühjast räägid!» ütles härra Soonast ja sülgas põlglikult.

«Noh, nii ilusate hullude järele limpsaks nii mõnigi mees keelt,» naeris härra Lepamaim. «Kahju ainult, et ta viimasel ajal kahekümneaastaste ja nooremate poisikeste peale spetsialiseerub.»

«Niisugusele tuleks mehiselt peksa anda, küllap ta viimaks mõistuse pähe võtaks,» arvas härra Soonast.

«Ptüi!» ütles härra Maasik.

«Iga eakas naine, kui ta paraja juhuse leiab, on valmis oma seaduslikule mehele sarvi tegema, ja just hästi noorte poistega,» ütles Olaf Pool, keemiaprofessor.

«Nonoh, nonoh!» pomises härra Tuudeberg, näis kohkuvat ega leidnud äkki midagi, millega seda väidet väärata.

Üldise naeru kestel, mis hetke pärast lahti puhkes, poetas Siimon enda lehtlast välja ja hakkas tasakesi astudes tagasi maja poole minema. Kaugemal puude vahel hõljuvad paberlaternad meenutasid hiiglasuuri jaaniusse, kes on mööda tüvesid üles roninud, et jõuda välja roheliste lehekobarateni, mida tuul liigutas. Oli väga vaikne, sest orkester ei mänginud parajasti, ja pidutsevate inimeste rõõmus sumin tuli ikka nagu kaugelt mõisapõldudelt.

Korraga ilmus Siimoni ette must inimkogu — pikk mees, käed sügaval taskus. See oli Maks Ruufus.

«Ahaa, sina oled?» ütles sõber tasakesi. «Kes seal niiviisi uluvad?»

«Tuudeberg oma kambaga. Vaieldakse jälle usside, Ott Pillenbergi naise ja konnade üle ja lahendatakse muid raskemaid maailmaprobleeme,» ütles Siimon.

Nad peatusid hetkeks ja jalutasid siis kõrvuti piki kitsast rada alla. Ja Siimon küsis viimaks, et üldse midagi lausuda:

«Kuhu sa need tülinorivad jäärad viisid?»

Maks Ruufus oli kuidagi hajameelne, ent ühtlasi ka väga rahutu. Ta vahtis ümbritsevas hämaruses ringi ja vastas alles hulga aja pärast:

«Harri Kaarma ja Mark Antoni? Ja kuhu ma nad ikka viima pidin, kui peremeestel enestel igasugune viisakus ja sündsustunne puudub. Noh, ma tutvustasin neid kärnaseid lambaid pisut üksikasjalisemalt suurte härrade rõõmudega ja nad läksid oma teed. Inetu jant. Mul on neist kahju.»

«Idioodid. Kõigele vaatamata — idioodid!» pomises Siimon.

Vaikus.

Maks Ruufus pomises:

«Marandi oleks võinud oma kälimehele ja oma naiseõele kindlasti kutse saata. Milleks eputada? Tõusikud? Sääraseid tõusikuid leidub meie seas külluses, ja vanasaks pole põrmugi toorem ega labasem kui ükskõik missugune ülikooliharidusega äritegelane, kui see on enda korralikult täis võtnud. Igaühes meist elab kenakene osa karvaste kintsudega matsist, kes nõuab teatud aegade järel tegutsemisvabadust.»

«Seda nüüd küll, aga...» venitas Siimon.

Ja peatudes jälle äkki, võttis Maks Ruufus ta küünarnukist kinni ning küsis kuidagi veidralt tumedaks muutuvate silmadega, mis näisid pimeduses läikima hakkavat: «Sa liikusid siin ringi... Kas sa ehk nägid kuskil preili Tamme?»

«Jah, umbes kümmekond minutit või veidi enam tagasi,» vastas Siimon. «See pahahaisuline advokaadike oli temaga ühes.»

«Soodla?»

«Jah, Soodla.»

«Ma tean,» ütles Maks Ruufus viimaks ja neelatas kuuldavalt. Ja hetke pärast esitas ta uue küsimuse, mis tundus Siimonile samuti kuidagi kohatuna ja väga imelikuna: «Kuhu nad läksid?»

«Sinna,» osutas Siimon paremale.

Vähe hiljem jäi ta jälle üksi. Sõbra kõhn selg kadus põõsaste vahele. Ta läks otse üle rohu, pikkade vetruvate sammudega, nagu kartes kuhugi hiljaks jääda.

Siimon vaatas talle pisut aega järele, tundis kanget tahtmist hüüda, ei teinud aga seda ja suundus tantsuplatsi poole. Jah, ta peab Aadaga kokku saama, et tüdrukul poleks hiljem põhjust talle etteheiteid teha. Ta vaatas vastutulijaid, ei näinud aga otsitavat nende seas ja pöördus puude all asetsevate laudade poole. Ning tal oli tõesti õnne: jah, see seal oli kindlasti vanaproua Koores oma lumivalgete juustega ja veidi suurustleva hoiakuga. Ja manades jälle näole oma alatise uljalt-lõbusa naeratuse, kuigi ta oleks samal ajal näriva kannatuse pärast suure häälega kisendada tahtnud, läks ta otse istujate juurde, kummardas ja hüüatas üllatust teeseldes:

«Ometi viimaks... leidsin teid kätte. Otsin teid juba üle poole tunni.»

«Siimon... sina! Kus sa olid, kuule!» küsis Aada õnnelikult.

«Me istusime härra Marandi kabinetis, mina, sinu isa ja teised meietaolised hädavaresed, kes ei kannata kuigi palju rõskust,» vastas Siimon ja istus tüdruku kõrvale. «Kõigepealt ma hilinesin. Ja vaevalt sain ma nina värа-

vast sisse pista, kui piduperemees mu kohe oma valdusse võttis.»

Sel hetkel astus laua juurde vanahärra Kullemann, kes oli silmapilguks alla tulnud, et värsket õhku hingata. Ja Aada hüüdis, särades lapsikust heameeletundest, mis pani ta põsed õhetama:

«Oi, mammi, me läheme Siimoniga jalutama, vestle sina onu Peetriga! Kurameerige seni omavahel, kuni me varsti tagasi jõuame.»

«*Eh bien!* Mine aga mine, mis sa minult luba küsid!» vastas ema peenelt.

Siimon tõusis pingutusi tehes. Ja nad olid parajasti pisut tolmuseks muutunud ringteele jõudnud, kui avara tantsuplatsi keskele ilmus äkki tontlikult musta õhtuülikonda rõivastatud mees, plaksutas käsi, viskas pea kuklasse ja hõikas valju, kõikjale aiahämarusse ulatuva häälega:

«Armsad kaaspidulised! Mu daamid ja härrad!»

Kuid ta ei saanud jätkata, sest samal silmapilgul lajatas läbi tekkinud vaikuse röögatav võitlushüüd, mis pani need, kes seda kuulsid, kohkunult võpatama:

«Vala talle, Mark! Vala talle . . . kuradi lõuapuule!»

PAANIKA PIDUAIAS

Kõik need kohutavad, ent samal ajal ka pisut naeruväärselt mõjuvad sündmused, millest rääkis juba järgmisel päeval kogu teraselt kuulatav suvine väikelinn, algasid, arenesid ja jõudsid lõpule ainult mingisuguse kümne minuti jooksul, ehkki Siimonile näis hiljem, nagu oleksid need kestnud terveid tunde. Kuuldes vabrikant Kaarma ässitavaid sõnu läbi sooja öövaikuse kõlavat, aimas ta juba vaistuliselt, mis nüüd tuleb. Ta tõusis kikivarbaile ja vaatas ringi. Korraga oli liikumine vanade puude vahel nagu halvava hirmu sunnil paigale tardunud, paistis samuti ringi vahtivat, ei teadnud veel, mis edasi teha. Tuhm valgus pani daamide raskest siidist õhtukleidid läikima; meeste siledaksharjatud pead käändusid ärevalt siia ning sinna; noored poisid ja tüdrukud jätsid kudrutamise ja peatusid salkadena. Kuna orkestergi oli veidi aega tagasi vaikinud, polnud mõne silmapilgu jooksul kuulda enam ainustki häälitsust, mis oleks tunnistust andnud sellest rõõmsast elevusest, mis oli siin alles äsja valitsenud. Ja otse selle nagu oodates edasi kummardunud vaikuse südamesse lõikas jälle vana hea Harri Kaarma jäme hääl, mis röögatas äsjasest veelgi võimsamalt:

«Vala... vala... vala... Mark... kurr-rrat! Vala, kurrrrat! Ja andke, poisid, neile krahvivõsudele! Andke-e!»

«Jumal... mis see küll tähendab...?» kogeles Aada kartlikult.

Siimon kehitas õlgu. Ta ei suutnud järsku otsustada, kas minna edasi või pöörduda tagasi laua juurde. Ja seda ei suutnud otsustada nähtavasti keegi teinegi: igaüks seisis seal, kuhu ta oli parajasti juhtunud seisma jääma — mõned õlaga vastu puutüve nõjatudes, mõned lipsu juurde tõstetud käega, mõned poolelijäänud naeratusega suunurkades... mõned nii ja mõned sedasi. Piiluti vaid ringi ja vaeveldi ebamäärases kindlusetusetundes. Härra, kes oli tahtnud parajasti tervituskõnet pidada, seisis ikka veel keset tühja tantsuplatsi, pea kuklas ja lõug ette lükatud. Ja preili Koorese sõrmed hakkasid aina tugevamini Siimoni käsivart pigistama — esimene tundemärk, et ta oli pikkamisi tagasi saamas oma hetkeks kaotatud liikumisvõimet.

Korraga hakkasid värvilised valguselaigud märjal murul rahutult hüplema: hiina laternad tantsisid metsikult üles-alla, värisesid, oleksid nagu pageda tahtnud, sadasid siis pikkade rodudena tuulisest kõrgusest maha ja põlesid ainsa hetke jooksul laiali lendlevateks söekübemekesteks. Nende üha nõrgenevas kumas võidi nüüd üpriski selgesti näha kaht tüsedat mehekogu, kes jooksid suure väledusega ringi ja tallasid rohus leegitsevaid paberitükikesi. Nende norskav hingamine kuuldus kaugele. Harri Kaarma kihutas ees, hall kübar kuklas, keerutas jalutuskeppi ja kisendas aeg-ajalt meeletust vihast kööksatava häälega, kohe ta kannul traavis Mark Anton, jändrik ja suur, otsekui kivist välja tahutud. Siimon nägi kaht külalist nende sõjateele kargavat, ent kohe seejärel tõmbus hirmunud inimestehulk võitlejatest veelgi kaugemale: ühele neist kahest virutati rusikaga, teine sai kõhtu säärase jalahoobi, et ta kõveraks tõmbus ja valjusti uludes põõsastesse tormas.

Esimese kohkumise halvatus oli järsku kadunud — algas paanika. Sada meest ja sada naist ei teadnud enam, kuhu joosta, millisesse varjulisse kohta peitu minna. Keegi oli kuskil hüüdnud: «Neil on noad!» ja nüüd pol-

nud enam kedagi, kes poleks oma elu pärast hirmu tundnud. Esimesed kiljatused, hüsteerilised ja kuidagi loomalikult õõnsad, kostsid juba läbi pimeduse, mida valgustasid veel vaid pilvedest piiluv täiskuu, rõdu oma akendega ja otse rõdu ees asuv vanamoeline, elektrile ümber ehitatud mustaraamiline latern. Trambiti; vannuti; tungiti maja poole, kuhu olid jäänud mantlid ning mütsid; mehed otsisid naisi ja naised mehi. Keegi ei teadnud enam päris kindlasti, millises paigas nood purjus märatsejad parajasti tegelevad ja kas neil pole ehk ka kaaslasi, ja sestap oli kõigil tunne, nagu võiks iga lähem naaber olla kas vabrikant Kaarma ise, selle ustav kannupoiss Mark Anton, see harimatu kinodeomanik, või koguni mõni nende kahe poolt palgatud kõrilõikaja. Ja üha kasvava liikumise järgi otsustades polnud siin koos enam kakssada inimest, vaid vähemalt kolm korda rohkem: suur aed näis jõuliselt kokku tõmbuvat ja neid üha kasvaval hulgal juurde suruvat.

Ärevus jõudis haripunkti aga alles siis, kui purupurjus härra Maim kikivarvastele tõusis ja ootamatu osavusega minema lennutatud veinipudeliga rõdueelse laterna tuhandeks tükiks virutas. Pimedus, mis sellele hullule tembule järgnes, tundus esimesel hetkel peaaegu pigimustana. Samal silmapilgul kustus ka rõdulamp. Naiste kisa paisus äkki mitmekordseks. Vali jooksumüdin kuulutas paljude põgenemist otse värava poole, kuid enamik pidulistest ei taibanud midagi säärastki ette võtta ja jäi kohale. Ja pime juhus oma parajaaegsete kokkusattumustega oli nagu otsustanud viimse piirini minna: mustjashallid pilved pea kohal olid vajaliku tiheduseni jõudnud, varjasid kuu ja hakkasid peenikest vihma tibistama, mis muutis pügatud muru lühikese aja jooksul libedaks nagu õhukese kummikatte, millel tuli astuda väga ettevaatlikult, et mitte komistada ja pikali kukkuda.

«Issand... lähme... lähme... lähme ometi!» hädaldas Aada, olles samuti hüsteerikasse sattumas.

«Ku-hu?» pomises Siimon vihaselt.

Kuid midagi rohkemat ta ei saanud enam lisada, sest just siis, kui ta oli juba suud avamas, paiskus keegi suure hooga neile otse vastu ja rebis tüdruku ta käevangust lahti. Ta katsus tagasi teele saada, kuulis end hõigata-

vat ja püüdis Aadale järele jõuda. Kuid üha uusi inimesi tungles talle vastu ja ta ei pääsenud sammugi edasi. Ta tõukas, rebis, surus peale kogu oma keharaskusega, aga kõik see ei aidanud ja abi järele kisendav hääl kaugenes tast veelgi. Ja siis see temaga juhtuski: punakas vihaudu tegi ta pimedaks. Ta tõstis rusika ja lõi kellelegi otse kõhtu. Kuuldus jämedahäälne röögatus ja raske hoop vihises ta näost mööda, sattudes pihta mehele, kes seisis otse ta selja taga. Uutele hoopidele järgnesid uued röögatused. Ta pidi kõik oma jõunatukese kokku võtma, et saadud tõugetest mitte pikali langeda, rabas loomusunniliselt kinni lähemast naabrist ja tundis hetke jooksul oma krampi kõverdunud sõrmede all sooja naiseihu. Kuid see äratas tas praegu vaid kummalist tülgastust, viha, mingisugust pimedat himu jälle kätt tõsta ja hirmsaid lööke laduda.

«Siimon! Si-i-imon!» kostis veel kord üle pimeduses tunglevate inimeste.

Ja ta vastas, ilma et ta isegi oleks õieti teadnud, mida nimelt:

«Jah . . . oooota . . . kurat . . . Ooo-t-a!»

Keegi kordas jälle kuskil ta läheduses — temast vasakul või paremal:

«Neil on noad . . . neil on noad!»

«Jumal . . . neil olevat noad! Kas keegi siis ei suuda neid kinni võtta . . .?» hädaldati.

Ning segased, kuidagi otstarbetult mõjuvad sõnad vuhisesid ikka edasi-tagasi:

«Kus?»

«Mis . . . mis . . . see tähendab?»

«Laske mind läbi, noh!»

«Noad? Kas neil on tõesti noad?»

«Oiii . . . mõrtsukad . . .!»

«Miks ei saa majja? Meie üleriided on seal . . . Miks ei saa majja?»

Keegi astus Siimonile valusasti varvastele, keegi lõi teda vastu säärt ja keegi karjus:

«Hajuge . . . hajuge . . . hajuge laiali, pagan võtaks! Ha-ju-ge laiali!»

Kuid seegi mõistlik nõu jäi tähele panemata ja tung rõdule viiva ukse juures näis puhuti veelgi kasvavat,

kuna keegi ei pääsenud edasi ja kellelgi polnud aega järge oodata.

Üldise segaduse algusest oli möödunud juba ligi viis minutit, ja alles nüüd tuli piduperemehel endal meelde mõnesuguseid korraldusi teha. Seistes üleval kabinetiaknal, salk lubivalgeks kohkunud vanahärrasid selja taga, kummardus ta ärevalt ettepoole, pani käed toruks suu juurde ja hüüdis:

«Palun, sõbrad, ärge niiviisi trügige...! Seal pole midagi, mis... seda tingib. Varsti saab valgust.»

«Miks seda kohe ei saa, kurat sind võtku?» küsis keegi.

«Korgid on läbi. Teenija asetab kohe uued pesasse ja siis on asi korras!» vastas härra Marandi.

«Miks ei saa majja, meie üleriided on seal!» kiljusid naised veelgi heledamalt.

Korraga märkas Siimon hetkeks süttiva tuletiku valgusel, mille keegi kõrgele pea kohale tõstis, hoopis võõraid nägusid — tüdrukuid valgetes kleitides ja noori poisse, kes kandsid kõik sama värvi põiklipse. Talle meenusid laulukoorid, kelle kohalejõudmisest oli ta veidi aega tagasi — just enne katastroofi puhkemist — kuulnud, ja ta mõtles kuidagi hirmus vihaselt, et see, kes need sellisel hilisel tunnil oli lasknud siia tulla, peab olema ju lausa hullumeelne. Järgmisel hetkel mõtles ta aga edasi, et arvatavasti oli see korraldatud nõnda mingi ootamatuse taotlemiseks. Ootamatuse... kurat võtaks... pomises ta. Nüüd mõistis ta ka seda, miks aeda koondunud inimestehulk näis nii määratult suurena. Tekkis üha kindlam kuuldus, et kaks märatsejat olevat endile tõesti linnast abi toonud — sõdureid ja muid untsantsakaid, kes olevat juba mitu külalist veriseks peksnud. Ei, mitte üksi veriseks, vaid hoopis surnuks! hädaldati. Surnuks, surnuks... ulusid naised. Vihma hakkas sadama üha tihedamini ja varsti olid Siimoni õlad läbimärjad: särk kleepus ihule, põhjustades külmavärinaid, kuigi ta higistas samal ajal üle kogu keha.

Äkki tekkis kuskil pahemal metsik rüsin, mis oleks ta peaaegu pikali paisanud. Jämedad hääled möirgasid nagu sõjamöllus. Lajatasid hoobid, kostsid oiged, keegi kisendas valju läbilõikava häälega, ähkis iga löögi puhul ja

hakkas viimaks nutma. Siimon nihutas enda hoolimatult tõugates läbi pimeduses paistva inimestekobara ja kuulis härra Lepamaimult, kelle ta tundis ära tema susisevate hammashäälikute järgi, et kellelgi olevat õnneks läinud kinni nabida teine toorutseja, arvatavasti Mark Anton, see kinodeomanik. Purjus mees sattus äkki hasarti, ja et tal polnud võimalik lähemale pääseda, materdas ta jalaga eesseisjaid, pekstes neid nagu vaid selleks, et nad selle peksu süüdlasele edasi annaksid. Kustki hüüti, et too, keda seal niiviisi tambitakse, polevat siiski õige isik, sest hüüdja ise olevat näinud, kuidas vana Mark keppi viibutades hoopis teisale jooksis. Agar karistussalk ei tahtnud aga midagi kuulda ja tegutses edasi. Siis süütas jälle keegi tiku. Ja kui viimaks ometi lähemalt vaatama hakati, nähti tõesti, et karistatava ossa oli sattunud kena mees Tuudeberg, üks esimestest, kes oli katsunud māratsejat kinni nabida.

«Elajad... ärge tapke süütuid inimesi!» kisendas keegi, kelles Siimon arvas tunda võivat isand Maasikut, trükitööstурit.

«Laske aga käia... pole midagi... laske aga käia!» norskas härra Lepamaim, togides eesseisjaid nüüd kord põlvega, kord mõlema rusikaga.

Viimaks ometi õnnestus Siimonil üldisest tunglemisest kõrvale tõmbuda. Ta nihutas enda samm-sammult rahvasummast kaugemale, nägi veel, kuidas vaene härra Tuudeberg oma jämeda keha suure vaevaga püsti upitas, ei kuulnud aga, mis ta ütles, ja sammus kärmesti üle muru. See oli juba läbimärjaks ligunenud ja tundus veelgi pehmemana kui seni. Pimeduses seisis üksikuid salgakesi, mehi ja naisi, kes polnud allunud nakatavale paanikale või olid juba sellest üle saanud. Ta kõrvu kostis üksikuid hukkamõistvaid lauseid, ehkki ta ei suutnud suure ärevuse pärast taibata, kelle vastu need olid sihitud. Süüdates värisevate kätega sigareti, nõjatus ta vastu märga puutüve, tundes selle krobelisust isegi läbi rõivaste.

Samas märkas ta kedagi endale lähenevat. Ta pingutas silmi. Pimedus oli aga liiga tihe ja tal õnnestus tulija näost näha vaid heledat laigukest, mis oleks nagu vabalt õhus hõljunud. Ta ootas. Ja ta kuulis endale lausutavat

sügava ning üleolevalt-rahuliku häälega, mis võis kuuluda vaid ühele inimesele tema tutvuskonnas, Olaf Poolile, keemiaprofessorile:

«Märkasin leegivalgusel, et see oled sina. Noh, kuidas see aiapeo lõpp sulle meeldib?»

«Lihtsalt . . . kole . . .» pomises Siimon.

Professor Pool naeris. Ta oli nähtavasti kergelt purjus ja seetõttu erakordselt heas meeleolus. Otsides endale samuti sigareti, ütles ta hetke pärast:

«Kole? Jah, võib ju olla. Aga kas sulle ei paista, et kõiges selles on ka tubli annus koomikat, millest ma poleks tahtnud ühegi hinna eest ilma jääda.»

«Mis pagana koomikat siin enam on! Ma ei imestaks, kui enamik meist homme karkudega käiks . . .» pomises Siimon.

«Hahahaa! Arvatavasti seda ei juhtu. Aga kas niisugune lugu pole siis koomiline, palun väga: kodulinna seltskond koguneb oma sõpra austama ja kaks ainukest vihast pulli paiskavad segi ligi paarsada meest ning naist, kes on loendamatuid kordi kinnitanud, et nad ei alluvat mitte mingisugusele massimeeleolule. Hahahaa!»

«Niisuguses pimeduses! Ma isegi tundsin silmapilguks, et . . . pistan jooksma!» ütles Siimon.

«Usun!» ütles Olaf Pool.

Sel hetkel kuulsid nad, kuidas härra Marandi jälle aknast alla hõikas:

«Ma palun teid . . . ma palun teid . . . katsuge rahulikuks jääda, varsti saame valgust.»

«Käi seenele oma valgusega! Anna meie üleriided kätte!» karjuti tigedalt.

«Noh, kuuled nüüd?» ütles Olaf Pool ja naeris kõõksatades.

«Papi Tuudeberg peksti praegu poolsurnuks,» ütles Siimon. «On ime, et ta üldse veel ellu jäi. Nad materdasid teda nagu . . . kõlkakotti.»

«Kes?» küsis professor Pool.

«Jumal seda teab, kes nimelt. Lepamaimgi kippus jaole, aga ei mahtunud enam manu,» seletas Siimon.

«Nii, nii, see oli siis tema, kes seal nõnda röökis ja armu palus?» küsis professor Pool.

«Jah, see oli tema. Nad pidasid teda Margiks,» vastas Siimon.

Professor Pool imes suitsu, kõikus pisut jalgadel ja pomises:

«Ma olen päris kindel, et nii mõnigi seal trügijatest on enda hirmu ja ahastuse pärast ära määrinud.»

See parastavalt tige, küüniline konstateering tundus Siimonile kuidagi võikana. Kuigi ta polnud inimene, kes armastas oma arvamusi teraval kujul välja ütelda, kibeles tal siiski keelel paras vastus. Ja täna oleks ta millegi säärasega päris kindlasti hakkama saanud, kui teda poleks segatud: keegi tormas üsna nende juurest mööda ja kisendas kõigest kõrist:

«Võtke kinni... võtke kinni, kur-r-rat! Võtke kinni!»

Kuuldus kümnete jalgade valju madinat. Joodud veinidest ja üha kestvast segadusest agaraks muutunud mehed täitsid äkki ümbritseva pimeduse. Igaüks neist pidas vist eesjooksjat märatsevaks vabrikandiks või selle sõbraks, pingutas, mis suutis, ja röökis nagu külakaklusel. Komistati, libiseti märjal rohul, kukuti otseti, vannuti, tõusti taas, kihutati edasi veelgi suurema kiirusega, joosti vastu puid ja röögatati valu pärast. Püüti kinni vähemalt kümme Kaarmat ja vähemalt samapalju Mark Antoneid. Ja virutati ikka hoope, ükskõik kellele ja ükskõik kuhu... mats, mats, mats, mats! Kaks vaatlejat surusid end aga üha kindlamini jämeda vahtratüve vastu, et mitte jahtipidavatele kaaskülalistele jalgu jääda, ja professor Pool naeris jälle ning ütles:

«Vaata ainult! Nagu koerad jänese kannul!»

«Õudne lugu. Tuleks politseile teatada...» pomises Siimon kartlikult.

«Või veel! Las aga madistavad!» ütles professor Pool.

Kuid ta ei saanud oma kurja lõbutunnet kauem jätkata, sest järsku haaras keegi tast kinni ja hakkas teda kõigest jõust peksma. Siimon nägi läbi pimeduse vuhisevaid rusikaid, mõtles korraks, et oleks vaja sõbrale appi minna, ei teinud aga seda siiski ja andis jalgadele valu. Ta kihutas edasi nagu loom, kes tõttab oma elu pärast. Ta põrkas kellegagi kokku, patsatas ninali, hüppas jälle kohe püsti ja kihutas võitlusplatsist üha kaugemale. Tal polnud aimugi, kuhu nimelt ta peaks enda peitu poetama,

ta teadis vaid, et ta ei tohi seisma jääda. Paarisaja metsikuks muutunud inimese segane kära nihkus nagu tõkestavate seinte vahele ja tüki aja jooksul kuulis ta ainult kõrvu riivava tuule vuhinat. Ja ta rahunes jälle alles siis, kui väga asjalik ja väga külm hääl teatas läbi vihmase ööpimeduse:

«Palun rahu! Mitte tormata, mitte tormata!» Kuna ta taipas loomusunniliselt, nagu mingi selgeltnägeliku vaistu abil, et politsei on tõesti kohale kutsutud, jäi ta seisma ja hakkas pikkamisi astudes mööda märga muru tagasi minema.

Ja just siis see sündiski, kohutav lugu, mis andis linnas kaua veel ärevat kõneainet: läbi saabuva vaikuse raksatas äkki kolm revolvripauku, lühikeste vaheaegade järel, nagu kiiresti üksteist seiravad piitsalöögid.

Kes laskis?

Ja kus lasti?

Ta ei teadnud seda ja hakkas jälle jooksma, nüüd aga otse maja poole, mille akendesse ilmus korraga sõbralik valgusekuma, rahustades juba oma olemasolugagi.

ÜKS MEES LASTAKSE MAHA

Kui Siimon tantsuplatsi juurde jõudis, oli kord juba enam-vähem jalule seatud. Teadmine, et nende kohal on jälle oma tiibu laotamas kindlatele seadustele toetuv julge jõud, oli kõigile nagu kosutust toonud: sihitu tunglemine oli silmapilgu jooksul lakanud ja kellelgi polnud enam vaja pigistusi või hoope taluda, kuna ruumi jätkus ju otse külluses. Valges põlles teenija ronis mööda redelit katkilöödud laterna juurde ja kruvis uue pirni pesasse. Ere valgus, mis kohe põlema pahvatas, langes esimeses järjekorras muigavatele kordnikkudele ja jaoskonnakomissarile, kes oli isiklikult kohale sõitnud. Sadas ikka veel vihma. Rõdutrepist tuli alla härra Marandi, puudutas vaevalt kõrge korravalvuri kätt ja küsis vihaselt:

«Vabandage, mis see tähendab? Keegi pole teid ometi kutsunud.»

Komissar haavus, kehitas õlgu ja ütles:

«Siiski — kutsuti küll. Üks teie külalistest. Tema jutu järgi pidi siin olema vähemalt pool tosinat surnuid ja haavatuid. Milles asi õieti seisab?»

Vanahärra Kullemanngi ilmus kuskilt välja. Ta oli

oma ärritatud väimehest hoopis lahkem, tutvustas end ja seletas:

«Asi ei seisa õieti mitte milleski muus kui kahes rahurikkujas, kes katsusid siin veidi mürtsu teha. Aga see on meie omavaheline asi ja ma loodan, et teil pole vaja end kauem vaevata. Igal juhul — tänan teid südamest, et te oma mõistlikkude nõuannetega ärevusse sattunud daame rahustasite.»

«Paistis, et siin ei olnud ärevuses mitte üksi daamid, vaid ka... hoopis kangemat sorti rahvas,» ütles jaoskonnakomissar ja naeratas pilkavalt.

Siimon tegi kõik, et leida Aadat. Kuid ta ei näinud tüdrukut kuskil, ka mitte tema ema. Ta mõtles, et arvatavasti on nad juba lahkuda jõudnud. Kui Maks Ruufus äkki ta kõrvale ilmus, raputas ta imeliku piinlikkusetunde pärast pead ja pomises:

«Loll lugu. Kes oleks midagi niisugust oodata teadnud!»

«Huvitavad asjad sünnivad ikka just siis, kui neid oodata ei teata,» vastas sõber.

Siimon sai ta peale veidi pahaseks. Need sõnad meenutasid talle professor Pooli võigast kahjurõõmu, mis oli aga nagu saatust kiusates esile kutsunud vastava karistuse. Ta vaatas Maks Ruufusele kõrvalt otsa ja nägi, et teine oli lausa hirmuäratavalt kahvatuks muutunud ja oleks nagu midagi oodanud. Ta kehitas veel kord õlgu ja ütles:

«Mida keegi huvitavaks peab. Maitsete üle ei vaielda, nagu sa isegi tead.»

Kuigi härra Marandi palus veel kohal olevaid külalisi vihmavarju tulla, et jätkata äparduda ähvardanud pidu sooja ning julgustava katuse all, ei tahtnud peaaegu keegi paigale jääda, — kõigil oli rutt, kõik kiirustasid lahkumisega. Ent säärane kiirustamine oli tingitud rohkem häbist kui hirmust. Kas see polnud siis naeruväärne — paar purjus tõusikut mõtlevad veidi skandaalitseda ja haritud inimesed kaotavad selle skandaalitsemise tagajärjel viimsegi mõistusekübeme...! Rõduuksest voolas vahetpidamata sisse mehi ning naisi, märjad juuksed sorakil otsaesisel ja rõivad puruks rebitud või niisama korratusse sattunud, võtsid oma mantlid ja

kadusid teise majatiiva kaudu. Politseiametnikud, kangesti lõbusas meeleolus, mida nad ei püüdnud enam varjatagi, olid aia linnulennul üle vaadanud, ühtki kahtlast isikut tabamata, ja valmistusid lahkumisele. Ulatades vanahärra Kullemannile jumalagajätuks käe, küsis jaoskonnakomissar veel vaid nagu jutujätkuks:

«Kes see pagan siin revolvrit paugutas?»

«Küllap vist mõni kuuma peaga nooruk,» arvas kõbus isand.

Maks Ruufus, kes seisis nende seljataga, naeris valjusti ja hüüdis:

«Või jälle mõni täiskasvanud mees, kes arvas vajalikuks end pisut julgustada.»

«Isiklikult ma kalduksin küll uskuma just teie oletust, härra Ruufus,» ütles jaoskonnakomissar ja pilgutas heatujuliselt.

Selleks kõigeks kulus vaevalt paar minutit, ja just siis, kui politseinikkude sinakashallid seljad olid valgusepiirkonnast välja jõudmas, juhtus veel midagi. Tulid nimelt tagasi mehed, kes olid oma isiklikul algatusel otsima läinud kaht patuoinast, et nendega kõige lõpuks paar napsi juua — nagu nad ise naerdes ütlesid. Ja nende keskel sammus nüüd lähemale naine, kes nuttis valjusti.

Härra Lepamaim, jõudes pärale kõige esimesena, lõõtsutas kangesti ja hüüdis mingi kummalise suurustlemisega, otsekui oleks just tema avastanud midagi säärast, millest kellelgi teisel pole pisimatki aimu:

«Hei, härra komissar — pidage kinni ja ärge minge veel!»

«Pagan! Milleks siis seda?» urises pangadirektor Marandi.

Vanahärra Kullemann küsis:

«Kas tõesti on selle segaduse jooksul mõni õnnetus juhtunud?»

«Jah, härra komissar, üks silmapilk,» ütles härra Lepamaim.

Siimon märkas oma suureks üllatuseks, et naine, kes oli ühes Lepamaimuga, Soonastiga, trükitööstur Maasikuga ja mõlemast jalast lonkava Tuudebergiga rõdu juurde jõudnud, polnud keegi muu kui Ebba Tamm, Maks Ruufuse sõbratar. Oli ilmne, et temaga oli midagi

viltu läinud või et ta on nägema juhtunud midagi väga põrutavat. Kogu ta keha võppus tugevatest nuuksetest, ta lausa lõdises, jah, ta oli kokku langemas või hüsteerikasse sattumas. Ja härra Lepamaim ütles alles nüüd, — väga tähtsalt ja väga pikkamisi, nagu kunagi see, kes teab teistest rohkem:

«Seal tagapool lasti keegi maha.»

Siimon mäletas veel kaua peale seda kummalist ööd, milline rusuv vaikus oli järgnenud sellele viiesõnalisele lausele. Talle viirastus kohe päästev võimalus: ta pole üldse kodunt välja tulnud, lamab oma voodis ja näeb und. Ja ta pidi paratamatult kujutlema, et selline päästev võimalus ei viirastunud mitte üksi temale, vaid paljudele teistelegi. Jah, pole kahtlust, ma magan, see on ainult... nägemus... mõtles ta. Seal lasti keegi maha? Hullumeelsus! mõtles ta. Ja pangadirektor Marandi hääl kasvas nüüd välja nagu sügavalt märjast mullast, kui ta sõber Lepamaimu juurde hüppas ja hüüdis:

«Mis juttu sa ajad, pagan võtaks? Mis... mis juttu sa ajad?»

Küsitav ei pööranud talle aga vähimatki tähelepanu ja ütles jälle hallis mundris sihvakale mehele, kelle naljatuju oli korraga jäljetult kadunud:

«Jah, seal tagapool lasti keegi maha. Advokaat Soodla. Vast olete ehk kunagi kuulma juhtunud?»

Jaoskonnakomissar oli nüüd valatud nagu sitkest metallist — otsustav ja järsk, töömees oma erialal. Ta pöördus, kõpsutas kandadega ja ütles kordnikkudele, kes seisid käsku oodates ta selja taga:

«Teie, Lõhmus, tulge minuga kaasa. Ja teie teised — vaadake, et keegi meile sinna järele ei tule. Lähme, palun.»

Siimon ei mäletanud hiljem suurimaidki pingutusi tehes, millise vabandusega ta oli suutnud enda ametimeestele külge haakida. Või oli see seaduse ning võimu esindaja talle tänulik teatud tühise teene eest, mis ta temale hiljuti tegi, ja pigistas teise silma kinni. Ta ei teadnud seda, ja lõppude-lõpuks polnud see ka tähtis. Kui nad otse üle vettinud muruplatsi ruttasid, suutis preili Ebba Tamm esimest korda rääkida ja kogeles läbi nuuksatuste:

«See ... see ... on hirmus ... Ta sureb kindlasti.»

«Ja kuidas see juhtus?» küsis jaoskonnakomissar lakooniliselt.

«Me istusime pingil ... Ma tahtsin vaadata, mis siin lahti on ... Tema aga kartis, sest ta oli siin kutsumata külalisena, ja keeldus kaasa tulemast. Ja kui me seal niiviisi vaidlesime ... ma veel süüdistasin teda arguses ... sähvatas põõsastest tulejuga ja ta ... kukkus kohe maha.»

«Mitu tulejuga põõsastest sähvatas?» küsis jaoskonnakomissar.

«Ma ... ma ... ei tea. Üks ... vist ...» kogeles preili Tamm.

«Siis te ei näinud hirmuga k õ i k i tulejugasid — lasti nimelt kolm korda,» seletas jaoskonnakomissar. «Aga sellest laskmisest on juba tükk aega möödas — miks te kohe teatama ei tulnud?»

Preili Tamm vastas viivitades:

«Ma ... tahtsin talle abi anda, aga ...»

«Soo? Te tahtsite talle abi anda?» kordas jaoskonnakomissar hammustavalt. «Arvatavasti te olete kuulnud, et säärased asjad kuuluvad rohkem asjatundjate kompetentsi?»

«Ma olen arst,» ütles preili Tamm nagu selle tõsiasja pärast kangesti häbenedes.

«Ah nii!» venitas jaoskonnakomissar.

Vaikus.

Korraga näis kõrgel ametimehel midagi meelde tulevat. Ta peatus, tõmbas end saatva kordniku kõrvale ja ütles midagi, mida ta tahtis mingipärast saladuseks jätta. Kuid Siimon taipas siiski, et ta tegi veidi hilinenud korralduse sanitaarauto, kriminaalpolitsei ja prokuröri ning kohtu-uurija suhtes. Vähe hiljem esitas ta aga uue küsimuse, ent selle juba rohkem härra Lepamaimule kui preili Ebba Tammele:

«Te ei jätnud teda ometi ilma valveta?»

«Ilma valveta? Muidugi mitte!» urises isand Tuudeberg.

Ja isand Lepamaim vastas omaltki poolt:

«Sinna tema juurde jäi doktor Raamat ... kui te ehk kuulnud olete.»

Varsti jõuti roimakohale. Ametnikkude tugevajõulised taskulambid puurisid oma heledad sarved ööpimedusse, valgustasid puid ning põõsaid, moodustasid märjal murul kolmnurki, mis hajusid kaugusse. Kuuldus veel vaid vihmapiiskade ühetoonilist rabinat ja pehmet sammude kaja. Siin-seal kitsa jalgtee kõrval seisid pulkadest aiapingid. Ja kahe säärase pingi vahel, üsna plangu veeres seisis doktor Raamat, käed taskutesse topitud, vaatas tulijatele ükskõiksel ilmel vastu ja küsis:

«Kas keegi helistas kliinikusse?»

«Jah, loomulikult,» vastas jaoskonnakomissar.

«Kolm meisterlasku — üks rindu ja kaks kõhupiirkonda. See mees hommikuni enam ei ela,» ütles doktor Raamat.

Siimon tõusis kikivarvastele, et paremini näha. Väike advokaat lamas külili rohul, üks jalg õieli sirutatud, teine kuidagi koomiliselt-rumalalt kõveraks tõmmatud. Ta lühikestesse jäsemetesse oli võigas raskus tekkinud, raskus, mis näis teda kogu pikkuses vastu maad suruvat. Ta nägu oli nagu väga pehmeks muutunud, peaaegu taigenpehmeks — kollakasvalge, lihav nägu, irevile vajunud huultega ja nagu veelgi väiksemaks jäänud nösininaga. Ta laialihoiduvad käharjuuksed, ühinedes valgusejoast tekitatud varjuga, paistsid hiiglasuurtena ja ebaloomulikena, meenutades musta karvamütsi, mis on uljalt teisele kõrvale nihkunud.

Siimon sulges silmad ja pidi tahtmatult sammu tagasi astuma. Äkki hakkas ta süda pööritama. Advokaat Soodla liigutas end, tõstis käe, laskis selle kohe jälle tagasi vajuda. Ja Siimon nägi nüüd, et ta sõrmed olid verised. Ja samuti oli verine ka valge rinnaesine, millelt too taas allalibisev käsi kuuehõlma kõrvale lükkas.

Kuid see, mis tekitas Siimonis vajaduse pimedusse kaduda ja kiiresti-kärmesti kuhugi minema hakata, polnud see veri ise, vaid — selle vere värvus: läikivmust, kuidagi paksuna tunduv värvus, mis oleks nagu jõhkralt lähenema hakanud. Kogu maailm muutus ebakindlaks, tahtis väratuda, surus talle esmalt otse lagipähe ja kohe seejärel sisikonnale, kergitades seda kord-korralt kõrgemale. Mõtted muutusid imelikult pehmeks, käändusid puntraks ja ronisid edasi veel väga vaevaliselt. Ta kartis

pikali kukkuda. Kuid midagi säärast siiski ei juhtunud ja ta kuulis jubestava selgusega, kuidas haavatu pomises:

«Aidake... aidake mind pisut... Ma olen siin kont-vööras ja pean kohe ära minema.»

«Juba jampsib,» ütles doktor Raamat.

Preili Tamm surus rusika vastu suud ja tahtis nähtavasti karjuda — ta polnud enam arst, vaid üsna tavaline naine, kellel pole südant sääraste asjade nägemiseks.

Jaoskonnakomissari hääl ütles väga rahulikult ja otsekui väga sõbralikultki:

«Jah, kannatage pisut, küllap me juba aitame teid.»

«Ma ei taha kannatada... Mul pole aega... Ma olen terve eluaeg kannatanud,» pomises advokaat Soodla.

«Jampsib juba,» kordas doktor Raamat.

«Auto peaks iga silmapilk kohale jõudma,» sosistas härra Lepamaim ja vaatas nagu nõu küsides ringi.

«Kindlasti,» ütles jaoskonnakomissar.

Pimedusest ilmus veel üks inimene — Olaf Pool, keemiaprofessor — tõmbas silmad pilukile ja vaatas üle eesseisjate õlgade. Ta oli ikka veel kergesti purjus ja ütles, ajamääramisega eksides:

«Kui need kärtsatused kõlasid, viibisime meie härra Laasiga seal eespool puude vahel ja keegi lollpea kargas mulle kallale. Rebis mu smokingirevääri puruks nagu tirises. Nähtavasti pidas ta mind vanaks hulluks Kaarmaks. Pagan teab, kuhu need kaks kadusid?»

«Kuhu mujale, kui lasksid jalga,» pomises härra Lepamaim.

Advokaat Soodla ütles jälle:

«Ma ei taha kannatada... Ma olen juba terve eluaeg kannatanud... Mul pole enam aega.»

«Varsti, sõber, varsti,» ütles jaoskonnakomissar.

Ja samal hetkel tõstis haavatu veidi pead, viipas ebamääraselt käega ning karjatas:

«Sina... sina lasksid!»

«Kes? Keda te arvate?» küsis jaoskonnakomissar valvsa kärmusega.

«Sind!» ütles advokaat Soodla. Ja kohe seejärel taas väga hädiselt: «Teid... kõiki. Jah, teie kõik lasksite... Te ei sallinud mind... mitte keegi... ja lasksite.»

«Jampsib juba!» ütles doktor Raamat kolmandat korda.

«Issand . . . issand . . .» sosistas preili Tamm, ja Siimon nägi selgesti, kuidas ta väike ümar keha võppus nagu külmavärinatest.

«Jube . . . lugu . . .» pomises härra Lepamaim.

Ja ikka sadas tihedat, sooja vihma. Puude lehed kahisesid vahetpidamata. Läbi aia ratsutas üksikuid järske tuuleiile, mis tulid lõunast ja kihutasid põhja poole. Segane kära selja taga asuva maja juures jäi kord-korralt vaiksemaks — viimased külalised valmistusid lahkumisele. Siimonile meenusid kriminaalromaanid, mida ta oli aeg-ajalt lugenud, ja ta mõtles vihaselt, et seda ei tohitaks ju sündida lasta. Jah, tuleks korraldada läbiotsimine. Ja samuti ka üksikasjaline juurdlus: «Mis tegite sel ja sel ajal teie, mis tegite teie ja mis tegite teie?» Lohakus . . . lubamatu lohakus . . . mõtles ta sosinal. Üles-alla liikuv must verelaik väikese advokaadi rinnaesisel hakkas teda jälle piinama. Et end julgustada, ütles ta:

«Mis nad seal kliinikus hauduvad? Masin oleks pidanud ammu juba kohal olema.»

Nagu vastuseks tema sõnadele kuuldus samal hetkel auto tasast undamist, mis jõudis kiiresti lähemale, näis kangesti ruttavat ja vaikis siis kuskil tagapool, arvatavasti värava ees. Ta peaks ometi hoovi sõitma, mõtles Siimon. Jaoskonnakomissar tõstis taskulambi, et sellega märku anda, ja koonusekujuline valgusejuga kobas nüüd ringi värisevates tammelehtedes, mille sünge läiklemine meenutas advokaat Soodla verist särgiesist. Pigimust pimedus kattis nii haavatu kui ka kõik need, kes olid teda äsja silmitsenud. Veel üks auto kihutas mööda tänavat üles — nähtavasti kriminaalametnikud ühes kohtutegelastega. Kolm valgetes kitlites kogu ilmusid puude vahele — õde ja kaks sanitari kanderaamiga — astudes nobedasti piki valguseriba, mille jaoskonnakomissar nende jalge ette juhtis. Peaaegu samal ajal jõudsid kohale ka pikkades vihmamantlites mehed, keda saatis härra Marandi isiklikult.

Hetke jooksul askeldati nobedasti ümber murul lamava haavatu; kostsid vaiksed ning lühikesed küsimused; ja jaoskonnakomissari rahulik hääl ladus sama vaikseid

ning lühikesi vastuseid. Keegi uustulnukaist ütles viimaks:

«Noh, laske käia! Siin pole enam ajaviitmist.»

Kaks paari tugevaid käsi haaras advokaat Soodlast kinni, üks paar jalaõndlate kohalt, teine paar kaenalde alt, ja enne veel, kui Siimon sai midagi mõelda, tõsteti haavatud mees kanderaamile. Ja järsku juhtus veel midagi, mis tundus esimesel silmapilgul kohutavana, järgmisel aga koomilisena: mõrvaohvri peanahk libises oma õigest asendist kõrvale, nihkus laubale ja kukkus siis üle noorema sanitari käeselja maha.

Tekkis pinev vaikus, mida segas viimaks Olaf Pooli, keemiaprofessori hääl, mis venitas pikkamisi:

«Parukas? Imelik — ta kandis parukat...»

«Vaadake... ta juukseid...» pomises härra Lepamaim.

Siimon õiendas kaela, vaataski ja nägi, et need olid — kriiskavalt punased.

Hakati liikuma.

Keegi vihmamantlis isandaist kandis käes advokaat Soodla veidrat peakatet, hoides seda vaid kahe kinnastatud sõrme vahel.

V I I E S   J A G U

JÄTKUV TÕUSUTEE

VARANE KÜLALINE

Siimon magas ja nägi und. Ta seisis kuskil väga lagedal kohal ja ootas kedagi. Taevas ta pea kohal oli madal ja must, ümberringi vohas läbitungimatu pimedus, tuul, mis temast üle puhus, muutus järjest vingemaks ja pani ta külma pärast võppuma. Ta jalad olid paljad ja ta varbad tundsid lakkamatult märja liiva surumist. Selja taga — tühi karjamaa, mida ta võis vaid aimata; pahemal ning paremal — ikka sama karjamaa; ja ees — meri: tormine, sügisöine, laineline meri, soolakalt-karastavalt lõhnav meri... meri... meri. Ja korraga tuli kuskilt määratu rahvahulk, tõukas teda ja rebis ta endaga kaasa, ja kui ta end enam kaitsta ei suutnud, hakkasid kõik üheskoos midagi hõikama, hirmus üksikutena seisvaid sõnu, mis vihisesid läbi öö ja tabasid teda valusasti. Keegi ütles: «Rästikud — ojaah!» Keegi naeris ja põristas monotoonselt: «Konnad, mu härrad, konnad, konnad, konnad!» Keegi kolmas seletas väga asjalikult: «Lori, see on ainult sisalik!» — «Jõhvuss... tor-r-re!» pomises kangesti pikka kasvu mees üsna Siimoni selja taga ja lõi teda äkki vastu sääri. Ja veel keegi, kes pidi nagu olema tema tulevane äi,

auväärne vanahärra Koores, ohkas ning ütles: «Puuk on siiski kõige ilgem. Ta imeb enda su ihu külge, haagib oma küüned su nahasse ja imeb . . . su verd . . . Just nagu vampiir! Jä-le!»

Peale selle astus Siimon kuhugi hirmus kitsasse ruumi, kust viisid kõikjale laiali sama kitsad ja madalad uksed. Ning just siis, kui ta oli parajasti kõige sobivamat sihti valimas, puudutas keegi teda õlast, naeris talle kuklasse ja ütles sosinal:

«Noorhärra . . . teiega soovitakse kokku saada.»

«Mis . . .? Käigu kus kurat . . .» uskus Siimon end ütlevat.

«Noorhärra . . . jah . . . palun teid — teiega soovitakse kokku saada . .» kordas sama hääl jälle.

«Lollus, lollus . . .» uskus Siimon end taas ütlevat ja avas nüüd silmad.

Ja kuna uni näis jätkuvat ka ärkvel olles, kargas ta istukile ja põrnitses otsa väga ähvardavalt mõjuvale tumedale kogule, kes seisis ta voodi ees ja valmistus teda veel kord raputama.

«Noorhärra . . . tõuske nüüd ometi üles . . . teiega soovitakse kokku saada.»

«Praegu? Kes see on?» küsis Siimon.

Tubli ümmardaja vaatas saaliukse poole ja sosistas:

«Ma ei tea, noorhärra. Üks naisterahvas. Ma rääkisin talle küll, et te just praegu tulite. Aga . . . ta ei küsinud sellest midagi ja tormas aina edasi. Ta ütles, et ta teadvat seda kõike, sest ta olevat teiega ühes olnud ja . . . ma pidavat teid kindlasti äratama.»

Siimon kortsutas kulmu.

«Mis kell on?»

«Pool viis,» vastas teenija. «Ja noorhärra jõudis ju koju alles poole kolme paiku. Sellepärast ma mõtlesingi, et . . .»

«Tooge mulle, palun . . . tuhvlid ja hommikumantel,» pomises Siimon.

Ta ootas. Tuba oli pime — paksust tumedast paberist aknakate laskis sisse vaid üksikuid valgusetäpikesi. Oli väga vaikne; vidutades mõtlikult silmi, nägi ta end mööda öist tänavat mäkke sammuvat, läbi kõrge värava sisse astuvat — tumedasse aeda, mis avanes talle sala-

pärasena ja nagu pisut jubedana. Muusika. Hõljuvad hiina laternad. Piinatunne. Süsimust taevas pea kohal. Nõrgad tuulehood. Värin puude okstes. Veel kord: piinatunne, piinatunne, piinatunne. Naer. Žestikuleerivad inimesekogud — mehed ja naised. Ja siis korraga: «Vala talle, Mark, vala talle kuradile!» Paanika. Kohisev kaos. Ja kui kogu see kohisev kaos ometi viimaks raugema hakkas: «Põmm... põmm... põmm!» Kolm revolvripauku vihmases pimeduses. «Härra komissar, seal tagapool lasti keegi maha.»

Siimon avas silmad ja vahtis kohkunult pimedusse. Oojah — nüüd tuli see kõik talle väga selgesti meelde, kõik see, mis oli möödunud öö jooksul aset leidnud! Ta vaatas oma pikki kõhnu varbaid, tumedaid sääri, paljaid põlvi, mida lühikesed aluspüksid ei ulatunud katma. Rahutukstegev segadus muutus viimaks kergeks valutundeks. Talle viirastus pilt rohul lamavast advokaat Soodlast ja mustaltläikivatest vereplekkidest ta kätel ning valgel rinnaesisel. Ja siis ikka see kummaline ning seletamatuna tunduv üksikasi, mis pani ta tahtmatult võppuma: süsimust, lehvivate lokkidega parukas tulipunastel siledatel juustel, juustel, mille olemasolust polnud tal kunagi siiani aimu olnud.

Siimon muutus viimaks väga õnnetuks ja oleks nagu midagi muuta tahtnud. Ta hakkas jälle teenijat hüüdma:

«Ma-ri-a! Maria!»

Ometi viimaks tuli jooksutümin läbi kõrvaltoa ja Siimon mõtles kohkudes, et too varane külalinegi istub ju kuskil seal praokilseisva ukse varjus, üpriski heas kuuldekauguses. Tal hakkas oma ägeduse pärast pisut piinlik. Kui kohkunud tüdruk üle läve jõudis, pomises ta tasakesi:

«Kuhu kuram te mu riided igal õhtul viite?»

Sõideldav punastas kõrvuni ja ulatas talle nõutavad esemed.

Et anda endale pisutki viisakamat välimust, astus Siimon peegli ette. Varase hommiku uduses valguses, mis tungis sisse äsja üles tõmmatud paberkatte alt, näis ta endale korraga hirmus inetuna. Ta näonahk oli peaaegu kollane, ta paksud tömbid huuled olid kuivad ja pragunenud, ta suur lestnina oleks nagu veidi viltu kaldunud;

ta silmad olid väga väsinud ja otsekui roidunud. Nüüd, kui ta oli ilma krae ja lipsuta, märkas ta, et ta kael oli otse tülgastavalt peenike ja sooneline, tõustes esile otse püsti seisvate rangluude tagant. Ja üle lauba ripnevad juuksekahlud suure kiiruga siledaks kamminud, pöördus ta kohe saaliukse poole, kust ta arvas kuulda võivat sügavat rahutut hingamist.

Vaevalt sai ta vaheukse lahti lükanud, kui ta pidi ootamatu üllatuse pärast silmapilkselt peatuma. Sest külaline, kes oli temalt sellisel varasel tunnil kokkusaamist nõudnud, polnud siiski Aada (nagu ta oli alateadlikult kujutlenud), vaid preili Ebba Tamm. Nad vaatasid teineteist hetk aega tummas uudishimus, vastamisi kiindunud pilkudega. Ja tõustes kohe kuidagi jõuetult taarudes, jäi tüdruk laua kõrvale seisma, ei mõistnud midagi peale hakata oma allarippuvate kätega ning suutis alles hulga aja pärast lausuda:

«Andke andeks... härra Laas... et ma teid niiviisi...»

«Ei ole midagi, ei ole midagi!» hüüdis Siimon, kuid taipas isegi oma hääle ebakohast paatost. Ta lisas: «Jumaluke — miks siis mitte, kui... teil selleks oma kaaluv põhjus oli. Ja see põhjus oli teil loomulikult... päris kindlasti. Istuge, palun, istuge.»

Tüdruk laskus tagasi sohvale ja hakkas järsku nutma. Ta peitis enda oma sirgete valgete sõrmede taha ja Siimon märkas nagu kõigest sündivast kõrgemal seistes, et need sõrmed värisesid, tõmbusid aeg-ajalt kõveraiks ja värisesid kohe jälle edasi. Ja ta pehme kael, juuksekiharad lauba kohal, piht, püstiseisvad põlved, küünarnukid, mille najale ta end toetas — jah, kõik see värises, kõik see oleks nagu tahtnud kuidagi teisiti asetuda. Ja muutudes samuti iga hetkega üha rahutumaks, kogeles Siimon jälle:

«See ei tee ju midagi... see ei tee ju midagi...»

Naine ütles viimaks:

«Tulge... tulge minuga kaasa... Maks on väga haige.»

Siimon surus hambad tahtmatult vastamisi, — kas üllatused ja ootamatused ei mõtle siis ikka veel lõppeda! Ja mis kuradi pärast on kõik ta tuttavad just tema

järsku oma pihiisaks valinud! Ta suunurgad kippusid närvlikult tõmblema ja ta kogeles:

«Maks — haige? Ja millal ta siis ... jäi?»

«Ma ei tea. Aga mulle paistab, et ta oli seda vististi juba ammust aega ... See tähendab — hommikust saadik. Jah ... Ja nüüd ta ... sonib juba. Ta palus mind, et ma kutsuksin teid ... ta juurde. Kui te vähegi ... saaksite. Ma ise pean veel doktor Goldmanni juurest läbi minema, sest ka teda ... tahab ta näha. Jumal ... Jumal ... Ärge pange pahaks, et ma siin praegu niiviisi ulun, aga ... mu närvid on tõesti lausa läbi. Et ma ... et ma ... ometi mõistust pähe ei võtnud ...»

Siimon piilus teda kõrvalt. Temas tekkis jälle pikkamisi kujutelm, nagu võiks ta iga silmapilk sisse vaadata kuhugi varjatud kohta, kuhugi, mis on tavalises olukorras suletud kõigi kõrvaliste pilkude eest. Liiga suur ärritus pani ta külje valutama. Korraga mõtles ta peasihist hoopis kõrvale kaldudes, et täna siis on möödunud täpselt viis nädalat sellest päevast, kui ta käis esimest korda bakterioloogiainstituudis ja et umbes kella kümne paiku läheb ta sealt kindlasti läbi. «Kas mu meresiga elab veel, või on ta ammu juba oma hingekese issandale andnud?» küsis ta endalt teeseldud küünilisusega, samal ajal äkilise surmahirmu pärast tasakesi võppudes. Ja kui ta kohe jälle rääkima hakkas, tegi ta seda hoopis masinlikult, nagu endale asetatud kohustust täites:

«On's ta ... väga raskesti haige?»

Tüdruk vastas, katkestatud üha sagenevatest nuuksetest:

«Jah, tal on õige kõrge palavik ... ta päris lõõmab kogu kehast. Kui ma kliinikust tulles tema juurde läksin, hakkas ta järsku sonima. Ja alles siis ma märkasin, et ta on raskesti haige. Ta ... köhis kahel korral verd ja ... see oli kõige koledam.»

Siimon kordas:

«Kliinikust tulles? Kas ta elab alles? Ma mõtlen muidugi Soodlat.»

«Ei. Ta suri juba teel sinna,» vastas preili Tamm ja hakkas veelgi ägedamini nutma.

«Palun ... rahunege ometi!» ütles Siimon vihaselt.

«Andke ... andke andeks ... Ma ei ... saa ...» kogeles tüdruk.

Siimon tõusis, et minna tagasi magamistuppa. Heites pilgu läbi akna välja, linna kohal lamavasse aurusesse hommikusse, mõtles ta, et kõige parema tahtmisega viskuks ta tagasi voodisse ja katsuks jälle uinuda. Ründavad mälestused väsitasid teda ja ta oleks meelsasti kõigest vabanenud, et jätkata oma isiklikku elu, millest kiputi teda paari viimase päeva jooksul korduvalt eemale rebima. Ja viimaks jälle saali astunud, peatus ta oodates laua kõrval, vaatas sohval konutavale tüdrukule otse lagipähe ja küsis nagu etteheitvalt:

«Kes ta juurde jäi?»

Preili Tamm, kelles polnud enam jälgegi asjalikku rahu säilitavast arstist, ei taibanud ikka veel. Ta pomises:

«Kes ta juurde jäi?»

«Jah, jah, jah, kes ta juurde jäi!» hüüdis Siimon, häbenes aga samal silmapilgul oma ägedust ja lisas vaikselt: «Te ju rääkisite, et ta sonib. Niisugusel korral peaks keegi teda valvama. Ja sellepärast ma tahaksingi teada, et... kes sinna jäi.»

«Pe-re-nai-ne...» vastas tüdruk silphaaval.

«Kui teil midagi selle vastu ei ole, siis ... me võiksime ehk minema hakata,» ütles Siimon vähese aja pärast.

Preili Tamm tõusis. Ta näis olevat väga nõrk või väga väsinud ja Siimon pidi teda toetama. Nad läbisid eeskoja; Siimon tõmbas mantli selga; nad astusid koridori; nad jõudsid trepile; nii — nüüd astusid nad kõnniteele. Nad läksid mööda kõnniteed alla ja kogu aeg kuulsid nad vastukaja endile järele tulevat — tümm, tümm ... tümm, tümm — otsekui astuks nende kannul metallist hiigelmees. Vaikus, mis täitis magavat linna, oli nagu osa tollest soojast aurupilvest, mida nad pidid läbima. Kahe tänava ristumiskohal seisvad šiivalikud kivipostid higistasid elava ihuna ja olid veidi viltu vajunud, nagu lähemale kippudes udus nägematuks jäävale vastaspoolele. Ja Siimon ütles jälle, püüdes pääseda pigistavast surutundest:

«Imelik ... mis ta minust tahab ... Ja miks pagan ei

lasknud ta mõnd teist arsti kutsuda selle vana juudiposija asemel?»

«Ma ei . . . tea . . .» pomises tüdruk.

Siimon ütles hetke pärast:

«Võib olla, et tal on ehk gripp või kopsupõletik. Sai ehk seal Marandite aiapeol külmetada ja nüüd on tal ehk gripp . . .või kopsupõletik.»

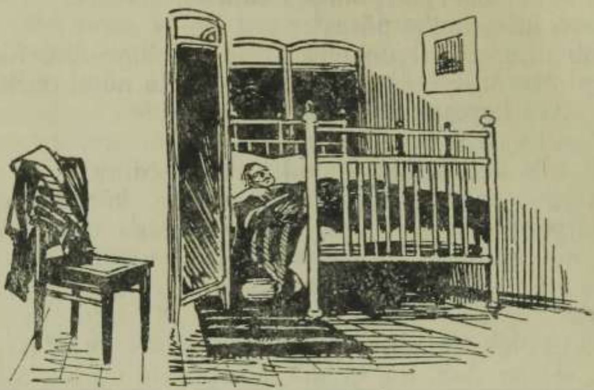
«Võib-olla . . .» ütles tüdruk.

«Jah, mis seal's ikka muud!» arvas Siimon.

Peatuti — viltuvajunud hooviväräva kõrvalt vaatas neid valge põhjaga emailsilt: *«Dr. med. Chaim Goldmann, kõrva- nina- ja kurguhaigused, vastuv. k. 10—12 ja 4—6.»* Preili Tamm muutus väga kartlikuks ja ütles paluvalt:

«Kui te oleksite ehk nii hea ja läheksite siia sisse. Ma . . . ei saa. Jah, ma ei saa, mu närvid on päris otsas. Ja ütelge talle, et ta kiiresti teeks. Või . . . ei taha te ehk?»

«Ei tahaks jah nende semiitidega tegemist teha!» vastas Siimon torisedes, avas aga kohe kägiseva jalgvärava ja astus üle kõrge paku, mis riivas ta saapaninasid.

«PIDAGE SUU!» ÜTLEB SIIMON

Eelmisel varahommikul, kuulates vana juudi kaugenevaid samme, oli Siimon kujutlenud teisel pool kõrget plankaeda tuikavat elu väga kasimatuna ja väga viletsana. Ja nüüd ta nägigi: suurte munakividega sillutatud kandiline hoov, mida ümbritsesid vanad kuurilogudikud, kollaseks värvitud kahekordne maja, lampkast pahemat kätt asuva nurga juures, pesuköök, mis meenutas oma seebiaurust hallide akendega kõõmendavat hiigelpaiset. Ta tasandas tahtmatult sammu, tundis end ebamugavalt ja astus edasi väga ettevaatlikult. Valu küljes suurenes pidevalt. Järsu puutrepi juurde jõudnud, läks ta pahuralt tammudes mööda väheseid astmeid üles ja tõmbas kohe roostetanud traatsanga, mis ühendas vaese arsti korterit abi tarvitava välismaailmaga.

Näis, nagu oleks kollases hoovimajas ta pärale jõudmist oodatud. Seina taga värises alles järsk kellahelin, kui juba kuskil uks suure hooga lahti tõugati. Riiv krigises, võti pöördus luku sisikonnas ringi, pruunid raudhinged ohkasid uniselt. Tekkis avar pragu, mille vahele ilmus tõmmu semiidinägu, rasvaselt läikivad juuksekahlud

ümber põskede ja otsaesise. Kaks umbusklikku musta silma vaatasid Siimonit pisut kahtlustavana mõjuva teravusega ja suur kongus nina oli kirju tedretähnidest, mis näisid roostelaikudena. Ning kuiv kurguhääl, mis oleks nagu kuulunud pigem mõnd kaelahaigust põdevale vanamehele kui tudiseva peaga vanale naisele, ragises viimaks läbi hingamisest tekkivate aurupilvekeste:

«Mis te soovite?»

Siimon püüdis endas kasvama hakanud vastikustunnet kõigest jõust maha suruda (ta oli ju ammugi omaks võtnud konvendikaaslaste juudivaenulikkuse, kuigi mitte nii ägedal kujul) ja vastas kaabut kergitades:

«Kas ma võiksin härra doktoriga kokku saada?»

«Här-r-ra doktor-r magab,» vastas naine põristava aktsendiga ja lisas kohe nagu varjatud julgustussooviga: «Ma är-ratan ta kohe üles. Palun, tulge sisse ja oodake veidi.»

Siimon riputas kepi käsivarrele ja puges läbi irvakilevajuva ukse. Vöörus oli pime ja haises veelgi tugevamini kui hoov, kust ta parajasti tuli. Põrandalauad kiiksatasid. Eeskoda puudus ja kohe läve tagant algas ootetuba — suur madal ruum keset põrandat seisva pikliku lauaga ja seina veeres seisvate toolidega. Lombakaks kulunud mööblitükkide kohal lamas nukker rahu. Mürkrohelised tapeedid meenutasid paksu seenetuskorda ja pildid neil tapeetidel olid nagu kandilised luugid, mida kunagi ei avata. Otse hoovikasti suunatud akende all kasvavad aspiraagused olid nagu koolnu juuksed, mis katavad paljast kolpa veel vaid üksikute harvade salgakestena.

Enne kui Siimon sai enam tähelepanelikumalt ringi vaadata, märkas ta, et ta oli juba üksi jäänud. Naine, kes ta sisse laskis, oli lahkunud, ehkki ta polnud kuulnud ei ta eemalduvaid samme ega vaheukse käimist. Ja jälle meenus talle legend salapärasest golemist, kes ilmub ja kaob, näitab end vahel ja kaob siis uuesti aastasadadeks ja aastatuhandeteks.

Vallutatud äkilisest kartusest end tolmuseks määrida, läks Siimon põiki üle toa, peatus laua kõrval ja kavatses sealt paari ajakirjanumbrit võtta, et neid ajaviiteks sirvida. Kuid ka need paistsid talle liiga räpastena ja liiga närustena. Ta tõmbas käe tagasi, peitis selle loomusun-

niliselt selja taha ja mõtles: «Jah, juba kella kümne ajal ma helistan ja küsin järele, kuidas temaga nüüd lood on, selle minu armsa mereseaga...» — «Maks on siis haige...?» mõtles ta kohe edasi ja oleks nagu praegu alles taibanud, mis asi oli ta õieti kodunt välja toonud. Muutudes äkitselt väga kärsituks, põrutas ta paar korda kepiotsaga vastu põrandat ja vilistas vihaselt läbi hammaste.

Samal hetkel astus doktor Goldmann sisse, tundis ta kohe ära ja naeratas sõbralikult. Näis, nagu oleks ta samuti kogu aeg Siimoni tulekut oodanud, see kõhetu, jõukamate suguvendade poolt põlatud verivaene mehike oma pikas, peaaegu kandadeni ulatuvas hommikumantlis. Peale soengu polnud ta juures täna mitte midagi korralikku: kulunud, tolmused ja määrdunud näisid olevat isegi tema kõvad sõrmed, mida Siimon pidi tahestahtmata pigistama. Ja taganedes ise ees, viipas ta kutsuvalt kuhugi tahapoole, pomisedes kuidagi veidralt-katkendlikult, otsekui oleks järsk üllatus tema tasakaalutuks teinud:

«Missugune au, missugune au! Oo, palun, palun... olge hea, härra Laas, missugune au!»

Siimon järgnes peremehele, asetas jalutuskepi põiki tugitoolile, millele see osutas, jäi kirjutuslaua otsa juurde seisma ja ütles:

«Ma palun väga vabandada, et ma teid niisugusel kellaajal segama pidin, aga polnud midagi parata.»

«Oo, jätke, jätke! see on mulle tõesti suur au!» hüüdis juut rõõmsalt.

Ja tundes oma põhjusetu vaenu pärast kerget piinlikkust, võttis Siimon kepi tugitoolilt, istus ja seletas sõnahaaval, kuna talle paistis, nagu oleks vana arst seda seletust pikisilmi oodanud:

«Maks Ruufus on öösi haigeks jäänud. Ja ta soovivat kangesti, et te teda kord vaatama läheksite.»

«Mina?» hüüdis doktor Goldmann.

«Jah,» noogutas Siimon.

Doktor Goldmann kummardus ettepoole ja vahtis Siimonile otse silmi. Ta näis nüüd hoopis nooremana. Ta pilk sädeles, ta sõrmeotsad hakkasid kiiresti-kiiresti vastu lauda trummeldama, kortsud ta suunurkade ümber muut-

sid ilmet ja paistsid naeratavat. Ja Siimoni ebamugavaks üllatuseks pomises ta väga rahulikult, hääldades iga sõna mingi erilise teravusega, otsekui veerides neid raamatust:

«Jah, ma ei eksinud. Teie, härra Laas, ei märganud ta juures muidugi mitte midagi erilist?»

Siimon mõtles. Ta ei tahtnud küll tagantjärele tarka näidelda, kuid talle tundus siiski, nagu oleks ta tõesti üht-teist märganud. Ja ta ütles viivitades:

«Kui nüüd meelde tuletada, siis... Jah, ta oli paari viimase päeva jooksul väga iseäralik ja veider.»

«Sedasi, sedasi,» kinnitas doktor Goldmann. Kuid ta ei olnud nähtavasti päris rahuldatud ja küsis kohe edasi: «Te ütlesite — iseäralik ja veider? Aga kuidas nimelt iseäralik ja kuidas nimelt veider?»

«Ma ei oska seda hästi defineerida,» vastas Siimon.

«Rahutu?»

«Jah, õige rahutu.»

«Ja rääkis asjadest, milledest ta polnud enam ammu rääkinud?»

«Jah, seda küll.»

Doktor Goldmann naeris jälle ja tõusis. Kuid ta ei läinud veel rõivastuma, ta tuli vaid ümber laua ja istus viimaks selle veerele. Pika hommikukuue hõlmade vahelt ilmus nähtavale ta paljas põlv — kõhn ja karvane, kederluu selgesti nähtav läbi kollakaspruuni naha. Ta võttis Siimoni käsivarrest kinni ja esitas kohe jälle aina uusi küsimusi:

«Peale selle — äkiline? Väga äkiline? Ja oma otsekohesuses lausa noriv? Ühesõnaga — veider ja imelik, nagu te seda praegu iseloomustasite?»

«Jah, nimelt,» kordas Siimon ja oleks meelsasti kohe minema hakanud, et pääseda vana juudi puurivate silmade eest.

«Jehee, ma ei eksinud!» ütles doktor Goldmann jälle, hüppas lauanurgalt maha ja seletas tõsiseks muutudes: «Nüüd ma võin teile sedagi ütelda, et laupäeval olin ma oma kaasaminekuga teie juurde päris meelega ebataktiline, kuigi ma tean, et te mind hästi ei kannata, — ma tahtsin nimelt härra Ruufust jälgida ja vaadelda. Ja...

mu kahtlused osutusid tõeks ... osutusid tõeks ... nagu te näete.»

Vaikus. Siimon tundis ikka üha suurenevat tungi sellest kitsast, võõra ning kauge tõu järele lõhnavast majast lahkuda, tagasi tänavale astuda ja kiiresti-kärmesti minema hakata. Ja vana juudi näkku oleks nagu veelgi enam võidurõõmutsevat kavalust tekkinud, kui ta tagasi lauaservale istus ja nagu juubeldades sosistas:

«Jah, armas härra Laas — midagi niisugust oletasin ma juba ammugi, ammu enne seda nimetatud laupäevaõhtut, mil ma teie juurde sisse tungisin. Aga et minu kolleegid, kes meie sõpra arstisid, nii pimedad olid, see ... ajab mu lausa vihale. Midagi maailmas ei teki — äkitselt. Täpselt samuti, nagu nõuab teatud arenemisaega kopsutiisikus, nõuab teatud arenemisaega ka — ajutiisikus. Ja mina ... oletasin! Ja mina — aimasin! Jehee, aimasin, aimasin, mina, tühine heebreamees, keda keegi enam tõsiselt ei võta. Ja kas mul polnud õigus, härra Laas?»

Siimon kibrutas otsaesist. Ta ütles pikkamisi ja kohkunult:

«Ajutiisikus?»

«Ajutiisikus, ajutiisikus!» ütles doktor Goldmann. «Tuletage meelde ta vaimukusi! Tuletage meelde ta teravmeelsust! Kas ta oli alati säärane? Vale! Kochi pisilased — need virgutasid teda ... oma arenemiskäigu ajal. Ja nüüd on lõpp, nüüd nad enam ei virguta! Ei virguta, ei virguta — nüüd nad muudkui lõhuvad! Üks silmapilk, armas härra Laas, ma tulen kohe!»

Ja lauaservalt jälle vilkalt maha hüpanud, hakkas ta oma kõhnadel nobedatel jalgadel vaheukse poole sibama, sinakasmustad juuksed mingi naeruväärse hoolikusega siledaks kammitud, hommikumantel ümber kitsaste õlgade, mis olid nüüd sõjakalt püsti tõusnud.

Siimon jäi üksi. Korraga liigutas ta end ja oleks nagu lõplikult virgunud. Senise ebamäärasuse tagant astus samm-sammult välja karm tõde, mis hakkas teda kohutama. Ta aimas äkki mingisuguse vääramatu otsuse lähenemist, ja see vääramatu otsus tegi ta nagu sõltuvaks Maks Ruufusest, tema vanast sõjaseltsimehest.

Ta pidi kujutlema, et niipea, kui ta tõusta katsub, haa-

ravad teda kohe kanged valuhood. Ja sestap ta istus edasi, vimma langenud seljaga, põlved püsti. Uks käis ja doktor Goldmann tuli kärmesti astudes tuppa, ta ei julgenud end aga ikka veel liigutada ja pööras vaid pead. Ta kuulis nagu suure kauguse tagant, kui arst ütles:

«Läki, härra Laas! Ma loodan, et ma liiga palju aega ei raisanud.»

Siimon hoidis hingamist tagasi ja upitas enda püsti. Kuid oodatud valuhoogu ei tulnud ja ta muutus jälle pisut julgemaks. Astudes vana juudi ees ukse poole, küsis ta:

«Kas te arvate, et ta enam ei pääse?»

«Täiesti kindel, täiesti kindel,» vastas arst.

Nad väljusid ja läksid teineteise kannul mööda nagisevaid astmeid alla. Udu oli vahepeal veelgi tihedamaks muutunud. See täitis kitsast hoovi nagu hiigelkatlast tõusev aurupilv ja ulatus juba üle katuste. Koiduaegne jahedus pani nad vastiku külmatunde pärast võppuma. Doktor Goldmann tõstis mantlikrae üles ja nüüd näis ta kitsaste veertega must kaabu puhuti nagu õhus hõljuvat.

Preili Tamm seisis telefoniposti kõrval ja ootas neid kärsitult.

Doktor Goldmann ulatas talle käe ja ütles:

«Aa, tere-tere! Kuidas läheb?»

Tüdruk ei vastanud. Siimon pomises, ehkki ta oli alles äsja otsustanud hoopis vastupidiselt käituda:

«Doktor Goldmann arvab, et Maksi seisukord on ... väga raske.»

«Kas mu kolleegile tuli see siis tõesti ootamata?» küsis juut ja oleks nagu veel kord võidurõõmsalt naeratada tahtnud.

Preili Tamm ei vastanud nüüdki. Ta ruttas, jah, ta oleks lausa joosta tahtnud. Mehed pidid vaeva nägema, et talle järele jõuda. Toomejärsakutel kasvavad puud liigutasid end udus ja sarnanesid suurtele kükitavatele loomadele. Kuskil värava taga haugatas koer. Lihav isakass jooksis küüntega krabistades mööda kõrget aiaplanku ja hüppas viimaks alla paetahvlile, jättes selle heledale pinnale rea sakilisi jäljekesi nagu tumedaid rosette.

Jõuti pärale. Maks Ruufuse poissmehekorter asus üsna

suure maja katuse all, ja kulus enne hulk aega, kuni nad viimaks mööda kõvu kivitreppe üles jõudsid. Siimoni süda hakkas kloppima ja ta ütles endale, et see pole kindlasti hirmust, vaid unetusest ja sellega kaasaskäivast väsimusest. Ta mõtles, et preili Tamm, see alati rõõmus ning elujulge inimene, on vaevalt mõne tunnikese jooksul väga kõhnaks jäänud. Viimaks hakkasid värisema isegi ta sõrmed, mis surutusid vastu taskupõhja. Peatuti — valge uks paistis neid ootavat ja avanes pikkamisi. Perenaise paks roosakas nägu vaatas neid kartlikult ja ütles:

«Ta jäi magama.»

«Kas ammu juba?» küsis preili Tamm.

«Jah, kohe peale teie lahkumist,» vastas perenaine.

Käidi kikivarbail. Doktor Goldmann riputas mantli varna ja hõõrus sõrmeotsi vastamisi. Siimon riputas mantli varna, hõõrus samuti sõrmeotsi vastamisi ja unustas kaabu pähe. Preili Tamm riputas mantli varna, ei hõõrunud aga sõrmeotsi vastamisi, nuuksatas kuuldavalt ja astus edasi. Siimon ja vana juut järgnesid talle vaikides. Perenaine, kangesti kohkunud, tõmbus kuhugi pahemale.

Tuba, kuhu jõuti, oli kuum ja umbne, lõhnas kergesti kreosoodi järele ja tundus nukrana.

Ja just siis, kui Siimon oma lühinägelikud silmad pilukile tõmbas ja kirjust riidest sirmi poole vaatas, ütles doktor Goldmann kuidagi ebasobivalt valju häälega:

«Jehee, siin ta siis pikutabki, see meie kallis sõber, kes tahab meist lahkuma hakata.»

«Pidage suu!» ütles Siimon vihaselt ja imestas ise oma ootamatu äkilisuse üle.

HAIGE MUUTUB RAHUTUKS

Pisut hiljem sõbra voodi ette astunud, nägi Siimon, et perenaine oli eksinud: Maks Ruufus ei maganud. Ta lamas külili paksu villase teki all ja tervitas külalisi ebamäärase naeratusega, mis pidi vist midagi varjama. Ta pikad sirged juuksed olid padjal laiali, ta otsaesine läikis higist, ta sisselangenud põsed hõõgusid nagu pärast saunaleili. Kuna teda vaevas ilmsesti kõrge palavik, hingas ta lahtise suuga, kähinal, kuiv keeleots nähtav läbi harvade hammaste. Ta pilgus värises seletamatu rahutus; ja sirutanud oma halli kõhna käsivarre välja, ütles haige mees teeseldud reipusega, mis tundus hirmus kohatuna ja hirmus kurvana:

«Tervist, härrased, tervist, tervist! Ja istuge, palun. Ma loodan, et te vabandate mind ja katsute oma segatud und hiljem tasa teha. Noh, härra doktor — viimasel ajal paistsite te mu vastu kanget huvi tundvat — mis te minu seisukorrast arvate?»

Doktor Goldmann tõstis üllatunult kulme. Ta küsis:

«Mina? Ja paistsin teie vastu kanget huvi tundvat? Armas härra Ruufus, millest te seda järeldate?»

Siimonit üllatas jälle sõbra teravmeelsus. Ta tõmbas

endale tooli, kuid jäi siiski seisma ja toetas käed pulkadest leenile, mis praksatas tasakesi. Möbleeritud tuba ringutas uniselt: kõrge raamaturiiul akna kõrval, kollane laud raamaturiiuli kõrval, tolmukarva riidega kaetud sohvakene kollase laua kõrval, katkiste nurkadega taburetid sohvakese kõrval. Sirmi taga voodijalutsi juures asus pesukauss, suur plekk-kruus veega ja käterätt seinasse löödud konksu otsas. Lagi oli madal ja laiguline, kirjuks leotatud kevad- ning sügisvihmadest, mida oli siia sisse nõrgunud. Jälgides Siimoni ringihulkuvat pilku, naeris Maks Ruufus pilkavalt, katsus end istukile upitada ja ütles:

«Vahi aga vahi, vennas soomusronglane. Sest säärane hoolikas ja uudishimutsev vahtimine teebki ju sinust selle, kes sa õieti oled. Käisid reedel ja vahtisid, käisid veelgi varem ja vahtisid, tulid täna ja vahid, tuled ehk hommegi ja vahid samuti. Näed, pead meeles ja... näppad endale, see on su elu. Mis sa endast väsitad — võta ometi platsi, sõber soomusronglane.»

Vana arst kordas küsimust:

«Jah, armas härra Ruufus, millest te seda järeldate, et ma teie vastu mingisugust huvi tunnen?»

«Millest? Teie pealetükkivusest,» vastas Maks Ruufus ja naeris jälle ärevalt.

«Oo — kas ma olen tõesti seda olnud?» hüüdis doktor Goldmann.

Preili Tamm kohendas midagi haige päitsis ja küsis tasakesi:

«On sul nüüd pisut parem, kallis?»

«Parem, palju parem,» vastas Maks Ruufus tõmbleva suuga.

Tüdruk, varjamata ikka oma tundeid voodis lebava tõbise vastu, kogeles:

«Ma arvan, et sa võiksid lasta end nüüd järele vaadata. Doktor Goldmannil pole ehk kuigi palju aega ja sellepärast oleks parem, kui sa... nüüd kohe...?»

«Mind järele vaadata?» küsis Maks Ruufus imestunult. Ent kõik taipasid, et ta pole siiras. Ja kuna ta seda taipamist paratamatult aimas, lisas ta küüniliselt: «Lollus, lollus! Ma ei kutsunud meie armast sõpra ometi sel-

leks, et ta end minu näruse keha kallal veel väsitaks ja mu paljaste kontide vastu tülgastust tunneks. Milleks? Ja peale selle — ma ei taha siiski olla mingisuguseks katsejäneseks, kes peab ta edevat enesetunnet veel omalt poolt kinnitama. Ainult et... Näete, ma vihastasin teie peale... teie rumala lihtsameelsuse pärast ja ma tahtsin teile enne surma ütelda, et teie püüded olid liiga läbipaistvad. Seda enam, et te olete oma veidrate ideede poolest ju üldiselt tuntud. Hahahaa! Ligi paar kuud jälgisite te mind nagu ronk setukat ja sellepärast ma... lasksingi teid kutsuda. Nähtavasti hakkab mu lõpukene kätte jõudma ja oleks kindlasti ülekohus teid sellest eemale hoida.»

Vaatamata olukorra traagikale pidi Siimon tahtmatult muigama. Nähes vana juudi kohmetust, tundis ta äkki parastavat kahjurõõmu. Kuid ometi polnud tal ühtki otsest põhjust sellele pisut hullule hädavaresele viha kanda, sellele vaesele ja viletsale hädavaresele, kes oli maailmas nii hirmus üksi jäänud. Nagu aimates ta mõtteid, kortsutas Maks Ruufus laitvalt kulme ning venitas viimaks:

«Ma pole sulle vist öelnud, et doktor Chaim Goldmann on peaaegu ainus mees, keda ma tõesti austan. Ta on inimene ajuga. Sääraseid leidub viimasel ajal aga üpris napilt.»

Korraga õiendas ta kaela veidralt sirgu, läks üleni punaseks ja liigutas pead pikkamisi küljelt küljele. See näis krambina, kuid andis varsti järele. Ta silmaterad olid suured ja ei püsinud kuigi kaua rahulikult paigal. Ta hingamine muutus puhuti väga kähisevaks, ja kui ta nüüd köhima hakkas, ilmus ta huultele jälle pisut verd. Rääkimine valmistas talle nähtavasti raskusi, ent ometi ei tihanud ta hetkekski vaikida ja küsis kohe ikka naeru kihistades:

«Kas see polnud tore... see, mis seal sündis?»

Siimon pomises mõttetult:

«Kus?»

«Kus?! Marandite aias, hahahaa!» hüüdis Maks Ruufus. «Milline peenus, mihuke suursugune joon! Ma pa-lun! Siin-seal põõsaste vahel kõneldi koguni prantsuse ja inglise keelt... hahahaa! Kultuur, noh! Järsku

aga tuleb kohale meie tore ja südamlik sõber Harri Kaarma, kutsub kaaskannatajaid üles võitlusele ja hakkabki nobedasti peale. Kunstlik toredus — maha! Odavast paberist ilutulestik — kapjade alla! Ühele mööda molu ja teisele mööda molu. Ei, ma pean tähendama, et üldjoontes ma pooldan ta taktikat. Mis sina sellest arvad, sõber soomusronglane?»

«Ma... ei ole sellest asjast enam mõtelnud,» vastas Siimon.

«Mis? Sa ei ole sellest asjast enam mõelnud?» hüüdis Maks Ruufus. «Pagan võtaks — kas sa oled siis puupakust välja tahutud või mis? Pidu, mille taolist pole meie kehvas ja opositsioonilises linnas korraldatud vist enam mitme aasta jooksul, pekstakse kahe kange mehe poolt põhjani segi, sina aga lähed koju ja heidad rahulikult magama ega tunne vajadust sellest mõteldagi. Eh, vennas, — sa oled kas tuim tursk või liiga üleolev. Ja need mõlemad omadused on taunitavad. Võid küll päris kindel olla, et peaaegu igas neljandas või viiendas majas ei magata praegu, vaid arutatakse öö suuri sündmusi. Muide...»

Ta kallutas pea pisut ettepoole ja pilgutas lõbusalt teist silma. Kuid kuklakramp kiskus ta jälle tagasi padjale. Veidi hiljem katsus ta pead asjatult ettepoole kummardada, et voodi ees seisvaid sõpru paremini näha, neelatas ja küsis sosinal:

«Aga... mis te arvate... kes seal laskis?»

Preili Tamm ruttas kohe vastama:

«Mina küll ei tea.»

«Jah, minulgi pole aimu, kes nimelt,» noogutas Siimon.

Vana juut, äsjasest kohmetusest üle saamas, muutus uudishimulikuks ja küsis:

«Mis see meie härra Kaarma siis õieti tegi? Skandaalitses? Ja missugusest laskmisest te räägite?»

«Ohoo, te ei teagi veel!» hüüdis Maks Ruufus ja karjatas äkki vihaselt, kuna doktor Goldmann oli teda ootamatult puudutanud: «Kurat võtaks — olge ometi ettevaatlikum! Kuidas mu põlv teile ette jäi?»

«Andke andeks,» ütles doktor Goldmann ja tegi terve rea vabandust paluvaid kummardusi. Samal hetkel püü-

dis ta kinni preili Tamme hirmust läikiva pilgu. Ta noogutas pikkamisi ja küsis haigelt:

«Te olete vist oma kaela kangeks maganud? Teeb see teile palju tüli?»

«Jah, ta pole mul just päris korras,» vastas Maks Ruufus. «See on küll rohkem kukal kui kael. Peaalune oli vist liiga kõrge.»

«Küllap, küllap,» möönis doktor Goldmann.

Ja Maks Ruufus, tundes ikka huvi öiste sündmuste vastu, lõi endale patsatades vastu reit, võppus sealjuures veidralt ja jätkas ikka ebaloomuliku jutukusega:

«Kurat võtaks — ma ei tahaks täna kuigi suure heameelega armsa sõbra Lui Marandi nahas istuda. Ülekuulamised, politseinikud majas ja aias, rasvaste pealkirjadega päevauudised: «Salapärased juhtumised meie linna tuntuima kodaniku suvepeol.» Hahahaa! Või jälle: «Verine mõrv seltskonnategelase kodus.» Või koguni niiviisi: «Puruks lastud kõhuga koerakäpuline... murul maas.» Nii et sina, Siimon, ei ole katsetki teinud üles arvata, kes oli laskja?»

«Ei ole,» noogutas Siimon. Ja ilma et ta oleks seda eriliselt kavatsenud, lisas ta kohe: «Aga sina ise?»

«Mina? Oo jah, mina olen selle küsimuse kallal kogu aja maadelnud. Algusest lõpuni ja lõpust tagasi alguseni. Ja ma küsin endalt ikka nõnda, et — oletades, nagu oleksin ma ise juurdlust toimetav politseinik, — missugused niidid võiksid mind edasi viia? Kes? Miks? Millistel sügavamatel motiividel ja nõnda edasi? Kerge pähkel see meie ametimeestele igatahes ei ole. Sa muidugi tead, et meie armas Joo olevat juba teel hinge heitnud ja et ta olevat viidud otse surnukuuri...?»

Siimon valetas, püüdes seda erutavat kõnelust lõpetada:

«Ei, ma ei teadnud seda. Nii et — ta on siis surnud?»

«Jajah, surnud, surnud!» hüüdis Maks Ruufus. «Täiesti surnud. Igavesti ja lõplikult. Külm. Ja enne viimsetpäeva pole tal lootust oma hingekest tagasi saada. Nii mõnigi kaaskodanik, kes ei suutnud teda silmaotsaski sallida, võib nüüd kergemalt hingata... hahahaa! Eriti daamid, kellede vastu ta pahatihti liiga tähelepanelikuks muutus. Näiteks meie armas preili Tammgi...

Sest kujuta ette, vana vennas: reede õhtul seiras ta teda nagu politseikoer varast... kuni hoovivāravani; hommikul vastu pühapäeva läks tal jällegi õnneks preili Tamme kannule asuda — ma tulin parajasti Lossi tänavat mööda Toomelt alla ja tahtsin korraks jõe äärde minna, kui nad tulid kahekesi kuskilt sealt... tagantpoolt. Ma ei läinud neid muidugi segama, aga ma kuulsin päris selgesti, kuidas meie armas preili Tamm palus teda jumalakeeli maha jääda ja oma teed minna; ja kõige tagatipuks veel kaks lookest: esimene ujulas peale sinu ja preili Koorese lahkumist ja teine Marandite aiapeol, mispuhul teda lastigi. Noh... ja nagu sa isegi tead, vennas soomusronglane, polnud preili Tamm ainus säärane daam, keda meie kallis kadunud sõber piinas ja tülitas. Nii et — tõuske püsti ja kummardage tänulikult meie tundmatu roimari ees, kes võttis kätte ja puhastas maailma... jälle ühest elajast, kes ei taibanud tegelda omaenda asjadega.»

«Sa... liialdad!» kogeles preili Tamm.

«Liialdan! Võib-olla, sest ma olen ju ise sündimise poolest mees ega tea loomulikult, millal tunnevad daamid end tüüdatud olevat, millal nad ainult teesklevad seda tüütamist,» ütles Maks Ruufus.

Ja Siimon, keda tekkiv vaikus häirima hakkas, ütles:

«Veider lugu... selle parukaga. Ometi polnud meil kellelgi aimu, et need pole tema loomulikud juuksed.»

«Jah, see oli kole silmapilk. Ma pidin minestusse langema, sest mulle paistis järsku, nagu oleks see tema... peanahk...» sosistas preili Tamm.

Maks Ruufuse silmad hakkasid ärevalt läikima. Ta ei lausunud aga midagi ja sirutas jälle kukalt.

Doktor Goldmann, kes hakkas juba üht-teist taipama, küsis:

«Nii et — keegi võttis kätte ja kustutas meie sõbra, advokaat Soodla eluküünla? Huvitav, väga huvitav... Aga kus ja kunas, kui ma küsida tohiksin?»

Siimon püüdis jutustada:

«Noh, nagu me juba kõnelesime — härra Lui Marandi aiapeol. Keegi... tappis ta... kolme lasuga.»

«Kolme v ä g a h e a lasuga!» ütles Maks Ruufus. «Kaks kõhtu ja üks rindu. Õnnelik seeria, peab ütlema.

Sada punkti sajast võimalikust. Hahahaa!» Ta liigutas end pisut ja küsis äkki: «Sa nimetasid mingisugust parukat... ja seda, et meil kellelgi polnud aimu, et need polnud tema loomulikud juuksed? Mis sa sellega mõtlesid...?»

Siimon tõstis kulme:

«Kas sa siis ei tea veel? Noh, ta oli ju punapea, ja see puhmas, millega ta meie keskel ringi liikus, oli lihtsalt kuskilt ostetud. Sellepärast ta lokid nii lopsaka metsikusega alla rippusidki: ta pidi midagi varjama, nimelt reetvat parukaäärt. Ja... varjaski. Mind isiklikult pettis ta ligi kümme aastat. Üliõpilasena, kui tal oli siin paar koolivenda, esines ta habemenoaga raseeritud koljuga, hiljem aga, kui tal polnud enam karta tabatud saada, tegi ta teisiti...»

Maks Ruufus vaikis ja maigutas suud. Ta silmad sädelesid läbi varesekarva hommiku tuhmi valguse. Korraga surus ta mõlemad käed vastu meelekohti, väärutas pikkamisi pead ja ütles mingi süüdlase alatooniga, mis pani Siimoni tahtmatult võppuma:

«Taevane jumal... või nii oli siis lugu... tõeliselt! Punapea! Punapea! Inimene aia tagant! Inimene, kes pidi maast-madalast läbi lahutavate trellide vahtima ja... viha ning vimma kiskuma! Jah... jah... nüüd ma alles mõistan, miks ta oli nii... tige ja... näris, keda aga iganes sai! Punapea!»

Vaikus. Doktor Goldmann naeratas viimaks ja ütles vaikselt noogutades:

«Jah, te ütlesite seda väga õieti — inimene aia tagant, inimene, kes pidi maast-madalast läbi lahutavate trellide piiluma. Siis pani ta endale paruka pähe ja katsus kõigi teiste vastu sama salakaval ja halastamatu olla, nagu oldi lapsepõlves tema vastu. Kahju, et ma seda varem ei teadnud, seda tema paruka-võtet. Nüüd on hilja temalt üht kui teist küsida, sest nüüd ta enam ei vasta. Jah, nüüd võib vaene vana juut küsida nii palju kui ta iganes tahab, nüüd see aia taha aetud inimene ei vasta enam ei musta ega valget! Ah jaa, preili Tamm — kas ma võiksin teiega paar sõna omavahelist juttu ajada?»

«Palun... jah,» ütles tüdruk ja vaatas teda hirmunult.

Vana juut jättis haigega jumalaga, naeratas oma elu-

kutseliselt trööstivat naeratust, astus eeskotta ja tõmbas mantli selga. Ta viipas veel kord üle pärani seisva ukse ja taganes siis trepikoridori. Ent vaevalt jäid nad kahekesi, kui ta oma kõvad sõrmed tüdruku käsivarrele asetas, väga tõsiseks muutus ja ütles:

«Vaadake, kolleeg, mul on kindel arvamine, et see on siiski ajukelme põletik, ja nimelt tuberkuloosne. Kuklakangestus, moondunud põlverefleks, oksendamine, nagu ma märkasin. Kas te ei teeks kõige targemini, kui te ta kuhugi kliinikusse toimetate, mida varem, seda parem. Muidugi — ma pole kuulsus ja võin eksida, samuti nagu eksivad kuulsusedki. Sellepärast peaksite te veel kellegagi konsulteerima, kas või näiteks doktor Laasiga. Igatahes — ta on hea spetsialist. Kliinikus teevad nad arvatavasti enam põhjalikuma analüüsi — selgroopunktsiooniga ja nõnda edasi. Elage hästi — ma muutun siin kõigi tundemärkide järgi üleliigseks, sest teie sõbral on midagi südamel ja ma ei tahaks . . . kaasteadjaks saada.»

Ta muigas ja pööras pilgu kõrvale. Jajah, ta oli terava mõistusega mees nagu enamik tema suguvendadest, ja seda, millest polnud kellelgi teisel veel aimu, haistis ta juba nagu õhust.

Preili Tamm punastas kõrvuni ja kogeles:

«Ma ei mõista, millest te . . . räägite.»

«Küllap te varsti aru saate, küllap te varsti aru saate!» ütles doktor Goldmann ja paljastas korraga ligi põskedeni ulatuvas laias naeratuses kõik oma suured sinakasvalged hambad.

«Ma . . . usun, et . . .» kogeles tüdruk.

«Mina aga, armas kolleeg, usun seda, et te mõtlete praegu täpselt samast asjast, mis minagi. Ja ma ei kahtle põrmugi, et meil mõlemal on õigus. Head tervist!»

«Jah, elage hästi ja . . . tänan väga,» ütles preili Tamm.

Doktor Chaim Goldmann jooksis mööda kõmisevaid treppe alla, võttes aeg-ajalt kaks astet korraga, otsekui oleks ta just praegu kuulnud mingit üllatavat uudist ja peab nüüd ruttama, et seda kiiresti oma annaalidesse kinnitada.

Ebba Tamm nuuksatas ja pöördus tagasi tuppa.

Kell raekoja tornis lõi kuuendat hommikutundi.

MAKS RUUFUS LUULETAB

Peale doktor Goldmanni lahkumist tekkis tuppa lühiajaline vaikus. Haige lamas ikka endises asendis, põsk vastu patja, põlved kõveraks tõmmatud. Palavik tas ei vähenenud, pigem ehk tõusiski veel — ta hingamine oli kiire ja korratu ja näis iga silmapilk katkeda ähvardavat: «Mulle aitab, ma ei suuda enam.» Et ta huuled kuivama kippusid, niisutas ta neid aeg-ajalt keeleotsaga. Puhuti sirutas ta jälle oma kangestuvat kaela, ja iga kord, kui ta seda tegi, tekkis Siimonis tunne, nagu püüaks sõber jonnakalt kuhugi vaadata.

Siimon ütles endale juba sajandat korda, et tema siinolekul pole pisimatki mõtet — niikuinii ei saa ta hädalist avitada. Ta oli unine, närvlik, pisut kohkunud ja ikka kuidagi sisemiselt tasakaalutu. Vaadates põdeva mehe laiguliselt hõõguvaid põsenukke, pidi ta endale tahtmatult kordama, et maailmas on absoluutselt tähtis vaid üks asi — elamine! Jah, kõik muu on lollus, kõik muu on ainult fiktsioon, kõik muu on ainult selleks, et inimesel oleks mugav olla ja et tal igav ei hakkaks. Ta mõtles veidi aega, et niisiis on advokaat Soodla ammu juba

külm ja kange ja et vaene hea Maks Ruufuski lamab varsti vaikselt oma viimast lamamist ja ei hooli enam millestki. Ja see vaevaliselt kulgev, nagu üle kõvade konaruste hüplev mõte suurendas tas veelgi soovi lahkuda, kuni ta tegi kindlasti otsuseks jääda siia veel vaid kõige enam kella seitsmeni.

Preili Tamm tuli tagasi tuppa, paistis väga hirmununa, murdis vargsi sõrmi ja peatus voodi ees. Üle akna libisev udu oli nüüd nii paksuks muutunud, et polnud võimalik näha enam isegi naabermaja katuseviilu. Tänav hakkas häälitsema üha valjemini... üha valjemini. Ja tüdruk kogeles viimaks, kohendades Maks Ruufuse jalgade kohal vaipa:

«Vaata, kallis — ma jätaksin su väheks ajaks härra Laasi hoolde ja läheksin korraks välja. Su seisukord ei taha esialgu paraneda. Ma... kutsuksin mõne eriteadlase, kes su siiski läbi vaataks.»

«Jah... hea küll...» pomises haige kuulekalt.

Tüdruk silitas põgusalt ta kollast otsaesist ja lahkus tõtates. Siimon kuulis ta tasast sammude kaja kord-korralt vaiksemaks jäävat ja viimaks sootuks hääbuvat. Tas tekkis kummaline kujutlus pikaldasest ning jätkulisest libisemisest... sügavale-sügavale... mööda ümmargust terastoru. Vana äratuskell, mis seisis laual tindipoti kõrval, tõukas oma osuteid laisalt läbi igavate minutite. Maks Ruufus liigutas end ja õiendas jälle kukalt. Maks Ruufus ohkas, liigutas end, õiendas kukalt ja tahtis vist selili pöörduda. Maks Ruufus ohkas ja õiendas kukalt. Ja see lakkamatu kuklaõiendamine hakkas Siimonit korraga vihastama. Ta tõstis teise jala põlvele, krimpsutas nägu ja küsis:

«Kas sul on halb, vennas?»

«Ei... ei...» ütles haige.

«Kui sul tõesti halb on, siis ma... katsuksin sind aidata,» ütles Siimon.

«Kaelalihased... kipuvad ära surema...» pomises haige.

Ja ta jäi jälle väga vaikseks, hingeldas vaid, näis ise seda hingeldamist teraselt kuulavat. Ta oleks nagu ikka millegi üle kramplikult järele mõtelnud, millegi üle, mis teda vaevas, kuid millest ta ei suutnud siiski kuidagi

vabaneda. Puhuti paistis ta naeratavat; ent kui Siimon enam tähelepanelikumalt vaatles, nägi ta, et need, mis ta suunurki kõverdasid, polnud naerukurrud, vaid väga kiired ning lühikesed tuksatused. Ta köhis, ja kui ta taskuräti huultelt taas eemale tõmbas, oli see verine. Korraga viskus ta suure hooga istukile ja hüüdis Siimonile, kes tahtis temalt parajasti midagi küsida:

«Mine... mine... mine silmapilguks eeskotta! Mu süda pööritab!»

«Mind ei maksa ju ometi häbeneda...» pomises Siimon, kuid tõusis siiski.

«Mine... mine juba kord!» hüüdis Maks Ruufus.

Siimon lahkus toast. Ta parem külg oli vahepeal jälle tugevasti valutama hakanud. Ta avas trepikoridori viiva ukse, nõjatus libedale käsipuule ja mõtles ikka, et täpselt kella kümneks läheb ta bakterioloogiainstituuti. Vähe hiljem astus ta tagasi tuppa, tundis kerget tülgastust ja istus jälle oma endisele kohale, püüdes ripneva tekiserva tagant paistvat öönõu vargsi jalaninaga veelgi kaugemale voodi alla lükata. Ja Maks Ruufus naeratas talle, jõi tillukeste lonksukeste haaval ja ütles siis, kätt ta randmele asetades:

«Mis sa norutad! Kas sa siis ei näe, et mu aeg hakkab otsa lõppema, ja sellepärast... vestelgem veel pisut. Aastamiljonid, mis nüüd tulevad, on väga... vaiksed.»

«Jah, seda küll...» pomises Siimon.

Maks Ruufus naeris. Ta sõrmed olid niisked ja väga kuumad, ta pilku oli aga siginenud järsku rohkesti ahastuslikku kindlust, mis äratas Siimonis jälle pideva hirmutunde. Korraga käänas ta enda selili ja ütles:

«Vaata, vennas soomusronglane... Mina see olingi, kes ta tappis.»

See ootamatu ülestunnistus pani Siimoni püstiseisvad õlanukid nagu külma tuule käes võppuma. Ta teadis kogu aeg, millest sõber rääkis, ta teadis isegi seda, et ta oli midagi niisugust juba hämaralt aimanud, ta pidi aga paratamatult edasi teesklema, kuna ta ei mõistnud lausuda midagi, mis oleks teda pisut sujuvamalt edasi aidanud. Ta raputas pead ja pomises:

«Kellest sa... kõneled?»

Maks Ruufus vingutas pahuralt suunurki. Äkitselt hakkas ta nägu tõmblema. Ta tõstis käe, silitas üle põskede ja ninatiibade, rahunes jälle pisut ja ütles:

«Palun ... ära ometi pimesikku mängi. Kui ma ütlen, et see olin mina, kes ta tappis, siis ... pead sa juba teadma, kellest ma räägin. Jah, mina lasksin ta maha.»

Vaikus.

Siimon raputas ikka pead, neelatas ja vahtis aknast välja.

Maks Ruufus hakkas korraga üleni värisema ja karjus:

«Kurat ... noh ... kas sa kuuled või ei kuule! Kas sa kuuled või ei kuule — mina kõmmutasin ta maha ... mi-na!»

Siimon suutis viimaks kogelda:

«Miks?»

«Miks? Kust mina seda tean!» vastas Maks Ruufus. Ta vaikis pisut aega, kehitas õlgu ja kordas: «Jah, kust mina seda tean. Alles pool tundi tagasi ... või veidi enam ... teadsin küll ... Teadsin! Ja lasksin sinugi siia kutsuda just selleks, et sulle kõigest jutustada. Aga nüüd ma ... ei mäleta enam ... kõige parema tahtmise juures. Miks? Jah, näed, ma katsun siin kogu aeg meelde tuletada, aga ...»

Vaikus, vaikus. Maks Ruufus värises aina edasi, sirutas ikka kukalt ja näis kohutavalt kannatavat. Ta kändus rahutult küljelt küljele, viskles, lõõtsutas kogu kopsujõuga. Puhuti tõmbus ta suu kõveraks ja siis oleks ta nagu valjusti karjuda tahtnud.

Siimon esitas uue küsimuse, mille kohutav otstarbetus üllatas aga samas teda ennastki:

«Kuidas ... kuidas see siis juhtus?»

«Jah... kuidas see juhtus ...?» kogeles Maks Ruufus ja tõstis käe otsaesisele, otsekui peaks ta ikka kangeid pingutusi tegema, et üht kui teist veel kord meelde tuletada. Veidi hiljem hakkas ta jutustama: «Vaata, vennas soomusronglane ... see juhtus ... väga lihtsalt. Vä-ga lihtsalt. Ma ju näitasin sulle eile oma kolti. Noh, kui ma õhtul kodunt välja läksin, pistsin ma selle jälle taskusse. Sest ma nagu ... ei tahtnud temast enam lahkuda. Jah ... Käisin niisiis sõber Marandi aias ringi, püstol taskus ... põuetaskus. Ja ikka vaevas mind kange taht-

mine pisut... märki lasta. Vaatan puid ja kujutlen, kuidas ma neile tüvedesse sihiksin, vaatan paberlaternaid ja kujutlen, kuidas ma neid otse keskkohta tabaksin... Vaatan valgustatud akent ja inimeste varje sellel ja kujutlen jälle, kuidas ma tasa-tasa käe tõstaksin ja... päästikule vajutaksin. Ja viimaks läks see... veelgi kaugemale... Nii kaugele, et... Näen järsku: vanal Nepomuugil on mustad särginööbid ja mõtlen kohe, et küll oleks tore katsetada... kas taban või ei taba... Hahahaa! Ja aina nõnda edasi... Siis aga järsku — Ebba ja advokaat Soodla tantsivad ja vestlevad. Ja naeravad. Ja Ebba paistab kangesti rõõmus olevat. Põsed tal aina lõkendavad ja silmad tal aina läigivad. Sa ju tead vist ammugi juba, missuguses vahekorras me temaga oleme. Juba mitmendat aastat... Nagu mees ja naine. Noh, see pole tähtis, eks ole? Me ei ela ju enam ajajärgul, millal... Sa saad aru, mis ma mõtlen? Saad? Muuseas — ma ei liialdanud, kui ma ennist rääkisin, et see väike elumees kippus minu tüdrukut tülitama juba varemgi. Esimest korda märkasin ma seda... tol õhtul kinost tulles... Ja... nõnda ikka edasi. Käes! Jumal tänatud, see on käes!»

Ta lõi endale vastu otsaesist ja kargas istukile. Ta suured hallid silmad läikisid nüüd nagu mingisugusest varjatud tulekumast. Ta õlad võppusid, ta jaladki võppusid, kogu ta keha võppus ja värises. Siimon katsus teda rahustada ja küsis:

«Mis asi on käes?»

«Mis asi? Kas... kas... kas sa siis ei mõista, oh jumal! M i k s... m i k s... on käes. Jah, m i k s on käes! See, mis oli mul nii hullusti meelest läinud. Kuula ainult hästi tähelepanelikult! Kuu-la... ainult. Kas kuulad, ah?»

«Kuulan, kuulan,» ütles Siimon.

«Nojah, vaata...» ütles Maks Ruufus, laskudes jälle tagasi padjale. «Hästi — käisin seal ringi... ümber tantsuplatsi ja vaatasin neid. Mitte armukadedusest. Noh, milleks? Ma olen ju niikuinii minemas ja ei saa ometi Ebbale tingimuseks teha, et ta jääks minule truuks ka peale minu surma. Lollus, lollus! Nõnda sünnib ainult vesistes romaanides. Võimalik, et ta tõesti mulle midagi

niisugust lubaks... meeltesegaduse sunnil ja suurest kurvastusest... aga mõne kuu pärast peaks ta paratamatult selle lubaduse murdma. Jah, peaks, see on kindel! Ta on ju noor inimene ja noorel inimesel on maailmas oma tõsised ülesanded täita, mida ... mida ... ei tohi ometi unustada mingisuguse põrmuks laguneva koolnu pärast. Ja nõnda ta peaks ... endale ... vaid valetama ... ja selle valetamise pärast hiljem piina tundma. Noh ... nagu sa sellest taipad, polnud ma tõesti armukade. Aga oma verise otsuse tegin ma siiski. Ja tegin selle nimelt järgmistel kaalutlustel. Ma vaatasin isand Soodla paksu kukalt ja mõtlesin.... et ... et ... kui see lontrus edaspidigi elama jääb, võib ta minu tüdruku tuleviku ära rikkuda. Too kaval tünn mängib minu surma puhul südamlikku kaastunnet ja ... pääseb edasi. Pääseb, pääseb, selles pole kahtlustki. Ja niiviisi võib ta Ebba eluajaks õnnetuks teha. Isegi sel juhul, kui nad naituvad. Või õigemini — e r i t i sel juhul! Ja ma mõtlesin, et kui ma ei taha, et Ebba õnnetuks saab, pean ... pean ... ma ... selle lurjuse maha kõmmutama. Lihtsalt ja asjalikult, nagu tapetakse muidki kahjulikke olendeid. Peale selle tuli mulle meelde veel sinugi eilne lugu. See, kuidas ta sind ja su kavatsusi määrida katsus. Eks ta olnud ju nagu mingisugune ahne polüüp, kes haarab igale poole ringi, et aga ... midagi ... tabada. Ja et ... kõikjale oma mürgist sülge pritsida. Ja et oma räpases hinges rõõmu tunda, et näe, et selgi korral õnnestus mul ... kaaskodanikkude õnnekarikasse veidi mustust poetada. Preili Kooresega oli tal ... kindlasti ... päris ... kaugeleminev kavatsus — ta tahtis temaga vististi abielluda — Ebbale käis ta aga esialgu järele ainult ... sulaselgest tigedusest. Ainult — ta ei arvestanud ... üht asja, ja nimelt seda, et ... ma olen tänapäevalgi küllalt otsustavaks iseloomuks jäänud ... Inimeseks, kes ei poe kartlikult nurka, vaid sooritab oma teo ... esimesel soodsal silmapilgul. Jah. Mäletad — ma küsisin sinult, kui sa sealt lehtla poolt tulid, et kas sa oled neid näinud. Sest ma kaotasin nad silmist liiga suure rahvamurru tõttu. Sa juhatasid mulle suuna, kuhu nad olid läinud, ja ma hiilisin minema samas sihis ... Läksin üle muru ja piilusin igale poole ringi ... Noh, järsku... algas madin. Aga just siis, kui Mark ja

Harri viimaseid laternaid tallasid, nägin ma otsitavaid... seal varjulisel pingil, kus... Jah. Peitsin enda põõsastesse ja jäin ootama... Paanikasse sattunud külalised röökisid maja juures ja mina... varitsesin. Va-rit-se-sin... hambad irevil. Paaril korral paistis, nagu kavatseksid nad mul käest ära lipsata, et vaatama minna, mis seal eespool sünnib... ja siis ma mõtlesin... et niipea, kui nad tõusevad, kihutan ma Soodlale kuulid keresse. Oli aga liiga pime ja ma kartsin, et... nõndaviisi ma võin kas mööda lasta või jälle Ebbale häda teha. Jumal tänatud — see rüütel oli arg... Ma kuulsin selgesti, kuidas ta kõigest hingest Ebba minekukavatsusele vastu sõdis: «Mis me sinna ikka läheme,» ja nõnda edasi. Argpüks... nagu ta oli. Hiljem tuli kuu jälle... pilvede tagant välja... sest vahepeal oli ju, nagu sa isegi mäletad... sadama hakanud. Ja just siis parajasti tegi meie kallis Joo katset mu tüdrukut suudelda. Ebba tõrjus ta muidugi üleolevalt tagasi ja tõusis naerdes püsti. Ja... ma lasksingi. Trahh, trahh, trahh! Sa ju tead... ma pole niisuguses asjas käpard... Nagu ma pärast kuulsin, sattusid kõik kuulid oma õigesse kohta... täpselt nõnda, nagu ma seda kavatsesin... kaks kõhtu ja üks rindu.»

Siimon venitas hirmunult:

«Armas aeg... mis sa ometi mõtlesid, kui sa seda tegid?»

«Mis ma mõtlesin?» kordas Maks Ruufus ja kehitas jälle õlgu. «Mõtlesin, et see tegu on vajalik, ja muud midagi.»

«Vajalik!» hüüdis Siimon.

«Jah, vajalik...» kogeles haige.

Vaikus. Siimoni ajusid läbis äkki päästev mõte. See kõik ei või s i i s k i tõsi olla — sõber vaid sonib, sõbral on vaid liiga kõrge palavik! Ta kallutus pikkamisi ettepoole, vaatas hästi tähelepanelikult ja küsis:

«Kuhu sa püstoli jätsid?»

«Püstol... püstol... jäi sinna, kus ma teda varitsesin,» vastas Maks Ruufus.

Siimon ütles:

«Aga nad leiavad selle sealt kindlasti üles!»

«Kindlasti,» noogutas Maks Ruufus. Korraga tõmbus ta nägu jälle krampi ja ta hakkas nutma. Ta kogeles:

«Kas sa siis ei mõista ... kas sa siis ei mõista! Ma ju ei teadnud, et ta parukat kannab! Ei ... te-ad-nud! Ma mõtlesin, et ta on päris tavaline lurjus, kes tunneb teistele häda tehes kahjurõõmu, ja ... sellepärast ma tema hävitasingi. Oleks mul ... pisutki aimu olnud ... tema tõelisest loost. Ja sellest, et ta oli ... punapea ... Inimene ... aia tagant. Inimene, kes on pidanud juba maast-madalast läbi trellide vahtima ... Aga ... aga mul polnud sellest aimugi ja sellepärast ma ... lasksin ... lasksin ...»

«Ei ... ära nuta, palun,» ütles Siimon masinlikult.

Ja Maks Ruufus ei nutnud tõesti enam. Kuid selle asemel hakkas ta sonima, — jah, ta läks segamini — ta ei teadnud enam, kus asub tõelikkus, kus asuvad kujutlused. Ta naeris, tõusis istukile ja seletas ikka sõnaohtralt:

«Ma tegin sellest laulu. Ma ... luu-le-ta-sin! Algusest peale kuni lõpuni. Lamasin siin teki all, külmetasin, ootasin Ebba tagasitulekut ja ... luuletasin. Õieti küll — ei luuletanud, vaid kuulasin, kuidas see voolas. Tormas nagu ... vesi ... minust läbi ja minust üle. Sellest, kuidas ma isakodus üles kasvasin, siis linna tulin ja koolis käisin. Ja kuidas me rongil elasime ja kõiki jõledusi tegime, mis meilt aga nõuti ... verisulgedes poisikesed ... sina, mina ja ... need teised. Ja kuidas ma pärast haigeks jäin. Ja sellest prillidega lipnikust, kelle ma vaikseks tegin ... tema tooruse pärast. Ja sellest, kuidas ta mind nüüd külastamas käib ... vahel nagu unenäos ja vahel nagu ilmsi. Kahju, et mul ei juhtunud käepärast olema pliiatsit ja paberit. See oli alles poeem, usu mind. Vähemalt ... sada salmi. Ja nii ladus, et ... Muuseas — kui see sind huvitab ... paar salmi, mis mulle meelde jäid ... Kas huvitab? Hu-vi-tab? Ilus — kuula siis. Muuseas — need salmid, mis ma sulle praegu ette kannan, kuuluvad nimelt minu elu kõige viimasemasse järku, millest ma sulle praegu rääkisin:

. . . .

Siis soomusrongi Ruufus
läks vihast punaseks:
sai riivatud ta uhkus —
tal selleks õigus, eks?

Ta pistis koldi tasku,
kui kätte jõudis öö,
ja koldis mitu lasku,
mis tegid röövlitöö.

Kolm korda püstol paukus
ja mees oli matsti maas —
tal kehas mitu auku,
nüüd on ta manalas...

Noh, vennas vagunikaaslane — kas need salmid kõlbavad või ei kõlba? Jah, ütle päris otsekoheselt — kas kõlbavad või ei kõlba?»

Ta silmad olid nüüd suletud ja ta hääl suutis vaevalt veel valitsevat vaikust segada.

«Kõlbavad küll. Miks siis ei kõlba...» vastas Siimon, kuna ta ei taibanud midagi targemat lausuda.

Ja katsudes veel kord oma üha raskemaks muutuvaid lauge lahti saada, sosistas Maks Ruufus hingeõhuga:

«Nad mõlemad olid... ennist siin. Ja me mängisime kaarte. Meie Soodlaga kaotasime ja see prillidega ohvitser... võitis. Ja siis tuli veel... terve hulk... neid... keda me omal ajal... niisama... tapsime... ja tahtsid kah minuga mängida... Tervist jah, kas me lööme veel paar tiiru?»

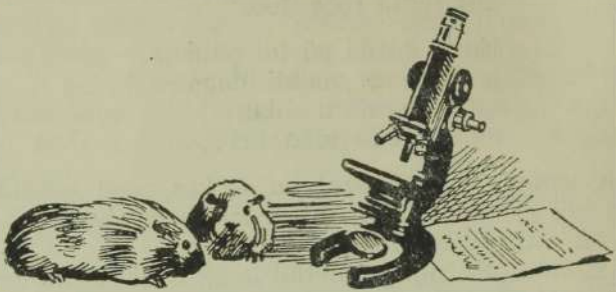
«Mida?» küsis Siimon mõttetult.

«Noh, ikka sedasama mutti, vennas, ikka sedasama mutti. Me peame ju oma kaotused tasa saama...» pomises Maks Ruufus.

Samal hetkel uinus ta sügavalt.

Siimon ohkas ja jäi äkki tähelepanelikult kuulama: kahed sammud tulid mööda treppi üles, ühed kerged ja tippivad, teised aeglased ja ükskõiksed, nagu kuuludes mingile tohutult suurele loomale.

V I I E S   P E A T O K K

MURRANG UUE ÕNNE POOLE

Doktor Laas kinnitas oma juudist ametivenna arvamist ja ütles, et haige tuleks kohe kliinikusse toimetada. Siimon seisis voodist pisut kaugemal ja tundis end nüüd imeliselt nõrgana. Tal hakkas äkki väga piinlik eilse kõrvakiilu pärast, mis too hoolikas asjatundja oli talle andnud, selle pärast, et ta ei suutnud sõpra omaltki poolt aidata, omaenda kehalise viletsuse pärast, kuigi keegi toasolijatest sellest praegusel hetkel kindlasti ei mõelnud. Kui preili Tamm kangesti hirmununa naaberkorterist helistama läks, et kohale kutsuda punaseristiautot, astus vend ta juurde, naeratas kohmetult ja ütles:

«Jah, su kamraadiga on asi kaunis halb. Aga eks me näe . . . eks me näe . . .»

«Nii et . . . lootusi ei ole väga p a l j u?» küsis Siimon.

«Neid on — väga v ä h e,» vastas doktor Laas.

Nad seisid pisut aega vaikides vastamisi, vaatasid teineteist, mõtlesid ühest ning samast asjast — endi ebaloomulikust vahekorrast. Vanem vend kahetses oma äkilisust ja tahtis seda kuidagi heaks teha. Kuna koht selleks oli aga liiga ebasobiv, ei teadnud ta isegi õieti, millest rääkida või missuguse kõneainega surnud punktist

üle saada. Viimaks ütles ta, silitades hajameelselt oma suurt kõhtu:

«Kui sul mahti on, võiksid sa minu poole lõunale tulla.»

Siimon noogutas, aimates alateadlikult, et säärane lahendus oleks tõesti kõige mugavam.

«Jah,» ütles ta. «Ma katsun.»

Doktor Laas naeratas. Ta silmis vilkus tilluke rõõmusäde, mis kadus aga jälle kohe. Ta muutus äsjasest veelgi tõsisemaks ja sõnas kortsus kulmul:

«See vaene mees ei elaks oma kopsudegagi enam kuigi kaua. Jah, ma tean. Doktor Ramm, kes teda arstis, rääkis temast alles paar päeva tagasi. Protsess, mis paistis esialgu kaunis healoomulik olevat, võttis ootamatult halva pöörde ja levis mõlemasse kopsupoolde. Peale selle veel rasked pleuraliited. Paar-kolm kuud, mitte enam. Praegune hoop aga viib ta mulda hiljemalt mõne päeva pärast.»

«Nii,» venitas Siimon. «See haigus on siis...?»

«Jah. V ä h e m a l t kaheksakümmend viis protsenti lõpeb surmaga ja k õ i g e e n a m viisteistkümmend protsenti... esineb paranemisnähte. Kuid ka viimase võimaluse puhul võib tekkida terve hulk kõrvalhädaohte. Ja kui põletikuprotsess peaks olema veel tuberkuloosne, aga seda see vist on, siis... igatahes...»

Nad vaikisid jälle ja vaatasid läbi akna tänavale. Preili Tamm jõudis tagasi. Ta ei suutnud end enam vaos hoida ja nuttis vahetpidamata. Maks Ruufus sonis ikka tagavarateel seisvast soomusrongist, prillidega lipnikust, kelle ta oli ligi paarkümmend aastat tagasi maha lasknud, advokaat Soodlast, kaardimängust. Aeg-ajalt muutus ta hääl sõnatuks pominaks, aeg-ajalt naeris ta kuidagi kõledalt ja pildus end küljelt küljele. Punaseristiauto jõudis kohale ja peatus maja ees. Mõni minut hiljem astusid tuppa kaks sanitari kanderaamiga ja tedretähniline halastajaõde. Doktor Laas läks voodi juurde ja seletas midagi, kuid Siimon tundis end väga halvasti ega julgenud talle järgneda. Kui sõber välja kanti, pöördus ta seljaga toa poole, et kõike seda mitte näha, et kõigest sellest... pääseda... et kõigest sellest ometi viimaks lahti rabelda.

«Noh, hakkame minema, poja,» ütles vanem vend, kes

oli vahepeal mantli selga tõmmanud ja seisis nüüd vaheuksel, heledad seanahksed kindad pihku surutud.

Kuid Siimon otsustas veel pisut oodata ja valetas:

«Ei... vabanda mind... ma pean enne perenaisega paar sõna juttu ajama.»

«Kahju... Ma mõtlesin, et...» pomises doktor Laas ja tundus pisut haavununa.

«Jah, pole parata,» ütles Siimon. «On ju vaja mõningaid korraldusi teha.»

«Oma õnnetu sõbra suhtes? Seda muidugi, seda muidugi!» noogutas vanem vend ja näis taipavat.

Ta viipas ja tatsas minema. Siimon järgnes talle umbes viie minuti pärast. Kell hakkas varsti kaheksa saama, kuid udu oli ikka veel väga paks. Märg õhk lõhnas turbasuitsust, ja see imaralt magus, pisut uimastav lõhn tahtis nagu mingisugust vana-vana mälestust vägivaldselt ellu äratada. Tänavasillutis oli märg ja inetu. Elektritraatidelt langes üksikuid suuri piisku, mis meenutasid pisaraid.

Ta läks koju, rõivastus lahti ja puges kohe voodisse. Alles nüüd ta märkas, kuidas kõik need ärevad üleelamised olid tasse mõjunud. Ta süda pööritas ja käed värisesid nii tugevasti, et ta pidi suurt vaeva nägema isegi teki kohendamisega. Ta ei mõelnud mitte millelegi, ta vaid teadis. Jah, ta teadis, teadis, teadis! Ta teadis, et ta oli eile armukadetsenud oma tulevast naist; ta teadis, et mees, kellega ta oli Aadat kahtlustanud, lamab praegu anatoomikumi surnukambris; ta teadis, et Maks Ruufus oli talle alles tund aega tagasi hirmsa saladuse pihtinud; ta teadis, et täna kell kümme saab täis viis nädalat, millel on tema enda saatuse kohta kohutavalt suur tähendus. Jah, ta teadis... ta teadis... ta ei mõelnud... kuid ta teadis. Ja ta teadis kõike seda korraga, läbisegi, hirmsa raskusena, jubestava ränkusega litsuva koormana. Viimaks hakkas ta pea valutama, ja siis tuli uni. Ja just sel hetkel, kui ta silmad kinni vajusid, hakkasid ta näolihased tõmblema, hüplema, üles-alla tantsima... mingi magusvalusa kärmusega, mis pani ta korraga kuuldavalt nuuksuma, kuigi see nuuksumine ei tulnud nutust, kuigi need pisarad, mis tihedaina üle ta põskede veeresid, ei põhjenenud otsesel kannatusel.

Ta vaevles nõnda ligi kaks tundi, tõusis siis, pesi end ja hakkas kähku rõivastuma. Teenija teatas läbi ukse, et laud on kaetud. Kuid tal polnud isu, — juba ainult mõte toitudele äratas tas ellu vastumeelse tülgastusetunde. Ta tõmbas mantli selga, riputas kepi käevangu ja jooksis mööda treppi alla, nagu kartes hilineda, kuigi aeg oli tõepoolest veel liigagi varane.

Ta kihutas pikkade sammudega läbi auruste tänavate, jõudis raekoja ette ja istus autosse. Kuid mingil seletamatul põhjusel häbenes ta otse instituudi ette sõita. Ta palus peatuda paar maja varem, hoopis teisel pool tänavat, tasus arve ja luusis mugavat jõudeaega teeseldes mööda kõnniteed üles. Ja alles siis, kui turtsuv masin nagu suur must putukas pikkamisi hõredamaks muutuvasse halli uttu kadus, kõpsis ta pisut kangel kõnnakul suure hoone peaukse ette.

Ta läks trepist üles ja riputas mantli ning kaabu madala võre taga asuva nagi otsa. Aeg, mis kulus tal pika kitsa koridori läbimiseks, oli kuidagi imerikas, kuidagi viirastuslikult sisukas. Nummerdatud uksed, mis asusid tast pahemal, näisid elavatena ja ta pidi neid nagu pelgama. Paremat kätt hoovile avanevate akende kaudu tuli mingisugust hädaohtu. Hele sein, hele sein, hele sein. Tubakkollane põrand, oojah, tubakkollane põrand! Ja lagi ... peaaegu pimestav ... kuigi vaid ühes kauges mälestuses, mis hakkas äkki kaasa rääkima. Laiakstallatud sigaretiots. Killuke sinakaspruuni paberit. Lõhnad. Siis: hirmuäratavalt must laud, ümbritsetud madalatest puupinkidest. Käänak paremale. Nüüd juba — uksed mõlemal pool, uksed kõikjal. *«Bakterioloogia instituudi laboratoorium». «Bakterioloogia instituut, avatud k. 10—2 ja pühapäeviti k. 10—12.»* Kopp-kopp! «Jah, sisse!»

Läbi avaneva ukse lõi Siimonile näkku soe õhulaine, jälle mitmesuguste lõhnadega raskeks tehtud, ometi aga erinev sellest õhulainest, mille ta jättis praegu selja taha. Pahemat kätt nurgas istus valges kitlis noor tüdruk ja kuumutas midagi kollaka bunsenileegi kohal. Keset ruumi asuva suure laua juures seisis pikk mees, vaadates vastu valgust pikka katseklaasi, milles helendas rõõmsalt lillakas vedelik. Ja oli siin veel teisigi inimesi,

kes jäid aga Siimonist väga kaugele ega ulatunud teda puudutama. Läbi akna sisse tungiv ähmane valgus murdus veidratel instrumentidel ja oma alustes seisvatel katseklaasidel, millest enamik sisaldas samuti mingisugust rõõmsates värvitoonides, ent siiski kangesti ebasõbralikult mõjuvaid vedelikke.

Pikk mees pöördus, astus talle vastu ja näis ootavat. Siimon pomises kohmetult:

«Vabandage, palun... Minu nimi on Laas.»

«...?»

«Jah... Laas...» kordas Siimon ja taipas alles nüüd lisada: «Ma tõin siia viis nädalat tagasi uriiniproovi. Kas see peaks juba... analüüsitud olema?»

«Laas? Jah, oodake silmapilk, ma vaatan järele,» ütles pikk mees ja kadus kohe kuhugi sirmi taha.

Siimon märkas, et ta oli äkki väga rahutuks muutunud, — kerged tõmblused jooksid üle ta suunurkade ja ta süda peksis kiiresti ja tugevasti vastu roideid, nagu püüdes neid laiali tõugata ja välja hüpata. Ta oli pisut pettunud: säärane ükskõiksus, säärane külm hoolimatus! Alles nüüd taipas ta täies selguses, millise piinava hirmutundega ta oli kõik need viis nädalat oodanud, millise piinava hirmutundega oli ta minuteid lugenud, kuigi seda endale kogu aeg salates, millise piinava hirmutundega oli ta mööda saatnud oma elu kaks viimast päeva — laupäevast kuni tänaseni! Ta tundis vajadust istuda, kuna ta jalad kippusid iga hetk kokku murduma. Kuid läheduses polnud näha ainustki vaba tooli ega taburetti ja ta sai end toetada jälle vaid jalutuskepile. Ta peas tekkis lühike, kuid ere kujutelm, nagu oleks ta seisnud siin juba sündimisest saadik, nagu oleks ta siin isegi suureks saanud ja meheks kasvanud. Surm või elu, surm või elu, surm või elu... mõtles ta katkendlikult ja kartis korraga, et ta võib seda nüüd-nüüd valju häälega kordama hakata. Ja kui valges kitlis teadlane ometi viimaks taas nähtavale ilmus, hoides käes siniste kaantega kaustikut, katsus ta asjatult naeratada ja pomises nagu kellegi vägevama sunnil:

«Noh... kuidas sellega siis on?»

«Hästi,» vastas saatust jagav asjamees ja naeratas omakorda.

«Hästi?» kordas Siimon masinlikult.
«Jah,» noogutas asjamees. «Külv ei andnud igatahes mingisugust tagajärge. Ja meresiga ... on koguni juurde võtnud.»
«Nii? Ta on siis juurde võtnud?» kordas Siimon jälle.
«Jah. Ja tervelt sada kümme grammi,» vastas saatust jagav asjamees.
«Sada kümme grammi?» kordas Siimon.
«Täpselt,» ütles saatust jagav asjamees.
Vaikus. Siimon ei tundnud enam pisimatki vajadust istuda või end millelegi toetada. Oojah, ta oli tugev ja noor, ta külg vaid valutas pisut, ta oli puhanud ja julge... puhanud ja julge. Näolihased oleksid nagu järsku silenenud, pehmenenud, hoopis paindlikuks tõmbunud... armsad näolihased... armsad näolihased... Ja ta jalad tahtsid nagu joosta, astuda, hüpata ja kepsu lüüa... Ta neelatas, et mitte nutma hakata — suure õnne pärast, mis hoovas temast üle. Ja kuna ta polnud kodus üheski tehtud katset iseloomustavas oskussõnas, küsis ta viimaks kohmetult, tundes end samal ajal sügavasti punastavat:
«See siis tähendab, et...?»
«Palun?»
«See siis tähendab, et...?»
Kuid ta ei saanud ikka kuidagi edasi. Ja pikk teadlane näis teda mõistvat, naeratas jälle julgustavalt ja ütles:
«Jah, see tähendab, et te võite oma mured ja kartused mõneks ajaks nurka visata, kuigi täpne vastus teie poolt esitatud küsimusele kõlaks järgmiselt...»
Siimon kummardus pisut ettepoole, et kuulda paremini.
Ja valges kitlis mehe sõnad tulid ta juurde nagu väga rõõmsast keskkonnast, mis helises kogu aeg neile sõnadele kaasa:
«Antud kvantumis tuberkuloosipisilasi ei leidu.»
«Nii!» noogutas Siimon.
Sõbralik teadlane täiendas esitatud definitsiooni:
«Tavaliselt tähendab see sama, et — te olete terve. Erandjuhud võivad muidugi esineda, aga siis on juba

patsiendi välimuski hoopis teistsugune kui teil praegu. Te soovite muidugi ka kirjalikku tunnistust?»

«Jah ... jah ... sooviksin küll,» vastas Siimon.

«Seda me saame teile anda aga alles homme või tunahomme, sest meresiga on tapmata ja selle tõttu pole me veel saanud teda mikroskoopilise uurimise alla võtta.

Siimon muutus äkki ettevaatlikuks. Toetudes uuesti kepikõverusele, pomises ta:

«Niisiis ... see analüüs pole veel lõppenud?»

«Seda küll. Kuid ainult vormiliselt,» vastas valges kitlis mees. «Kuna katseloom pole siiani ära surnud ja on pealegi veel kosunud, siis on puuduolevate uurimiste tulemused juba enam-vähem ette teada.»

«Kas te olete selles päris kindel?»

«Vastupidist oletades peaksime me oletama ka imedevõimalust,» ütles valges kitlis mees ja naeris veel kord.

Siimon rahunes jälle ja hakkas lahkuma. Ta tegi enda ees seisvale noorele teadlasele kerge kummarduse ja pöördus ukse poole. Ent samal hetkel paistis talle, nagu oleks säärane pealiskaudsus lubamatu, ja ilma et ta oleks endale oma äkilise otsuse puhul aru andnud, tuli ta veel ukse juurest tagasi. Ta sirutas laua taga askeldavale mehele käe ja ütles:

«Jah ... ma astun siia tunahomme sisse. Head tervist, härra doktor.»

«Palun küll — tunahomme,» noogutas bakterioloog ja vaatas nagu küsivalt ta pisut kõveraks tõmbunud sõrmedele. Ta kehitas sõbralikult õlgu ja ütles: «Olgu pealegi! Mu käsi ei ole kuigi puhas ja ... Teate isegi, meie töö iseloom ...»

«Nojah ... olgu's pealegi ...» pomises Siimon ja kehitas samuti õlgu.

Kohe seejärel leidis ta enda jälle pikast ning kitsast koridorist ja hakkas seda mööda edasi minema. Suur must laud, millest ta pidi jälle mööduma, ei tundunud enam pooltki nii süngena kui enne: õlivärvilisel pinnal liikusid valguselaigud, peegeldasid oma ümbrust, kaldusid kord pahemale, kord paremale. Uksed, mis viisid kuhugi laiali, oleksid nagu sõbralikult noogutanud: «Soovime õnne, vanapoiss, soovime õnne!» Tuli jälle käänak, ja selle käänaku taga muutus üha valgemaks.

Kui Siimon pisut hiljem välja tänavale astus, hakkas vihma sadama.

Aga udu oli juba hoopis hõredamaks muutunud ja siin-seal võis seletada sügavsinist taevast, mis näis vaikselt naeratavat, et julgustada teda omaltki poolt.

MINNAKSE HOMMIKUKOHVI JOOMA

Siimon tõttas piki kallakut kõnniteed tagasi südalinna poole. Suured harvad piisad lõid talle näkku ja langesid ta õlgadele. Kuid hall taevaski ei tundunud enam süngena, vaid kuidagi väga soojana ja väga sõbralikuna. Samuti tundus väga soojana ja väga sõbralikuna see tihke aurusegune õhk, mis libises tast üle ning mööda. Inimesed, kes talle vastu juhtusid — turult tulevad perenaised ja noored tüdrukud kustki ametiasutustest — oleksid talle nagu seltsimehelikult viibanud, ehkki ta suutis juba enda ja maailma vahele taas kindla piiri asetada, terava ning kaugelepaistva piiri, mis oli paari viimase nädala jooksul paratamatult hävinema kippunud.

Ja siis hakkas ta hinges toimuma nagu äkiline kahestumine — nagu sadestumine ja aurumine, nagu suurema raskuse eraldumine vähemast raskusest. Ta isiksus oli vahepeal tugevasti kõikuma löönud: kauge ja võõras maailm oli enda kaasaelamist nõudes ta minasse kiilunud, aga nüüd see kauge ja võõras maailm tõmbus jälle viisakasse kaugusse ja andis ta hinge pikkamisi vabaks. Suur osa möödunud öö sündmustest, mida hommikune linn praegu usinasti mälus, ei äratanud tas enam kaastunnet, vaid muutus sensatsiooniliseks uudistereaks, mida võis parajal juhul edasi kõnelda neile, kes sellest

veel ei teadnud, kohvilaua ümber kogunenud tuttavate seas analüüsida ja täiendada, mugaval puhketunnil veel kord meelde tuletada ja siis . . . unustada. Ta naeratas ja väärutas pead: «Jah, saatus ja kokkusattumised — mis seal parata!» Tajudes ikka oma südant täitva õnnelaine tasast voogamist, mõtles ta äkki kärsituks muutudes, et praegu oleks tõesti hea kellegagi lobiseda, naerda, tabavaid märkusi langetada, märkusi, mis lähevad kohe kärmesti käibele ja jõuavad ta juurde tagasi juba mõne päeva või nädala pärast.

Kui ta «Vanemuise» kohale jõudis, lõi kell raekoja tornis veerand üksteistkümmend. Korraga nägi ta kuskilt tänavate ristumiskohal asuvast juukselõikaja-ärist väljuvat tuttavat kogu — Olaf Pool, keemiaprofessor. Ta peatus teisel pool edasitormavaid autosid, naeratas ja viipas käega. Kuid sõber ei pannud teda tähele. Ja et seda esimest võimalust mitte käest libiseda lasta, kiirendas Siimon sammu ning hõikas kuulsale teadusemehele juba suurest kaugusest:

«Hei, pea kinni! Pea kinni . . . seaduse nimel!»

Hüütav vaatas kortsus kulmul üle õla ja irvitas siis kogu oma tõmmu näoga. Ta noogutas, ootas Siimoni järele ja küsis:

«Noh — tuhat uudist?»

«Tuhat uudist? Neid ma tahtsin just sinult endalt teada saada,» ütles Siimon.

Keemiaprofessor naeris jälle lõbusalt. Ta pistis oma paksu labakäe Siimoni kaenla alla ja hakkas sosistama. Ta seletas, piiludes samal ajal mingi ihnuri-usinusega ringi, otsekui ei peaks keegi kõrvaline osa saama tema tähtsatest sõnadest:

«Praegu neid pinnitakse, aga seni pole kumbki veel üles tunnistanud. Saab näha, saab näha! Ma käisin umbes pool tundi tagasi oma hommikukohvi joomas, advokaadid teadsid kõnelda. Neil meestel on igatahes hea nina . . . vähemalt sääraste asjade suhtes. Paistab küll, et õhtupoolikul võime me sohval pikutades kogu loo endile silmade ette manada, nõnda, nagu jutustab seda terava sulega reporter. Jah, ma ei usu, et nad sellest toorest tembust midagi ei tea.»

Siimon muigas irooniliselt, nagu kunagi see, kes omab

hoopis vägevamaid trumpe. Ta peatus, süütas sigareti ja ütles:

«Nii — sa siis ei usu seda? Aga mina usun küll, mina usun küll.»

«Mis? Sa usud, et Mark Anton ja vana hea Harri on neis revolvripaukudes süütud?» imestas keemiaprofessor ja muutus väga tähelepanelikuks. «Mis põhjusel sa seda usud? Lugu on ju igapidi läbipaistev. Härrad märatsesid ja tahtsid peale tavaliste võtete veel paar kärtsatustki õhku lasta. Aga sellises segaduses oli päris loomulik, et kuulid kedagi tabasid.»

«Lollus, lollus!» ütles Siimon oma surmavaakuva sõbra tooniga.

Professor Pooli silmad läikisid aina suurenevast uudishimust.

«Kuidas — lollus?» küsis ta. «Räägi, noh... kas sa tead midagi lähemat?»

«Võib olla, et ei tea, võib aga ka olla, et tean!» vastas Siimon naerdes.

«Räägi, kuram... noh! Räägi!» sundis härra Pool.

«Ei saa!» ütles Siimon.

Nad jalutasid pikkamisi mööda asfaldist kõnniteed raekoja poole ja käisid ikka kõrvuti. Kuulus teadusemees tegi omapoolseid oletusi:

«Keegi teine? Keegi, kes kandis advokaat Soodla peale isiklikku vimma? Keegi, kelle vastu ta on ehk kunagi kohtus esinenud?»

Siimon raputas pead. Ei, seda mitte, se-da mit-te — laskmine olevat sündinud hoopis teistel motiividel ja laskjaks olevat olnud hoopis säärane isik, keda ei oskavat arvata isegi mitte... mõni geenius kriminalistika alal. Muuseas — kas sõber Olaf on kuulnud midagi ka sellest riistapuust, millega mõrv sooritati? Nii, nii! Päris loomulik, et... Kuid tema, Siimon, võiks ühele kui teisele tõsiasjale siiski vihjata, ja kui ta ise komissar oleks, otsiks ta kõigepealt läbi härra Kullemanni aia. Ja ta oleks sajaprotsendiliselt kindel, et ta leiaks niiviisi otsides kuskilt sealt roimakoha lähedusest toreda kolt-püstoli, mille magasinis on veel neli padrunit.

«Jajah, nimelt kolt-püstoli, umbes sellest seeriast, nagu neid tarvitati meie vabadussõja päevil.»

Keemiaprofessor hingeldas.

«Kuradi pihta — kas see polnud viimaks sina ise, kes seal öösi niiviisi välku lõi ja müristas!» hüüdis ta naljatades, et varjata oma tõelist ärevust.

«Lollus, lollus!» vastas Siimon.

«Aga... laskjat paistad sa siiski tundvat?» küsis keemiaprofessor.

«Jah, seda küll, tunnen,» noogutas Siimon ja ulatas sõbrale jumalagajätuks käe.

«Oota nüüd, noh! Räägi ometi!» hüüdis Olaf Pool.

«Anna andeks, aga ma ei saa sulle tõesti midagi lähemat seletada, sest ma olen... vaikimislubadusega seotud,» ütles Siimon ja lisas kohe veelgi salapärasemalt: «Ja kui ma tohiksin paluda — pea needki vihjed, mis ma sulle praegu tegin, ainult endale. Lubad, eks ole?»

«Loo-mu-li-kult!» hüüdis suur teadlane, lakkudes ärevalt oma tumedat ülahuult.

Siimon viipas veel kord käega ja jätkas teed. Oojah, elu oli järsku jälle väga lõbusaks ja väga huvitavaks muutunud! Ta külg hõõgus praegugi kergetest valuhoogudest, ent see polnud tähtis, ta ei teinud sellest väljagi. Oli kerge astuda, kerge end sirgeks ajada, kerge hingata ja kerge keppi keerutada. Ikka veel sadas harva jämedat vihma, kuid udu tänavatel jäi üha hõredamaks. Lõunapoolne taevas sinas juba selgena, puhas ja meeldivalt õrn nagu läbipaistev siid. Pilved rebenesid loendamatuteks tükikesteks, mis venisid kõik ühe eesmärgi poole, silmapiiri poole, et selle taha varjule pugeda. Sillutis läikis mustana, kuid kindlasti mitte raskemeelsena. Kauplusté suured klaasuksed avanesid ja sulgusid, avanesid ja sulgusid. Turuplatsilt, mis asus kuskil seal kõrgete majade ning kitsaste hoovide taga, kostis suminat — kaubitsev inimhulk sagis maameeste vankrite vahel edasi-tagasi ja käratses nagu mesilaspere.

Korraga virutati Siimonile sõbralik hoop abaluude vahele, ja kui ta ringi vaatas, nägi ta härra Lepamaimu, seda tursunud tünni meenutavat ärimeest, kellega ta oli alati hästi läbi saanud ja kelle heatahtlikku toetust ta aimas alati oma selja taga. Ta peatus kohe ja ulatas lahkele panganõukogu liikmele käe.

«Tere, vanasaks!» ütles ta. «Noh, kuhu nii vara?»

«Kohvi jooma, ikka kohvi jooma!» hüüdis härra Lepamaim ja laskis õhku suure pilve sinist sigarisuitsu. «Näed, ilm tõotab siiski veel ilusaks minna. Kella kaheksa või poole üheksa paiku, kui ma silmad lahti tegin, olin küll päris kindel, et täna me saame kogu päeva vihma ja niiskust. Tore augusti algus, pagana tore augusti algus!»

«On jah tore augusti algus!» noogutas Siimon nõus olles.

«Lihtsalt imesta, kui tore!» hüüdis härra Lepamaim, kuid näis samal ajal mõtlevat hoopis muudest asjadest. Ja järsku ta küsiski: «Noh, kas sa oled kah mõnd eilset grenaderi juba näinud? Kuidas su äia tervisega lood on?»

Siimon kortsutas kulmu, kuna ta märkas kaasvestleja silmis äkilist uudishimu. Talle hakkas nüüd midagi meelde tulema: kahe vana tõusiku salapärased märkused ujulas, doktor Raamatu kaastunnet taotlevad julgustused, advokaat Simmaado oma äreva näoga. Õhus oleks nagu kergelt-mõrkjat kõrbelõhna hõljunud. Ja ta pomises viimaks, asudes nüüd omakorda luurele:

«Minu äia tervisega? Ma ei tea. Loodetavasti on lood tema tervisega nagu tavaliselt korras. Miks sa seda küsid?»

«Noh, tema ju oli ka eilsel aiapeol ja oli seega üks neist... grenaderidest,» ütles härra Lepamaim ja pistis kohe suure hooga pärima: «Ega sa pole sellest segasest asjast veel midagi kuulnud? Või ehk oled? Ma helistasin umbes tund aega tagasi nii ühele kui teisele, aga kõik olid sama tumedad nagu ma ise. Kohtu-uurija Roosiorg vaikis nagu kala, olgu küll, et ma arvan teda hoopis huvitavaid asju teadvat. Kas sul on aimu, keda praegu kimbutatakse?»

«Olaf Pool kõneles mõne minuti eest, et neid kaht vana sõpra, kes seal nõnda pusklesid,» ütles Siimon, unustas jälle kõik ebamugava ja naeris kohe üleolevalt. Ta pigistas härra nõukoguliiget küünarnukist ja teatas: «See on aga lausa lollus. Igaks juhuks muidugi — sellest ma saan aru. Aga kui isandad kriminalistid kauemaks sellele punktile istuma jäävad, siis lendavad nad küll pärimäge ja kaotavad veel oma soojad kohadki. — Sest omavahel ütelda — Margil ja Harril on öösise mõrt-

sukatööga sama palju asja kui sinul või minul. Ja pealegi — kust pagan oleksid need taadid kätte saanud... selle toreda kolt-püstoli, millega kõnesolev ettevõte sooritati?»

«Kolt-püstoli? Kust sa sellest kuulnud oled?» küsis Lepamaim.

«Ma tean,» ütles Siimon.

«Pagana pihta, miks sa siis oma teadmisi vaka all hoiad? Võta telefonitoru kätte ja pajata parajasse kohta paar otsustavat sõna.»

«Ei, vabanda, seda ma ei tee!» vastas Siimon. «Lubadused, lubadused! Kui inimene mind usaldab ja mulle teatud vastutusvõimetus seisukorras üht-teist jutustab, siis... igatahes... olen ma vait nagu pastor. Pealegi on meil ju vastavad asutused olemas, kelle kompetentsi see käib.»

Härra Lepamaim noogutas ja piilus teda kõrvalt.

«Nojah, seda muidugi,» venitas ta. «Ja kes see saks siis oli, kes seal nõnda kõmmutas?»

«Anna andeks, aga ma juba ütlesin, et olen sõnaga seotud,» vastas Siimon.

«Ära ole alp! Minule võid sa seda igal kellaajal kõnelda, sest nagu sa peaksid teadma, pole ma lobiseja!» hüüdis härra Lepamaim.

«Jah, aga...» pomises Siimon, ehkki ta oli juba ammugi otsuse teinud: ta ei saa inimesele, kes on teda mitmel korral väärikalt toetanud, midagi keelata. Ja ta lisas hetke pärast, kummardudes peaaegu ülemuse kõrva kohale: «Maks Ruufus.»

«Mis?!» röögatas härra Lepamaim, poetas sigari suust ja jõllitas pärani avanevate silmadega.

«See, kes seal nõnda kõmmutas, oli Maks Ruufus,» ütles Siimon.

«Maks Ruufus!» ütles härra Lepamaim.

Ning märgates samal ajal lähemale lonkivat Fritz Tuudebergi, viipas ta sellele kutsuvalt ja seletas kohe salapäraselt sosistades:

«Hei, lähme siia nurga taha, et meid ei kuuldaks. Kas sa tead kah, mis Siimon mulle praegu kõneles. Nüüd aga... ütlen ma sulle... luba jumala nimel, et sa suu pead! Lubad? Tore! Advokaat... Soodla... kõmmu-

tas ... maha ... meie hea sõber ... ja seltsimees Maks Ruufus. Kas said, ah? Seda sa kindlasti ei teadnud arvatagi!»

«Mi-i-s!» hüüdis härra Tuudeberg.

«Aga justament!» ütles härra Lepamaim.

«Ei, see on kindlasti lora!» ütles härra Tuudeberg, kuigi ta uskus sellest uudisest iga vahemärkigi.

«Lollus, lollus — see pole mingisugune lora, vaid sula ja selge tõde!» ütles Siimon ja naeris pisut edevalt. «Ma ju ... t e a n. Just minut aega tagasi jutustasin ma Mihklile, et ma nägin isegi püstolit, millega ta laskis. Kui politsei pole seda veel leidnud, lebab see riistapuu ilusasti papi Kullemanni aias, kuskil põõsas või rohu sees.»

«Kurat ja põrgu ... vaat niisugust lopsu ma ei osanud tõepoolest oodata!» väärutas härra Tuudeberg pead.

Nad pöördusid ümber raekoja nurga Toomemäe poole. Umbes linnaapteegi kohal juhtusid nad vastamisi veel ühe tuttavaga — härra Maasikuga, trükitöösturiga, ja Fritz Tuudeberg hakkas nüüd omakorda sensatsioonilist uudist kõnelema. Ta hääl peaaegu värises, kui ta ütles:

«Kuule ... tule siia ja tee oma kõrvad lahti! Jah, tee oma kõrvad lahti. Sest ega sa ei ole muidugi kuulnud? Nüüd on siis kitsamas ringis enam-vähem teada, kes tappis meie kalli sõbra ja ametivenna advokaat Soodla. Ja et sinagi kuulud sellesse kitsamasse ringi, kuigi sa, vana sikk, seda eriliselt ei vääri, räägin ma praegu sinulegi. Aga ainult selle tingimusega, et sa oma noka ilusasti kinni pead ja kellelegi edasi ei pasunda. Kas pead või ei pea? Noh?!»

«Muidugi ... muidugi pean!» vastas trükitööstur Maasik peaaegu pühalikult.

«Ja ei hakka viie minuti pärast oma lubadust murdma?» päris härra Tuudeberg, tundes mõnu teise piinlemisest.

«Kuram ja kaheksa ... millal ma olen siis niisugust asja juba teinud, et sa ... sedasi!» hüüdis trükitööstur Maasik.

«Küllap ehk oled kah, kus minagi kõiki sinu sigadusi tunnen,» venitas härra Tuudeberg. Ja järsku puhkes ta suure häälega naerma ning lisas: «Muuseas — kallis

isand lubab ehk meile midagi rüübatavat... selle toreda uudise eest? Kuidas oleks näiteks ühe pudeli martelliga?»

«Mis — martelliga?» pomises trükitööstur Maasik.

«Noh, pagan võtaks, kas sa oled siis unustanud, missugust kraami selle nimega nimetatakse?» naeris härra Tuudeberg. Ja kõik teisedki peale härra Maasiku naersid kaasa. Ja härra Tuudeberg patsutas härra Maasikut õlale ja hüüdis: «Prantsuse konjak, prantsuse konjak!»

«Saad! Nüüd aga ära enam veiderda ja... kõnele ometi!» lubas trükitööstur kärsitult.

Ja härra Tuudeberg litsus oma harjasvurrud vastu sõbra kõrvalesta, jõllitas jälle erutatult silmi ning sosistas:

«Maks Ruufus!»

«Ooh-ooh!» pomises härra Maasik.

«Jah, see on kindel — Maks Ruufus!» noogutas härra Lepamaim.

Ja Siimon rõhutas surmtõsiselt:

«See on täiesti kindel, et Maks Ruufus. Ma ju t e a n! Muide — ta ise on kah endaga lõplikult läbi. Ma vist unustasin ütlemata: kella kolmveerand kaheksa ajal saatsime me ta kliinikusse. Kõige enam viis või kuus päeva... kauem ta ei ela mitte tunnikestki.»

Tekkis vaikus. Kõik kolm kuulajat maigutasid suud ja oleksid nagu närimisele valmistunud. Härra Lepamaim, kes toibus esimesena, küsis ärevalt:

«Mis tal siis häda on?»

«Ajukelme põletik,» vastas Siimon.

«Nii? Kurat küll! Ja kas see siis... tapab kohe?» küsis härra Tuudeberg.

«Vähemalt kaheksakümne viie protsendi ulatuses päris kindlasti. Ja ülejäänud viisteistkümmend protsenti ei lõpe pahatihti päris hästi,» ütles Siimon. Ta näis pisut aega mõtisklevat ja lisas: «Ma märkasin seda juba ammu. Kas teie siis ei märganud, härrad? Tema alatised teravmeelsused, tema vaimukused, tema leidlikkus ja reageerimiskiirus — see kõik rääkis ju mingisuguse pikaldase ja valmiva protsessi kasuks ta ajukoores. Eriti selgesti taipasin ma tema seisukorda aga just läinud laupäeva õhtul, see tähendab — tunaeile. Ja ma ei eksinud, nagu te näete.»

«Jah, kole küll!» pomises härra Lepamaim.
«See on lihtsalt... õudne,» ütles härra Tuudeberg ja raputas oma laiu õlgu.
Härra Maasik, trükitööstur, ohkas ja ütles:
«Jah, jube. Ja arvatavasti selle häda tõttu ta... tegigi oma tembu.»
«Noh, võib ju olla,» noogutas Siimon ja naeratas mitte midagi ütlevat naeratust.
Sel hetkel nägid nad veel kaht tuttavat lähemale lonkivat, kes läksid vist samuti oma hommikukohvi jooma. Need olid härrad Soonast ja doktor Raamat. Ja trükitööstur Maasik hüüdis uustulnukatele juba suurest kaugusest:
«Nonoh, astuge ikka jalgadega, astuge ikka jalgadega! Muuseas — kas te olete juba kuulnud? Tore uudis, mahlakas uudis! Niisugune uudis, et te lendate seda maitstes lausa laatsakile. Kaks pudelit martelli, ja ma räägin teile kohe, kes...»
Doktor Raamat viskas pea kuklasse ja naeris rõõmsalt. Ta katkestas sõbra ja lõpetas ise selle lause:
«... kes laskis maha meie armsa isand Soodla, eks ole? Noh, teame juba, teame! Ära parem katsugi hanesid püüda, vana vennas.»
Siimon muigas ja küsis:
«Mark Anton?»
«Ei,» vastas härra Soonast.
«Noh siis — härra Kaarma?» küsis Siimon.
«Ei,» vastas härra Soonast.
«Maks Ruufus, armsad sõbrad, Maks Ruufus!» hüüdis doktor Raamat ja naeris ikka veel. «Pagana hull poiss, peab ütlema.»
Härra Tuudeberg sülgas ja vandus:
«Vaat kus kuramused — teadsid tõesti. Hulk tulivett läks nagu latsatas. Missugune ninatark teile seda kõneles? Või on ta ehk juba puuri pistetud... tükis oma ajukelme põletikuga?»
«Ei, loomulikult pole ta veel puuri pistetud,» ütles doktor Raamat. «Aga mis ajukelme põletikust te siin sonite?»
«Ahaa, seda sa ometi ei teadnud!» hüüdis härra Tuudeberg, kuid seletas siiski vastutulelikult: «Jah, ta on juba

kella kolmveerand kaheksast saadik kliinikus. Lootusetu seisukord. Selle tõve juures esineb vähemalt kaheksakümmend viis protsenti kärvamisjuhtumeid... nagu sõber Siimon teab kinnitada. Ah õigus, sa oled ju isegi muu kõrval ka tohter ja tead samuti. Ei noh, ütle, kellelt sa kuulsid, et laskja oli Maks Ruufus?»

«Professor Poolilt. Tema aga oli järeldanud seda tollesama mehe vihjetest siin,» vastas doktor Raamat, osutades Siimonit.

Ja Siimon kehitas pahuralt õlgu ning pomises:

«Niisugune... latatara! Teeb muudkui rumalaid oletusi. Ja pealegi kinnitasin ma talle selge sõnaga, et pidagu suu ja ärgu liiga palju lobisegu.»

«Jah, nagu vana memm!» noogutas härra Lepamaim.

Astuti kohvikusse.

Taevas läks jälle paksu pilve ja jämedad vihmapiisad lõid neile otse kuklasse.

EDU TÕOTAB JÄTKUDA

See oli nagu mahedalt soe tulekuma, mis Siimonit nüüd kogu aeg täitis, ja ilma et ta ise oleks seda märganud, muutus ta juba varsti käimasoleva vestluse keskpunktiks. Kuna ta oli suutnud oma saatuse jälle otsustavalt lahti kiskuda kõigi nende hädavareste saatusest, kellele ta oli viimaste päevade jooksul kaastunnet osutanud ja kes olid teda seetõttu usaldanud, omas ta täna selliseid uudiseid, mis panid tahtmatult jahmuma. Ta jutustas Harri Kaarmast, tollest tõusikvabrikandist, kes oli talle nuttes üht-teist pihtinud; ta pajatas üle laua kummardudes Maks Ruufusest, oma vanast sõbrast ja sõjakaaslasest, kes oli talle alles eile jubedaid saladusi avaldanud ... muidugi ka täna hommikul, kui ta tema kliinikusse saatis; ta rääkis koomiliste üksikasjadega doktor Goldmannist, tema naeruväärse hoolikusega läikima harjatud peast ja ooteruumist ning kabinetist, mis meenutavat mingisugust tondilossi, mitte aga moodsa ajajärgu arstiteadlase korterit. Nad saatsid teda mürisevate naerupursetega ja ta lobises aina edasi: Mark Antonist, tollest piimarentnikust, proua Riitast ja proua Jutast, advokaat Soodlast, kes kord elas, aga nüüd enam ei ela, advokaat Soodla parukast ja usutamatust tõsiasjast, et selle paruka olemasolu polnud keegi siiani märganud. Ta

rääkis ja nad naersid; ta rääkis ja nad naersid; ta rääkis ja nad naersid. Ja siis hakkasid nad ükshaaval tõusma, et minna oma igapäevaseid kohustusi täitma, ennastsalgavad mehed, kes ei armasta kunagi hilineda.

Siimoni juurde jäi ainult doktor Raamat, kes ütles, et ta olevat praktiseerimise paariks nädalaks katkestanud ja ootavat praegu Eevat, oma vanemat tütart. Nüüd, kui nad olid vaid omavahel, kaks puhkust nautivat härrasmeest, muutus spekuleeriv arst äkki väga tõsiseks ja väga ettevaatlikuks. Ta tellis veel ühe kohvi, jõi seda lonkshaaval, näis millegi üle hoolika üksikasjalisusega järele mõtlevat. Ta vesised silmad riivasid aeg-ajalt Siimonit, pöördusid aga kohe jälle kõrvale ja piilusid siis vargsi altkulmu. Ta jämedajooneline, ent siiski mitte inetu nägu paistis halli sajuilma valguses peaaegu kollakana: väike terav nina, voltideks üleminev lõug, pisut liiga pehmelt ripakile vajuvad põsed, kõrge ja kumer otsaesine, harevile hoiduvad kõrvad, mis näisid tasakesi liikuvat, et haarata endasse pisimatki õhus hõljuvat uudiseraasu. Ta meenutas kogu oma olemusega Siimonile kuulsat kinonäitlejat Wallace Beeryt, samasugust kirvega tahutud meest, keda ta oli loendamatuil kordadel südamest naernud. Ja suutmata omaenda ereda õnnetunde tõttu kedagi teist tõsisena näha, asetas Siimon viimaks käe doktor Raamatu põlvele ja küsis rõõmsalt:

«Noh, vana, mis sind vaevab? Miks nii morn ja nii tõsine?»

Arst vaatas teda oma paksude laugude vahelt. Nähtavasti oli ta oma rasked mõtted lõpule mõelnud, sest korraga kummardus ta sügavale ettepoole ja ütles:

«Morn ja tõsine ei ole ma teps põrmugi. Ja see, mis mind vaevab, ei puutu õieti minusse endasse.»

«Nii, nii, järelikult siis kellessegi teisesse?» ütles Siimon. «Lollus, lollus! Keegi meist pole nii vägev, et ta suudaks veel kõrvalisigi inimesi kõrgustesse kaasa vedada. Mees on loodud selleks, et võidelda ise ja... üksikult. Sellepärast olgu meie põhimõte alati säärane, et igaüks olgu väljas iseenda eest.»

«Õige, ma saan aru,» noogutas arst ja hakkas järsku südamest naerma, — oojah, ta näis nüüd väga naljakana ja väga inetuna, täpselt nagu too inetu kinonäitleja,

too Wallace Beery. Ta tõmbas kurku suure sõõmu suitsu, läkatas, naeris, aina naeris. Ja alles siis, kui ta sai jälle pisut hinge tagasi tõmmata, asetas ta oma lühikesed soojad sõrmed Siimoni käeseljale ja ütles tasakesi: «Vaata, armas vend — see, mis mind praegu vaevab, puutub otseselt sinusse!»

«Mi-nus-se?» kordas Siimon üleni külmaks tardudes.

«Jah, sinusse, vennas,» noogutas doktor Raamat. «Ja eeskätt muidugi sinu äiasse. Eile Kullemannide aiapeol sa ütlesid mulle küll, et sa... tead juba, aga täna, kui ma sind vaatasin ja uurisin, jõudsin ma veendumusele, et sa ei tea veel midagi. Kui sa tõesti teaksid, ei oleks sa praegu rõõmus, nagu sa oled. Su närvid võivad ju küll head ja tugevad olla, aga nii head ja tugevad ei ole nad teps siiski, et rahulikult välja kannatada... sääraseid põrutavaid uudiseid. Muuseas — kas siis tõesti keegi pole sulle veel nimetanud? Terve linn teab juba... teist päeva.»

«Ei... mul... mul pole mitte millestki aimu... Mis asjast sa... räägid?» kogeles Siimon ja tundis end kahvatavat.

Doktor Raamat kummardus talle veelgi lähemale, tegi kärme liigutuse üle kõrisõlme ja ütles:

«Insener Koores on omaga... läbi.»

«Mis? Kuidas läbi? Läbi?» kogeles Siimon.

«Jah, läbi!» kordas doktor Raamat.

Vaikus.

«Ma... ei mõista...» pomises Siimon viimaks, ehkki ta mõistis tõepoolest vägagi hästi.

«Imelik küll, et sa ei hakka ikka veel taipama,» ütles arst ja muigas nüüd vaevalt suunurkadega. Ja ta seletas: «Üksikasju ma pole uurinud ja need pole arvatavasti ka kuigi paljuütlevad. Ta seisis ju teatavasti mitmesuguste ringkondadega ühenduses, oli mitmete äride suurim osanik, askeldas siin ja askeldas seal. Noh, kes meist üldse teab, kuidas see äkitselt juhtub. Ühel heal päeval on aga pankrot majas ja... siis hakkab välkuma oksjonihaamer. Laupäeval läksid sinu äia esimesed pääsukesed Tallinna peapangas issanda karja ja järgneva kahe nädala jooksul algab laviin. Ja ta on kahjuks liiga suur — ta ei kuku üksi. Oojah, nalja saame me varsti

enam kui vaja. Sellepärast ma tahtsin sinult juba eile küsida: ütle nüüd päris avalikult ja otsekoheselt, missuguses ulatuses oled sina temaga seotud, selle oma tulevase... äiaga?»

Siimon viivitas. Korraga ei saanud ta isegi enam aru, mis temas õieti sündis. Teda oli nagu petetud ja see ajas ta kõigepealt vihaseks. Nüüd, millal tal polnud enam vaja enda ees pimesikku mängida, mõtles ta piineldes, et nõnda siis on Aada tänasest päevast peale vaene nagu mõni pesunaisetütar, et nõnda siis ei tooks ta oodatavasse abiellu (kui see tõepoolest toimub) mitte midagi peale oma keha, mis pole aga samuti... esmajärgulise väärtusega. Ta avameelsus paisus vaid paari sekundi jooksul jõhkruseks, ta otsekohesus tooruseks, ta kainus häbematuseks. Talle meenus üksikuid pildikatkekesi eilsetest sündmustest — tasakaalutu ringlemine mööda tulikuivi tänavaid, kiivus kõigi oma naeruväärsustega, lugu tema poissmehekorteri magamistoas. Ja ta mõtles äkki, et... paras talle, sellele romantilisele veiderdajale.

Kuid juba järgmisel silmapilgul oleks ta jälle kas või nutta tahtnud: «Armas jumal... millega siis tema, Siimon, küll tulevikus elama hakkab?» Ja suutmata ikka veel hangeldavale arstile midagi vastata, liigutas ta tükk aega abitult suud, hingeldades nagu kala, kes ei tunne enda ümber enam vee mõnusat hõljumist.

«Jah, kuidas sinuga on, vanasaks?» kordas doktor Raamat oma hirmsat küsimust.

Siimon muutus lühikeseks ajaks kangelaseks, kehitas õlgu ja ütles:

«Mis minuga on? Eks sa tea isegi. Terve linn on minu uut kohta sidunud otseselt insener Kooresega ja tema tütrega, ja nüüd, kui see insener Koores pole enam mõõduandev, lendan ma muidugi kus kurat. Esimese palgapäevani te peate mind loodetavasti kohal... kahenädalase etteütlemisega.»

«Ära räägi naiivsusi, kallis mees,» ütles doktor Raamat ja vaatas tähelepanelikult oma pakse kõvu küüsi. «Niisugust asja muidugi ei juhtu. Ma... juba kõnelesin teiste nõukoguliikmetega. Jah, mu küsimus ei puuduta seda punkti. Mind huvitaks ainult teada saada, millisel määral istud sa pigis... isiklikult. Sest arvatavasti oled

sa oma tulevase äia lahkust mõnesuguses ulatuses juba kasutanud, ja kuna ta nimi enam midagi ei maksa, siis muidugi mitte ka tema allkirjad. Praeguses olukorras aga... pead sa... puhas olema. Jah, seleta nüüd lähemalt...»

«Mis siin seletada! Muidugi on mul tema poolt žireeritud kohustusi,» vastas Siimon.

«Nii. Mitte aga ümberpöördult? See on hea, see on hea. Ja umbes missuguses ulatuses?» küsis doktor Raamat.

«Päris täpset summat ma muidugi ei tea,» ütles Siimon pikkamisi. «Aga kõike kokku... pole loomulikult vähe. Arvatavasti neli tuhat krooni või veidi enam.» Ja ta lisas, muutudes korraga väga erutatuks, kuna talle näis jälle, nagu oleks teda rängalt tüssatud: «Kolmveerand sellest summast... kulus mul ju mööbli muretsemiseks. Kuradi pihta — nagu mul oleks seda rämpsu vaja! Nüüd müüakse see niikuinii maha mõnele vanakraamikaupmehele.»

Doktor Raamat vaatas ikka oma küüsi, plõksutas neid tasakesi vastamisi ja nuuskas siis põrinal nina. Ta näost võis aimata, et ta on midagi välja haudumas, midagi, mida ta ei taha siiski esitada liiga soojalt-palavalt. Ta nohises, süütas uue paberossi, koputas seda hajameelselt vastu tuhatoosi veert, väristas vasakut põlve, kuni sellest väristamisest hakkas viimaks võppuma isegi laud nende küünarnukkide all. Siimon ootas. Ja spekuleeriv arst jõudiski nüüd nagu mingile kaljukindlale otsusele; ta kehitas õlgu ja ütles:

«Ära kaota pead, vennas! See, mis sa siin praegu esimeses ärevuses räägid, on suuremalt jaolt lausa rumalus. Ma olen su korterisisustust näinud — see pole kaugeltki rämps. Ja mõne vanakraamikaupmehe küünte vahele ei lähe see samuti. Ma tunnen sind kui edasipüüdvat ja häbemata ausat poissi ja ma... ei kardaks sind aidata. Muidugi — kui sa oled valmis mu abipakkumist vastu võtma.»

Siimon katsus asjata naeratada. Ta pomises:

«Kuidas sa seda... mõtled?»

«Väga lihtsalt,» ütles doktor Raamat. «Ma kirjutan su vekslitele insener Koorese asemel alla ja... asi vask. Oled nõus...?»

Siimon kogeles alandlikult:
«Ma... ma... oleksin sulle tõesti väga tänulik, kui sa... Tänan sind südamest... tänan sind südamest!»
«Ooh, pole vaja, sõber,» ütles doktor Raamat.
«Ilma... ilma sinuta ma oleksin praegu... nii hädas, et...» ütles Siimon.
«Mina või mõni teine — keegi oleks sind kindlasti pisut toetanud,» ütles doktor Raamat. «Muuseas... ma pean minema — sealt mu tütar tulebki. Vabandust — te ju tunnete teineteist?»
«Ojaa, ammugi!» hüüdis preili Raamat ja ulatas Siimonile kinnastatud käe. Ta oli lühikest kasvu ja paksusele kalduv ja ta näos oli rohkesti sarnasust isaga, kes teda kohe armununa teenima ruttas. Tal olid samuti väga jämedajoonelised huuled ja väga väike nina. Kuid ta silmad olid siiski ilusad: suured heledad sinisilmad, mis vaatasid nagu pisut kohkunult. Asetades ridiküli ja vihmavarju teisele toolile, küsis ta koomilist graatsilisust mängides, mis aga siiski ei õnnestunud: «Kui ma ehk segasin teid juhuslikult? Oo, ma võiksin oma kakao ka kuskil mujal ära juua.»
Siimon ruttas kinnitama:
«Ei, armuline preili... teie ei seganud meid põrmugi mitte... jah, põrmugi mitte!»
Eeva Raamat pöördus isa poole ja küsis rõõmsalt:
«Taat, kas härra Laas räägib õigust või katsub ta mu vastu ainult viisakas olla?»
«Härra Laas on alati galantne kavaler ja teab isegi, mis on sel või teisel juhul hädavajalik,» vastas arst ja naeris samuti.
Vesteldi veel kord erutavatest päevauudistest, mis olid kõigi meeli vallutamas, — katkekesi neist erutavatest päevauudistest kostis naaberloožidestki. Ja tõustes viimaks, et tütrega kõrvuti minekule asuda, vaatas doktor Raamat jälle kuhugi kõrvale, pilgutas oma vesiseid silmi ja ütles viivitades:
«Ma nimetasin juba eile öösi Kullemannide aiapeol... Mina ja mu perekond... me oleksime tõesti rõõmsad, kui sa saaksid lähemail päevil meie poole lõunale tulla. Või... mis veelgi parem — tule juba täna.»

«Palun jah, härra Laas — tulge päris kindlasti!» ütleska tüdruk.

Siimonit oleks nagu korraga seestpoolt valgustatud. Ja ta vastas kärmesti, et takistada teisi ümber otsustamast:

«Täna? Kõige suurema heameelega, kõige suurema heameelega.»

«Tore! Nõnda siis — nägemiseni!» hüüdis preili Raamat kohmaka vallatusega.

«Jah, nägemiseni, vennas,» ütles doktor Raamat, viibates jumalagajätuks.

Siimon istus veel pisut aega ja vahtis üksisilmi paksu lauaklaasi. Oli väga vaikne — ametisse tõttavad isandad olid oma hommikukohvi ammu juba lõpetanud, lõunased külalised polnud aga veel saabunud. Kärbsed pirisesid hallil aknaruudul, õhk ümberringi oli soe ja umbne, väljas sadas ikka veel harva vihma, mille piisad purunesid kõnnitee paetahvlitel. Kuskil tagaruumis kilkasid tegevusetud teenijad.

Siimon tõusis viimaks samuti, tasus arve ja võttis varnast mantli. Ta väljus sirge seljaga, väga reipal sammul. Parajasti, kui ta tahtis ümber nurga Ülikooli tänavasse käänduda, hõigati teda.

See oli Eerik Söörenson, ta kunagine sõber.

Ja oodanud kannatlikult, kuni vaene hädavares ta juurde jõudis, manas ta näole nukra lootusetuseilme, kortsutas kulmu ja ütles:

«Hea, et me kokku saime. Kui kurb see ka ei oleks, aga . . . ma pean sulle nimelt teatama, et kõik mu senised katsed sulle midagi leida on lootusetult kuivale jooksnud.»

«Nõnda, et . . .» pomises Eerik Söörenson ja oleks nagu veelgi kõhnemaks muutunud.

«Jah, mis seal parata!» ütles Siimon vaenulikult. «Sa saad loodetavasti isegi aru. Ka kõige parema sõbra jaoks ei hakata ometi uusi kohti juurde soetama. Servus, ma pean ruttama. Muuseas — kas sa oled juba Maksi loost midagi kuulnud?»

«Jah, olen küll . . .» vastas Eerik Söörenson.

«Nii, nii. Nojah — veel kord: servus, vanapoiss,» ütles Siimon ja hakkas kohe kärmesti edasi minema.

Ent pime juhus tahtis, et ta pidi sel vihmasel hommiku-

poolikul kohtama peaaegu kõiki oma lähemaid tuttavaid.

Ja ta ei imestanudki enam, kui ta ette ilmus äkki vana hea Harri Kaarma, see sõjakas paksmagu, kes täitis oma hiigelkehaga kogu kitsa kõnnitee.

«Noh, kuhu nüüd?» küsis Siimon, kuna tal polnud võimalik sellest vastumeelsest tõusiktaadist märkamatult mööda libiseda.

«Kuhu nüüd?» urises härra Kaarma ja heitis abitult käega. «Kuhu siis mujale kui jõkke. Ko-hu-tav! Nad hullud mõtlesid ju päris tõsiselt, et teine meist laskis peale muu mürtsu maha ka selle kuradi orika, kellele oli ta saatus . . . päris paras. Kujuta ometi ette, inimene . . . Tead — astu mu juurde sisse ja räägime pikemalt.»

Kuid Siimonil puudus pisimgi himu teda kuulama jääda.

«Anna andeks, aga ma pean tõesti ruttama. Kunagi edaspidi . . . ehk.»

«Oota, oota nüüd! Üksainus silmapilk, noh!»

«Ei! Kah-juks pole midagi parata!»

Õnnetu vabrikant jäi raskena ja nukrana halli krohvseina äärde seisma, mantlihõlmad ripakile ja pea viltu. Siimon naeris halvustavalt ja jätkas teed. Sadu ei tihenenud, kuid ei jäänud ka vähemaks. Rentslipõhjas jooksis juba porine vesi, vulisedes kärmesti alla jõe poole. Puud Toomemäel paistsid nagu läbi kerge pilvesagara, mis oli taevast alla laskunud. Ja Laia tänava nurgal, kollaseks värvitud vana plangu kohal kohtas Siimon veel üht tuttavat — doktor Chaim Goldmanni, kelle küüslaugu järele haisev korter seisis tal praegugi meeles.

«Tere päevast!»

«Oo, tere-tere! Kas jälle kuhugi õnnetu abitarvitaja juurde, mis?» küsis Siimon. «Teie nobedust peab tõesti imestama, teie, tohtrite nobedust. Arvatavasti on see kõige tüütavam amet niiviisi päevad otsa ringi kihutada ja . . . hädaldusi ning kaebeid kuulata?»

«Mina pole seda enam ammugi teinud,» vastas doktor Goldmann heatujuliselt. Ja vaadates enda ees seisvat pikka meest kohe väga teravaks muutuva pilguga, tõstis ta kulme ja päris: «Ai, ai, ai . . . kas teiega pole ehk midagi õige head juhtunud, härra Laas? Särate nagu

päike armsas jumalataevas. Jeheh, ärge salake midagi — vanal heebreamehel on taibukas silm, vana heebreameest ei saa ilmaski petta. Te olete praegu õnnelik inimene, v ä g a õnnelik inimene!»

«Olen küll,» noogutas Siimon sõbralikult ja lisas hetkelise vaikimise järel, ehkki ta ei suutnud kogu aeg vabaneda pilkavast üleolekutundest selle vaese ja viletsa mehikese vastu: «Ma sain nimelt bakterioloogia instituudist vastuse. Sest... ärge pange pahaks — eile hommikul ma luiskasin teile pisut. Aga te peate mind mõistma, ma pole nimelt mees, kes armastab rääkida asjadest juba siis, kui need pole veel päris kindlad. See, mida te soovitasite, oli juba ammust ajast käimas. Ja täna täitusid nõutavad viis nädalat. Üks asi on igatahes kindel — mu neerud ei ole seni veel nakatatud.»

«Usutav, täiesti usutav!» hüüdis doktor Chaim Goldmann ja näis jälle korraga mingisugust suurt võidurõõmu tundvat. Ta hõõrus käsi, naeris ja ütles: «Noh, soovin õnne, soovin õnne! Ja nüüd, härra Laas, ma paluksin teilt midagi. Nimelt seda, et kuna me oleme just minu koopa läheduses — kas te ei tahaks pisut sisse astuda? Mäletate ju... ma tähendasin teile eile, et ma... oleksin väga rõõmus, kui te peale täpsemaid uurimisi korraks ka minu poole tulete. Lähme, eks ole ju, härra Laas? Jah, kas lähme?»

Siimon kibrutas tahtmatult nina. Arsti kutse paistis talle peaaegu ülbusena. Ja kehitades ükskõikselt õlgu, ütles ta:

«Arvatavasti pole see, mis te mulle kõnelda tahate, kuigi kiireloomuline. Täna, oma esimesel puhkepäeval, ei ole mul igatahes ühtki ülearust minutit, mida raisata niisama, ilma erilise otstarbeta.»

«Ai-ai, mu sõber räägib ju praegu palju targemini veel kui suurem osa mu suguvendadest!» hüüdis juut ja naeris tasakesi luksudes. Kuid ta silmis peegeldus samal ajal ka midagi, mis meenutas hirmu: «Jah, temagi ei taha mind kuulata... ka tema mitte... ka tema mitte...» Ja haaranud Siimoni küünarnukist kinni, tiris ta teda väevõimuga viltuvajunud jalgvärava poole, pomisedes alandlikult: «Lähme, palun teid! Lähme! Lähme!»

«Ei, ma ei taha!» ütles Siimon.
«Lähme, lähme!» ütles juut.
«Kurat võtaks — ärge rebige mind ometi!» ütles Siimon ja vabastas enda jõhkra liigutusega, mis pidi näljinud mehikese otseti ninali paiskama.
Ja muutudes kohe väga rahulikuks, pomises doktor Chaim Goldmann häbelikult:
«Andke andeks, palun. Andke andeks, et ma teid tülitasin, härra Laas.»
Nad seisid hetke aega vastamisi, vaatasid teineteist, ei lausunud sõnagi. Väikese juudi silmavalged punetasid ja ta mustade pupillide sügavuses säras rahutu meeleheide. Ja sellest armetust pildist veel kord ebamäärast liigutust tajudes küsis Siimon viimaks pikkamisi:
«Millest te minuga õieti kõnelda tahaksite?»
Doktor Goldmanni suunurgad tuksatasid. Õige lühikeseks ajaks oleks tas nagu jälle ivake lootust tekkinud: «Siiski viimaks... tahetakse mind kuulata, mu mõtetele järele kõndida!» Kuid juba järgmisel silmapilgul vajus ta tagasi äsjasesse hirmunud lootusetusse, mis surus ta turja tasapisi üha kumeramaks. Ta ohkas, kehitas samuti õlgu ja ütles:
«Millest? Ai-ai... millest võib minutaoline vaene vana heebreamees siis ikka kõnelda? Ühest kui teisest, ühest kui teisest. Teie tegutsete ja elate, vaene vana heebreamees aga... vaatleb. Ja paneb tähele. Ja süstematiseerib neid vaatlusi ja tähelepanekuid. Sest teil enestel ei jätku ju selleks vajalikku aega ega vajalikku... mõistustki. Jah, andke andeks — ega vajalikku mõistustki. Ja siis vaene vana heebreamees tahab mõnd hädalist õpetada. Või kui mitte just õpetada, siis teda vähemalt tema isiku suhtes teadlikuks teha. Aga vaest vana heebreameest ei taheta ju kuulata. Tema jaoks ei ole kellelgi kõrvu, jah, vaese vana heebreamehe jaoks ei ole kellelgi ei silmi ega kõrvu. Ja nii ei saa vaene vana heebreamees kõnelda mitte millestki... Aga mis seal teha, mis seal parata! Vaene vana heebreamees peab vaikima ja teie... kannatate edasi. Kannatate ihuliselt ja kannatate hingeliselt. Aga vaene vana heebreamees võiks teid aidata, teile näpuga näidata: hoidke ennast, ärge hüpake üle asja-

dest, millest te olenete. Ai-ai, vaene vana heebreamees võiks teid paljudeski küsimustes aidata ja teile näpuga näidata. Väga paljudeski küsimustes, härra Laas, väga paljudeski küsimustes. Kahju, et te teda kuulata ei taha. Ta annaks teile mõtteid, milleni te ise iialgi välja ei jõua, sellepärast, et ... te ei tunne ju üldse midagi niisugust, mida võiks mõteteks nimetada. Aga ... hea küll, vaene vana heebreamees ei topi ennast kellelegi peale. Kui teil jälle valus hakkab, siis tulge mind vaatama. Vaene vana heebreamees ootab teid ... ootab ja ütleb teile puhtast südamest: «Tere, ja palun istuge!» Nüüd aga — elage hästi ... kuni teil jälle valus hakkab. Ja valus hakkab teil varsti ... selles on vaene vana heebreamees päris kindel.»

Ta viipas käega, tõstis mantlikrae üles ja hakkas puiselt tammudes kuhugi minema, piki tänavat üles, otse südalinna poole.

Ja jälle näis Siimonile aeg-ajalt, nagu oleks ta must kitsaste veertega kaabu sammude taktis õhku tõusnud, et hõljuda pisut aega üles-alla ja siis tagasi oma õigele kohale laskuda.

«Lollus, lollus!» pomises Siimon.

Vahepeal oli vihmasadu lakanud. Ere päikesevalgus tungis läbi hõredate udupilvede, pani märjad tänavakivid läikima ja muutis kogu ümbruse väga rõõmsailmeliseks ning muretuks.

Ja sama rõõmsailmeliseks ning muretuks tõotas muutuda jälle Siimon Laasi elulõngki, mida ta hakkas kohe rahuliku aeglusega edasi kerima, edukas mees, kes tunneb oma eesmärki.

E P I L O O G

TAGASILANGUS

SIIMON PÕGENEB KODUST

Tuli sügis — ööd pikenesid, päevad muutusid lühemaks. Ereda päikesevalguse asemele asus nukker hallus, — sügav ning puhas taevasina välgatas veel vaid harva raskete pilvede vahelt, mida venis lakkamatult üle linna varjava laotuse. Udused hommikud, vihmased ning tuulised õhtud, rahutud tormihood kumisevate plekkkatuste kohal. Pikkade-pikkade tundide jooksul — ainult jämedate piiskade rabin vastu aknaid, vastu mustalt läikivat kivisillutist, vastu vettivaid seinu, mis aurasid nagu higistades. Maapind tõmbus pehmeks ja oleks nagu paistetama hakanud, õhk aga lehkas märja mulla ja edeneva kõdunemise järele. Ja otsekui imeõhukesed helisevad tumeda roostekorraga kaetud terasplaadikesed värisesid ning liikusid iilingutes painduvatel puude okstel viimsed koltunud lehekesed, muutudes iga hetkega üha hõredamaks — pudenedes porri ja lenneldes oma rasket surmalendu.

Ühel sellisel õhtupoolikul tuli Siimon trepist alla, toetus roidununa käsipuule ja astus pimedusse, mis

lamas üle tänavate. Oli novembri keskpaik — neljapäev — kell oli varsti üheksa saamas. Tal hakkas kohe külm. Ta tõstis mantlikrae üles, kehitas õlgu, tõmbas kindad pikkamisi kätte ja hakkas mööda märga kõnniteed edasi minema, südalinna suunas — otse nõrga valgusekuma poole, mis peegeldus vastu uduvinast sügisetaevast. Ta oli vaikselt kušetil pikutades oma kahtlevaid mõtteid mõlgutanud, siis aga oli Eeva paari sõbratari seltsis tagasi koju jõudnud ja nende rõõmus jutuvada teisel pool ust polnud talle jälle rahu andnud. Ja ilma et ta oleks end haletseda tahtnud, näis talle siiski, nagu oleks talle jälle kord ränka ülekohut tehtud, nagu oleks teda tüssatud, nagu oleksid nood terved ja muretud inimesed temalt, haigelt mehelt, tänagi ta magusvalusa üksinduse varastanud, selle kummalise, senitundmatu üksinduse, mida ta arvas end viimasel ajal nii väga vajavat.

Toomeorgu jõudnud, käändus Siimon Botaanika tänava otsa kohal asuvale järsule puutrepile, et seda mööda tasakesi astudes mäkke tõusta. Pehkinud lauajupikesed naksusid ta raskuse all ja ta püüdis olla väga ettevaatlik, et mitte komistada ja tagasi alla libiseda. Muide — ta oli hakanud järsku kõrgusi kartma. Ta uned olid täis viirastuslikku seismist kuskil järsul müüriserval, paanilist roomamist mööda kaljuseid mäekülgi, hirmuäratavat laskumist nõlvakult nõlvakule, mis asetsesid ikka kuidagi veidralt-kohutavalt ja olid tavaliselt kaetud libeda jääkirmega. Ja see hirm kõrguse eest ei piirdunud vaid magamisega, jah, samad tunded hakkasid tasapisi poetuma ka tema tõelisse ellu: kord üle vana kantsiserva alla vaadates kattus ta üleni higiga ja pidi tahtmatult sammu võrra tagasi astuma . . . valusasti peksva südamega ja õõnsa rinnakorviga, mis oleks nagu korraga kasvama hakanud, et hajutada kogu tema olemust määratusse tühjusse. Ning Siimon oli tänagi üpris õnnelik ja nagu pääsenud mingisugusest kujuteldamatust hädaohust, kui ta ometi viimaks üles järsakule jõudis, ligasele jalgraja-otsale, mis sirgus pimedusse.

Puud pea kohal kohisesid hoogude kaupa. Siimonil oli jälle tunne, nagu kõnniks ta piki merekallast, määratu suure veehulga läheduses, hingates selle lõhnu ja kuuldes selle vägevust. Kui ta kiirete, nagu noaga torkavate

valuhoogude pärast kõverdudes silmad sulges, arvas ta neid isegi näha võivat — valgete harjadega murdlaineid, mis liiguvad läbi sügiseöö. Ja ta ümber ragises midagi, ja ta ümber paindus midagi, ja ta ümber... oli korraga väga vaikne. Ta läks, läks, läks, ja ilma et ta oleks seda kavatsenud, jõudis ta pisut hiljem Toomemäe linnapoolsele veerule — loendamatud kollased tuled vilkusid talle vastu, pilgutasid, mängisid nagu mingisugust mängu, tekkides ja kadudes, uuesti tekkides ja uuesti kadudes.

Veidi aega üle madalakspügatud põõsaste alla vahtinud, lahkus Siimon jälle nõlvakult, kuna selle tühjus ja kõledus kippusid teda kohutama. Jah, kas see polnud nõnda, nagu oleks keegi kogu aeg ta selja taga seisnud ja teda teraselt silmitsenud? Laskudes mööda põikeid tegevat laia jalgteed orgu, toetus ta iga sammu juures kepile, sest äsjane pingutus liiga järsul trepil oli teda tugevasti kurnanud.

Mõne minuti pärast jõudis ta alla kõnniteele. Kuid ka tänavad olid tühjad. Ja ses vastukaja tekitavas lagedas tühjuses pidi ta tänagi mõlgutama hakkama kõigist neist veidratest lookestest ja kokkusattumistest, mis olid end otsustavalt tema saatusse seganud ning mõjutanud selle kulgemissuunda.

Ent mälestused, mis nõnda mõtiskledes ta ette kerkisid, olid vastumeelsed ja nukrad, ja ta hakkas kohe pingutusi tegema, et neist vabaneda. See polnud aga enam võimalik — nad kõndisid temaga kaasa ja ta pidi neid vaatlema. Kummaline suvi, veelgi kummalisem varasügis... Ta mõtles inimestest, kes olid alles hiljuti elanud ja liikunud, keda aga polnud nüüd teps enam: advokaat Soodla, insener Koores, Aada, kellega ta pidi naituma, kelle ta oli aga siiski maha jätnud, kuigi ta teadis praegu, et oli teda tõepoolest armastanud. Ta tundis veel kord piinarikast igatsust Maks Ruufuse järele, selle skeptilise, pisut tigeda poisi järele, keda ta oli usaldanud ja kes oli teda vist samuti usaldanud. Kui kerge ja hea oleks tal praegu avalikuks muutuda ning pihtida: rääkida talle oma südant suruvatest kahetsustest ja pajatada talle oma üha kestvatest kehalistest kannatustest. «Aita mind, vennas, õpeta, mis ma pean tegema!»

Ja arvatavasti oleks tal pärast säärast pihtimist kergem, arvatavasti pakuks säärane pihtimine talle kas või lühikeseajalistki rahuldust! Jah, see on nii — vaevarikastel päevadel vajab toetajat kõrbeüksiklanegi, kuigi tal on oma jumal ja kuigi tal on oma tõekspidamised! Ja korraga ei suutnud Siimon end enam pidada: ta hakkas tasakesi nutma, lühikeste magusvalusate nuuksetega, mis oleksid tast nagu midagi välja surunud, tõukeliselt, nagu see sügisetuul, mis lennutas üle ta pea viimseid surnud vahtralehti.

Varsti hakkas ta jälle edasi minema. Iga kord, kui ta mõnest gaasilaternast mööda läks, nägi ta oma varju raskena ja mustana enda ees üle kõnnitee paetahvlite libisevat, ja ikka meenutas see vari talle tema halba saatust, millest ta ei suutnud kuidagi üle jõuda. Ta teadis ammugi, et ta oli kuskil parandamatu vea teinud, ühe valesammu astunud, ei teadnud aga siiski, kus nimelt oli ta selle vea teinud ja millal nimelt oli ta astunud selle valesammu. Ja nagu eile, tunaeile ning veelgi varem, nõnda tundis ta ka täna sügavat ning suurt tüdimust kõige vastu, millest koosnes ta maine isik: oma senise elu vastu, milles ta pidi nüüd alalõpmata ringi sorima, mõtete vastu, mis olid korraga hoopis uue suuna võtnud, käte ja jalgade vastu, umbses meeleheites tõmbleva näo vastu, keskkeha vastu, kus näriv valu nüüd peaaegu üldse enam ei vaikinud. Ja veelgi suuremal määral oma hinge vastu, kus oli kõik ammugi nagu põhjani segi paisatud, õigetelt alustelt kõrvale nihkunud ja lamas kuidagi viltu-viltu, ripakil üle kuristikuveere, mille varjust piilus meeleheide.

Ülikooli võimla kohal nägi Siimon endale vastu tulevat tuttavat mehekogu, kes äratas tas kohe kange tahtmise jooksma hakata ja kuhugi varjule pugeda. See oli doktor Raamat, ta naiseisa. Kuigi äritsev arst oli teda paari — kolme viimase kuu jooksul hoidma hakanud nagu oma lihast poega, tasus Siimon talle siiski vastupidisega: ta vaen äia vastu suurenes iga päevaga. Jah, nõndap see oli, — teda oli narritatud, teda oli teadlikult tüssatud — kindla sihiga ja osavasti ette kavatsedes: ilma selle salakavala meheta poleks ta iialgi hüljanud Aadat, oma tüdrukut! Ja oli kordi, mil ta pidi end tõsiselt vaos hoidma,

et mitte häbematuks muutuda ja tõdesid ütelda, mida ta oleks hiljem niikuinii kahetsenud.

Doktor Raamat märkas teda juba eemalt.

«Ohoo, see oled ju sina, väimeespoeg!» hüüdis ta rõõmsalt.

«Jah, nagu näed — see olen mina,» ütles Siimon.

«Tahtsin just Eevale külla minna: lähme tagasi!» ütles doktor Raamat.

Siimon kehitas õlgu ja seadis enda nõnda, et teisel poleks võimalik ta vastu liiga familiaarseks muutuda — patsutada teda õlale või oma kätt ta kaenla alla pista. Ja arst, taibates ta meeleolu, küsis muretsedes:

«On sinuga ehk midagi juhtunud? Paistab ju, nagu poleks sa praegu just eriti sõbralikus tujus.»

«Eksid. Minuga pole juhtunud mitte kui midagi,» ütles Siimon. «Tulin jalutama. Ja see on kõik.»

«Tagasi koju minna pole sul niisiis lusti?» küsis doktor Raamat.

«Ei,» vastas Siimon.

Ta viipas tusaselt ja tahtis kohe teed jätkata. Kuid hoolitsev äi ei kavatsenud teda veel vabaks lasta. Nad hakkasid kõrvuti mööda tänavat alla minema. Ja doktor Raamat hakkas jälle rääkima oma pisut romantilisest kavatsusest, millest ta näis nüüd alati mõtlevat: imeilusast aiamajast, kus ta lemmiklapsel oleks hea elada, hea vastu jalutada ilusale tulevikule — elule täis muretust, suurt mugavust ja veel suuremaid mõnususi. Jah, see maja ei tohiks asuda tänava ääres, vaid ilusate vanade puude varjus, eemal tolmust ja närvesöövast kärast, mille tagajärgede all kannatavat niikuinii enamik linnarahvast. Seal peaks olema silma rõõmustavaid põõsakesi, varjulisi kohti vaikseteks puhketundideks, lilli ja... avarat mängumuru. Mängumuru — kellele? Loomulikult lastele, loomulikult lastele! Ta kihistas kaua ja hoogsalt südamlikku naerukest, pea kuklasse heidetud, õnneläige silmades. Ja siirdudes tollest unistuslikust aiast kavatsetava maja veelgi unistuslikumatesse tubadesse, kõneles ta kaua ning nobedasti seintesse ehitatud kappidest, vannist, lükatavatest ustest, maksimaalset valgust andvatest akendest, keskküttest, kodusest veevärgist ja selle juurde kuuluvast puurkaevust.

Kuna ta muhe jutuvada ei tahtnud ikka veel lõppeda, ütles Siimon viimaks tüdinenult, ülekohtuse tigedusega, mida ta ei katsunudki varjata:

«Lollus, lollus! Korter, kus me praegu elame, on enam kui rahuldav. Minu tarvis poleks sul vaja plaanitseda küll ühtki lossihoonet.»

«Sinu tarvis? Pagan võtaks — sa ajad ju lausa rumalat lori! Pole ju ometi kujuteldav, et minu tütar kodutu hulgusena ringi rändab, samal ajal kui ma võin talle ometi... üht-teist lubada. Loodetavasti poleks sul kuigi lõbus pealt vaadata, kui mõni kasimata majaomanik kord su lastele õpetusi jagab, kuidas nad peavad astuma ja kuidas nad peavad istuma.»

«Lollus, lollus!» pomises Siimon jälle, nüüd lausa oma surnud sõbra Maks Ruufuse häälekõlaga. Ja korraga ütles ta, kuigi ta teadis samal ajal selgesti, et ta peaks tõepoolest rääkima hoopis midagi muud: «Säärased hüperfantastilised sepitsused ei huvita mind põrmugi. Üks asi huvitab mind aga päris kindlasti, ja nimelt see, et ta peaks veidi vähem tegelema nende neetud daamide-õhtutega. Ma lähen lihtsalt hulluks, kui ta oma rumalusi ei jäta. Niisugusteks istumisteks on ülikülluses kohti, mis sobiksid palju paremini kui... perekonnakorter. Ära... ära imesta, kui ma ühel heal päeval kannatuse kaotan ja... nad minema kihutan. Nii ta enda kui nood... vastikud lobasuudki.»

Doktor Raamat peatus poolel sammul. Silmapilkselt oli ta muhe sõbralikkus kadunud; ta rüht muutus jälle raskepäraseks ja hiilivalt-ettevaatlikuks, nagu ootaks ta veel midagi. Ja ta sõnas alles veidikese vaikimise järel, katsudes rääkida hästi rahulikult, kuigi ta hääl reetis samal ajal üha süvenevat meelehärmi:

«Sa oled imelik inimene. Peab ta siis su naisena haaremiloomaks muutuma, kes ei tohi enam vastu võtta ühtki oma vanadest tuttavatest? Ma olen sinuga võrreldes vana inimene, aga mu vaated on siiski... hoopis moodsamad.»

«Aga mina pean seda kõike kannatama!» hüüdis Siimon vihaselt.

«Selle asemel, et iga sorti toorusi suust välja ajada, katsu parem Eevaga pisut lähemalt kokku kasvada!»

ütles doktor Raamat, kergitas kübarat ja eemaldus pikkade kiskja-sammudega.

Siimon kehitas õlgu, tundis hetkelist vajadust kaugenevale arstile järele hõigata midagi hästi haavavat, jättis aga selle tegemata ja heitis tüdinenult käega. Mis siis — mingu pealegi! mõtles ta endamisi. Pimedus ta ümber süvenes: taevas läks veelgi enam pilve ja näis aina madalamale tulevat, et varjata kõike nagu õhukindla kupliga.

Ja siis algas jälle üks neid sihituid hulkumisi tänavast tänavasse, üks neid tõttamisi, mille mõttetusest oli ta ise kogu aeg väga teadlik. Ta kõndis, kõndis, kõndis, ja öine ümbrus oleks temaga nagu pidevalt kaasa kõndinud: samad vitriinid kokkukuhjatud kaubaartiklitega, samad vilkuvad reklaamtuled, samad rohekaskollased gaasilaternad, samad aknaluugid südamekujuliste vaateavadega. Ja sama tuul, ja sama libedus kingade all, ja sama udu, ja samad vihmapiisad, ja samad äkilised iilingud nähtamatute katuste kohal — huuhh . . . huhuuhhh! Kuskil hämusel jõekaldal peatas teda eetri järele lõhnav hulkur, kergitas üliviisakalt auklikku kõvakübarat ja küsis raha, et jätkata oma lõbukesi. Kuskil väravatüheme kohal palus talt tuld sinakashall hiigelpolitseinik, kelle ootamatu ilmumine kohutas teda kangesti. Ja kuskil soojana tunduvat valgust hõõguva kõrtsisildi all astus ta juurde silmi välgutav noor libu, riivas teda küljega ja kutsus endaga kaasa: «Noorhärra . . . te ei kahetse . . . Noorhärra . . . te külastate mind varsti jälle!»

Siimonil polnud aimugi, kui kaua ta nõnda ringi kihutas — kangesti lühikesed mõttekesed piirasid teda nagu ringmängus ja ta pidi vaeva nägema, et kõiki neid ikka uuesti ja uuesti läbi mäluda. Äkki ta aga märkas, et ta oli nagu mingist varjule pugenud loomusunnist aetult tuttava värava ette jõudnud — viltuvajunud ja tigedalt vimma kiskuva värava ette, mille postilt vaatas talle vastu kandiline emailsilt ammutuntud pealkirjaga: *«Dr. med. Chaim Goldmann, kõrva-, nina- ja kurguhaigused. Vastuv. k. 10—12 ja 4—6.»* Kas polnud talle siit paari viimase nädala jooksul nagu tungivaid kutseid saadetud — vana vaene heebreamees kerkis pahatihti üles ta käärivatest mälestustelademetest, et endast aina

uuesti märku anda: «Tule ja kuula mind... kuula... kuula!» ja see oli Siimoni teine painajalik unenägu hirmu sisendavate kõrguste kõrval: räbaldunud, habemesse kasvanud juut lühikeste narmaliseks kulunud pükste ja vanamoelise torukübaraga — saladuslik, müstiline, igavesti elav golem — talutamas teda läbi võõraste-võõraste maastikkude ja siugudena keerduvate tänavate... heleda naeru saatel, ent siiski nagu mingisuguseid lunastavaid lubadusi andes.

Siimon kortsutas mõtlikult kulme, tahtis edasi minna, sirutas aga selle asemel käe välja ja surus jääkülma lingi pikkamisi alla. Kuid värav oli suletud ega lasknud teda sisse. Jah, kas see muldvana inimsuud meenutav hoovivärav ei irvitanudki pisut: «Kõnni oma kõndimisi ja ära tiku iialgi sinna, kus sind vaja pole!» Ja Siimon oleks nagu hüüda tahtnud: «Pagan võtaks, mind oodatakse ju! Jah, mind oodatakse, lase mind läbi!» Ta ei mäletanud tõepoolest, et ta oleks puudutanud seda peaaegu sõrmejämedusest traadist valmistatud kellasanga, aga puudutanud ta seda siiski vist oli, sest parajasti, kui ta kavatses minema hakata, ilmus ta ette kollakas-kahvatu tedretähniline nägu, kes vaatas teda kuidagi usutledes ja küsis siis hoopis sõbralikult:

«Kas teie kõlistasite, här-r-ra?»

«Jah, mina,» noogutas Siimon, kuigi ta oli samal ajal täiesti kindel, et ta polnud seda teinud. Ja ta lisas, meenutades ikka nagu mingisuguse varjatud teguri tõukel oma naiseisa, kellele ta oli hiljuti haavavaid toorusi pajatanud: «Ma sooviksin kõnelda doktor Goldmanniga. Kas ma võiksin temaga kokku saada?»

«Här-r-ra doktor-r-r laseb paluda,» vastas naine ja sulges ta kannul kinnilangeva jalgvärava, kolistades hiiglasuure võtmega, mis näis püstolina.

Minnes risti üle hoovi, meenus Siimonile hall ning udune augustikuuhommik, kui ta oli käinud sama teed — oma ainsa sõbra ülesandel, kes oli valmistunud tollal minema igavestele jahimaadele. Kuid täna näis kõik siin hoopis teistsugusena: edeneva sügisöö pimedus peitis oma musta selja taha kogu selle tigedust kiskuva viletsuse, mida ta võis nüüd veel vaid hämuselt aimata. Kustki paksude aknaluukide vahelt langes suurtele sillutuskivi-

dele pisut valgust — see oli nagu kitsas noatera, mis valmistub lahkamisele. Ja mööda naksuvaid puuastmeid üles läinud, kõndides ikka laiaõlalise naise kannul, astus Siimon jälle läbi küüslaugu järele lõhnava eeskoja, riputas märja mantli varna ning astus eredasti valgustatud tuppa, mis oleks talle nagu sõbralikult vastu muhelnud: «Ometi viimaks — kas sa tead ka, kui kaua ma sind ootasin!»

Siimon tahtis laua juurde istuda, kuna ta oli kindel, et arst ei saa teda kohe vastu võtta. Kuid tedretähniline juuditar lükkas kabinetti viiva ukse lahti ja ütles jälle:

«Här-r-ra doktor-r-r laseb paluda.»

«Kas ma võin siis kohe sisse minna?» küsis Siimon.

Ja juuditar ütles juba kolmandat korda:

«Jah, här-r-ra doktor-r-r laseb paluda.»

Siimon pidi hetkeks mõtlema, et ta magab, näeb und, ja et seegi imeloogiline piltiderida on vaid ta piinleva aju olematu kujutelm. Ta tegi pingutusi, et ärgata. Ta tundis kerget piinlikkust ja läks pikkade sammudega vaheukse poole. Üle keskelt madalamaks kulunud lävepaku astunud, tegi ta kirjutuslaua taga istuvale mehele kiire kummarduse, naeratas jälle ja ütles vabandust paludes:

«Andke andeks, kui ma teid segan. Ma . . . ainult silmapilguks. Juhtusin nimelt siit mööda jalutama ja mõtlesin, et . . . Tere, doktor.»

Ta läks ümber lauanurga ja ulatas arstile käe.

Doktor Chaim Goldmann pigistas kaua ja hoogsalt ta kondiseid sõrmi, otsekui oleksid nad suured sõbrad, kes pole teineteist juba ammu enam kohanud.

DOKTOR CHAIM GOLDMANNI TARKUSE-RAAMAT

Kuigi Siimon ei kahetsenud oma siiatulekut, oli ta siiski veidi närvlik ega osanud uue seisukorraga kiiresti kohaneda. Ta kuulis ootetuppa viivat ust enda selja taga kinni langevat ja hetkeks vallutas teda kujutelm, nagu asuks ta nüüd koguni kaugel suurest maailmast, mille tegude ja toimetustega ta ei mõistnud samuti enam kohaneda. Ja ta kuulis vana juudi sõbralikult-iroonilist häält kõlavat nagu kustki tühjast, kuid soojast ruumist, kui arst talle ütles:

«Istuge, palun, härra Laas.»

«Tänan teid,» noogutas Siimon ja oli õnnelik, et tal polnud vaja esimesena kõnelda.

Ta asetas enda ettevaatlikult kõrgeleenilisse tugitooli, sirutas käed põlvedele ja tõmbas püksisääred pisut kõrgemale, et hoida neid kortsumast. Kuid too viimane liigutus näis talle samas väga naeruväärsena ja väga labasena. Ta kartis end punastavat. Et oma äkilist kohmetust millegagi varjata, kummardus ta sügavale ettepoole, asetas sõrmed risti ja ütles sõnahaaval:

«Kord te tähendasite, et teil poleks midagi selle vastu, kui ma... teie juurde sisse astuksin. Või... on teil ehk ees mõni tähtsam toiming?»

«Mõni tähtsam toiming? Tähtsam kui teiega vestlemine? Ei, ei!» hüüdis doktor Goldmann ja paistis iga silmapilguga aina rõõmsamaks muutuvat. Ta koputas pliiatsiotsaga vastu kirjapressi, väärutas pead ja jätkas Siimoni suureks üllatuseks: «Ai-ai-ai, teid küll! Ma poleks tõesti uskunud, et te nii jonnakas olete! Miks te varem ei tulnud? Kannatasite ja kannatasite, aga... pidasite oma tookordsest otsusest kinni. Kas valu läks liiga suureks, ah?»

Siimon võttis rinnataskust kirju siidräti ja pühkis sellega hajameelselt üle lauba. Jälle ei teadnud ta, mida lausuda või milliste sõnadega vastata. Ta ütles viimaks viivitades, pilk lakke pööratud — tugevale mustale konksule, mille küljes oli vist kunagi rippunud suur vaskplekist õlilamp:

«Vabandage... ega ma siis sellepärast, et teilt nõu küsida. Ma tulin tõesti... päris juhuslikult.»

«Kui te oleksite oma hädale abi leidnud, ei istuks te praegu siin,» ütles doktor Goldmann ja pilgutas kavalalt silma.

Ja Siimon, püüdes ikka nagu midagi salata, pomises:

«Võite mind kindlasti uskuda, härra doktor! Mis pagana pärast ma's nii hilisel õhtutunnil, kui ma... teid...»

«Noh, võib ju olla, mis mina tean!» ütles arst ja näis pisut järele andvat, ehkki Siimonile paistis, nagu lükkaks see kõhn mehike teda üha kaugemale ereda valguse kätte.

Tuppa tekkis lühiajaline vaikus: kuuldus vaid tuule tõukelist vuhinat vastu suletud aknaluuke. Siimon vaatas vargsi käekella ja nägi, et see hakkas varsti üksteistkümmend saama. Ta mõtles, et ta peaks nüüd kohe tõusma, jumalaga jätma ja minema hakkama. Vana juudi tumepruunid linnusilmad vaatasid teda tungivaltteraselt ja kippusid sügavale ta koljusse puurima. Ja enne kui ta sai lõplikult otsustada, kas jääda veel mõneks viisakuseminutiks istuma või tõepoolest lahkuda, ajas doktor Chaim Goldmann end koduselt ringutades püsti,

tuli tema juurde ja küsis talt mingi lihtsa endastmõistetavusega, mis äratas Siimonis kummalist usaldust, ehkki ta katsus seda kõigest jõust tagasi suruda:

«Vaatamata neile üliheadelegi otsustele, mis teatud asutused teile andsid, olete te ikka veel väga haige? Teie seisukord pole paranenud? Analüüsid näitavad väga tühiseid häirekesi, teie keha aga ei allu... ühelegi ravimisloogikale? Nii, härra Laas?»

«Jah, mis seal salata — teil on õigus,» ütles Siimon ja muutus pisut halemeelseks, samal ajal ka nagu pisut traagiliseks ning romantiliseks. See oli nagu tilluke tarve kaastunde ning imetluse järele, mis sundis teda kohe lisama: «Päevast päeva ja nädalast nädalasse... mu piin aina kestab. Ma usun, et te mõistate mind: on silmapilke, kus ma tahaksin nagu koer koonu taeva poole tõsta ja valjusti uluda.»

«Mõistan, mõistan,» ütles doktor Goldmann ja muutus nüüd senisest hoopis tõsisemaks. Ta tõmbas endale tabureti, istus, asetas käe nagu rahustades Siimoni põlvele ja küsis: «Peale meresea ja külvi olete te lasknud arvatavasti veel muudki ette võtta?»

«Jah, olen,» vastas Siimon. «Ja paistab, et kõik senised oletused ja seletused on... ainult sõnade tegemine ja vale.»

«Arvate? Seega siis ka neeruliiva teooria, nagu teie vend seda põhjendab?» küsis arst.

«See on ainus seletus, millele seni tõendeid on... uraatide leidmise kaudu,» noogutas Siimon nukralt naeratades. «Aga küllap vist seegi teooria on, jah, ainult sõnade tegemine ja vale.»

«Nii, nii,» pomises arst.

Ja sattudes jälle hetkelisse meeleheitesse, millesse oli samuti segatud tilluke annus romantilist traagikat, surus Siimon käed vihaselt vastu lauaserva ning pomises nagu endamisi:

«Kuradi pärast... miks mind ometi niiviisi vaevatakse... miks mind ometi niiviisi vaevatakse!»

Kui ta kohe seejärel end uuesti sirgu ajas ja doktor Goldmannile otsa vaatas, märkas ta, et vana juudi silmad olid äkki veidralt sädelema hakanud. Ta hinge läbis kerge ebamugavusetunne, mis kadus aga kohe. Arst ker-

gitas mõtlikult oma pakse süsimusti kulme, muigas ja ütles:

«Miks ja millega teid niiviisi vaevatakse, seda ma tean, see on tõesti neeruliiv. Aga avitada ei oska ma teid samuti, nagu pole teid siiani avitada osanud minu hüvad ametivennadki, sest see nõndanimetatud neeruliiv ja selle poolt tekitatud valu pole haigus ise, vaid ... haiguse kõrvalsümptoom. Jah, avitada ma teid ei oska. Ja on küsitav, kas teid üldse keegi avitada s u u d a b k i, keegi ... peale teie enda.»

«Peale minu enda?» kordas Siimon.

«Jah,» ütles arst.

Vaikus.

Siimon küsis ettevaatlikult:

«Paistab, et te siiski teate, mis tõbi see on? Kas te ei tahaks seda ütelda ka minule ... asjaosalisele?»

«Oo, miks mitte, miks mitte!» hüüdis doktor Goldmann kuidagi rõõmsalt ja näis ikka väga õnnelikuna. Ja patsutades jälle Siimoni põlve, ütles ta pikkamisi: «See, mida te põete, on degeneratsioonihaigus. Kuid mitte tavalises mõttes, nagu mõistavad seda mitmesugused spetsialistid. See on ... täpsemalt väljendades — tõusikuhaigus. Jah, tõusikuhaigus, kohanematuse haigus, kui tahate, armas härra Laas. Loodan, et te taipate, mis ma oma sõnadega mõtlen? Taipate, eks ju?»

«Ei,» ütles Siimon pead raputades.

«Ka see on usutav, ka see on usutav!» hüüdis doktor Goldmann. «Muuseas — kas te mäletate veel, mis ma teile kord paari kuu eest rääkisin? Ma ütlesin teile nimelt, et te kannatate ... liiga pikkade hüpete tõttu, mis te olete oma lühikese eluea jooksul teinud. Minu seekordsete sõnade mõte oli igatahes niisugune. Mäletate, härra Laas?»

«Mäletan, mäletan,» noogutas Siimon kärsitult.

«Tubli,» ütles doktor Goldmann. Ja olles pisut aega nagu mõtteid kogunud, hakkas ta oma kõhna keha hajameelselt edasi-tagasi õõtsutama, veeretas mõtlikult pöidlaid ja jätkas viimaks monotoonse häälega, mis kippus kohe kuhugi kaasa viima: «Vaadake — kogu maailm areneb ju pidevat joont mööda, samm-sammult. Sest kõik, mu sõber, kulgeb tasapisi ... vä-ga tasapisi. Kohane-

mine, eks ole? Ko-ha-ne-mi-ne! Niisugused tingimused ja teistsugused tingimused, ja elava organismi paindumine nende tingimuste järgi. Kohanemine, kohanemine, kohanemine. Läbi aastasadade, läbi aastatuhandete, läbi aastamiljonite. Kohanemine läbi olude. Ja kohanemine läbi füüsikaliste tingimuste. Ja kohanemine läbi eluviiside. Mõistate mind, jah? Hea! Ja nüüd jääme seisma punkti juurde, mis on olulise tähtsusega t e i e kannatusteel. Ja mitte üksi teie, vaid paljude teistegi teietaoliste kannatusteel. Kohanemine... läbi eluviiside! Jumalik alus mõtlemiseks, tähelepanekuteks, järelduste tegemiseks! Ülijumalik alus! Tänuväärne alus! Vaene vana heebreamees, kes on ise pidanud läbi tegema oma esivanemate kaudu väga-väga palju igasuguseid kohanemisastmeid... liigub ja vaatleb. Istub ja vaatleb. Seisab ja vaatleb. Kihutab ringi uudishimust värisevate sõõrmetega ja vaatleb, vaatleb. Siin on keegi härra Laas, asjaajaja-direktor pangast, ja ta piinadel pole teps piire, ja ta valudel pole teps äärt ega otsa. Ja teda uuritakse, ja teda silmitsetakse, katsutakse ja kobatakse, ja tema keha tuhnitakse läbi kõige piinlikuma hoolega, keegi ei oska kinni haarata õigest tõest, päris õigest tõest, mis liigutab end ometi nii väga lähedal. Ja ta kulul teenitakse. Ja et ta kulul veelgi enam teenida, kõigutatakse ainult saladuslikult päid... Ja ei lausuta härra Laasile sõnagi, et ta häda on üsna lihtne ja labane häda, aga et seda ei osata kõrvaldada, sest mitte keegi ei oska näha selle häda põhjust! Põh-just, tekitajat, jah! Ja seal siis tuleb vaene vana heebreamees, avab oma põlatud suu ja ütleb üheainsa sõna, mille seljast hargnevad välja kõik niidid: «Tõusik!.. Tõusik!» ütleb vaene vana heebreamees. «Tõusik!»

Doktor Goldmann naeris erutatult ja ajas enda hetkeks nagu uhkustades sirgu.

Siimon kordas masinlikult, kuna ta ei suutnud ikka veel arsti sõnadest aru saada:

«Tõusik?»

«Jajah, tõusik, te olete ju tõusik! Nii vaimne kui füüsilinegi!» noogutas doktor Goldmann. Ja et Siimon enam midagi ei küsinud, jätkas ta jälle äsjase suigutava monotoonsusega: «Ma ei tea teist just palju, aga üht kui teist olen ma siiski kuulnud ja märganud. Te olete püüdlik

noor inimene, teil on rohkesti edu olnud, te tegite abielludes hea partii ja olete, vaatamata oma noorusele, tähtis isik, keda paratamatult arvestatakse, kellele öeldakse magusaid meelitusi ja kellelt küsitakse nõu... igal sammul, mille puhul on vaja soomustada end autoriteetsete otsustega. Teil on mugav kodu, tore korterisisustus, teie toad on täis pehmet mööblit, millel lesides te veedate kõik oma vabad minutid, poolunes ja mõnusalt, padjad ümberringi. Te võite suitsetada tubakat, mille järele lõhnavad vaid väga vähesed. Ja kui teil puudub parajasti tahtmine pikutada ning tukkuda, helistate te mõnele heale, kuid alandlikule tuttavale, kellega võrreldes te saate alles õige kujutluse oma suurusest ja tähtsusest, ja siis jalutate te linna kõige peenemasse lokaali, viskate oma keha jälle pehmesse tugitooli, tellite pudeli välismaa konjakit ja istute ning nautlete kuni varase hommikutunnini... samal kohal, nagu pehme polüüp. Jajah, sõber, oma usina püüdlikkusega ja hea läbisaamisega vasakule ning paremale olete te välja jõudnud kõrguseni, millest julgevad unistada väga vähesed! Olge endaga rahul, maitske oma saavutuste magusat vilja... muidugi neil vähestel hetkekestel, kui teie ihu parajasti ei piinle — see tähendab — kui teie neerujuhas ei istu parajasti näiteks mõned tibatillukesed soolakristallid või kivikillukesed, mis lakkamatult torkides tuletavad teile meelde oma vastikut olemasolu...»

Doktor Goldmann naeris jälle kuidagi rõõmsalt-rõõmsalt ja pisut kaastundlikult. Ta kõhnad põsenukid hakkasid üha enam lõkendama. Aeg-ajalt välgatasid paksude ruskete huulte varjust ta laiad lumivalged hambad, et otsemaid jälle kaduda. Nihutudes Siimonile veelgi lähemale, nõjatas ta küünarnukid kirjutuslauale ning jätkas:

«Nagu näete, härra Laas, oskab vaene vana heebreamees teile ette maalida üsna täpse pildi teie tänapäeva elust, pildi, nagu see on ja nagu jääb arvatavasti ka edaspidi. Aga see pole veel kõik, mis vaene vana heebreamees oskab, jehee, see pole kaugeltki kõik! Vaene vana heebreamees oskab ja teab veel... vägagi palju. Ja nüüd maalib vaene vana heebreamees teie ette teisegi pildi teie lühikesest, aga edurikkast elust. Ja see pilt, mis vaene

vana heebreamees **nüüd** teie ette maalib, on pilt teie noorusest, — pilt teie lapsepõlvest kuni esimeste suuremate võitudeni... sellel neetud maakera-lagipeal. Te olite lihtsa mehe poeg, eks ju, härra Laas? Nii, nii. Tubli, et te seda ei salga. Te olite agar poiss ja ei katsunud laiselda — talvel te kulutasite koolipinki, aga suvel otsisite endale jõukohase töö ja murdsite seda võistu täiskasvanud meestega. Ja see polnudki teile liiga raske, ega ju? Sest juba maast-madalast olite te sellega harjunud. Ko-ha-ne-nud! Pidevalt ja järk-järgult. Just nii, nagu see peab olemagi. Jah, just nii, nagu vaene vana heebreamees minut aega tagasi kõneles. Ja kui teie kehaehitust vaadata, pidite te olema üks väga tugev ning tubli mees, mitte mingisugune nõdrakene. Teie käed arenesid tõstekangideks, teie seljamusklid arenesid vägevateks hoobadeks... teie... teie... noh, kahjuks ma ei tea, kuidas kõiki neid riistu seal raskete tööde juures nimetatakse. Ja teie seedeelundid kohanesid samuti. Ja ainevahetus samuti. Ja eritusorganid samuti. Ja süda, kopsud, vereringe — samuti, ikka samuti. Te muutusite pika ja katkematu arengu teel selleks, mis te olite... Ja teie seljataga seisis hulk generatsioone... samast kasvupinnast. Mitmenda eluaastani te elasite seda rasket tööd tegeva ausa mehe elu, härra Laas?»

Siimon vastas vaikselt:

«Kahekümne viienda eluaastani.»

«Nõnda, nõnda,» noogutas doktor Goldmann. «Tähendab — isegi üliõpilaspõlves istusite te veel kõigi juurtega sügaval selles mullas, millega te olite harmooniliseks tervikuks ühinenud ja kuhu te oleksitegi pidanud jääma... muidugi — aluseks võttes ainult teie isiklikku heaolu. Härra Laas — loodetavasti te olete kuulnud ka seda, et noore inimese väljakujunemine lõpeb just enne teie poolt nimetatud piiri. Sealt algab seisak ja hiljem tuleb mandumine. Niisiis: teie muskulatuur arenes jõulise, kehalisi pingutusi nõudva tugeva elu jaoks; teie kondikava arenes samaks otstarbeks; teie siseelundid — magu, sooled, pankreas, põrn, neerud, põis, teie aju, perifeerne närvikava, nahk... kõik, millest te koosnete, arenes samas sihis; ja teie ainevahetus oli niisugune, nagu nõudis seda teie tookordne tugev ja aus elu. Mis

aga sündis edasi, härra Laas? Edasi sündis see, et te võtsite kätte ja muutusite (pange tähele — üleöö!) võib-olla tuhandendat põlve lihaste jõudu kasutavast töömehest pangapulti hõõruvaks ja mugavusi nautivaks parasiidiks. Mugavusi nautivaks muidugi... võrreldes teie esivanemate minevikuga ja selle alusega, mille najal te ise olite välja kujunenud... selleks, mis te oma tõusutee hakul olite. Jehee, kas vanal vaesel heebreamehel pole õigus, armas härra Laas? Liiga äkiline hüpe, lii-ga äkiline! Liiga suur tühik kahe elamisviisi vahel, lii-ga suur! Ja nüüd te kannatate. Teie ainevahetus toimub ühel pinnal, teie energia tarvitamine teisel pinnal, teie reaalsed nõuded erinevad sootuks sellest, mida te armastate endale päevast päeva pakkuda. Kus on kooskõla, armas sõber, näidake mulle, palun, kus on kooskõla? Ja ko-ha-ne-mi-ne! Ko-ha-ne-mi-ne! Te ju mõistate, mida vaene vana heebreamees mõtleb. Kohanemine, jajah, kohanemine! Seda ei ole? Kahju! Siis kannatage! Ei maksa hüpata... liiga-liiga pikkade sammudega. Osa hüppajaid ju pääseb, osa aga murrab kondid. Ja teie murdsite oma kondid. Ai-ai-ai teid küll, niisugust kepslejat! Hoopis targem on rahulikult käia kui karata! Kõik, kes käivad, jõuavad sihile, väga paljud neist aga, kes kepslevad, jäävad lõpuks lamama. Te ju mõistate, mis ma ütlen, härra Laas?»

«Mõistan... muidugi!» pomises Siimon tusaselt. «Aga... mis ma pidin siis tegema?»

«Käima!» vastas doktor Goldmann.

«Lollus, lollus!» ütles Siimon hetkelise vaikimise järel. Ja naerdes samas pisut vaenulikult ning väljakutsuvalt, küsis ta kohe: «Kas te tahate sellega tõendada, et meil, tõusikuil... nagu te mind ja teisi minutaolisi nimetate... ei ole üldse õigust mööda seltskonnaredelit pisut kõrgemale kippuda? Et me peame jääma sinna, kus me oleme: ühed töölisteks, teised talupoegadeks, kolmandad madrusteks, neljandad... jumal teab kelleks või milleks? Ja veidi parematel kohtadel istugu ikka ja alati need, kes on harjunud logelemisega juba põlvest põlve, sest siis... arenevad vastavas suunas ka nende elundid ja ainevahetuse-protsessid, sest siis valitseb nende organismis kooskõla?»

«Ai, ai, ai, jälle te olete vanast heebreamehest valesti aru saanud!» hüüdis juut. «Väga valesti, väga valesti! Vaene vana heebreamees ei keela ega käsi, vaene vana heebreamees ... seletab ja analüüsib. Hüpake, karake hästi vägevat kargamist — nii on see olnud ja nii see jääb ka edaspidi. Ainult — ka kannatus ei jää tulemata! Kannatus ootab teid siin ja seal, ja vähestel teist on aimu, mihukese nurga tagant ta teid rabab. Teie lapselapselapselapsed on juba õnnelikumad. Sest toetudes teie, oma esiisade ning esiemade kannatustele, kohanevad nad nobedasti uute elutingimuste ja vastsete eluviisidega.»

Siimon liigutas end ebamugavalt. Ta tuju muutus üha halvemaks ja ta kahetses juba ammugi, et ta oli üldse siia tulnud. Valmistudes tõusma, ütles ta pilkavalt:

«Vaadake, armas härra doktor, ma tõesti ei teadnud kujutleda, et te olete ... säärane sofist! Teie teooria võib ju väga loogilisena näida, kuid ometi on see vaid paberlik targutamine. Elu on arvatavasti ... hoopis teistsugune.»

«Ei,» ütles doktor Goldmann pikkamisi pead väärutades. «Need algul üsna tühistena näivad, kuid varsti teile saatuslikuks muutuvad veakesed, millest te olete kindlasti teisteltki oma tuttavatelt ja ametivendadelt kuulma juhtunud, põhjenevad just kohanematusel. Tõusikud! Ärge arvake, härra Laas, et seda mõistet võidaks tarvitada ainult ärialal tegutsevate *homo novus*'te kohta — oh ei, sugugi mitte! Kõik teietaolised pikki hüppeid tegevad edumehed on tõusikud ja peavad seega läbi elama ka kõik tõusikluse hädad ning viletsused. Uskuge mind!»

Siimon mõtiskles. Siis naeratas ta jälle ja ütles:

«Oletagem, et teil on õigus. Mis jääb mul siis veel üle?»

«Kannatada!» ütles doktor Goldmann. Nähes Siimoni silmadesse hirmu tekkivat, kehitas ta vaid õlgu ning rääkis edasi veidi pehmema tooniga. «Mõned mu ametivennad soovitaksid teile samasuguste eelduste juurde jõudmisel sportimist, mõned püüaksid teid veenda tagasi minema sinna, kust te olete tulnud. Mina aga seda ei soovita! Jah, vaene vana juut ei soovita teile ei üht ega

teist. Sport oleks teile vaid petlikuks aseaineks, aseaine aga ei küüni kunagi tõelisuse tasapinnani. Ja tagasiminek? Vaadake, sõber, ka sealt olete te vaese vana juudi arvamise järgi ammugi võõrdunud ja saatuslikult eemale jäänud. Vaese vana heebreamehe arvates pole teil praegu üldse küllalt kindlat pinda jalge all, kus juurduda ja kust elamiseks vajalikku väetist ammutada, ning kõige enam puuduks teil seal oma noorusmaal sisemine tasakaal, mis teil siin s i i s k i ei näi puuduvat.»

Siimoni nägu tõmbus korraga valusale muigele. Ta kehitas õlgu, tõusis ja ütles:

«Sisemine tasakaal? Härra doktor, ma ei liialda, kui ma teile praegu ütlen, et imelikul kombel olen ma kõige enam just selle kaotanud. Kogu mu senine elu paistab mulle viimasel ajal nii mõttetuna ja rumalalt tühjana, et ma... peaksin nagu sülgama, kui ma sellele mõtelda katsun.»

«Ahaa!» hüüdis doktor Goldmann. «Ah-haa! Tähendab — ka vaimne tõusik teis on oma õiget peegelpilti nägema hakanud.»

«See tähendab?» küsis Siimon.

«See tähendab seda, et suurele osale teie haritlaskonnast kuluks ära üle elada mõnesuguseid kestvaid, kuid möödaminevaid lihapiinu, mis tekitaksid neis väikesi kriise ja õpetaksid neid mõtlema ja huvi tundma asjade vastu, mis ei anna küll otsest majanduslikku ja ainelist heaolu, mida ei tohita aga siiski ignoreerida. Ja süvenema küsimustesse, mis pole küll kuigi tähtsad nende eneste maise isiku suhtes, mille kaudu võidaks aga jõuda vägagi kaugele. Mul oli kord sõber, vaimukas ja teravmeelne mees, teie suguvend, ja ta ütles enda kohta ühel halval tunnil, kui ta oli hakanud enda üle samuti järele mõtlema, nagu teete seda praegu teie: «Neetud juudiveri,» ütles ta mulle tol halval tunnil, see minu vaimukas ja teravmeelne sõber, teie suguvend, «neetud juudiveri,» ütles ta, «oled sa ka tähele pannud, mihuke lause kõlbaks kõige paremini minu vapimärgile, kui ma selle kord endale valmistaksin?» Ja ta vastas sellele küsimusele juba enne, kui mina midagi lausuda sain: «Sihi huvides pean ma lubatuks kõiki abinõusid.» Nii ta ütles ja nii ütlen mina praegu teile, härra Laas: ka teie olete mees,

kes on enda suhtes rakendanud just säärase juhtlause, kuigi ehk endagi teadmata. Ja te rakendasite selle enda suhtes juba siis, kui te oma esimesi samme tegite. Ja selle juures olete teie ja väga paljud teietaolised läinud viimasel ajal isegi nii mugavaks, et... ei mõtle üldse enam. Te omandate oma teadmised — kuulujuttudest teadmiste kohta. Te elate rutiiniga, ja kui teil tõesti vaja läheb mõtlemist, siis mõtlete te kellegi teise mõtetega, kes on need mõtted pahatihti näpanud veel kelleltki kolmandalt-neljandalt. Mis te arvate, sõber aarialane, kas teie tühjusetunne ja hingelise tasakaalu äkiline kadumine polegi just aimusest, et te pole ei kehaliselt ega vaimselt üldse veel see, kelleks te olete jõudnud... väliste tunnuste järgi otsustades? Et kõik, mis te olete omandanud, on peamiselt vaid dressuur ja harjutus, mitte aga see, milleks te seda ise armastate nimetada?»

Siimon ei vastanud enam midagi, ulatas doktor Goldmannile käe ja tahtis ukse poole pöörduda. Kuid väike juut püüdis teda jälle tagasi hoida. Ta silmad hakkasid veel kord rahutult sädelema ja ta hüüdis pisut nukralt:

«Ai-ai-ai, te tahate juba lahkuda? Palun, jääge veel väheks ajaks! Jääge, palun! Vaesel vanal heebreamehel on veel väga rohkesti häid mõtteid, mida te peaksite kuulma. Väga rohkesti, väga rohkesti! Vaene vana heebreamees on vaadelnud ja... teab paljusid asju! Kuulake teda ainult, kuulake teda ainult!»

«Lollus, lollus!» pomises Siimon. Ja püüdes oma aina kasvavat rahutust üleoleva pahameelega varjata, ütles ta halvustavalt: «Olete nagu... kõik! Ars-tid! Surute vaeste piinlejate ümber nagu sääsed vee kohal, püstitate hüpoteese ja kummutate neid vastastikku. Aga keegi teist ei tea päris kindlasti, milles sel või teisel juhul asi seisab! Tühjad tünnid, kuhu hõigates kõmab vastu ainult hõikaja enda hääl!»

«Armas härra Laas, kas see olete tõesti teie, kes siin nõnda räägib!» hüüdis doktor Goldmann, ajas silmad nagu suurt imestust tundes pärani ja hakkas korraga valjusti naerma. Ning lisas kohe: «Et tarvitada niisuguseid lõikavaid võrdlusi, peab olema küllaltki teravat analüüsivõimet. Loodan, et te pole seda väljendust jälle kelleltki näpanud. Õnnitlen, õnnitlen — kui teie füsioloogilistel

häiretel tõesti liiga katastroofilisi tagajärgi ei ole, peate te neid veel tänamagi: varsti saab teist hoopis teine inimene kui see, mis te olite enne haigestumist. Nii — te kavatsete siiski lahkuda? Te ei taha enam kuulata vaese vana heebreamehe tarkuseraamatut? Mis seal parata, mis seal parata! Keegi ei taha seda kuulata. Ja nõnda siis vaene vana heebreamees kugistab kõik oma elutarkused vaikselt endasse, kuni ta . . . lõhkeb, see neetud juudihing. Jääge terveks! Kui teie süda jälle liiga raskeks läheb — astuge siia sisse ükskõik missugusel kellaajal, kui ma juhtun parajasti kodus olema.»

«Jumalaga, härra doktor,» pomises Siimon, tundis hetkelist tarvidust lausuda midagi lepitavat, sulges aga enda järel ukse ja astus kohe pikkade sammudega üle pilkaspimeda hoovi.

Tänavad olid tühjad, tuul valjenes.

Ja äkki hakkas Siimon jälle vaikselt nuuksuma, lakkamatu valu pärast, mis kobas nagu usutledes kord kõhtu, kord selga.

Kui ta umbes kella kaheteistkümne paiku koju jõudis, oli naine juba ammu magama läinud.

Saalilamp põles teda oodates ja kõigis tubades tundus nõrka tubakalõhna.

1938

JÄRELMÄRKUS

Romaani «Uus inimene» kirjutamist alustasin ma 1937. aastal, trükist ilmus ta 1938. aasta sügisel. Kuid sellelaadilise teose idee tekkis mul juba palju varem, umbes 1928. aasta paiku, kui algasid minu lähemad kokkupuuted kodanlike ning väikekodanlike ringkondadega nii Tartus kui Tallinnas.

«Uus inimene» on ühtlasi mu esimene järjekindlalt ühiskondlik-satiirilises žanris läbiviidud teos. Selle žanri elemente leidus küll juba mu varasemateski töödes (nagu näiteks jutustustes «Hõbesüdamete ordu» ja «Katt Jörgensi suur hüpe» ning romaanides «Vana kaardivägi», «Vaikne õhtu» ja «Oktoobrituul» I, II), kuid nii teadlikult nagu «Uues inimeses» polnud seda joont seni rakendatud veel üheski minu lühemas või pikemas teoses.

Ajajärk, mida «Uus inimene» kujutab, mahub umbkaudu aastate 1933 ja 1940 vahele. Olles kindlustanud end igakülgselt juba aastaid kestnud terroriga ja selle terrori abil kehtestatud fašistlike rahvusterviku-printsiipidega, tundis eesti kodanlus end sel ajal eriti tugevana ning vääramatuna; ta läks selles tugevuse- ning vääramatusetundes teatavasti isegi niikaugele, et ei häbenenud kõnelda oma jutukate ideoloogide suu kaudu «meie eesti rahvusliku aadli» loomisest.

Pangadirektor Siimon Laas — aastatelt veel noor, väga edukas, kuid liiga suurtest kehalistest ning hingelistest murrangutest vapustatud mees — on selle kättevõidetud positsioonide kindlustamise perioodi «meie aja kangelane». Autor on püüdnud koondada sellesse tegelasse ja tema lähedusse nagu tulipunkti kõik kodanliku vabariigi aegse valitseva ladviku ja haljale oksale tungleva härrasintelligentsi tüüpilised jooned. Siimon Laas mõtleb ainult oma isiklikule karjäärile ja seab tiivad alati õigeaegselt soodsate tuulte järgi. Ta oskab juba meisterlikult frakki ja smokingit kanda, teda ei huvita aga põrmugi kultuuriküsimused. Ta püüab näida liberaalse kõrgesti haritud inimesena ja targutab ühesuguse ladususega nii jooksvatest päevasündmustest kui maailmapoliitilistest probleemidest; tõepoolest pole tal aga kuigi palju aimu asjadest, millest ta parajasti räägib, —

ta tarvitab oma tarkuse demonstreerimisel vaid võõraid, siit-sealt kokku korjatud või ajalehesõnumite pealkirjadest välja nopitud mõtteid ja tõdesid. Ta seab oma südameasjad vahetusse sõltuvusse majandusliku kasusaamise printsiibist — kui tema pruudi isa ebaõnnestunud äritegevuse tõttu pankrotti jääb, hakkab ta kohe uusi, tugevamal jalal seisvaid suhteid otsima. Ja alles suure hilinemisega märkab ta, et tema muinasjutuline «kasvukiirus» on talle ühtlasi saatuslikuks saanud, ta organismi purustanud, tema invaliidiks muutnud. — Muidugi pole käsitatava ajajärgu ilme kandjaks (nagu juba eespool märgitud) ainuüksi romaani peategelane direktor Siimon Laas — selleks on kõik kõnesoleva teose tegelased, üks suuremal, teine vähemal määral.

«Valitud teoste» sarjas ilmub romaan «Uus inimene» vaid väheste parandustega.

Autor.

Tallinnas, 6. nov. 1956. a.

SISUKORD

Esimene jagu. *Edukas mees ja tema hädad*

Teine jagu. *Avatud hingedega inimesed*

Kolmas jagu. *Armukadedus ja häbi*

Якобсон Аугуст Михкелевич
Избранные произведения
том 9
НОВЫЙ ЧЕЛОВЕК
Роман
На эстонском языке
Иллюстрации Р. Кальо
Оформление П. Лухтейна
Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярнуское шоссе, 10.

•

Toimetaja T. Hulk
Kunstiline toimetaja H. Vitsur
Tehniline toimetaja H. Veber
Korrektor E. Valdna

Ladumisele antud 6. IX 1956. Trükkimisele antud 3. XII 1956. Paber 54:84, 1/16. Trükipoognaid 22,75. Formaadile 60:92 kohaldatud trükipoognaid 18,66. Arvutuspoognaid 18,32. Trükiarv 21 000. MB-07984. Tellimise nr. 1541. Trükikoda «Punane Täht», Tallinn, Pikk tänav 54/58.

Hind rbl. 7.70

7—3

Rbl. 7.70